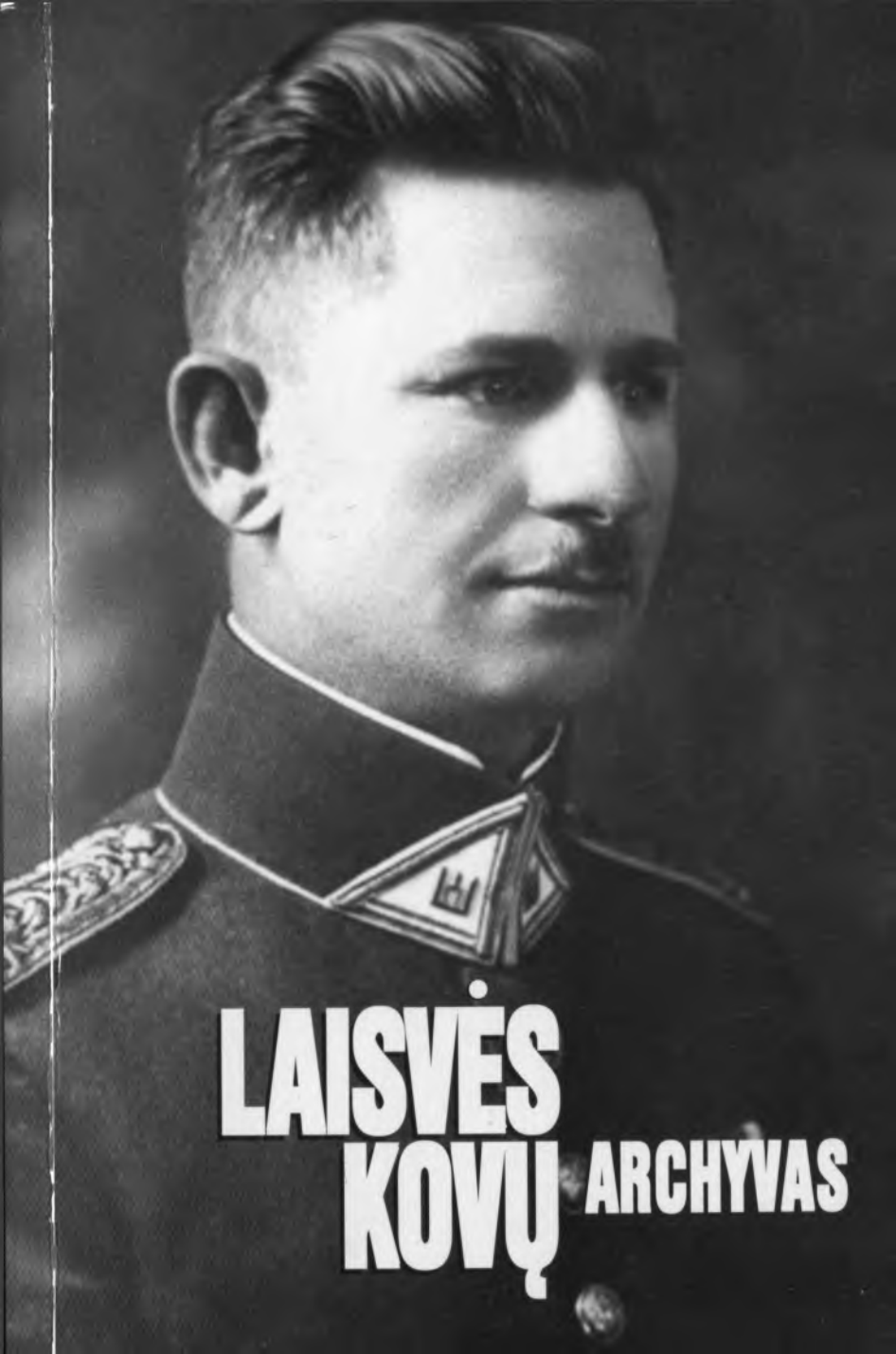

**LAIŠVĖS
KOVŲ ARCHYVAS**

F

ISSN 1392-0421

LAISVĖS KOVŲ ARCHYVAS

33

Kaunas, 2003

LAISVĖS KOVŲ ARCHYVAS

ISTORIJOS ŽURNALAS

33

Leidybinė komisija

Balys Gajauskas, Povilas
Jakučionis, Andrius Dručus
Antanas Lukša (pirmininkas)
Augustinas Švenčionis
Leidinį konsultuoja
rezistencinių kovų dalyviai

Redaktorius

Kęstutis Kasparas

Redakcija

Irma Džiugienė,
Violeta Jakučiūnaitė,
Vaiva Krikvaitė,
Bonifacas Ulevičius

IŠLEISTAS

RĖMĖJŲ LĖŠOMIS

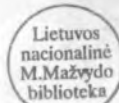
Dėkojame už paramą

Lietuvių Partizanų Globos
Fondui (JAV)

Viršelyje: Sergijus Staniškis-Litas, Viltis

Nuotraukos iš Tremties ir Rezistencijos muziejaus fotonuotraukų fondo.

Laisvės kovų archyvas. Istorijos žurnalas, tomas 33. □ © Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga, 2003. □ SL 176. □ Leidėjas: Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga, Laisvės al. 39, 3000 Kaunas, tel. 32 32 14. □ Redakcija, Vytauto pr. 46, 3000 Kaunas, tel. 32 31 79. □ Spaudė: spaustuvė "MORKŪNAS ir Ko", Draugystės g. 17, LT-3031 Kaunas. □ Užsakymo Nr.3-107 □ Tiražas 2000 egz. 8 sp. 1.

03/18233

PRO MEMORIA

Bonifacas Ulevičiaus gimė 1928 m. Suvalkijoje. Jis – kartos, pergyvenusios okupacijas ir karą, sūnus. Laisvės kovas matė ne tik savo akimis, bet ir pats jose dalyvavo, buvo veiklus Adolfo Valentos-Ožio kuopos, veikusios gimtajame Gintautų kaime Kalvarijos valsčiuje, rėmėjas. Linkęs į techniką jaunuolis partizanams ginklus taisydavo, pramokęs batšiuvio amato – batus. Gedimino tėvūnijos vadas Algimantas Rutkauskas-Miškinis, jausdamas tragišką rezistencinės kovos likimą, paliko saugoti partizaninius dokumentus B.Ulevičiui ir jo patėviui Juozui Mitrikevičiui. Jiedu užmūrijo archyvą drėbto molio tvarto sienoje. Patėviui mirus, paslaptį saugojo Bonifacas ir jo motina.

Vėliau B.Ulevičius baigė mokslus, įsigijo inžinieriaus mechaniko specialybę.

Prasidėjęs Atgimimas Bonifacą įsuko į istorijos tyrimų verpetą. Pradėjęs bendradarbiauti su Tremtinio klubo istorijos grupe, B.Ulevičius buvo vienas iš veikliausių Tauro apygardos istorijos tyrinėtojų, per daugiau kaip dvylika metų sukaupęs tiek žinių, kad užtektų keliems storiems tomams. Jis jų ir neslėpė: visuose „Laisvės kovų archyvo“ žurnalo numeriuose surasime mokslinio bendradarbio Bonifaco Ulevičiaus parašytų straipsnių, jo parengtų partizanų dokumentų bei prisiminimų. Šimtai iš užmaršties sugrąžintų partizanų pavardžių, įamžintų informacinėse rodyklėse spaudoje ir akmens paminkluose. Kruopštumas ir sąžiningumas – jo profesionalumo požymis. „Nenoriu, kad ateities istorikai vadintų mane melagiu“, – sakė B.Ulevičius.

Pradėjęs dirbti „Laisvės kovų archyvo“ redakcijoje, daug metų nuolat važinėjo iš Kauno į Vilnių, buvusiam KGB archyve perskaitė tūkstančius bylų, tikrino, tikslino datas, charakteristikas, ieškojo ir rėmėsi liudininkų prisiminimais.

B.Ulevičius žinojo, kad Pasipriešinimo istorija – nepaprastai didelis, kruopštus darbas, bet jis norėjo, kad šią istoriją perskaitytų dar esantys gyvi tų kovų dalyviai. B.Ulevičiaus pavardė – keturių autorių knygoje „Lietuvos partizanai 1944-1953 m.“ ir tarp naujosios Lietuviškosios enciklopedijos autorių.

Visą gyvenimą buvo darbščiu, sąžiningu ir pareigingu žmogumi, nebijojo būti lietuviu, šeimoje puoselėjo lietuviybės, demokratines ir krikščioniškas vertybes.

Buvo kuklus, taupus žodžių, ypatingos kultūros ir takto žmogus. Toks jis išliks mūsų atmintyje.

Šis numeris skirtas mūsų Bendradarbio atminimui. Jame – paskutiniai Bonifaco rašiniai, parengti žurnalui

TURINYS

Dokumentai, faktai, komentarai	
Pietų Lietuva	
Partizano mintys apie demokratiją. <i>Parengė B.Šidlauskienė</i>	7
Vaidoto grupės nežinomo partizano dienoraštis	29
Vaidoto grupės partizano Broniaus Vasiliausko-Bevardžio dienoraštis. <i>Parengė B.Ulevičius ir H.Rimkus</i>	37
Rytų Lietuva	
Antazavės mūšis. Nežinomo partizano užrašai. <i>Parengė K.Kasparas</i>	63
Atsiminimai, liudijimai	
Bendrasis pasipriešinimas	
Jonas Žičkus. Dar kartą apie Petrą Paulaitį	76
Petras Girdzijauskas. Dar kartą apie Petrą Paulaitį ir jo laiškus iš Dubravlago.....	80
Petro Paulaičio laišakai Nijolei Sadūnaitei.....	83
Pietų Lietuva	
Algirdas Radzevičius-Lapas. Mano jaunystės metai	111
Rytų Lietuva	
Algimantas Morkūnas. Šeimos likimas	126
Biografijos	
Bonifacas Ulevičius. Viltis žūsta... paskutinis	160
Kazys Strazdas, Linas Šmigelskas. Alfonsas Saugūnas-Žaibas	180
Jonas Ančerevičius. Vladas Kuročka-Dūdelė	188
Tremtis, lageriai	
Balys Gajauskas. Tolimoji Inta	198
Rezistencijos enciklopedijos puslapius verčiant	
Anelė Karkauskaitė. Martynas Karkauskas-Dievaitis. Polė Karkauskienė- Dievaitė	203
Birutė Baronienė. Pranas Pavilonis	205
Atmintis	
E.Vaičėnaitė. Skaudi netektis	209
S.K.Žemaitis. Juozas Grušys-Žilvinis (1915-2002)	211
Laiškai, kronika.	218
Asmenvardžių rodyklė	227
Vietovardžių rodyklė	236

SANTRUMPOS

A.	-	apyrašas	mėn.	-	mėnuo
a.	-	amžius	MGB	-	Ministerstvo Gosudarstvenoj Bezopasnosti – Valstybės saugumo ministerija
a.sl.	-	agentūrinis slapyvardis	mjr.	-	majoras
apyg.	-	apygarda	mstl.	-	miestelis
aps.	-	apskritis	MVD	-	Ministerstvo Vnutrenich Del – Vidaus reikalų ministerija
B.	-	byla	NKGB	-	Narodnij Komisariat Gosudarstvenoj Bezopasnosti – Valstybės saugumo liaudies komisariatas
Bb.	-	Baudžiamos bylos	NKVD	-	Narodnij Komisariat Vnutrenich Del – Vidaus reikalų liaudies komisariatas
BDPS	-	Bendrasis Demokratinis Pasipriešinimo Sąjūdis	Nr.	-	numeris
d.	-	diena	P, psl.	-	puslapis
dr.	-	daktaras	p.	-	ponas, ponias
cgz.	-	cgzempliorius	plk.	-	pulkininkas
cil.	-	cilutė	psk.	-	puskarininkis
F.	-	fondas	r.	-	rajonas
g.	-	gimęs, gimimo	red.	-	redakcija
gen.	-	generolas	rn.	-	rinktinė
GP	-	ginkluotosios pajėgos	sl.	-	slapyvardis
GULAG	-	Gosudarstvennoje upravlenije lageroj – Centrinė SSSR lagerių valdyba, visas kalinimo vietų tinklas	sr.	-	sritis
j.	-	jaunesnysis	SSRS	-	Sovietų socialistinių respublikų sąjunga
JAV	-	Jungtinės Amerikos Valstijos	Š.	-	šaltinis
K.	-	Kaunas	T., t.	-	tomas
k.	-	kaimas	TRMA	-	Tremties ir Rezistencijos muziejaus archyvas
KAM	-	Krašto apsaugos ministerija	V.	-	Vilnius
KGB	-	Komitet Gosudarstvenoj Bezopasnosti – Valstybės saugumo komitetas	val.	-	valanda
kpt.	-	kapitonas	VGP	-	Vyriausiasis ginkluotojų pajėgų
L., l	-	lapas	VLIK	-	Vyriausiasis Lietuvos Išlaisvinimo Komitetas
LAF	-	Lietuvių aktyvistų frontas	vls.	-	valsčius
LDK	-	Lietuvos didžioji kunigaikštienė	vnk.	-	vienkiemis
LIT	-	Lietuvos išlaisvinimo taryba	vrsl.	-	viršila
LYA	-	Lietuvos ypatingasis archyvas	ž.	-	žuvęs
LLA	-	Lietuvos Laisvės Armija	žr.	-	žiūrėti
LKA	-	Laisvės kovų archyvas			
LKP	-	Lietuvos komunistų partija			
LSSR	-	Lietuvos sovietų socialistinė respublika			
ltn.	-	leitenantas			
m.	-	metai			

DOKUMENTAI, FAKTAI, KOMENTARAI

PIETŲ LIETUVA

PARTIZANO MINTYS APIE DEMOKRATIJA

*Lietuvos Laisvės Kovos
Sąjūdžio partizanas Pranas Ru-
nas-Daugirdas gimė 1916 09 17 d.
Bundžių k., Plokščių vls., Šakių
aps.*

*1944 m. Lietuvos Laisvės Ar-
mijos dalyvis. 1945 m. įkūrė
dr.V.Kudirkos kuopą ir jai vado-
vavo. Vėliau buvo Tauro apygar-
dos Žalgirio rinktinės štabo vir-
šininkas, Birutės rinktinės rikiuo-
tės skyriaus viršininkas, Tauro
apygardos adjutantas, partizanų
teismo prokuroras.*

*Sunkios partizaniško gyvenimo
sąlygos pakirto Daugirdo sveikatą.
Paskutiniaisiais gyvenimo metais
sirgo reumatu ir atvira plaučių tu-
berkulioze.*

*Žuvo 1951 06 16 d. Meškelų k., Paežerėlių vls., Šakių aps., išduo-
tas agentės "Puidokienės" – Marytės Karaliūtės ir informatoriaus "Dal-
gelės", nelygioje kovoje pašautas į kojas pats nusišovė.*

*Partizano Prano Runo mintis apie demokratiją spaudai parengė
Birutė Runaitė-Šidlauskienė.*

□ Pranas Runas-Daugirdas

Šiandien ne tik pas mus pavergtoje Lietuvoje, bet ir visame pa-
saulyje verda politinės kovos – šaltuoju karu vadinamos. Įžengėme
į paskutinį tų kovų etapą – antikomunistinio karo išvakares. Jau
eilė metų, kaip nuolat girdime žodžio „demokratija“ linksniavimą.
Mūsų, geriau sakant, visos žmonijos prieštai, parazitai raudonieji

kraugeriai, bolševikai ir kiti tik drįstų save vadinti "demokratiškiausiais". Žiūrint į tai, noriu su kovos broliais ir visais tauriais tautiečiais pasidalinti mintimis tuo klausimu, ir esu įsitikinęs, kad nuodugnus pabertų minčių apsvarstymas sukels visai kitą vaizdą apie šią visuomeninę santvarką.

Jau žiloje senovėje tautos ir atskiros žmonių grupės turėjo iš kartos į kartą perduodamus papročius. Tie papročiai būdavo užrašomi ir virsdavo, laikui bėgant, įstatymais. Tie papročiai arba ta sociali santvarka būdavo ne vieno žmogaus, bet visuomenės kaip tokios padaras, tik atskirais atsitikimais atskiri žmonės tuos papročius suderindavo, sugrupuodavo ir paskelbdavo kaip įstatymus. Besikuriant didesnėms valstybėms ir besidarant visuomeniniam gyvenimui sudėtingesniu, iškilo reikalas turėti pastovesnę socialią tvarką, kuri būtų paremta ne papročiais, bet proto sumetimais.

Tam reikalui tautos ir valstybės per savo organus pradėjo leisti įstatymus, kurių pagalba buvo normuojami ir tvarkomi atskirų žmonių iš vienos pusės bei valstybės iš kitos pusės santykiavimai. Tų įstatymų visuma vadinasi tos valstybės ar tautos teise. O teisė, kaip žinome, yra normų bei tam tikrų taisyklių rinkinys, kurios nustato atskirų žmonių, organizacijų bei pačių valstybių ribas. Kartais teisė atima žmogui laisvę, kartais tik susiaurina, kartais gi žmogui duodama plačiausios laisvės ir privilegijos. Be to, reikia pabrėžti, kad teisė, jeigu ji nėra žmonių sąmonėje, ji nėra teisė. Vadinas, apie teisę pilnoje to žodžio prasmėje galima tik tada kalbėti, jei visas socialinis kolektyvas yra supratęs, kad taip ir taip galima elgtis, o taip ir taip negalima, nes sociali tvarka laikosi tik įsitikinimais. Yra didžiausia nesąmonė primesti tautai arba valstybei tokią normą, kuri yra svetima tos tautos dvasiai ir būdai. Tas vestų prie perversmų, socialinių kovų ir t.t.

Vadinas, teisės arba privalomos tvarkos paruošimas arba jos paskelbimas visam kolektyvui (tautai, valstybei) turi būti aukštam ryšyje su tautos psichologija, būdu, tradicijomis ir t.t. Gyventi ir elgtis sulig tam tikrom normom privalo kiekvienas žmogus, kiekvienas didesnis ir mažesnis kolektyvas. Niekas negali būti už teisės ribų, visiems teisė skiria tam tikrą sferą, tik tos veikimo sferos gali būti nelygios. Vienam duodama daugiau laisvės, kitiems mažiau arba visai neduodama. Šitoks nevienodas veikimo sferos paskirstymas iš teisės pusės priklauso daug ir nuo to, kas tą teisę gamina. Čia iškyla teisės

Demokratija (?)

Standins netik šis mums pareigoti
 Lietuvos, bet ir visame pasaulyje. Vėda
 jėgų, kovos - žalingi kaimo asmenys.
 Žengiami, parakatus šis vėdų elaps -
 antikomunistinis karo išvakarės. Jan
 silė mity kaip melat gūdini žodis
 demokratija liuksemburgas. Mūsų, ge-
 nitar sakant, visos žmogijos prietai,
 paraitai randomys kraujas. ~~įdėtinis~~
 jėgalinika ir šis dūsty. eilys uadi
~~stis~~ net demokratikamais. Tū-
 siat, tai mūis su kovos. biolai ir
 vėdai tamai bėdai tautišiais jėg-
 deliati mintimis. Tuo klaminti ir
 esu jėtikins, kad mūdymis pabė-
 ty mūnėis apvėstyms sukelis ir vėa-
 kile uairds apie šis vėdumėlis
 santuokas.

... Jan šilgi senais tautos ir adreks

LIETUVOS YPATINGASIS ARCHYVAS

K. 1. AD. 45 B. 323-267.7

T. 1. 2

Skyriaus vedėjas

gaminimo ir tai teisei paklusnumo klausimas. Tuo pačiu čia iškyla ir politinės tvarkos formų klausimas. Jeigu valstybę valdo vienas žmogus, jeigu išleistos ir paskelbtos normos (teisės) privalomos tik jo pavaldiniams ir jei jis tą teisę gali pakeisti savo nuožiūra arba atšaukti, tai tokiais atvejais kalbama, kad valstybė yra autokratiškai valdoma. Pavyzdžiu gali būti neribotos monarchijos, kaip kad buvo Rusija prieš Dūmos laikus.

Jeigu valstybę valdo ne vienas žmogus, bet tam tikra žmonių grupė, kuri ar tai einant papročiais, ar tai pajėgos keliu yra užsitikrinusi sau tam tikras privilegijas, ir tuo viskuo pasiremddama skelbia normas, kurių likusieji privalo klausyti, tai tokiais atvejais kalbama apie aristokratišką krašto valdymą. Atsižvelgiant į tai, kas sudaro valdančiųjų grupę, kalbama apie tikrąją aristokratiją, jeigu tą grupę sudaro pasižymėję savo darbais žmonės; apie plutokratiją, jei tą grupę sudaro piniguočiai, apie oligarchiją, jeigu tą grupę sudaro žmonės, pajėgos bei sukybių pagalba paėmę valdžią į savo rankas; ir galop apie proletariato diktatūrą, jei valdančią grupę sudaro tam tikri darbininkų sluoksniai.

Šitom dviem politinės santvarkos formom (autokratiškai ir aristokratiškai) yra priešpastatoma demokratinė santvarka, kuri paskutiniaisiais laikais susilaukė labai daug šalininkų ir priešininkų. Kaip jau minėta, valstybiniame ir socialiniame gyvenime žmonės privalo savo veikime prisilaikyti tam tikrų taisyklių, normų. Autokratinėje ir aristokratinėje valstybėje tų taisyklių, normų (įstatymų) leidėjai-skelbėjai iš vienos pusės ir tie, kurie privalo sulig paskelbtais įstatymais elgtis, yra ne tie patys žmonės; autokratinėje valstybėje vienas žmogus, o aristokratinėje valstybėje maža visuomenės dalis leidžia visai visuomenei, visiems gyventojams įstatymus.

Visai kitaip dalykas yra sutvarkytas demokratinėje valstybėje. Čia teisinių normų (įstatymų) leidime ir jų skelbime dalyvauja kaip tik tie patys žmonės, kurie gyvenime tų įstatymų turi prisilaikyti. Vadinasi, demokratinėje valstybėje žmonės leidžia patys sau įstatymus, patys tvarko savo reikalus.

Atsižvelgiant į tai, ar visa visuomenė pati dalyvauja įstatymų leidime, ar tik jos rinkti atstovai yra tam įgalioti, demokratinės valstybės yra skirstomos į betarpines ir tarpines.

Lietuvos valstybė sulig Steigiamojo Seimo priimta Konstitucija buvo tarpinė (demokratinė valstybė, nes įstatymų leidimas ir jų

Žmonių grupės turėjo ir kartos; kartų per-
duodant papročius. Tie papročiai bei-
davo ugdymui ir viedavo laisvę bei gaut
įstatymai. Tie papročiai, arba tų
sociali santarpių bendras ir visos
žmogaus bei visuomenės kaitos šaltinis,
padarė tik atskiras atskiriamas
atskiras žmonių šios papročius sudėri-
davo, nupildavo ir įstatymais
kai įstatymais.

Beikuriant didesnius valstybių ir
bendras visuomenės gyvenimo
sąlygas, iskiro reikalo turėti
patodus socials taisyklės, kuri leidy
paremta ir papročiais, bet proto
sumetimais.

Tam reikalui tautos ir valstybės
per savo organus pradėjo leisti
įstatymus, kurių pagalba buvo nor
mudavimui ir turėjimui atskiras žmo-
nių

LIETUVOS YPATINGASIS ARCHYVAS

F.K. 1 Ap. 45 B. 323 267-1p

Tikra

Skryniaus redag.

vykdymas buvo pavestas tautos rinktiems žmonėms – Seimui).

Susipažinus nors paviršutiniškai su autokratine, aristokratine ir demokratine valstybės formomis, dabar kyla klausimas: kuri iš jų yra geriausia? Kuri iš jų tinka ypatingai mums? Atsakyti trumpai į šiuos klausimus yra labai sunku, tuo labiau, kad pats valstybės formos gerumas arba tinkamumas pareina ne tiek nuo pačios formos, kiek nuo pačių žmonių, kurie leidžia įstatymus.

Doros žvilgsniu aukštai stovinčiai visuomenei doras ir teisingas karalius gali labai ir labai atitinkamas, vadinasi, čia tinka ir autokratinė valstybės forma. Taip pat ir dori aristokratai, kurie myli savo kraštą ir supranta žmonių reikalus bei yra visiems teisingi, gali būti pageidaujami valstybės viešpačiai. Galiausiai ir su demokratine santarka: ir čia visuomenės rinkimo keliu gali būti išrinkti gambiausi ir geriausi žmonės, kurie patys būdami kilę iš visuomenės supranta visuomenės reikalus ir tinkamai juos gali tvarkyti. Žodžiu tariant, visuomenės, žmonių gerovė pareina ne tiek nuo valstybės formos, kiek nuo gerų įstatymų leidėjų ir tų įstatymų vykdytojų. Dėl šių pastarųjų dalykų, o ne dėl pačių formų įvyksta pasaulyje kruvinosios revoliucijos ir žūtbūtinės politinės kovos.

Po to viso kyla klausimas: kuri iš paminėtų valstybės formų duoda daugiau galimybių atiduoti įstatymų leidimą ir jų vykdymą į geriausių ir gambiausių žmonių rankas? Čia reikia pasakyti, kad patikimiausias garantijas, o ypač mūsų krašte, duoda **demokratinė forma**.

Karaliaus autokratinė valdžia, nors ji ir labai teisinga būtų, visuomet bus iš karaliaus artimų žmonių pusės panaudojama savo tikslams. Iš antros pusės, teisinga karaliaus valdžia dažniausiai baigiasi su jo mirtimi, nes sūnūs dažnai nėra panašūs į savo tėvus.

Taip pat ir aristokratų valdžia vargiai gali išsilaikyti tam tikroje teisėtumo bei teisingumo aukštumoje, nes pats valdžios turėjimas vilioja aristokratus pasinaudoti ja ir ne visai teisingiems reikalams.

Lieka **demokratinė forma**, prie jos reikia apsistoti kiek ilgiau.

Demokratija, aiškinant tą žodį lietuviškai, reiškia liaudies masės valdymą. Vadinasi, liaudis arba pati tauta per savo rinktus žmones nustato valstybei teisinę tvarką ir daboja, kad tos tvarkos būtų prisi- laikoma. Supratimas demokratijos kaipo liaudies masės valdymas yra netikslus ir neteisingas. Masė, liaudis pati per save negali tvarkyti visų savo reikalų. Užtenka, kad liaudis tik atskirais atvejais pareiškia savo nusistatymą valstybės reikaluose. Tų nusistatymų pasireiškimas

207-2

Ir vienas pusi lai valstybei ir kitos
pusi sodinti karvini.

Py įsilabūny visuma vadina: tos
valstybei / ar tos tautos teise. O teise
kaip žinome, yra mokymai bei tam
tikai taisyklių rinkinys, kuriuos maitina
dėkingi žmonijos organizacijai bei pačios
valstybės sėkmes.

Įkaltai teise atima žmogaus teisės
kaltais tik susaunius kaltais g.
Žmogaus duodame klaidavimas laisvės
prielaidas. Bet teisei labiausiai, kad
teisei teisei ji vėliau žmogaus žmogaus
vėliau teisei klaidavimas apie teisę prailginti
to žadinti. prailginti galima tik tada
kaltinti, jei vėliau socialiai kaltinti
yra supratęs, kad taip i taip galima
elgtis o taip i taip negalima nes
sociali duoda laisvės. Tiki į tai
- mair. La didinti mokymai.

LIETUVOS ĮPATINGASIS A
R. K. 1 Ap. 45 B. 323
Tikra
Skyriaus vedėjas

turi būti betgi visai sąmoningas, o tam reikalinga, kad liaudis būtų pribrendusi valstybiniam reikalams spręsti.

Dėl tų visų priežasčių demokratinė valstybės forma yra skaitoma viena sunkiausių ir viena tobuliausių. Sunkiausia dėl to, kad prie demokratinės valstybės formos reikalinga, kad visi piliečiai nusimanytų valstybiniuose reikaluose, tobuliausia dėl to, kad išrinkimo keliu iš politiniai susipratusios liaudies išskiriama tam tikra žmonių dalis, kuri, rinkikų supratimu, geriausiai nusimano apie valstybinius reikalus.

Šitai atrankos, išskyrimo priedu yra dar vienas leistinas dalykas – tai visuomenės išskirstymas į grupes sulig pažiūrų skirtingumu. Visuomenę arba valstybę sudarantieji žmonės nėra vienodų pažiūrų! Leidžiant įstatymus svarbu yra žinoti tų išsiskirsčiusių grupių dydį ir jų reikalavimus. Tas galima tik tuomet, kuomet valstybės gyventojai yra laisvai pasiskirstę į politines partijas. Leidžiamieji įstatymai turi atitikti valstybės, kaip visumos, reikalavimus ir būti lyg kompromisu tarp visų politinių partijų reikalavimų. Be to, politinių partijų reikalingumas demokratinėje valstybėje pasireiškia dar ir kituose dalykuose, ypač rinkimuose valstybės vairininkų. Juk pažinti žmogų galima tik pamačius jo darbus. Nesant politinių organizacijų, nei pati liaudis negalėtų pasiruošti prie dalyvavimo valstybinių reikalų sprendime, nei patys būsimieji valstybės vairininkai negalėtų būti pažinti iš liaudies pusės.

Iš šito darosi aišku, kaip naiviai skamba mesti į mūsų visuomenę obalsiai apie karą su partijomis. Kovoti reikia su išsigimusių partininkų, be ne su sveiku visuomenės politiniu susiskirstymu.

Baigdamas paliesto klausimo bendrą aptarimą, norėčiau suvesti visa į sekančius punktus:

1. Žmonių gerovė pareina ne tiek nuo valstybės formos, kiek nuo gerų įstatymų ir nuo įstatymų leidėjų bei vykdytojų.

2. Iš visų valstybių formų demokratija duoda daugiau garantijų, kad prie valstybės vairo būtų pastatyti gabiliausieji žmonės.

3. Demokratija yra viena sudėtingiausių valstybės formų ir to dėlei sunkiausia.

4. Demokratijos forma reikalauja iš visuomenės tam tikro subrendimo.

5. Demokratija, kaip visumos, kaip liaudies valdymas arba kaip visumos norų realizavimo forma, yra neįgyvendinama, nes žmonės

primėsti tautai arba valstybei lokų normų,
'kur' yra vertinama tos tautos duosla' ir
kūdas. Tas verty prie proversmy, socialy
kovy ir t.t.

Uadiuos, teisė arba privalomojos tauro
pavosimys arba jos paskelbimas vėiam
soketyvui (tautai, valstybei) tur' lūst'
aukslam rasyj' su tautos psichology.
Gūdi, tradicijomis ir t.t.

Qyocenti ir elgtis sulig tam tary
dėmų priado kėkėkėms, dūgų,
kėkėkėms plėdesim' ir mardėms kėkė
tyms. Alėms nūgal' lūst' ir tērē
dėly, vėdėms teisė' skirė tam
tėkų sferų, tū tos vėdėms sfer
gal' lūst' nelygias. Vėdėms
dūdėms dūgėm la'vėis, kėkėms
mardėms arba vėdėms nedūdėms

Sėlėms nevėdėms kėkėms sfer
pasirkytums is teisė buset pėkėla.

LIETUVOS YPATINGASIS ARCHYVAS
F. K-1 Ap. 45 B. 323 287-29
Tilva
Skryniaus vedojas

nėra ir nebus savo nusistatymuose lygūs.

6. Demokratija duoda galimybes atsistoti prie valstybės vairo tam tikrai visuomenės atrankai, kuri pavirsta į savo rūšies aristokratus, bet tų aristokratų perrinkimo galimybė verčia juos neužmiršti visuomenės reikalų.

7. Demokratija duoda galimybes ir teises pasireikšti visiems žmonėms.

8. Demokratija yra energijos ir gyvybės forma, nes senos pajėgos periodiniai yra pakeičiamos naujomis.

9. Demokratija yra idealinio-jaunystės ir susenėjimo kovos forma, nes atskiri žmonės arba politinės grupės, paėmę valstybės vairą į savo rankas, sensta, konservatyvėja; prieš tą kyla reakcija, laimi, susilaukia to paties likimo, ir taip eina politinio gyvenimo bangavimas be pabaigos.

10. Demokratija pilnoj to žodžio prasmėj auklėja žmones ir moki-
na gerbti kitų nusistatymus bei surasti kompromisinį sugyvenimą.

11. Demokratija yra teisėtumo ribose tolerantingos ideologijų kovos forma.

Taip demokratija atrodo žiūrint į ją teoretiko akimis.

1951 04 25

L.k. partizanas Pranas Runas

Š.: LYA. FK-1. Ap.45. B.323. L267-1-8ap.

dangis ir mus to, kas ty teis gaminus
oia kyla teis gaminimo d tai
teis paklausimus klausimus. Tuo
pačiu oia kyla ir politinė tautos
dėmų klausimas.

Teisg valstybės valdo orien, Europos
pagal kilektos ir pakilektos mon.
(seis) pavaloms tik po pavalos
monas ir jei jis to teis gal'je
kesti savo monas ir atstauti
tai tokiais atstais kalcama
kad valstybės ir autokratizmas
ueldoms. Gladydrini gal' luti me-
silektos monas diti, Tai kaul luo
Europos pabr Otuos klau.

Juon valstybės valdo me orien.
Europos luti tam luo Europos
gimti kuri ar tai einant pabr
cikas ar tai lapijos keli tpa
uosi liti monas sa ltuos luo pabr ego.

1957
LIETUVOS YPATINĖS ARČ
P. K. 1 Ap. 45 5323 U
Tikra
Skyriaus vadėjas

U tuos visus paniceidamus skelbia nor
mes, kurių tikslai priimti vėluojant
tai tikrai atspindi valdymo ep
aristokratinę krašto valdymą.
Esu išsilygint, ir tai, kas sudaro
valdymo grupę, valdymo ep
tikrąją aristokratiją, jeigu to
grupės sudaro paniceidų šluota
krašto žmonės: apni plebore
tija, jeigu to grupės sudaro finiguo
čiai, apni oligarchija, jeigu to
grupės sudaro žmonės, patys be
suktybių pagalba patys valdys
savo namus; ir galop apni pro
letarijats diklato, jeigu valdym
cis grupės sudaro tam tikri da
lininkai, sluoksnai.

Šiuo dienu politinis santvarka formos
(autokratinė ir aristokratinė) yra
priešpriešinga demokratinė

LIETUVOS YPATINGASIS ARCHYVAS
K-1, an. 45 B. 323, 267-30p.
Tilfas
Šlyniaus vadejas

santūarka kuri pasakojimai laisvės seš-
lankio lėbais daug baltųjų ir juo-
nūkių.

Šių per minutes, valstybės ir so-
cializmaus gyvenime turime priimti
savo vėlesnį prisitaikyti tam tikrai
taisykliai, uorui. Autokratizmas aristo-
kracijoje valstybė bei taisykliai, uorai
(įstatymai) leidžiami, skelbiami ir vėlesn-
joms ir tie, kurie priimti sukelia pa-
sukeltai įstatymai vėlyti, ypač me-
tili patys žmonės; autokratizmas valsty-
bės vėlesnį žmogų, o aristokratizmas
valstybės mada vėlesnį dakti-
leidžia orai vėlesnį, vėlesnį gy-
ventojams įstatymams.

Vėlesnį kėlį dalykai yra autokratizmas
demokratizmas valstybės. Čia teisi-
nis uorai. Įstatymams leidime ir
jų skelbime dalykams ir karp.

Vilniaus
F. S. 1 Ap. 25
Tikra
Skyriaus vedėjas

dabai kyla klausimas: kuri iš jų
yra geriau? Kuri iš jų tikrai
ypatingai mums? Absoliuti tūrinė
formų žinios klausimas yra labai
mūsų, tuo labiau, kad patys valsty-
bių formos gyvenimo arba tikėjimo-
mo pasiekia ne tik mūsų paties
formos, kiti mūsų paties, tikėjimo,
paties leidžia įsivaizduoti.

Doro žvilgsnis aukštai stovinti
atnaujinti doro iš tiesų, sa-
nalinis gali labai iš labai abstrak-
tinių, o iš tikrų ir autokratinių
valstybių formų. Taip pat iš
doro aristokratinės, kurių myli
savo krato ir supanta žmonių
reikalus, bei yra visiemis tiesiog
gali būti palyginama valstybių
viespatvių. Tačiau iš es-
mės paties santuokos: iš čia

LIETUVOS YPATINGASIS ARCHYVAS

F. 1 Ap. 45 5322 362-5

Tikra

Skyriaus vedėjas

visuomeni, siukimo kiti gal' lieti
visuomeni gal'ausis i geriausi
suomeni kuris patys suidami
kiti i visuomeni sukurta visu
menis reikale i suidama su
gal' sukurty. Todiu tasyant
visuomeni, visuomeni geria
ne tin uio valtybiu formu kdek
uio geru istatymu, leidziu i ty
istatymu vykdymu. Del to, pa-
stangis dalyky, o ne idu paty formu
jogyste geria sukurta reikalingos
i sukurta politini rekos.

So to vis kyla klausimas: kuris i su-
kurta valtybiu formu duka dalyky
galimybiu sukurta i istatymu leidziu
i ty vykdymu i geriausi i geriausi
sukurta rekos?

Cia reikia pasakyti, kad patiesu an-
sios sukurta, o ypa sukurta, kdek,

VOS YPATINGASIS ARCHIVAS
AP. 45 B. 323 36259
K. 100033

1967-7
na dar viena kartą dalyko,
ta' visuomenę išskirstymą į grupes
sugrupuoti skirtinguose visuomenės
arba valstybės sudarantys žmonės
mūsų vienoj partijoj. Leidžiant
įstatymus svarbu yra žinoti, ar iš-
skirstymų grupių dydžiai ir jų reikalo-
vimos. Galime tik tūlėti, kuo tik
valstybės gyvatapa yra laisva par-
skirstyti į politines partijas. Leidžiant
įstatymus turime atsižvelgti valstybės ap-
visumos reikalavimus, ir kiti lyg kompro-
misai tarp visų politinių partijų reika-
vimos. Bet politinių partijų reikalaujamas
demokratinis valstybės formavimas dar
kitaip dalykuose, ypačgi rinkimais
valstybės valdymui.

Juk partijų žmogų galime tik prae-
čius jo dalykus. Nesant politinių orga-
nizacijų nei partijų laisvės valstybės for-
muoti prae dalykavimus valstybės rei-
kaly sprendime, nei partijų laisvės
valstybės valdymui, nesant kiti
partijų ir laisvės jėgų.

Ypatingasis

1967-7
Tikra
Skayriaus vėdejas

maiora maiora iustitia, iustitia, et
magis obsequia ab his qui in partibus
Leviti rebus se habuerunt. Sicut
quidem, licet ne se utique visum
politicum sui existimant.

Reigdomus palatio claustrum
dus aptatum, monasterium sancti viri
et scholam fundat.

1.) Incomis generi parva ne tunc uno
vanti, ut formos, tunc uno generi
tunc uno, uno iustitiam levitibus
vixit.

2.) In vix vanti, generi democratico
duoda claustrum parat, sed fere
vanti, vix tunc iustitiam
claustrum fundat.

3.) Democratico vix vanti, tunc
vanti, tunc vanti, tunc vanti.

4.) Democratico vix vanti, tunc
vanti, tunc vanti, tunc vanti.

5.) Democratico vix vanti, tunc
vanti, tunc vanti, tunc vanti.

POSITIVE ARCHIVES

95 525 267

POSITIVE

suu. unistatymose togas. 87-88

6.) Demokratija duoda galimybę at-
sistoti prieš valdžią, tačiau tam tie-
rai visuomenė atstovai, kurių favoritai
į savo ruožtu Aristokratas, bet ty Aristo-
kratų permokėjimo galimybės verčia
juos mairuoninti visuomenę reikaly.

7.) Demokratija duoda galimybę ir
kitiems parduoti vadinamąsias

8.) Demokratija yra energijos ir gy-
vybės forma, nes senos pajėgos praei-
diu yra praeičiamos naujoms.

9.) Demokratija yra idealumo - jau-
mybės ir sąjūgių kovos forma,
nes atstovai visuomenės politinio grupės
pasirinkti valdžiai, o tai yra senos
senos, konservatyvios, prieš ty kyla
reakcijos, laimi, silpnėja to paties
likimo - taip yra politinio gyvenimo
būgavimas be pakilimo.

10.) Demokratija pildyti to šalinio pre-
mių atpažinti šiuos ir mokėti
gerbti, ty unistatymų bei savate
konstitucijos sugyvenimą.

TI VOSYPATINGASIS ARCHYVAS

1. A. 45 5323 267-8

1800000000

III Demokratijska yra I pasaulinio k. kare
sukuriantys ideologijos kova forma.

Per demokratijska atredo žurnist
s. jo teorijos veimui.

1951. IV 25.

L. K. - partiz. L. Rimez -

KUNIGAİKŠČIO VAIDOTO PARTIZANŲ GRUPĖS, VEIKUSIOS MARIJAMPOLĖS APS. LIUDVINAVO VLS. BUKTOS MIŠKO APYLINKĖSE, 1945 M. BIRŽELIO 25 D. LAUNICOS KAIME ŽUVUSIO NEŽINOMO PARTIZANO DIENORAŠTIS

Balandžio 9 d.

Nieko ypatingo neįvyko. Buvo sušauktas numatytas partizanų būrių pasitarimas. Pasiūlyta papildyti ginklų atsargas. Nutarta išvykti į Alytaus ir Balbieriškio apylinkes. Į Alytaus apylinkes išvyko Perkūnas, Alytė, Dagilis, Genys ir Gervė. Jiems vadovauja būrio vadas Raginis.

Į Balbieriškio apylinkes, vadovaujami Kilbo, išvyko Beržas, Šmėkla, Božė ir Leninas.

Iš Alytaus apylinkių buvo parnešta:

1. Kiaušinių granatų – 10.
2. Granatų su rankenomis – 3.
3. Granatų dėl granatsvaiddžių.
4. Automatinis šautuvas Nr.E4938 – 1.
5. Rusiškas šautuvas Nr.NC201301 – 1.
6. Vokiškas šautuvas Nr.3277 – 1.
7. Vokiški kulkosvaiddžiai Nr.9611 ir 55702 – 2.
8. Kulkosvaiddžiams vamzdžiai – 3.
9. Šalmas.
10. Būgnai kulkosvaiddžiams su stovais – 2.
11. Granatsvaiddžiai – 1.
12. Baltų raketų – 1.
13. Šovinių dėžė kulkosvaiddžiui.
14. Dėžė su kulkosvaiddžiu – 1.
15. Spyna kulkosvaiddžiui – 1.
16. Šovinių – 1500.
17. Dėžė ginklų valymui – 1.
18. Krepšys.

Be to, atvežė 6 kg lašinių ir kepalą duonos. Iš Balbieriškio apylinkių ginklų neatvežė. Atvežė 30 kiaušinių ir 2 kg lašinių. Maisto rinkti buvo išėję dar 4 partizanai, bet jie maistą rinko neleistiniais metodais.

Šiandien priimti trys nauji partizanai: Beržas, Božė ir Šnektis.

Už Beržą atsakingas Raginis, Šneikutį rekomendavo Gervė, o Božę – Alytė.

Balandžio 10 d.

Valėme atvežtus ginklus ir ruošėmės persikelti į naują stovyklą.

Balandžio 12 d. (trečiadienis)

Gautas pranešimas, kad Makrickų kaime pasirodė du vežimai milicininkų. Išėjome galvodami juos netikėtai užpulti. Mūsų sumanymas nepavyko. Mums atvykus milicininkai buvo ką tik išvažiavę į Gudelius. Kėkštas ir Vilkas pasižymėjo puikia žvalgyba.

Šiandien būrys buvo padalintas į tris skyrius:

I skyrius:

1. Skyriaus vadas – Leninas.
2. Kulkosvaidininkas – Šmėkla.
3. Kulkosv.pavad. – Stromskis.
4. Kėkštas.
5. Meškinas.
6. Perkūnas.
7. Liūtas.
8. Špokas.
9. Tigras.
10. Dramblys.

II skyrius

1. Skyr.vadas – Gervė.
2. Kulkosvaidin. – Alytė.
3. Kulkosvaidin.pavad. – Dagilis.
4. Beržas.
5. Baronas.
6. Krūmas.
7. Lokys.
8. Klemas.
9. Ožys.
10. Šneikutis.

III skyrius

1. Sskr.vadas – Genys.
2. Kulkosvaidin. – Žaibas.
3. Kulkosvaidin.pavad. – Vanagas.
4. Jaunutis.
5. Papartis.
6. Rozda.
7. Gilutis.
8. Vėžys.
9. Božė.

Vakare rinkome maistą Naujienos kaime. Vadovavo Alytė. Maistą rinko Dagilis, Vilkas, Krūmas, Papartis, Baronas ir Šnekutis.

Vyrų nuotaika puiki. Visi nekantraudami laukia mūšio. Paklausus, kas nori pasilikti saugoti stovyklą, savanorių neatsirado.

Iki 13 dienos būrys tvarkėsi: valė surinktus ginklus ir šaudmenis. Per pietus gauta žinia, kad Gudelių vls. Važniškių kaime ir apylinkėse pasirodė NKVD daliniai. Sustipriname sargybą. Naktį į 14 d. būrys praleidžia pasiruošęs kovai. Ryte gauname pranešimą, kad enkavedistai puola mišką. Stovyklą paliekame ir užimame pozicijas gynybai. Netoliese, miško viduryje, pastebėti enkavedistai. Pasigirsta šūviai. Mes užklupti pilnai nepasiruošę, reikiamai neišsidėstę pajėgų. Partizanų veiduose matosi susirūpinimas. Karalius praneša, kad enkavedistai supa dešinįjį mūsų sparną. Būrio vadas įsako pasitraukti į patogesnę vietą gynybai. Traukėmės netvarkingai. Vietoj planingo atsitraukimo gavosi bėgimas. Pasitraukus būrio skyriai susitvarkė, nors ne taip greitai, kaip norėta. Į akis krito partizanų nerangumas. Būrys buvo ginkluotas keturiais lengvaisiais kulkosvaidžiais. Šautuvų, automatų ir šovinių turėjome pakankamai. Dėl netvarkos kaltas silpnas partizanų pasiruošimas. Būtinai reikės juos apmokyti manevrinėms pėstininkų kautynėms.

Bolševikai mūsų būrį pastebėjo, tačiau į mūšį nestojo. Mūsų būrys, iki vakaro nieko nesulaukęs, pasitraukė į naktinę stovyklą. Operacijoje dalyvavo 52 būrio partizanai.

Vakare gavome žinių, kad priešas koncentruoja apie mišką dideles pajėgas. Pamiškėje nušauta daug neginkluotų civilių žmonių. Mes neturime maisto ir todėl nutariama būriui išsiskirstyti grupelėmis ir susirinkti sutartoje vietoje po bolševikų siautėjimo.

Balandžio 19 d. susirinkus paaiškėjo, kad visi būrio partizanai

laimingai išvengė susidūrimo su priešu. Septynioliką dieną viena grupė atsitiktinai sugavo pasižymėjusį žiaurumu Balbieriškio NKVD agentą Lukoševičių ir jį likvidavo.

Nuo gegužės 23 dienos Vaidoto partizanų grupės kroniką rašys partizanas Vėtra.

Po paskutinio enkavedistų siautėjimo Kunigaikščio Vaidoto grupės partizanai persiformavo, buvo apmokyti manevrinės rikiuotės, priimta daug naujų partizanų, tarp kurių – inžinierius Reimsas, mokytojas Vėtra, puskarininkis Patrimpas ir kiti. Balandžio pabaigoje kelios partizanų grupės vyko į Alytų rinkti ginklų. Pargabeno apie 5000 šovinių, 4 kulkosvaidžius, šautuvų, granatų ir raketinį pistoletą.

Gegužės 13 d.

Grupės vadas su trimis partizanais išėjo į grupių vadų pasitarimą, kur buvo nuspręsta grupes sujungti į rinktinę. Visų grupių vadovybės privalės klausyti rinktinės štabo potvarkių. Buvo išspręstas ir grupių štabų klausimas. Mūsų, Kunigaikščio Vaidoto, grupės štabą sudaro: grupės vadas Raginis, jo pavaduotojas Tauras, štabo viršininkas Patrimpas, štabo sekretorius Vėtra, Ūkio dalies viršininkas Gervė.

Gegužės 17 ir 18 d.

Partizanai, vadovaujami Tauro, atliko žygį ginklų ir maisto įsigijimui. Parsigabeno 3 šautuvus ir 250 šovinių. Iš Sabališkių (?) valstybinio ūkio paimta: 2 karvės, 2 arkliai, vežimas, pakinktai, kiaulė, 7 gaidžiai, apie 5 cnt bulvių, 2 cnt žirnių, veršis ir kt. Atliktas įspėjamasis aktas bolševikų pakalikei stribo Kuzmicko motinai Maržiškių kaime.

Gegužės 19 d.

Grupės vadas susitiko su Prienų partizanų grupės įgaliotais būrių vadų pavaduotojais. Susitikimo metu buvo kalbėta apie Prienų miške įsikūrusią grupę, vykdančią plėšimus Balbieriškio apylinkėse. Paaikėjo, kad šis bjaurus reikalas jau sutvarkytas ir grupės vadas Genys nuteistas mirties bausme sušaudant.

Gegužės 23 d.

Gauta žinių, kad Igliskėlyje, Krokialaukyje, Igliaukoje atsirado enkavedistų. Vidudienį Stromskis pranešė, kad iš Gudelių į Gelčių kaimą atvykę enkavedistai jo brolio sodyboje rado šautuvą. Suėmė dar kelis žmones, tarp kurių Saksinską ir Juozą Remenčių. Manoma, kad Stromskio brolių išdavė Saksinskas. Kadangi du Stromskio broliai partizanai ir sulaikytasis buvo jau beveik partizanas, nutarta Gudelius užpulti ir suimtuosius išlaisvinti.

Trūkstant žinių apie padėtį Gudeliuose, partizanų taryba, pritariant vadui, užpuolimo ir suimtųjų išlaisvinimo atsisakė.

Gegužės 24 d.

Ypatingų įvykių nebuvo. Pakeitėme dislokacijos vietą. Naktį grupė partizanų, vadovaujami Kapočiaus ir Dagio, atliko žygį, norėdami pasirūpinti produktų. Parsinešė apie 4 pūdus duonos ir kitų gėrybių.

Iš Daukšių, rinktinės partizanų štabo grįžo ryšininkas Kilbas ir atnešė instrukcijas. Į grupę įstojo naujas partizanas Muzikantas. Naktį į 25 dieną partizanai Vėtra ir Gervė išėjo ieškoti vaistų ir tvarsliavos. Žygis buvo sėkmingas – parsivežė 6 metrus tvarsliavos, pusę kilogramo lignino ir nemažą kiekį medikamentų.

Gegužės 25 d.

Kuriama stovykla naujoje vietoje. Statomos palapinės. Vakare pradeda lyti, bet tai nesugadina nuotaikos. Nemalonių įvykių nėra.

Gegužės 26 d.

Milicininkų ir stribų siautėjimas Gudelių ir Balbieriškio valsčiuose supykė partizanų grupes. Grupės vadas, pritardamas partizanų nuotaikoms, su štabo darbuotojais planuoja Balbieriškio užpuolimą. Kad puolimas būtų sėkmingas, į Ūdrijos būrio štabą pasiunčiamas ryšininkas prašyti pagalbos. Apie 12 valandą į stovyklą atvyksta Ūdrijos grupės vadas Stipinas ir Špykis. Jei rinktinės štabas sutiks – jie sutinka padėti.

Į rinktinės štabą išvyksta štabo viršininkas Patrimpas. Partizanai Šmėkla ir Vėtra nutaria Gudelių ir Balbieriškio valsčiuose pradėti propagandinę veiklą. Vadas šiam sumanymui pritarė. Gavome rašomąją mašinėlę.

Gegužės 27 d. (sekmadienis)

Grįžęs iš rinktinės štabo Patrimpas pranešė, kad štabas draudžia užsiiminėti saviveikla, todėl planuoto Balbieriškio puolimo nebus. Partizanų grupės štabe nuomonės išsiskyrė. Jaučiasi – partizanų nuotauka krito, apėmė nepasitikėjimo jausmas.

Grupės vadas Raginis elgiasi korektiškai: nenorėdamas ignoruoti štabo draudimo, rašo raportus – vieną dėl Balbieriškio puolimo, kuriame prašo rinktinės vado oficialaus leidimo pulti, taip pat paskirti operacijos vadą. Antrame raporte prašo atleisti jį iš grupės vado pareigų.

Apie pietus į rinktinės štabą išvyksta ryšininkas Kilbas. Vėtra ir Šmėkla pradeda propagandinį darbą. Tai naujas, neišbandytas dalykas. Iniciatorių manymu, šio naujojo kunigaikščio Vaidoto ginklo veikimas turėtų būti nuostabus. Išspausdinamas pirmas atsišaukimas pavadinimu “Suklaidinti broliai”, kurio du egzemplioriai dar šiandien išsiunčiami į Gudelius.

Atvykęs į stovyklą patikimas žmogus pranešė, kad Gudeliuose miško valymui koncentruojami NKVD ir sribai.

Gegužė 28 d. (pirmadienis)

Žinios apie NKVD ir sribų telkimą Gudeliuose nepasitvirtino. Atvyko tik viena mašina. Taigi kokios nors ypatingos veiklos nelaukiame.

Grupės teismas, išnagrinėjęs gautą medžiagą, nuteisė: seniūno pavaduotoją Macko – 15 rykščių, jo žmoną – 5 rykštėmis. Juozą Matulį, Kazį ir Motiejų Prokapus – mirties bausme, Jurgį Brusoką – 10 rykščių. Juozui Matuliui ir jo žmonai bausmės įvykdytos.

Gegužės 29 d.

Dalis grupės vyrų, vadovaujant vadui, netikėtai užpuolė Daugirdiškių kaimą. Buvo gauta žinių, kad į šį kaimą dažnai atvažiuoja iš čia kilęs vietinis enkavedistas Kazakevičius. Atvykus į kaimą, paaiškėjo, kad Kazakevičius kažkur apylinkėje. Partizanai apsistojo negyvenamoje repatrianto ir paties Kazakevičiaus sodybose.

Gegužės 30 d.

Daugirdiškių kaime laukiame atvažiuojančių iš Gudelių istrebitelių. Viena mūsų grupė vėl įsikūrė negyvenamoje sodyboje, antra

– stribas Kazakevičiaus. Rezervas apsisitojęs už vieno kilometro. Smogiamoji grupė turi tris kulkosvaidžius, iš kurių du – puolamojoje grupėje, o vienas – rezervo grupėje. Atvykusius stribus įsakyta šturmuoti dviem kulkosvaidžiais, automatais ir šautuvais. Sunaikinimui tu, kuriems pavyks nuo mūsų ugnies pasislėpti grioviuose ir kituose plyšiuose, suburta naikinamoji grupė, susidedanti iš penkių žmonių, kuriai vadovauja Genys. Visai operacijai vadovauja Raginis.

Apie vidudienį pro užpakalinės saugos kulkosvaidį praėjo agentas Smolskio motina senoji Smolskienė. Dramblys praleido ją nesusilaikęs. Bijant jos išdavimo, nutarta pasitraukti. Pasitraukiant buvo įvykdytas partizanų teismo nuosprendis Daugirdų kaimo gyventojams: Smolskiui įkresta 25 rykštės, Petreškiui už paskalų skleidimą – 25, o Petreškienei už tą patį nusikaltimą – 5 rykštės.

Gegužės 31 d.

Iš Daukšių rinktinės štabo grįžo Kilbas. Štabe į Raginio raportus pažiūrėta neigiamai. Rezoliucijos tokios: puolamųjų operacijų nevykdyti, vadą Raginį iš grupės vado pareigų neatleisti.

1945 m. birželio 1 d.

Nieko neįvyko.

Birželio 2 d.

Grupė partizanų naktį buvo išėjusi į Pakalnių (?) kaimą maisto. Iš pil. Videžio buvo paimtas paršas ir veršis, kurį išsivedė į stovyklą. Gudelių stribai kelyje Gudeliai-Balbicriškis organizavo penkias pasalas. Partizanų grupei, vedusiai veršį, prisiartinus, stribai atidengė ugnį. Žuvo partizanas Policajus. Kiti atsišaudydami pasitraukė. Žuvęs Policajus tik prieš dieną buvo perėjęs pas mus iš Ūdrijos būrio.

Birželio 3 d.

Apie partizano žuvimą buvo pranešta vadui. Nutarta jo lavoną parvežti ir miške palaidoti. Mat stribai žuvusiojo kūno nepaėmė, kaip kad paprastai daro. Galvojome, kad gal jie sumanė susikauti su atėjusiais kūno paimti partizanais. Emėmės atsargumo priemonių. Ekspedicinį skyrių, kuris turėjo paimti ir gabenti žuvusįjį, dengė kiti du skyriai. Dar būnant tolokai nuo žuvusiojo kūno, išgirdome dai-

navimą ir vežimo dardėjimą. Netrukus pamatėme važiuojant keturis Gudelių sribus, kurie visa gerkle plėšė kažkokią dainą. Ekspedicinis skyrius greitai persirikiavo ir perbėgimais nuskubėjo užkirsti jiems kelią. Likus gal puskiometriui, sribai partizanus pastebėjo. Prasidėjo susišaudymas. Žuvus mūsų kulkosvaidininkui, sribams pavyko pasprukti.

Birželio 4 d.

Iš partizaninių šaltinių gauta žinių, kad šiandien važiuos į Kalvariją Balbieriškio valsčiaus milicijos viršininkas Marcinkevičius. Buvo suorganizuotas prie Rūdodos upelio Mackių kaimo užpuolimas. Laukiame. Privažiavo sunkvežimis, pilnas enkvedistų. Gal jie nuvažiavo išsivežti Marcinkevičių? Kadangi mums buvo uždrausta veltis į kautynes su kariuomene, prisiėjo trauktis. Besitraukdami Rūdodos upeliu, pamatėme keliu važiuojantį dviratininką. Nutarėme jį sulaikyti, bet jis, mus pamatęs, paspruko. Tai buvo Balbieriškio sribas. Marcinkevičius tuo tarpu, užvažiavęs pas žmogų, taisė dviratį. Išgirdęs mūsų šūvį ir pamatęs sprunkantį sribą, spruko ir jis su savo palyda.

Po valandos į įvykio vietą atvažiavo iš Gudelių keli vežimai sribų. Apklausę aplinkinius gyventojus, jie grįžo atgal.

Birželio 5 d.

Gauta žinių, kad į Gudelius privažiavo apie 200 enkvedistų. Mes keičiame stovyklavietę – persikeliamo į kaimą prie Būdodos miško.

Birželio 6 d.

Vakar iš NKVD gautas tokio turinio raštas: “Vade, NKVD organams žinoma, kad Jūs, atplėšti nuo šeimų ir gyvenimo, slapstotės miškuose. Mes norime su Jumis pasikalbėti apie būsimą geresnį, pilnavertį Jūsų gyvenimą. 1945 m. birželio 7 d. 5 val. vakare skiriame susitikimą ant Gudelių-Balbieriškio kelio prie Daugirdų-Gelčių kaimo. Susitikti norime turėdami gerus ketinimus – viską išsiaiškinti. Mes garantuojame Jums, kad Jūsų nesuimsime. Jūs būsite paleisti. Mes norime tik pasikalbėti. Taigi susitikime.

Atsakymą siųskite per laiško įteikėją.
(Majoras B.)”

Birželio 7 d.

Laišką, gautą iš NKVD, svarstėme rimtai ir ilgai. Priėjome išvados, kad partizanams šis susitikimas nieko gero neduos. Priešingai – gali padėti tik pabloginti. Todėl nutarėme, kad į susitikimą vadas neis ir nesiųs savo atstovo.

Partizanas Perkūnas, neprancšęs apie tai partizanų grupės vadovybei, į susitikimą nuėjo. Iš NKVD pusės atvyko majoras ir Marijampolės Vykdomojo Komiteto atstovas. Jis stengėsi įkalbėti partizanus grįžti iš miškų į normalų gyvenimą ir įtikinėjo, kad jokių būdų jie nebus nubausti. NKVD majoras pareiškė, kad kas nori ištaisyti savo klaidas – turi pradėti taisyti jas dabar, tuojau pat. Antraip bus vėlu. Nors Perkūnas jiems nieko neprižadėjo, majoras paskyrė dar vieną susitikimą su partizanų vadu.

Dokumentas išlikęs rusiškame vertime, darytame 1945 07 05 Marijampolėje, 94 Pasienio būrio karininko Bagrianskij.

Š.: LYA. Ag.B.7718. T.I.

Iš rusų k. išvertė ir spaudai parengė Bonifacas Ulevičius

DAINAVOS APYGARDOS DZŪKŲ RINKTINĖS VAIDOTO GRUPĖS PARTIZANO BRONIAUS VASILIAUSKO-BEVARDŽIO DIENORAŠTIS

Dienoraštį pradėjau vesti nuo 1947 metų. Ką prisiminsiu, parašysiu ir iš 1945 metų gyvenimo.

Tėvų netekau 1945 m. gruodžio mėn. – juos išvežė į Rusiją. Atsiktinai likęs Lietuvoje iki 30 d. slapsčiausi. 30 d., vienos pažįstamos panelės padedamas, susisiečiau su partizanais ir buvau priimtas į jų gretas. 31 d. naktį su grupe partizanų išėjau į žygį.

Partizaninis gyvenimas man patiko. Miško stovykloje gyvenome apie 15 vyrų. Iki šv.Kalėdų nieko ypatingo neįvyko. Atėjo Kūčios. Kūčių dieną grupės vadas atvedė mus į Aukštąjį Balbieriškį pas vieną komunistą. Turimomis žiniomis pas jį turėjo atvažiuoti istrebiteliai pasiimti šventinio šnapso. Jų laukėme išsidėstę pas du ūkininkus. Atėjo vakaras. Istrebiteliai neatvažiavo, ir mes pasitraukėme į mišką. Grįžę į stovyklą, išsivalėme ginklus ir išėjome į kaimą valgyti Kūčių. Po vakarienės aš su Bijūnu išėjome švęsti šv.Kalėdų. Buvo ramu. Rusai per šventes apylinkėse nepasirodė ir į stovyklą grįžome

tik ketvirtą dieną. Stovykloje radome grįžusį tik vieną partizaną. Kiti susirinko tik rytojaus dieną. Artėjo Naujieji metai.

Naujų metų sutikti išėjome visas pirmas būrys. Sutikimas buvo labai linksmas ir gražus.

1946 m. vasario 3 d. išsiruošėme į žygį pas Gudelių apylinkių komunistus pasirūpinti maisto. Užėję pas pirmąjį konfiskavome bekoną. Keturi vyrai pasiliko jį paskersti ir sutvarkyti mėsą, o mes, kiti penkiolika vyrų, suėjome pas antrąjį ir apsupome sodybą. Durų niekas neatidarė. Kardukas jas išlaužė ir įsiveržė į vidų. Neradę viduje priešų, nuėjome į gretimą sodybą, bet ir čia šeiminkai durų neatidarė. Smūgis – ir durys išlaužtos. Išokęs į kambarį, Kardukas įsakė visiems, esantiems viduje, pakelti rankas. Paskui Karduką į kambarį įėjau aš ir dar du partizanai. Staiga šūvis ir Kardukas krito žemėn. Šokome atgal. Draugas iš automato nukirto istrebitelio tėvą, aš iš šautuvo paleidau penkis šūvius. Trys sribai iššoko pro langą ir pasileido bėgti. Išbėgę į lauką, palydėjome juos ugnimi. Buvo dvylikta valanda nakties.

– Vyrai, aš sužeistas! – dejavo Kardukas.

Iš Gudelių netruko prisistatyti apie 10 kareivių ir 20 istrebitelių. Pasitikome juos švino kruša ir pradėjome trauktis. Naktis buvo tamsi, šlapia, purvas. Vienas po kito, purvui patekus į spynas, nustojo veikti kulkosvaidžiai. Dejavo sužeistasis. Kurį laiką jį nešėme, po to, paėmę pas ūkininką pastotę, vežėme. Pagiryje pastebėjome šarvuotį, kelias mašinas ir virš pusšimčio kareivių. Laimingai pro juos prasmukę, grįžome į naująją stovyklavietę. Joje buvo pastatyta dar tik viena mano palapinė, kurioje ir paguldėme sužeistą Karduką.

Rytojaus dieną parvežėme daktarą, kuris, apžiūrėjęs Karduką, pasakė, kad padėti jam negalima – jis mirs, nes kulka, praėjus išilgai krūtinės, kliudė plaučius, kepenis ir perėjo kiaurai inkstą. Daktarui išvažiavus, po poros valandų Kardukas mirė.

Vasario 5 d. padarėme karstą ir naktį, nuvežę į kapus, Karduką palaidojome. Buvome mirtinai pavargę.

Vasario 6 d. aš ir mano draugas Voverė išėjome į Birštono valsčių. Po poros dienų grįžę, radome stovyklą tuščią, palapines sudegintas. Pasirodo, kad mums išėjus, stovyklą užpuolė rusai. Mūsų pusėje aukų nebuvo. Atrodo, žuvo vienas rusas. Vasario 9 d. sutikome vadą ir kitus vyrus. Vadas pasiuntė mus, penkis vyrus, prie Žvyrynų kaimo nukarpyti telefono laidus. Turėjome rusišką kulkosvaidį, kurio an-

truoju numeriu vadas buvo paskyręs mane. Voverė ir aš pasilikome su kulkosvaidžiu ant Rudės kranto sargyboje, o likusieji nuėjo ant vieškelio karpyti. Oras buvo labai blogas, lijo, tamsu, nors pirštu į akį durk. Po žygių buvome išvargę. Aš buvau su miline, o Voverė tik su munduru. Mus kiaurai perlijo, bet nicko nepadarysi – kenčiame už Tėvynę.

Vasario 10 d. su vadu išsiskyrėme ir išėjome ieškoti Bijūno ir Rimvydo. Mes keturiese turėjome apšaudyti Balbieriškį. Jų nesuradę,ėjome dviесе. Man pakilo temperatūra. Jaučiau, kad susirgau. Panašu į gripą. Pas mus nėra kur gydytis – nei ambulatorijų, nei sanatorijų. Užėjęs pas žmogų atsiguliau ant karštos krosnies ir išgulėjau iki vidudienio. Šiek tiek pagerėjo.

Gavome žinią, kad per Nemuną persikelti neįmanoma, taigi mūsų užduotis – apšaudyti Balbieriškį – lieka neįvykdyta. Pernakvoję cina-me į mišką susitikti su draugais. Išėję ant vieškelio pamatėme atvažiuojant mašiną. Voverė pasistatė kulkosvaidį, užvedė spyną ir jau buvo pasiruošęs atidengti ugnį, bet kažkoks nesuprantamas jausmas sulaikė jo ranką. Atsikėlę paėjome apie 200 metrų ir pamatėme rusus. Apsisukome atgal. Laimei, jie mūsų nepastebėjo. Gal porą kilometrųėjome tarp rusų. Atsiradus galimybei, perėjome per Nemuną į Birštono valsčių, kuriame buvo šiek tiek ramiau.

Po kurio laiko gavome žinią, kad veža žmones. Dar nesutemus skubiai perplaukėme Nemuną ir apsistojome eglyne, žmonių vadinamame Ožupiu. Pustė, snigo ir šalo. Voverė nuėjo pas žmogų susipažinti su padėtimi. Aš su kulkosvaidžiu pasilikau jo laukti. Belaukdamas sušalau ir nuėjau į vidų. Pavalgę ir pailsėję, per Nemuną grįžome atgal. Sulendame į žmogaus kluoną ir gulim. Ryte vaikai atėjo šerti gyvulių ir užlipo man ant nugaros. Aš iškenčiau nesujudėjęs, bet kai užlipo Voverei ant galvos, šis neišlaikė ir pašoko. Vaikai baisiai išsigando. Nuraminę vaikus, nuėjome į kambarį. Bėbūnant kambaryje gavome žinią, kad atvažiuoja Birštono istrebiliai. Nors ir nelabai jų bijojome, atsargumo dėlei užsirangėme ant aukšto. Pasirodė, kad prancšimas buvo klaidingas – tai buvo ne stribai, bet du vežimai civilių žmonių. Tačiau atsargumas niekados nepakenkia.

Pasisvečiavę iš šeiminių išėjome pas žmogų, kuris mus išlaikė iki pavasario. Žiemą pragyvenome puikiai, be pavojų. Buvo kiek nuobodu, bet ką padarysi.

Balandžio 15 d. nuėjome pas mūsų ryšininkę. Čia radome daugiau savo draugų: M-Kostą, Vijūną, Leopardą ir Katinuką. Jie buvo atvažiavę su pastotim, visi baltai apsirengę. Buvome taip vieni kitų išsiilgę, kad net išsibučiavome. Šeimnininkų sūnus turėjo armoniką, su kuria Kostas (Kalavijas) pagrojo keletą šokių, o mes pašokome. Pasilinksminę sėdome į roges ir išvažiavome. Dainuodami važiavome mišku iki Sūkurių kaimo. Pervaziavę kaimą, pasukome į Pramezį (Balbieriškio vls.), kur praleidome dieną. Vakare Pramezio miške lyje sutikome aštuonis kaimyninio būrio vyrus. Be kitų ginklų, jie turėjo kulkos vaidžius.

Suradome patį Šturmą. Į kaimą, kuriame dienojome, užėjo du šnipai. Juos sulaikėme, ištardėme ir sutemus sunaikinome.

Atšilo. Saulėtomis dienomis sniegas greitai tirpo. Rogėmis važiuoti jau nebuvo galima, todėl jas ir vieną arklių palikome pas ūkininką. Antrą arklių pasilikome saviems reikalams. Išžygiavome į Putrišių kaimą. Čia sustojome pavakarieniauti. Šeimnininkas pavaišino degtine. Kiek išgėrę atsigavome, pralinksmedjome, nusikratėme nuovargio. Pavakarieniaję žygį tęsėme. Atėjome prie Peršekės upės ties Putrišių malūnu, prie kurio buvo tiltas, kuriuo galvojome pereiti per upę. Pasirodė, kad tiltas gerokai apgriautas, likę tik sijos. Jomis eiti pavojinga, galima nukristi į upę, pilną susigrūdusių ledų. Kėlėmės kaip kas įmanydami: vieni šliaužė sijomis, kiti ėjo keturpėsti, drąsiausieji perėjo stati, bet visi laimingai. Kelionė buvo sunki, nes išalusios žemės paviršius buvo jau atleistas, purvas vėlėsi ant kojų, buvo slidu, o apsikrovę buvome sunkiai. Perėję paupiu miško link, pas du ūkininkus apsistojome dienoti. Sutemus vykome toliau. Paėję giliau į kaimą, radome ir daugiau mūsų vyrų. Paėmę kelias pastotes, atvažiavome į Aukštojo Balbieriškio kaimą ir išsiskirstėme pas tris ūkininkus nakvynės. Švintant pasitraukėme į mišką, kur radome grupės vadą. Dieną praleidome prie laužo. Vakare išsivaikščiavome po kaimus. Pavasarinis šlapias miškas negailestingai merkė mūsų kojas. Buvo ištirpęs ne tik sniegas, bet ir ledas. Net raistuose jo jau nebuvo. Stovyklą įkūrėme prie Būdos kaimo palaukėje. Čia begyvenant vieną rytą atėjo antrojo būrio vyrai ir paprašė vado duoti nors keturis vyrus pagalbon. Jie ruošėsi užpulti Buktos dvarą ir konfiskuoti dalį jo turto. Dvaras buvo sovietų valdžios nacionalizuotas. Kelias buvo tolimas ir užduotis pavojinga, todėl vadas sutiko duoti tik savanorius. Pasisiūlėme aš, Voverė, Paukštis ir Leopardas.

Nedelsdami susiruošėme ir išvykome, nes dvaras buvo prie Simno, nuo stovyklos apie 12 kilometrų. Reikėjo skubėti, nes vasaros naktys trumpos. Ėjome 14 vyrų, turėjome du kulkosvaidžius. Dvarą pasiekėme 12 val. nakties.

Pro gyvenamojo namo langus sklido dainos. Įsiveržę į vidų liepėme pakelti rankas. Prie stalo sėdėjo trys panos ir keturi dvaro bernai – gėrė naminę ir dainavo. Mūsų komandoms jie pakluso nėsiožiuodami. Pažadinome kumetį, kuris atrakino tvartus ir svirną. Svirne radome apie 4 centnerius rugių, po tiek pat miežių ir žirnių. Viską supylę į maišus, sukrovėme į du vežimus. Arklių radome dešimt, bet važiuoti buvo galima tik su trimis poromis. Pasikinę ketvertą į vežimus išvažiavome.

Pamiškę pasiekėme švintant. Visi džiaugėmės sėkme. Į savo stovyklą parėjome pavakary. Joje gyvenome dar tris dienas. Trečios dienos popietėje antrojo būrio stovyklos pusėje pasigirdo smarkus šaudymas. Pamanėme, kad košdami mišką rusai surado antro būrio stovyklą. Nedelsdami susirinkome savo turtą ir vadas nuvedė mus į saugesnį miško kvartalą, kuriame išsidėstę pasiruošėme atremti priešų puolimą. Vakare vadas įsakė kuriam laikui išsiskirstyti grupelėmis po 3-4 vyrus ir palaukti, kol viskas aprims. Mes išėjome gyventi keturiese: aš, Voverė, Katinukas ir Paukštis. Apsistojome Šūkurių palaukėje. Čia gyvendami išeidinėjome po du į kaimus pasirinkti maisto. Kartą besėdint pas vieną ūkininką ir besikalbant, šeimininko duktė, nuėjusi į kamaraž atnešti valgyti, pro langą pamatė kieme kareivį. Įpuolusi atgal apie tai pranešė mums. Išėję į prieangį pamatėme prie tvoros stovint dar penkis kareivius. Vienas kareivis ėjo per kiemą. Šeimininkai puolė į paniką ir vis klausinėjo, kas dabar bus.

– Nuo to, kas bus, niekur nepabėgsime. Bandysime nepastebėti pasitraukti. Jei pasiseks – pasiseks, o jei ne – žūsime, – atsakėme jiems ir perėjome į virtuvę.

Pro langą rusų nesimatė, todėl jį atidarę iššokome į darželį: Katinukas pirmas, aš – iš paskos. Vos atsidūriau ant žemės, kai iš už kampo pasirodė kareivis. Mus dengė vyšnaitės ir rusas mūsų nematė. Girdėjome jį užvedant automato spyną. Kurį laiką pastovėjęs ir pasidairęs, kareivis apsisuko ir nuėjo. Galbūt jis išgirdo atidaromo lango ir mūsų nušokimo žemėn triukšmą? Mus išgelbėjo kareivių surastas į šulinį atšaldymui nuleistas pienas. Kol jie susirinkę

gėrė, mes, peršokę tvorą, nepastebėti pasitraukėme. Už gero kilometro sustoję, paprašėme žmogų nueiti pažiūrėti, kuo viskas baigėsi. Žmogus grįžęs pranešė, kad kareiviai į vidų nebuvo net užėję. Atsigėrę pieno ir pailsėję jie nuėjo toliau. Laimingi, kad viskas gerai baigėsi, sulaukėme vakaro ir sutemus išėjome į mišką. Tik jame mes jautėmės pakankamai saugūs.

Išalkę nutarėme užėti pas ūkininką pavakarieniauti. Priėję prie trobesių, išgirdome ginklų metalinį žvangesį. Pradėjo loti šunys. Sukritome ant žemės. Pro žiūroną pamačiau kieme kelis kareivius. Pasitraukėme be šūvio. Paėjęję keletą kilometrų, pradėjome dairytis, kur čia apsistoti diena. Užlipome ant kalno, iš visų pusių apjuosto grioviais. Įsiklausėme. Vienoje kalno pusėje pradėjo loti šunys. Prickyje ir šone išgirdome kalbant rusiškai. Tyku buvo tik Putrišių pusėje – ton pusėn ir nuėjome. Dieną praleidome Putrišiuose. Sutemus surinkome žinias apie tas vietas, kuriose įtarėme buvus rusus. Pasirodė, kad tą naktį rusai šeimininkavo keturiuose kaimuose. Reikėjo iš šių vietų pasitraukti. Nutarėme grįžti į stovyklą. Sugrįžę stovyklon, ją radome tuščią. Tik trečioje dienoje parėjo Paukštis ir Voverė. Ši vasara buvo mums palanki, be ypatingų nuotykių.

Buvo bulviakasis. Vieną dieną sėdime su Vovere pas gerą žmogų ir vaišinėmės. Staiga pasirodo vadas. Su juo Paukštis ir antro būrio partizanas Šturmas, kurį mes vadiname “buntavščiku”. Jie vyksta į užduotį – likviduoti stribą. Tenka prisidėti ir mums. Vaišės baigtos. Pas kaimyną slepiasi dar vienas vyras iš miestelio “Pe...”. Mes jį vadiname Vienuolių Vienuoliu. Taip praminėme todėl, kad jis slapstosi vienas. Su Vovere einame paimti ir jį. Jis pasiima šautuvą ir visi dienos metu kertame tiesiai per kaimą Deksnės miško link. Ginkluoti esame puikiai: keturi automatai, šautuvas ir kulkosvaidis. Pasiekę Deksnės miško kampą, išsidėstome. Iki Balbieriškio tik kilometras. Laukiame. Nuo Prienų pusės pasirodo porinis vežimas. Su Vovere iššokame iš miško ir stabdome. Važiuojantys nė negalvoja sustoti. Iš vežimo pasigirdo šūvis. Sugulame. Vežimas jau užvažiavo už krūmų. Lydime jį automatų serijomis. Stribas, kurį mes tikėjomės paimti gyvą, iššoko į griovį ir nuskuodė į mišką. Sužeidėme arklių ir žmogų iš Peršekės, kuris mirė vos mums pradėjus trauktis. Besitraukiant staiga iš krūmų šūviai. Mes nepastebėjome, kaip pamiške prisiartinio rusai ir atkirto mums kelią. Sutelkiame ugnį viena kryptimi ir perbėgimais per atvirą lauką, skiriantį Deksnę nuo miško,

pasitraukiame be nuostolių. Į stovyklą sugrįžome tamsai gaubiant žemę.

Po šio įvykio su Vovere išėjome į Ringėnus pas B... Bėginant Kunigiškių palauke, išgirdome švilpiančią. Atsigręžę matome – rusai! Sprukome į mišką. B... pasiekėme kitą miško pakraščiu. Pas jį ir apsinakvojome.

Išaušo sekmadienio rytas. Vos prašvitus šeimininkė mane kelia. Veidas pilnas išgąsčio. Pašokęs matau, kad trobesiai apsupti rusų. Skubiai rengiamės. Kitame kambaryje miegojo vyriškis, grįžęs iš rusų armijos. Jį pamatę rusai manė, kad tai jis – tas partizanas, apie kurį buvo pranešta, ir visi sugužėjo pas jį. Mes kuo skubiausiai užlipome ant aukšto ir iššokę pro stoglangį nepastebėti nubėgome Balbieriškio link. Kiek pabėgęję, pasukome link kaimo A. Atrodėme apgailėtinais: Voverė basas, vienplaukis, baltiniai išlindę, abiejų plaukai susivėlę...

A. kaime, užėję pas ūkininką, paprašėme valgyti. Šeimininkas pastatė butelį degtinės ir sėdome pusryčių. Oi, kaip reikalinga buvo ši kartą degtinė! Nuplauti mus kausčiusiai įtampai! Atėjo dar keli vyrukai iš kaimo ir prisijungė prie mūsų kompanijos.

Po kurio laiko išėjau į lauką prasivėdinti. Staiga netoliese išgirdau dvi automato serijas. Grįžęs į kambarį pasakiau apie tai Jurgiui (*Voverei – B. U.*). Pasiėmę ginklus išėjome į kiemą. Pamatę už kokio 100 metrų pora kareivių, pasislėpėme už kluono, laukdami, kol jie praeis. Jiems užėjus už trobesių, sprukome į mišką. Taip ir pasibaigė mūsų tos dienos nuotyčiai. Ir netikėtai tu, žmogau, laime! Kaip vėliau sužinojome, šeimininką ir tą demobilizuotąjį kareivį rusai buvo nusivėrę į Balbieriškį, bet po kelių dienų paleido.

Toliau gyvenome ramiai. Rugsjūčio pabaigoje, ruošdamiesi miegui, išgirdome miške įtartina šlamčijimą. Netrukus pamatėme ateinant savus vyrus. Jie pranešė mums liūdną žinią – žuvo Vėtra. Tai buvo nelaimingas atsitikimas. Jis su draugu grįžo iš kaimo, pasirinkę maisto. Draugas nešė maišą bulvių, o Vėtra savo ir jo automatus. Eiti reikėjo per raistą, kurį mes vadinome Kanaukaraisčiu. Tikriausiai rusiško automato buvo neužstumta atsarga. Einant iš virtusio medžio kamienų, Vėtra paslydo ir krito. Automatas, sudavęs buožę į medį, iššovė. Kulka pataikė į smilkinį ir išlėkė per kitą galvos pusę, ištaškydama smegenis. Visi nuėjome į jo žuvimo vietą, su Vovere apiplovėme veidą, nunešėme į saugesnę vietą, suvynio-

jome į brezentą ir paslėpėme po krūva šakų. Po to sukūrėm didelį laužą, išsidžiovinom sulytus ir nuo medžių krintančių vandens lašų sušlapusius drabužius.

Prašvitus aš, Paukštis ir Vijūnas išėjome ieškoti kitų vyrų. Apie penkis kilometrus nuėję Sūkurių link, juos suradome stovykloje ir pranešėme liūdną naujieną.

Susiruošėme eiti į palaukę pasižvalgyti ir sužinoti, ar apylinkėje nėra rusų. Išėjęs pamačiau atbėgančius "O" su broliu. Mane pamačiusi "O" net apsiverkė ir pranešė, kad miškas supamas rusų. Jie vos spėjo nepastebėti pasprukti. Kareiviai jau pradėjo košti mišką. Galvojome, ką daryti. Už 5 kilometrų stovykla ir draugai. Reikia juos perspėti. Spaudžiame su Paukščiu pas juos. Juos randame ten, kur palikome. Greitai skirstomės, kad rusai neužčiuptų visų vienoje krūvoje. Sprendimai daromi akimirksniu. Aš, Voverė, Paukštis ir Vaidila einame į Kanaukaraistį. Nuėję apie 800 metrų, išgirdome priekyje rusiškai kalbant. Sustojome, klausome. Garsai girdisi šone ir už mūsų. Slepiamės. Nervai įtempti. Gal už 50 metrų nuo mūsų praėjo grandis kareivių. Mūsų nepastebėjo, nes raistas priaugęs didelių švendrių, kurios dengia mus. Šešta valanda ryto. Raiste išbuvę iki 4 valandos vakaro, išėjome į Ringėnų palaukę. Buvome nemiegoję, nevalgę ir nuo įtampos išvargę. Aš, Gervė ir Kovas nakvynei išėjome į Ringėnus pas B... Ryte susiradome draugus ir pradėjome ruoštis laidotuvėms. Padarėme karstą. Su Paukščiu nuėjome kasti duobės. Kasėme apie 3 valandas. Molis buvo toks kietas, kad bemačiant ant delnų išsoko pūslės. Iškasę duobę, nuėjome į Būdos kaimą, kur sutikome vyrus, atvežusius žuvusį Vėtrą. Palaidojome, pasimeldėme ir išsivaikščiojome į stovyklas.

Sūkurių palaukėje gyvenome ramiai iki 1946 metų lapkričio 13 dienos. Naktį į 14 d. nakvojome pas žmones: aš pas S..., Voverė pas M..., Paukštis pas Juodžiukyną, kur ir žuvo. Naktį pažadino šūviai. Pakilęs pro langą pamačiau kylančias raketas – viskas skendo jų šviesoje. Apsirengęs išbėgau į mišką ir pamiškėje laukiau atbėgant Voverės. Netrukus pasirodė ir jis. Kiek palaukę nutarėme nakvynės ieškoti kitame kaime. Sniego dar buvo mažai, naktis šviesi, graži. Paėję gal puskilometrį, užėjome pas žmogų ir, nieko jam nesakę apie įvykį, paprašėme nakvynės. Ją gavę, ramiai išsimiegojome. Ryte sužinojome, kad žuvo Paukštis.

Sūkurių palaukę teko palikti. Išėjome Medenų kaimo link, kuria-

me radome Spyruoklį su savo vyrais. Šiame kaime išgyvenome iki šv. Kalėdų. Kalėdas šventėme visi kartu. Po Kūčių vakarienės išsimiegojome ir išėjome į mišką. Pirmą šv. Kalėdų dieną su Voverė buvome nieko nevalgę, užtat antrąją dieną pasivaišino kaip reikiant. Trečiąją dieną ilsėjomės. Naujuosius metus sutikome linksmai ir su daina. Po jų sutikimo išsivaikščiojome kas kur: kas pas paneles, kas miegoti, kas ieškoti kitokių nuotykių ar pratęsti Naujųjų metų sutikimo šventę. Aš nuėjau į Budnykus pas pažįstamas merginas.

Dabar, nuo 1947 m. vasario 6 dienos, rašysiu kasdieninį dienoraštį.

1947 02 10, ketvirtadienis

Dieną praleidome be jokių įvykių – nuobodžiai. Vakare atėjo N..., kurį mes vadinome Golberge, ir atnešė štabo viršininko laišką. Ant voko buvo užrašyta “p.Voverci”. Atplėšę radome porą laikraščių, priešrinkiminių lapelių ir laiškėlį, kuriame buvo parašyta:

P.p.Voverei ir Bevardžiui, 1947 m. vasario 3 d.

Pranešu Jums, kad š.m. vasario 16 d. apie 9 val. įvyks susitikimas stovykloje prie sudegusių eglės šaknų. Atvykimas būtinas – yra svarbių reikalų. Taip pat siunčiu Jums priešrinkiminės literatūros, kurią paskleiskite. Linkiu Jums geros sėkmės Jūsų nuobodžiam ir pavojingame gyvenime.

Patrimpas.

1947 02 07, penktadienis

Literatūrą mes išplatinome penktadienį prieš balsavimus. Dieną praleidome gerai. Skaitėme įdomias knygas ir daug kalbėjome apie Lietuvos ir vokiečių kariuomenes. Visą vakarą Voverė krėtė juokus – net šonai skaudėjo nuo juoko. Iš ryto užėjo rusai ir mes sulindome į bunkerį.

1947 02 08, šeštadienis

Atsikėliau anksti. Diena buvo graži, saulėta. Nuo langų greitai nutirpo ledai. Į Balbieriškį atvažiavo viena tanketė. Mieste yra apie 300 rusų. Su Voverė aptarėme padėtį. Po to jis ėmė krėsti šposus. Laiką leidome linksmai. Vakare skaičiau knygą.

1947 02 09, sekmadienis

Šiandien rinkimų diena, todėl keliamės anksti. Rytas labai gražus. Patekėjo saulutė. Jos spindulių apšviestos, šalčio sukaustytos snieguolės spindi kaip deimantinės. Visur tylu. Nesimato jokio žmogaus, einančio į miestą ar bažnyčią. Tylą retkarčiais sutrikdo tik viena kita plentu pravažiuojanti mašina. Apie pietus gavome žinią, kad saulėi tekant, kareiviai su balsavimo dėže nuėjo į Aukštojo Balbieriškio kaimą. Jų ateinant laukėme ir mes, bet, laimei, neatėjo.

1947 02 10, pirmadienis

Graži, šalta vasario diena praėjo ramiai.

1947 02 11, antradienis

Graži diena praėjo ramiai. Pavakare pamatėme ateinant septynis rusus. Ėjo nuo plento mūsų link, išsidėstę grandine. Sunkiai apsvilkome mundurus, kailinius ir, trobomis prisidengdami, traukėmės upelio link ir ledu į mišką. Turėjome tik pistoletus – ilgieji ginklai liko bunkeryje. Lindėdami miške, išgirdome kažką atvažiuojant. Privažiavus arčiau, pamatėme, kad tai pažįstama moteris. Ją sulaikę išklausinėjome, ar nematė rusų. Atsakė nemačiusi, bet Jurgio mama jai sakiusi, kad septyni rusai atėjo pas kaimyną M. Vakarop sėdome į roges ir nuvažiavome pas B... pavakarieniauti. Nakvoti išvažiavome pas K. Atvažiavę radome juos jau miegančius, nors buvo dar tik 9 val. vakaro. Prikėlę paprašėme nakvynės. Gavę sutikimą, sumigo-me.

1947 02 12, trečiadienis

Oras kaip pagal užsakymą. Taisiau aulinius batus, Voverė skaitė knygas. Į vakarą apsiniaukė ir pakilo vėjas. Po vakarienės rengėmės išciti, todėl atsisveikinimui po lašelį išgėrėme. Į savo senąją bazę išėjome jau sutemus.

1947 02 13, ketvirtadienis

Jokių įvykių. Apie pietus atėjo B. ir juokavome iki saulėlydžio.

1947 02 14, penktadienis

Pagedo oras. Per naktį pustė, spaudė šaltis. Dieną vėjas aptyko. Valėme ginklus ir rengėmės kelionei. Švintant eisime į susitikimą.

Ne taip toli; truputį daugiau nei 5 kilometrus – į Juodaraistį.

1947 02 15, šeštadienis

Atsikėlėme anksti, dar patamsyje. Papusryčiavome ir švintant išėjome. Pradžioje ėjome grioviu, po to – pamiške iki Mockių palaukės. Užėjome pas S., kuris mus pavaišino. Susitikimo vietoje radome I būrio Patimpą ir Puntuką, II būrio – Antonių, Putiną ir Tanką. Visi jie buvo apsirengę baltai. Patrimpas dabar buvo grupės vadu, nes Rimvydas perėjo į rinktinės štabą ir ten liko. Daug sužinojome apie politiką. Atrodo, ji gerėja ir šiomet jau tikimės sulaukti laisvės. Gavome laikraščių, atsisaukimų ir kitokios medžiagos. Sutvarkėme reikalus ir, pasidaliję įspūdžiais, nuėjome į palaukę, į V... viešbutį, kur ryšininkė atnešė Patrimpai žinių paketą. Atsisveikinome ir su Jurgiu išėjome pas jo paną B... Buvome jos labai maloniai priimti ir pavaišinti. Jurgis dar pasiliko, o aš išėjau pas D..., kuris buvo žadėjęs duoti odos kelionmaišiui. Gavęs odos, nuėjau pas Golbergę. Pas jį jau buvo atėjęs ir spėjęs užmigti Jurgis. Pakalbėjęs su Golberge, Jurgį pažadinau ir išėjome į senąją bazę. Ėjome per aerodromą – didžiulį lygų lauką. Matyt, tamsoje nuklydome į šalį, nes atsidūrėme prie Balbieriškio pradžios mokyklos. Keiksnodami pasukome atgal. Priėjome buvusius apkasus. Persiropštę per juos, klupinėdami bazę pasiekėme gerokai pavargę. Vyrai jau miegojo. Išgėrę karštos kavos sugulėme ir mes.

1947 02 16, sekmadienis

Šiandien – Vasario 16-oji. Tai didelė šventė, kurią mes kadaise iškilmingai šventėme. Dabar gi priversti bastytis po miškus arba prašyti žmones, kad šią šventinę, gražią dieną priimtų ir mus į trobos šilumą kartu atšvęsti. Kiek šaltoka. Saulutė skaisčiai šviečia, berdama žemėn jau gana šaltus savo spindulius, lyg sakydama, kad ne už kalnų pavasarėlis su visais jo malonumais. Dieną praleidome labai ramiai. Į vakarą šeimininkė pamatė danguje kažkokią raudoną dėmę. Parodė ją ir mums. Dėmė slinko iš šiaurės į pietus. Tai buvo kažkoks gamtos reiškiny. Pasak senų žmonių pranašavimo, tai reiškė kraujo praliejimą.

1947 02 17, pirmadienis

Taip pat graži diena. Į vakarą atšilo. Iki vakaro siuvau kelion-

maišį.

1947 02 18, antradienis

Užgavėnės. Saulutė šildo vis labiau ir labiau. Diena niekuo neišsiskyrė iš kitų.

1947 02 19, trečiadienis

Šiandien taip žmonių vadinama Pelenų diena – pirmą gavėnios dieną. Graži, kaip ir kitos. Atsikėlėme anksti. Šeimininkė atnešė pusryčius – kopūstų su grybais ir prastų kruopų. Supratome, kad šeimininkai laikosi gavėnios pasnyko įstatymų. Mes tai priėmėme linksmai ir valgėme pasišaipydami vienas iš kito. Aš papasakojau paryčiais sapnuotą sapną – lyg tai aš pagaliu mušiau per sprandą savo tėvą. Ką tai galėtų reikšti? Niekas nežinojo. Diena praėjo nepastebimai. Kalbėjome įvairiomis temomis, ypač daug apie partizanus, Lietuvos kariuomenę ir jos karininkus. Daug kas buvo kritikuo-tina. Kad ir vokiečių kariuomenėje: pirmose gretose, pirmose lini-jose – ciliniai kareiviai. Čia nepamatysi nei kapitono, nei majoro, nekalbant jau apie pulkininkus ar generolus. Visi jie sėdi už kelių kilometrų, kad jų nepasiektų kulka ar durtuvas. Žūsta paprasti ka-reivėliai arba sužeisti, sviedinių sudraskyti, jei tenka trauktis, licka priešo pusėje. O po to laikraščiuose rašoma, kad toks ir toks gene-rolas laimėjo mūsų ties ta ar kita vietoje. Bet yra ne taip – mūsų laimėjo ciliniai kareivėliai, paprasti kaimo bernėliai. Tai jų krauju aplaistyta ir išvaduota kiekviena žemės pėda.

1947 02 20, ketvirtadienis

Miegojau kambaryje ant priekrosnio. Pabudęs keltis neskubu, raivausi. Rytas apsiniaukęs. Staiga pribėga šeimininkė ir su išgąsčiu praneša, kad nuo miesto pusės ateina automatu ginkluotas kareivis. Manė nuo suolo kaip vėjas nupūtė. Skubiai rengiuosi, aunuosi, čiumpu visą savo mantą ir į – bunkerį. Draugas iš paskos. Sėdime, nė krepšt – laukiame, kol jis išeis. O jis neskuba. Pagaliau viskas nutilo. Išėjo. Išlindome visi žemėti, nusivalėme ir vėl ramu. Pasirodo, kad jo ne vieno būta. Kareiviaiėjo per ūkininkus ir, surinkę reikiamą skaičių pastočių, išvažiavo Prienų link.

Saulė nepasirodė visą dieną. Dangus, aptrauktas žemais, švini-niais debesimis, atrodė niūriai, lyg grūmotų savo galingu kumščiu –

grasintų. Vėjas šėlo ir nešiojo sniego debesis, – žodžiu, dangus su žeme maišėsi. Staugė telefono laidai. Po pietų atėjęs M... papasakojo apie netoli nuo mūsų buvusias vestuves.

1947 02 21, penktadienis

Šiandien oras taip pat blogas. Per naktį snigo ir pustė, sunešė didžiausias pusnis. Apie pietus keliu pravažiavo keturi rusai. Kai jie po poros valandų grįžo, mes sėdėjome bunkeryje, bet jie pravažiavo pro šalį. Pavakary atvažiavęs žmogus atsivežė pusantr butelio degtinės, kurią mes su malonumu išgėrėme, nes jau seniai buvome neragavę. Papolitikavę sugulėme.

1947 02 22, šeštadienis

Rytas išaušo gražus, tik labai šaltas. Apie pietus pradėjo snigti ir snigo iki vėlyvo vakaro. Po pietų atėjęs žmogus papasakojo daug naujienų: papasakojo, kaip partizanai Marijampolėje išmušė miesto komunistus ir kaip Prienuose mušėsi su rusu Diškevičiaus Juozas. Po pietų aš padėjau rankinėmis girkomis sumalti miltų duonai. Rankos nuo darbo atpratę ir bematant ant delnų prisitrynė pūslių, bet užtat diena praėjo produktyviai.

1947 02 23, sekmadienis

Atsikėlėme jau šviesyje. Mūsų šeimininkė išėjo į bažnyčią. Rytas nekoks, sekmadienis galėtų būti geresnis, šiltesnis. Po pietų pradėjo snigti ir šaltis krito.

Iš bažnyčios grįžusi šeimininkė pasakė, kad teta nuo sesers gavo laišką. Šeimininkė jos prašė, kad duotų laišką parnešti paskaityti man, tačiau ši pabijojo. Sakė, kad neseniai tardė dieduką, klausinėjo apie mane ir išbėgusį į Vokietiją brolių Joną. Pykstu, kad nedavė laiško. Teisingai sakoma, kad papuolessi į bėdą skųskis saviems, bet gyvenk pas svetimą.

Šeimininkė paruošė laikraščius “Tiesa”, kuriuos mes skaitėme ir komentavome propagandinius straipsnius. Iš jų mes juokėmės. Vakare skaitėme knygas ir ruošėme siuntinį į Rusiją. Jurgis rašė laišką. Skaitau knygą “Vakarų fronte nieko naujo”. Įdomiai aprašytas kareivių gyvenimas.

Pradėjus temti, snigti ėmė smarkiau ir bematant žemę uždengė nauja šviežio sniego eilė. Nusiminėme. Jau ilgai sėdime užsitarę.

Šviežias sniegas vėl sutrukdė sugalvotą mūsų išėjimą su reikalais ir šiaip į pamiškę pasivaikščioti, pasimankštinti. Laukiame kovo pirmosios, kada reikės citi į sudegusių eglių stovyklą į susitikimą. Prieš guldami daug kalbėjome apie žydus ir jų biznį.

1947 02 24, pirmadienis

Ryte šeimininkė atsikėlė anksti, nes šeimininkas važiavo į Alytų, vežė siuntinį. Mudu su Jurgiu kėlėmės vėliau. Atsikėlęs papasakojau savo sapną. Sapnavau, kad su būriu partizanų stovyklavome miško pievelėje. Aš miegojau palapinėje. Staiga atbėgęs į stovyklą vienas partizanas pranešė, kad netoliese matė rusus. Iššokęs iš palapinės su šautuvu rankoje, vienmarškinis, basas surikau “pirmyn!” ir visi, išsiskleidę grandine, pradėjome juos pulti. Staiga pamačiau, kad tai ne rusai, bet šeškai. “Vis tiek nušaukim!” sukomandavau ir, prisidėjęs šautuvą, iššoviau. Šūvio atatranka buvo tokia didelė, kad aš nuvirtau aukštielninkas. Po to atsidūrėme kažkur ant pievos prie Nemuno. Pamačiau, kad virš Nemuno pakilo du vandens stulpai. Supratau, kad Nemune kažkas sprogdinama. Be to, iš visų pusių girdėjosi šūviai ir po kiekvieno iš jų kilo dūmų debesėliai. Mano draugai pasileido bėgti į mišką, o aš, atbėgęs į savo palapinę, ieškau batų ir drabužių, bet jų nerandu. Labiausiai buvo gaila dar visai naujų batų. Iš kažkur atsirado mano buvusi mokytoja ir... pabudau. Šeimininkė sako, kad turi kas nors ateiti.

Patekėjusi saulė tirpdė nuo langų stiklų ledą. Vargšą mano Jurgį užpuolė gripas ir niežai. Šeimininkė išėjo į vaistinę parnešti vaistų. Stebiu pro langus, kad kas neužkluptų. Pamačiau plentą važiuojant slidėmis devynis kareivius, bet jie pasuko į Balbieriškį. Apie pietus dangus apsiniaukė ir pradėjo snigti. Kad tik Dievas duotų – greičiau atšiltų, kad galėtume išeiti. Su Jurgiu esame nutarę konfiskuoti kokius keturis komunistų arklius ir taip prasigyventi pinigų.

Po poros valandų grįžo šeimininkė. Vakarienei išvirti priskaldžiaus malkų. Vakare iš Alytaus parėjo šeimininkas ir papasakojo: girdėjęs, kad prasidėjo karas su bulgarais.

1947 02 25, antradienis

Kėlėmės vėlai. Diena apsiniaukus, laikas nuo laiko sninga. Vakare atėjo vienas pilietis ir atnešė paskaityti 22-os dienos laikraštį. Skaitėme ir juokėmės iš sovietinės valdžios melo. Politikavome iki

vėlaus vakaro. Nakčiai atsiguliau ant priekrosnio ir kaip mat užmigau. Sapnavau, kad mus užpuolė rusai ir taip pradėjo į mane iš kulkosvaidžio šaudyti, kad dulkės stulpais kilo iš po mano kojų, o kulkos arė žemę. Pribėgau prie Nemuno ir kaip paukštis nuskridau oru. Atsidūriau kažkokiam name, po to prie savo tėviškės trobesių, pro kuriuos eidamas pamačiau rusus. Jiems pradėjus šaudyti, puoliau bėgti ir pabudau. Tokie dažni sapnai, kad užpuola rusai, turbūt ne prieš gera.

1947 02 26, trečiadienis

Jaučiasi artėjantis pavasaris. Diena praėjo be didesnių įvykių. Buvo atėję keli žmonės, kurie papasakojo, kad Marijampolėje nušovė Lapinską, didelį “šišką”, už kurį vertė žmonės balsuoti.

1947 02 27, ketvirtadienis

Dar miegodamas ryte pajutau, kad karšta kojoms. Pabudau. Linksmi kūrenosi krosnis, o kadangi aš miegojau ant priekrosnio ir buvau per arti prikišęs kojas prie krosnies, pajutau karštį. Atsikėlę papusryčiauome. Mūsų šeimininkė neturėjo samčio ir aš pasišoviau jį padaryti. Pirmasis nepavyko, tik iš antro karto šiokią tokį sumeis-travojau. Bedirbant atėjo vakaras.

1947 02 28, penktadienis

Paskutinė vasario mėnesio diena. Spigina šaltis, nors diena apsi-niaukus. Tokią dieną vienas malonumas sėdėti šiltame kambaryje. Vakar padariau samtį, šiandien ėmiausi sudėtingesnio darbo: darau automatinį lanktį siūlams į gijas lenkti. Rankos nuo darbo atpratę ir man sunkiai sekasi. Užtryniau net vienuolika pūslių, kurias baisiai skauda.

Dieną buvo atėjusi moteris, kuri pasakė, kad mano sesuo su savo drauge ruošia mums dokumentus. Už dvejus dokumentus reikės sumokėti 1000 červonų. Jei gausime dokumentus, po šv. Velykų išvažiuosime.

Po pietų gražinomės – kirpomės plaukus. Ir ne be reikalo. Vos spėjome apsikirpti, atėjo dvi simpatiškos merginos. Ilgai su jomis šnekučiauomės ir krėtėme juokus. Paklausius tos mūsų kalbos, ji atrodys gana bjauri, bet pas mus taip įprasta – loti. Susirenka jauni, ypač vyrai, ir paleidžia liežuvius.

Vakare išsiprausėme, nes rytoj anksti išeisime į susitikimą. Galvojame žygio metu "sukombinuoti" iš komunistų pora arklių. Dabar arkliai brangūs, o rusams verkiant reikia pinigų.

1947 03 01, šeštadienis

Ryte anksti atsikėlusį šeimininkę gamina mums pusryčius. Atsikėlęs nusiprausiu ir žadinu draugą, bet šis keltis nenusiteikęs. Vargais negalais išverčiu jį iš guolio. Murmėdamas išeina laukan ir grįžta dar labiau surūgęs. Sako, kad esant tokiam orui geras šeimininkas šunį laukan nevarytų. Išeinu pažiūrėti ir aš. Iš tiesų bjauru: pučia žvarbus rytų vėjas, smarkiai sninga. Sniegas purus ir per naktį tiek prisnigta, kad jokie auliniai batai neišgelbės – prisemsi. Bet neiti negalime. Išėjome švintant. Kiek paėję užėjome pas ūkininką, pasiėmėme pastotę ir važiuojame. Sniego tiek daug, kad siekia rogių dugną. Snaigės kerta į veidą, lenda už apikaklės. Atvažiavę į Sūkurių palaukę, pastotę paleidom ir toliau ėjome pėsti. Užėjome pas žmogų pasistiprinti. Žmogus maloniai priėmė ir pavaišino. Aš ėjau, o Jurgis dar pasiliko pafilirtuoti su jam patikusia mergina. Pažadėjau Jurgio palaukti pas kitą žmogų. Laukiau gana ilgai – Jurgis neatėjo. Nesulaukęs nuėjau į susitikimą, tačiau sutartoje vietoje nieko neradau, tik užgesusią ugniavietę ir vyrų pėdsakus. Nieko nepešęs, grįžau atgal. Pas žmogų, kur užėjau, radau labai gražią merginą. Pietums šeimininkė iškepė kiaušininės, kurios jau seniai nebuvau valgęs. Atėjo Jurgis. Bevalgant atėjo Patrimpas ir Vijūnas. Seniai buvome nesimatę, todėl karštai pasisveikinome. Pasivedėjęs Patrimpą į šalį pabėdojau, kad norint gauti dokumentus reikia sumokėti 500 červoncu, kurių mes neturime. Patrimpas pasiūlė užpulti Rutkos dvarą, kuriame yra apie 18 arklių ir karvių su veršiukais. Pakalbėjome apie Taurą, kuris mus apgavo: su mumis partizanaudamas trečiais metais pasidarė dokumentus ir pabėgo iš mūsų gretų. Jis išdavikas, jo pavardė Augaitis. Pasikalbėję išsiskyrėme. Po kurio laiko atsisveikinome su šeimininkais, o su mergina net pasibučiavome. Nutariau prie jos kombinuoti.

Nakvoti atėjome pas ūkininką į Ažuolus, tačiau radę čia pašalinę moterį užsirūkėme ir išėjome. Nakvojome ir dieną praleidome Aukštajame Balbieriškyje.

1947 03 02, sekmadienis

Gera išsimiegoję, papusryčiavome ir sėdome lošti kortomis “tūkstantį”. Lošėme ilgai. Jurgiui sekėsi – išlošė daugiausia. Jam atsigulius su šeiminko vaikais lošėme “važį”.

Po pietų oras pasikeitė, pradėjo dideliais kasniais snigti, vėjas kėlė sniego sūkurius į padangę, kaukė kamine, daužėsi aplink langus ir staugė įvairiais balsais. Vakare aprimo ir mes išėjome pas siuvėją parsinešti savo baltų apsiaustų. Iš jo išėjome į susitikimą su draugais. Atėję draugų dar neradome. Netrukus į kiemą įvažiavo rogės. Pažiūrėję pro langus vaikai sušuko, kad tai rusai! Visa šeimyna sulindo už krosnies, o mes, paruošę ginklus, laukėme prie durų. Prieangyje pasigirdo žingsniai ir į duris pabeldė. “Kas ten?” – paklausė Jurgis, pasiruošęs šauti. “Tankas!” – sušuko iš už durų. Lengviau atsikvėpėme – tai buvo savi vyrai. Jie buvo keturiese. Vėliau atėjo dar du ir jau buvome aštuoniese. Jėga! Išsivalėme kulkosvaidį ir išėjome. Mackiuose pavakarieniavome, pasiėmėme dvi pastotes ir važiavome toliau. Pastebėjome judant tris figūras, kurios tai pasirodydavo, tai vėl dingdavo tamsoje. Privažiavus iššokome iš rogių. Vijūnas sustabdė cinančiuosius ir pradėjome klausinėti, kas jie ir iš kur. Tai buvo šio kaimo vaikinai, bet mes, supykę, kad jie nesilaiko partizanų draudimo vaikščioti naktimis, užvožėme jiems po antausį ir palydėjome šautuvų buožėmis. Bus geras vaistas – patys daugiau neis ir kitiems pasakys, kad naktimis nevaikščiotų. Vėl sėdome į roges ir nuvažiavome Putrišių link. Pavažiavę apie 5 km, prie Peršėkės upės pastotes palcidome ir toliau ėjome pėsti. Priėję ūkininką, sulipome ant tvarto ir sumigome. Buvo šalta. Bemiegodamas užgėliau kojas. Pabudęs prisiglaudžiau prie Jurgio ir, kiek apšilęs, vėl užmigau.

1947 03 03, pirmadienis

Rytą atsikėlęs norėjau apsiauti aulinius batus, bet jie buvo taip sušalę, kad niekaip negalėjau įkišti kojos. Šeiminko duktė atnešė kaliošus, kuriais apsiavęs nuėjau į kambarį. Po pusryčių taisėme kulkosvaidį, nes buvo sugedus užvedamoji rankenėlė ir neužsivedė spyna. Po to aš rašiau dainas, o Vijūnas taisė batus. Prieš pietus nutarėme, kad mūsų susitikimą reikia atžymėti. Patrimpas paprašė šeiminko parūpinti degtinės. Atnešė du butelius. Pietūs buvo karališki. Vakare aš, Jurgis, Vijūnas, Kaziukas ir Tankas išėjome

Daujotiškių link, o Patrimpas, Antonius ir Putinas nuėjo savais keliais. Prieš išeidami susitarėme dėl susitikimo vietos.

Per purų sniegą eiti sunku, todėl iš karto pasiėmėme pastotę. Šeimininkas nelabai norėjo mus vežti, bet privertėme. Privažiavę Alytaus-Balbieriškio vieškelį, kurį laiką važiovome juo, po to pasukome Mikasos upelio link. Jį privažiavę, nežinodami, kur pervažiavimas per upę, pastotę paleidome ir nuėjome pėsti. Nežinodami kelio, ėjome tiesiai per laukus, klimpdami iki kelių į sniegą.

Priejome Nemuną. Netoliese matėsi sodyba, į kurią suėjome. Joje nakvoti pasiliko Jurgis, Kaziukas ir Tankas, o aš ir Vijūnas išėjome ieškoti Patrimpo, Antonijaus ir Putino. Kol suradome, visiškai nusivarėme. Patrimpas ir Vijūnas nakvoti nuėjo pas kaimyną. Mes miegojome lovoje. Karališka nakvynė!

1947 03 04, antradienis

Šiandien šv. Kazimiero – pavasario šventė. Išsimiegojome gerai, nuotaika puiki. Nors šaltis dar spaudžia, bet dienos jau ilgesnės, oras švelnesnis. Nesulaukiame kada atšils, sučiulbės parskridę paukščiai, nutirps sniegas, sužydės ievos, pavasariu pakvips oras. Palengvės mūsų partizaninis gyvenimas, vėl kvėpuosime kvepiančiu miško oru. Bunkerių pelėsių kvapas įgriso.

1947 03 05, trečiadienis

Iš šio malonaus žmogaus išėjome vėlai. Ėjome netoli, pas prie Nemuno gyvenančią mano tetą. Pas ją nakvojome ir dienojome. Pietums mums iškepė bulvinių blynų ant aliejaus. Tai buvo naujiena – retai tokio skanėsto gauname. Prie blynų teta pastatė pusbonkiuką. Tikra puota!

Vis dar siuvu odinį kelionmaišį ir niekaip nebaigiu.

Vakarienei šeimininkas vėl pastatė buteliuką, kurį, žinoma, mes sutvarkėme. Esant šaltam orui mums tai aktualu: gelbsti nuo visokių ligų.

Vakare išėjome į Buklą pas žmogų, teikiantį mums žinias. Jis mus pavaišino labai skaniu gėrimu.

Sniego daug, todėl pasiėmėme pastotę ir nuvažiovome į Karalius. Čia pastotę paleidome ir į Žydaviškį per Nemuną ėjome pėsti. Žydaviškyje paėmėme dvi pastotes. Į vienas roges susėdome pen-

kiese, į antras – trise ir atvažiavome į Ožupį. Mudu su Jurgiu išlipome ir nuėjome į savo senąją bazę. Atsigulėme 4 val. ryto.

1947 03 06, ketvirtadienis

Miegojome tik kelias valandas, bet atsikėlus nuotaika buvo gera. Mūsų rūpestis – dokumentai. Nuolat apie juos kalbame. Ar pavyks įsigyti?

1947 03 07, penktadienis

Šalą, ir mes ilgai vartomės savo guoliuose. Vakare išgirdome atidainuojant. Tai linksmai dainuodamas važiavo iš turgaus išgėręs žmogelis. Privažiavęs mūsų gryčiukę sustojo. Iš rogių išsoko moteris ir atbėgo pas mūsų šeimininkę, gelbėdamasi nuo ją norinčio sumušti girtu vyro. Po kurio laiko atvažiavęs jos sūnus motiną išsivežė.

1947 03 08, šeštadienis

Iki pietų snigo. Vienas vaikinys atėjęs pasakojo, kad Stalinas atsisakė savo pareigų, atseit ši žinia paskelbta septintos dienos laikraštyje. Sakė, kad karklynuose išsidėstę rusai su zenitine artilerija, į palapines įsivedę telefonus, mat vakar per teritoriją praskrido amerikoniškas lėktuvas. Po pietų ilsėjomės – skaitėme knygas. Sėdėjęs už stalo Jurgis staiga pašoko ir sušuko: “rusai!” Čiupau šautuvą, kelionmaišį ir galvotrūkčiais sulindome į bunkerį. Rusai, praėję pro šalį, nuėjo miesto link. Girdim, kažkas atidaro bunkerio angos dangtį. Pasirodė truputį išsigandęs šeimininkės veidas. Ji įmetė mūsų kailinius, mano mundurą ir pasakė, kad nuo kalno ateina trys panašūs į kareivius vyrai. Netrukus pranešė, kad tai rusiškėmis milinėmis apsilikę neginkluoti vyriškiai. Mes išlindome. Pabaigęs siūti kelionmaišį, sudėjau į jį pistoletą, atsarginę apkabą ir granatą. Šeimininkai prisipažino, kad gerokai išsigando. Kalbėjome, kas būtų, jei rusai išvažiuotų iš Lietuvos. Tai karštume sribams kailį!

Aš papasakojau, kaip Struogiškėse keturi mūsų partizanai išmušė apie 20 priešų, atėmė iš sribų kulkosvaidį ir kaip patys žuvo. O Kalniškėje 180 partizanų išmušė apie 700 rusų. Partizanų žuvo 32. Tarp jų ir mūsų vadas su žmona*.

*Kalniškėje kovėsi apie 90 partizanų, iš kurių žuvo apie 44. Mūšyje žuvo tik partizanų vado žmona Pušėlė. Jonas Neifaltas-Lakūnas žuvo 1945 11 20. – B.U.

Laukiame atvažiuojant iš Kauno sesers draugės. Ji turi atvežti žinių apie mūsų dokumentus ir politikos naujienas. Bet atėjo vakaras ir draugė neatvyko...

1947 03 09, sekmadienis

Po pusryčių, apsilikę baltais apsiaustais, nuėjome į Aukštąjį Balbieriškį pas reikiamą žmogų. Pakalbėjome, truputį pasivaishinome ir šeimininko arkliais, vežikaujant jo sūnui, išvažiavome į Būdą. Čia, sutvarkę kai kuriuos reikalus, užvažiavome pas žmogų papietauti ir pašerti arklių. Toliau važiavome Sūkurių link. Bandant pervaziuoti išverstą medį, rogės apvirto ir mes pabirome į sniegą. Susitvarkę atvažiavome į vadinamąjį viešbutį, kuriame kiek pabuvę važiavome pamedžioti. Įvažiavus į mišką, visai netoli pamatėme ožką*. Nesuspėjus išsauti, ji nubėgo. Truputį pavažiavę matome, už kokio šimto metrų ta pati ožka! Iššokau iš rogių ir prisitaikęs iššoviau. Ožka suklupo ir nepasikėlė. Pataikiau į nugarkaulį. Įsidėję laimikį į roges, kiek pavažiavus, už tankaus brūzgyno pamatėme kitą ožką. Pagautas azarto kiek pasikarščiau ir... nepataikiau. Dar toliau važiuodami pamatėme ožį, bet vos man iššokus iš rogių jis nudūmė. Išvažiavome į pagirį ir medžioklė baigėsi. Patenkinti sėkme važiavome namo. Jau besukant į kiemą, iš tarpuvartės iššokę vaikai perspėjo, kad atvažiavę rusai. Palikę roges, lekiamo atgal į mišką ir sėdime, kol sutems. Pagaliau išgirdome švilpiančią ir šaukiančią namo. Atėję į kambarį radome ožką jau belupant. Pasirodo, rusai buvo atvažiavę bulvių. Baigiant tvarkyti mėsą, atėjo Jurgis, o netrukus ir Patrimpas, kuris įsakė sėsti į roges ir važiuoti parvežti spaudą. Tiesiog per laukus nuvažiavau į pirmąją mūsų bazę ir, paėmęs spaudą, grįžau atgal. Grįžtant staiga dangų nušvietė raketa, bet aš, nekreipdamas dėmesio, važiavau toliau. Parvažiavęs spaudą atidaviau Patrimpai, pranešiau apie mūsų išvyką ir reikalų tvarkymą už Nemuno. Apie 10 val. vakaro su Jurgiu išėjome į Aukštąjį Balbieriškį. Saugumo dėleiėjome pamiške. Dieną praleidome ir nakvojome pas mus mylintį ir atjaučiantį žmogų. Miegui užleido savo lovas. Išsimiegoti lovose mums retenybė...

* Taip kaimo žmonės vadindavo stirną. – Red.

1947 03 10, pirmadienis

Patogiai miegoję kėlėmės vėlai. Nusiprausę sėdome pusryčių. Šeimininkė buvo privirusi kopūstų, mėsos ir, kas svarbiausia, pavaišino raugintais agurkais. Pavasarį tai retas dalykas. Vakare atėjęs iš lauko šeimininko sūnus pasakė, kad už tvarto kampo prie gluosnio kažkas pasislėpęs stovi, atrodo, kareivis. Stvėrėme ginklus. Šeimininkė išsigandusi ėmė verkti. „Jei tikrai rusai, tada mes prapuolę“, – pradėjo aimanuoti ir šeimininkas su sūnumi. Aš pasiruošiau granatą ir laukiau, kada įeis į kambarį. Įėjo grįžęs iš Rusijos šeimininko sūnus. Pamatęs mus su paruoštais šaudyti ginklais labai nusigando. Užtat šeimininkų džiaugsmas buvo didžiulis! Šeimininkė sutikimui paruošė gerą vakarienę, šeimininkas pastatė butelį degtinės. Skaniai pavakarieniavome, pakalbėjome, apsirengėme ir išėjome. Jurgis važiovo su slidėmis, bet jam nekaip sekėsi: dažnai griuvinėjo, vis pasinerdamas į sniegą. Pavargę užėjome pas žmogų pailsėti. Pakalbėjome su pas jį buvusiomis merginomis, dar truputį pasivaišinome, tiesiog už stalo pamiegojome ir penktą valandą ryto, pradėjus švisti, išėjome į savo senąją bazę. Parėję kritome į guolius ir išsimiegojome.

1947 03 11, antradienis

Kėlėmės vėlai. Papusryčiaavę vėl sugulėme miegoti. Šeimininkė nuėjo pas mano tetą pasiteirauti, ar sudarys mano dokumentams reikiamą pinigų sumą. Pabudau pavakary. Šeimininkė jau buvo parėjusi ir pasakė, kad kol kas pinigų nėra. Ir daryk ką nori. Vargas tam, kas neturi tėvų, giminių ir artimųjų. Nors gyvas į žemę lįsk. Giminės manęs išsižadėjo, išsižadėsiu jų ir aš. Nesikreipsiu į juos iki grabo lentos, nors badu mirčiau. Išskiriant dieduką, kuris, nors ir senas būdamas, rūpinasi manimi kaip galėdamas.

Nutarėme darytis dokumentus, kainuojančius tik 100 červoncy. Juos padaro Kaune. Išduoda pasą, o vietoj karinio bilieto duoda pažymą, kad jis pamestas.

Parėjo šeimininkės duktė, su kuria prakalbėjome iki išnaktų.

Pradėjau kosėti. Skauda gerklę.

1947 03 12, trečiadienis

Atsikėliau vėlai. Lauke šalta, langai apšalę. Jaučiuosi peršalęs – skauda gerklę, pjauna kosulys. Dieną pradėjo skaudėti galvą. Turė-

jau atsigulti. Vakare dusino kosulys ir ilgai neužmigau.

1947 03 13, ketvirtadienis

Rytą atsikėliau šiek tiek sveikesnis. Praėjo galvos skausmas, sumažėjo kosulys. Šeimininkė išvirė aviečių arbatos. Nors ir be cukraus, vis tiek vaistas. Šiuo laiku cukraus sunku gauti. Jurgis gavo pinigų ir darysis dokumentus, o aš liksiu miške, kol gausiu pinigų. Dieną taisiau batus. Šeštadienį žadame eiti į susitikimą, kuris vyks nudegusių eglių šakų stovykloje.

Š.: LVOA. F.3377. A.55. B.183

Parengė Bonifacas Ulevičius

Slapyvardžių ir pavardžių rodyklė

1. Antonijus – vokiečių vermachto kareivis. Žuvo 1947 m.

2. Bevardis-Bronius Vasiliauskas, g.1928 m. rugsėjo 24 d. Žemojo Balbieriškio k., Balbieriškio vls., Marijampolės aps. Baigęs Balbieriškio pradžios mokyklos šešis skyrius, stojo į Prienų gimnaziją, kurios nebaigęs dirbo tėvų ūkyje. 1945 m., tėvus išvežus į Sibirą, pabėgęs ir kiek pasislapstęs stojo į Birštono vls. Buktos miške besikuriantį partizanų būrį. Partizanams legalizavusis, perėjo į Balbieriškio miške veikiantį Vaidotėnų grupės pirmąjį partizanų būrį.

MGB agento “Palionio” išduotas, 1947 m. kovo 25 d. buvo sužeistas, suimtas ir 1947 m. rugpjūčio 18 d. nuteistas 25 m. lagerio.

Juozo Petraškos-Patrimpo teigimu, Bevardis buvo suimtas kovo 18-19 d. Dar kitur nurodoma kovo 29 d.

3. Bijūnas-Motiejus ar Juozas Vyšniauskas, g.1921 m. Paprūdžio k., Balbieriškio vls., Marijampolės aps. K.Degučio-Raginio būrio partizanas. Žuvo 1946 m. vasario 17 d. Gerulių k., Balbieriškio vls. pas Seilių.

4. Dramblys-Petras Zenkevičius, g.1924 m. Žiūronių k., Balbieriškio vls., Marijampolės aps. Balbieriškio partizanų grupės I būrio partizanas. Žuvo 1945 m. birželio 18 d. Balbieriškyje.

5. Alytė-Alesius Radauskas, g.1915 m. Rudėnų k., Gudelių vls., Marijampolės aps. Formuojant Balbieriškio grupės štabą, buvo paskirtas antro būrio vadu. Žuvo 1946 m. vasario 16 d. pamiškėje prie Budninkų k., Gudelių vls.

6. Genys-Petras Kazlauskas, g. 1914 m. Žiūronių k., Balbieriš-

kio vls., Marijampolės aps. Nuo 1945 m. Dainavos apygardos partizanais. Žuvo 1946 m. spalio 18 ar 22 d. Vaivos k., Balbieriškio vls., Prienų aps. pas Naudžiūną.

7. Gervė-Stasys Kielius, g.1916 m. Partizanas nuo 1945 m. pavasario. Sudarant Balbieriškio grupės partizanų štabą buvo paskirtas ūkio dalies viršininku. 1947 m. balandžio 15 d. suimtas ir nuteistas 25 m. lagerio.

8. Kalavijas-Kostas Bujanauskas, g.1927 m. A.Balbieriškio k., Balbieriškio vls., Marijampolės aps. Vaidoto grupės partizanas. Žuvo 1946 m. iš liepos 18 į 19 d. Mardosų k., Balbieriškio vls., Marijampolės aps. Kitur rašoma, kad žuvo 20 d.

9. Karalius-Vincas Dranginis, g.1909 m. Rudėnų k., Gudelių vls., Marijampolės aps. 1944 m. gruodžio mėn. susiorganizavus Balbieriškio partizanų grupei, buvo paskirtas vado pavaduotoju ir Gudelių vls. veikiančio partizanų būrio vadu. 1945 m. rugsėjo 6 d. legalizavosi ir buvo čekistų naudojamas operatyviniais tikslais.

10. Kardukas, Kardas-Antanas Laukaitis, g.1924 m. Medviršių k., Balbieriškio vls., Marijampolės aps. Nuo 1945 m. Vaidoto grupės partizanas. 1946 m. vasario 4 ar 6 d. prie Gudelių sunkiai sužeistas ir vasario 9 d. mirė.

11. Katinukas, Katinas-Pranas Petraška, g.1927 m. Mardosų k., Balbieriškio vls., Marijampolės aps. Baigė Alytaus amatų mokyklą. Partizanas nuo 1945 m. Žuvo 1946 m. iš liepos 18 į 19 d. Mardosų kaime pas Joną Matulionį. Kitur rašoma, kad žuvo 20 d.

12. Kelmelis, Kapočius-Juozas Simonaitis, g.1915 m. Balbieriškyje. Partizanas nuo 1945 m. Žuvo 1947 m. sausio 21 ar 22 d. Medinų k., Balbieriškio vls., Prienų aps.

13. Kėkštas-Leonas Brusokas, g.1922 m. Makrickų k., Gudelių vls., Marijampolės aps. Alytės būrio partizanas. Nuo 1945 m. balandžio mėn. Raginio kuopoje.

14. Kilbas-Petras Mitrulevičius, g.1915 ar 1921 m. A.Balbieriškio k., Balbieriškio vls., Marijampolės aps. Žuvo 1946 m. birželio mėn. Balbieriškyje.

15. Kovas-Kostas Kliučinskas.

16. Leopardas-Vincas Grigonis, g.1924 m. Birštono vls., Alytaus aps. Nuo 1946 m. pradžios Dainavos apygardos partizanas. 1947 m. pabaigoje iš partizanų gretų pasitraukė ir apsigyveno Kaune. 1949 m. balandžio 29 d. suimtas ir rugpjūčio 9 d. Kaune Karo tribunolo

nuteistas 25 m. lagerio.

17. Patrimpas (nuo 1946 m. vasaros Lapaitis)-Juozas Petraška, g. 1916 m. Mardosų k., Balbieriškio vls., Marijampolės aps. Baigė Žemesniąją žemės ūkio mokyklą. 1938 m. buvo pašauktas atlikti karinę prievolę. Tarnavo 2-ajame DLK Birutės ulonų pulke Alytuje. Baigė puskarininkių mokyklą ir buvo pakeltas į jaunesniusius puskarininkius. 1940 m. balandžio mėn. išleistas į atsargą. 1944 m. užėjus rusams slapstėsi. 1945 m. pavasarį stojo į K. Degučio-Raginio organizuojamą Balbieriškio miške partizanų grupę. Buvo paskirtas grupės štabo viršininku ir vado pavaduotoju. 1946 m. birželio 13 d. žuvus Vaidoto partizanų grupės vadui Raginiui, paskirtas grupės vadu. 1947 m. rugpjūčio 11 d. Punios šile kareiviai užpuolė Dainavos apygardos štabo bunkerį, į kurį tarnybos reikalais buvo atvykęs J. Petraška-Patrimpas. Kontūzytas Patrimpas paimtas gyvas ir nuteistas 25 m. lagerio. Kalėjo Komijoje, Intoje. 1958 m. vasario 24 d. iš lagerio paleistas. 1969 m. grįžo į Lietuvą ir apsigyveno Alytuje. 1992 m. vasario 24 d. KAM įsakymu jam suteiktas pulkininko leitenanto laipsnis. Apdovanotas I laipsnio Vyčio Kryžiaus ordinu ir Lietuvos Nepriklausomybės medaliu. Jam suteiktas garbės savanorio vardas. Atsikūrusiame LLK Sąjūdyje ėjo Pietų Lietuvos partizanų srities vado pareigas. Mirė 2001 m. gegužės mėn.

18. Paukštis (Paukštė, Paukštelis)-Juozas Paulauskas, g. 1924 m. Putrišių k., Balbieriškio vls., Marijampolės aps. Vaidoto grupės partizanas. Žuvo 1946 m. lapkričio 10 d. Putriškio k.

19. Pentukė, Vijūnas-Stasys Teidas, g. 1915 m. Balbieriškyje. Partizanas nuo 1945 m. Vaidoto kuopos 2-ojo būrio vadas. Žuvo 1948 m. gegužės 17 d. Balbiersgirėje. Išdavė legalizavęsis partizanas Danilevičius.

20. Putinas-Stasys Brusokas iš Makrickų k., Gudelių vls., Marijampolės aps. Vaidoto kuopos trečio būrio vadas. Žuvo 1947 m. kovo 24 d. Pilotiškių k., Gudelių vls.

21. Raginis, vėliau Liekana, dar vadintas Barzda-Kazimieras Degutis, g. 1907 ar 1909 m. Didžiųjų Zoriškių k., Sasnavos vls., Marijampolės aps. Prieš Lietuvos okupaciją 1940 m. buvo Krosnos vls. policijos nuovados viršininkas. 1941-1944 m. Balbieriškio policijos viršininkas. 1945 m. pavasarį sujungė Balbieriškio miške ir apylinkėse veikiančius partizanų būrius ir buvo išrinktas jų vadu. Vasarą, organizuojant Dzūkų rinktinę, jo partizanų grupė įjungta į rinktinės sudėtį

ir pavadinta Vaidoto grupe. Spalio 31 d. paskirtas Tauro apygardos, Geležinio Vilko rinktinės, Mindaugo kuopos vadu. Kuopa veikė Balbieriškio, Gudelių ir dalinai Šilavoto vls. Vėliau ši teritorija su joje veikiančiais partizanais prijungta prie A apygardos.

Žuvo išduotas 1946 m. birželio 13 ar 14 d. Balbieriškio miške prie Būdos kaimo. Kūnas išniekintas ant gatvės grindinio Balbieriškyje.

22. Rimvydas-Jurgis Kriškčiūnas, g.1919 m. Gorkyje, karininko šeimoje. 1940 m. spalio mėn. baigė Pirmojo Lietuvos prezidento karo mokyklos aspirantūros XV laidą ir, suteikus jaunesniojo leitenanto laipsnį, išleistas į atsargą.

1945 m. pabaigoje įsijungė į partizaninį judėjimą. 1946 m. vasarą buvo Mindaugo partizanų grupės vadu Dainavos apygardoje, vėliau Žvalgybos skyriaus viršininku, apygardos štabo organizacinio skyriaus viršininku. 1947 m. gegužės 12 d. su J.Lukša-Skirmantu, vykdydamas apygardos vado Žvejo užduotį, išvyko į Lenkiją ryšio su užsieniu atstatymo reikalais. Grįžęs liepos mėn. paskirtas Dainavos apygardos štabo viršininku. Antras jo išvykimas per Lenkiją į Vakarus ryšių atstatymo reikalais organizuotas 1949 m. pavasarį. Laimingai, nors ir kaunantis, perėjęs sieną, išvykimas į Vakarus buvo užvilktas, dėl to gruodžio 15 d. Šlynakiemio k., Punsko vls., Seinų aps., Rimvydas žuvo išduotas. 1949 m. vasario 16 d. aktu Nr.4 jam suteiktas Laisvės Kovotojo-partizanų kapitono laipsnis. 1950 m. gruodžio 31 d. nutarimu Nr.5 apdovanotas I laipsnio Laisvės Kovos Kryžiumi (su kardais), kartu suteikiant Laisvės Kovotojo Karžygio vardą. 1998 m. gegužės 15 d. Krašto apsaugos ministerijos įsakymu jam suteiktas pulkininko laipsnis.

23. Spyruoklis (vėliau Tautmylis)-Jonas Kučinskis. A.Garmutė knygoje "Išėjo broliai" rašo, kad gimęs 1906 m., KGB šaltiniuose rašoma, kad 1908, kitur 1909 metais, Škėvonių k. Jiezno vls., Alytaus aps. Lietuvos kariuomenės ulonų puskarininkis. 1944 m. rudenį stojo į besiformuojančias partizanų gretas. Ėjo būrio vado pareigas. 1946 m. pabaigoje iš Tauro apygardos perėjo į Dzūkų rinktinės Vaidoto partizanų grupę ir buvo paskirtas grupės vado J.Petraškos pavaduotoju. Suėmus J.Petrašką, nuo 1947 m. rugsėjo 10 d. Vaidoto partizanų grupės vadas. Vėliau Kęstučio tėvūnijos vadas, o žuvus Dzūkų rinktinės vadui V.Ambrazevičiui-Balandžiui, 1951 m. gegužės 23 d. paskirtas Dzūkų rinktinės vadu. Bendražygiui, partizanui Al-

binui Nedzinskui-Jovarui, tapusiam agentu "Svajūnu", išdavus, 1951 m. spalio 19 d., Barkūniškių (Sabališkių) miške esantis Spyruoklio bunkeris buvo kareivių užpultas ir Spyruoklis su trimis kovos draugais žuvo.

24. Stipinas-Vincas Matulevičius, g.1907 m. 1944 m. pabaigoje nuleistas desantu. DLK Kęstučio 10-ojo skrajojančio būrio vadas. Žuvo 1945 m. liepos 11 d. Kalesninkų k., Simno vls., Alytaus aps., Barkūniškio miške.

25. Šmėkla-Gediminas Valiukevičius, g.1923 m. Sūkurių k., Balbieriškio vls., Marijampolės aps. 1945 m. legalizavosi.

26. Šturmas-Alfonsas Radauskas, partizanas nuo 1945 m. vasario 6 d. Suimtas.

27. Tankas – vokiečių vermachto kareivis. Žuvo 1948 m.

28. Tauras-Petras Augaitis, buvęs Lietuvos kariuomenės liktinis puskarininkis. Sudarant Vaidoto partizanų grupės štabą, paskirtas vado pavaduotoju. 1946 m. legalizavosi.

29. Vėtra-Juozas Rakauskas, g.1921 m. Norkūnų k., Balbieriškio vls., Marijampolės aps. Mokytojas. Nuo 1945 m. partizanas. 1945 m. rugpjūčio 16 d. tragiškai žuvo.

30. Voverė-Jurgis Kazlauskas, g. 1920 m. Panartiškių k., Birštono vls., Alytaus aps. 1942 m. įstojo į vokiečių kariuomenę, buvo išsiųstas kovoti į Rusiją, iš kur pabėgęs slapstėsi. 1944 m. užėjus rusams, stojo į Birštono vls., Buktos miške besiorganizuojančią Margio partizanų grupę. Vadovavo trečiam skyriui. Iš ten persikėlė į Balbieriškio mišką, į Vaidotėnų grupę.

MGB agento "Palionio" išduotas, 1947 m. kovo 25 d. buvo suimtas. Juozo Petraškos-Patrimpo teigimu, Voverė buvo suimtas kovo 18-19 d. Kitur nurodoma kovo 29 d.

Sudarė Bonifacas Ulevičius ir Henrikas Rimkus

ANTAZAVĖS MŪŠIS

NEŽINOMO PARTIZANO UŽRAŠAI 1945 M. GRUODŽIO 27-28 D.

Tai vieno iš didžiausių partizanų mūšių Rytų Lietuvoje – Antazavės šilo kautynių dienoraštis (1944 m. gruodžio 27-28 d.). Autorius nežinomas. Dienoraštis parašytas pieštuku, vokiškame lauko pašto bloknote. Turi 38 puslapius, kurie buvo sunumeruoti (praleidžiant 21). Spaudai parengtas iš kopijos, saugomos Tremties ir Rezistencijos muziejuje Kaune. Ištaisytos neesminės rašybos bei skyrybos klaidos.

Apie Antazavės mūšį yra rašyta periodikoje, knygoje (A.Dručius, K.Kasparas ir kt.).

Iš svarbesnių straipsnių paminėti: Juozo Puslio atsiminimai "Dievo ir Tėvynės meilės vedami" (LKA.T.25. P.170-191); ir Ildelfonso Maldausko "Antazavės šilo mūšiui – 55" (Kardas. 2000. Nr.1. P.39-42). I.Maldauskas sudarė ir Antazavės šilo mūšio operatyvinį planą, kurį pridedame (p.71) palyginimui su dienoraštyje nubraižyta dislokacijos ir pasitraukimo schema.

Antazavės mūšis – tai ne tik pirmosios didelės kautynės, bet ir partizanų taktikos bei karinių sugebėjimų pranašumo įrodymas. Deja, puikiai kovęsi mūšyje, partizanai vėliau priėmė lemtingą sprendimą – trauktis į

Schema 1. Rokiškio apskrities siautimas Šiaurės kariuomenės grupe 1945 01 8-14.

- okupantų kariuomenės smūgiai
- ištisinis apsupimo žiedas
- - - partizanų iš Antazavės šilo pasitraukimo

Šimonių miškus, o ne į pietryčius – Dusetų, Salako link. Šis sprendimas virto taktine klaida, nes 1945 m. sausio pradžioje okupantai pradėjo visuotinę Rokiškio apskrities valymo operaciją. Pagal Kruglovo štabo 1944 m. gruodžio 30 d. įsakymą Nr.004 šioje apskrityje 1945 m. sausio 5-15 d. buvo numatyta atlikti masinę operaciją, suduodant vienkartinį koncentruotą smūgį – kruopščiai šukuojant visus miškus ir gyvenvietes nuo apskrities sienų link centro Rokiškyje. Tam tikslui buvo sudaryta NKVD kariuomenės Šiaurės grupė ir jos operatyvinis štabas (95 pasienio būrys, 261 ir 137 šaulių pulkai, Panevėžio ir Utenos opersektorių NKVD-NKGB pajėgos). 261 ir 137 šaulių pulkų pajėgos kovėsi jau Antazavės mūšyje, o apskrities puolimo operacija prasidėjo sausio 8 d. 6 val. ryte ir baigėsi 14 d. 18 val.

Tokiu būdu, Antazavės kovotojai (išskyrus Saliniuose atsiskyrusius dusetiškius) vietoje to, kad išeitų iš žiedo, pateko į patį jo centrą. Sausio 8 d. dalis kriauniečių nusprendė grįžti į gimtąsias vietas ir tą pat dieną prie Sartų ežero žuvo 8 vyrai, Antazavės mūšio dalyviai.

Parengė Kęstutis Kasparas

Trečiadienis, gruodžio 27 d.

Šiandien istorinė ir atmintina diena. Ji ilgai gyvens mūsų atmintyje, įnešdama į gyvenimą marga žibėjimą. Aušo rytas. Nebuvo nei šalta, nei šilta. Oras malonus. Po švilpuko visi pakilom ir pradėjome liesti iš bunkerio. Vienmarškiniai, oro srovių glostomi, nubėgom prie balos nusiprausti. Unta, sugrįždamas nuo pamiškės, atsinešė bulvių truputį. Jau buvome pristigę. Mes valgėme pusryčius. Juoda kava, duona ir sviestas – visi pusryčiai. Jonas įlindo į bunkerį ir pasakė, kad girdisi kažkur netoliese šaudant. Greitai visi bunkeriai buvo parengtyje. Buvo išsiųsti žvalgai. Miške kažkur girdėjosi rėkavimai. Galvojome, kad kokie piemenys rėkauja. Netrukus grįžo uždusę žvalgai. Vladas* tuojau pat padarė pranešimą:

– Vos truputį pačėjom nuo balos, rėkavimas artėjo. Kas ir kaip rėkauja, dar negalima buvo suprasti. Tik pats rėkavimas kažkaip neįprastai skambėjo. Slinkome tolyn. Iššovė. Staiga visai netoliese kažkas sušvilpė ir sušuko: “Na prava, na prava!” Mes pilnu tempu pasileidome bunkerio link.

* Vladas Kuzma. – Red.

Visiems įsakymas į apkasus. Neilgai trukus užgirdome rėkavimą visai netoliese. Širdis nekantriai plakė, rankos ir keliai drebėjo. Laukėme puolimo, bet baimės nebuvo. Visi jautėmės drąsiai. Mutka* bėginėjo palei apkasus, duodamas paskutinius nurodymus. Staiga pasigirdo pirmoji šūvių salvė. Nuaidėjo visas miškas. Kulkosvaidžių tratėjimas sumišo su šautuvų poškėjimu, o mašinpistoškės kaleno plonai ir tankiai. Tikras pragaras!

Vladas, dar neprasidėjęs šūviams, buvo bunkeryje, o kai prasidėjo šūviai, nebuvo galima nueiti į apkasus. Iš pradžių truputį pasikarščiaavo Vladas. Jau norėjo iškišęs iš bunkerio šautuvą iššauti, bet vokietukas** nutvėrė už rankų ir sulaukė.

– Lieber Gott! Kaip gali šaudyti nematydamas? – Greit du hast kein munition.

Greitai jam (*Vladui – Red.*) grįžo šaltas kraujas ir jis nušliaužė į apkasus. O vokietukas vis aikčiojo ir barėsi, kad šaudoma visai be reikalo. Tokia ugnimi buvo galima priguldyti lavonų krūvas.

Šaudymas aptilo ir per apkasus nuskrido įsakymas be taikinio nešaudyti. Kurį laiką buvo ramu, išskiriant paskirus šūvius. Netrukus pasigirdo rusų komandos:

– Pervaja rota – na prava, drugaja rota – na leva, tretja rota – v period! Akružite! (*Pirmas būrys – į dešinę, antras – į kairę, trečias – pirmyn! Apsupti! – Red.*)

Balsas buvo toks šiurpus, aziatiškas. Kažkoks laukinis aidas sklido mišku ir pagaugais varstė kūną, bet mūsų vyrai buvo nepalaužiami. Jie pradėjo maldyti rusus:

– Malčat! (*Tylėt – Red.*) – nuskrido per visus apkasus mūsų atsakymas, o šūvių salvė patvirtino mūsų žodžius.

Ir vėl – mirtina tyla, kurioje, rodos, girdėtum, kaip plaka ir daužosi

* Mutka-Mykolas Kazanas. Gimė 1925 08 22 Šilutėje, Lietuvos savanorio kapitono Afanasijaus Kazano ir Zofijos šeimoje. Mokėsi Zarasų gimnazijoje, 1944 m. buvo Vietinės Rinktinės Marijampolės karo mokyklos kariūnas. Dalyvavo Sedos kautynėse. 1944 m. spalio mėn. grįžęs į Aukštaitiją, Antazavės šile ima organizuoti LLA kuopą. 1945 m. pavasarį kartu su kitais šio krašto vadais: Antanu Streikumi, Baliu Vaičėnu, Baliu Pupeikiu organizuoja Lokio rinktinę. 1945 m. liepos 7 d. žuvo Jaskoniškių vnk. – susisprogdino. – *Red.*

** Henrikas Hove, leitenantas-medikas. – *Red.*

lyg į apkasų sienas širdis krūtinėje. Ir toje bežadėje tylumoje vėl pasklinda laukinis rusų komandų perdavimas. Ir vėl salvės sumyšta su laukiniu riksmu. Šūvių protarpiais atsiliepia mūsų vyrai.

– Padchadi, svoloč! – suriko Vladas ir paleido šūvį į rėkujantį priešą.

Vyrai pasiuntė rusų kryptimi ir daugiau įvairių komplimentų. Pamažu mūsų ritmas aptuko. Vokietukas vis karščiausi, vadino mus bobomis, kad be reikalo šaudėme. Mutka gynė, kad buvo šaudoma tik matant. Prie pat apkasų koks 10 žingsnių – buvo priėję priešo žvalgai. Pirmą praėjo trys, o paskui 10 su lengvu kulkosvaidžiu. Tik tada buvo atidengta ugnis. Gaila tik, kad priešais apkasus buvo tankios eglutės ir blogas matomumas. Todėl priešo aukos nežinomos. Vokietukas išvedė Mutką pažiūrėti, kiek yra padaryta priešui nuostolių. Jie abu nuėjo takeliu žemyn balos link. Staiga porą kartų iššovė iš mašinpistolės. Netrukus atbėgo Mutka, laikydamas šautuvą kairėj rankoj. Buvo sužeistas. Aš tuojau pažiūrėjau, kur sužeistas. Pasirodo, kulka įėjo pro nugarą ir neišėjo. Kliudyta į petį. Kulka, matyt, pirmiau perėjo per medį ar per šakeles ir, pakliuvusi į petį, priėjo mentę ir susilaikė.

Aš nubėgau ieškoti vokiečio. (Jis yra sanitarijos leitenantas aspirantas.) Suradau. Pasirodo, ir jis sužeistas į koją. Atėjo perrišti Mutkos. Tuojau aš padėjau Mutkai nusivilkti, atrišau jo kuprinę su vaistais, o vokiečius padarė pirmą perrišimą.

Pats vokiečius, pasirodo, buvo visai mažai sužeistas. Kulka, perėjusi ties pat letenos sunėrimu per minkštimą, nepalietė kaulo.

Vokiečius pradėjo prikalbinėti Mutką pasitraukti iš miško. Ir tuojau pat. Iš pradžių Mutka dar atsikalbinėjo, bet paskiau sutiko. Atsisveikinom ir išėjo, bet netrukus sugrįžo: kriauniečiai nepraleido jų per apkasus ir įrodė, kad dabar išeiti iš stovyklos yra didžiausia nesąmonė.

Pamažu mūsų aprimo. Buvo sukviesti vyrai pasitarti, ar dabar išeiti iš stovyklos, ar laukti vakaro. Vokiečius spyrė dabar išeiti, Vladas irgi jam pritarė. Buvo dar daugiau tos idėjos šalininkų. Vokiečius įsikarščiaęs aiškino:

– Reikia tuojau pasitraukti! Rusas durnas bus, jeigu nepakvies daugiau pagalbos. Atsiveš minosvaidžių, tuomet bus iš mūsų košė! Vadas tegul įsako ir pasitrauksim iš stovyklos.

Tuo tarpu vyrai vis ginčijosi tuo klausimu. Vladas pritarė vokie-

tuko nuomonei. Tėtis nelabai norėjo sutikti su tokiu klausimo išsprendimu. Jis sakė, kad reikia laukti vakaro, o tuomet patamsyje prasimušti pro priešo apsupimo žiedą ir išeiti iš miško. Dieną gi tuo tarpu iš miško nėra galimybės pasitraukti, nes pamiškėje ant kalnelių gali būti išstatyti kulkosvaidžiai ir mes pakliūsime į kryžminę ugnį. Tos nuomonės buvo ir Bronius*.

Buvo dauguma vyrų, kurie stumė stūmė iš stovyklos pasitraukti dienos metu. Bronius stengėsi iš visų jėgų atkalbinėti vyrus nuo tos minties. Jis įrodė tos minties nesąmoningumą.

– Vyrų, aš jus prašau ir sakau iš pačios širdies, kad dabar negalima pasitraukti. Tai didžiausia nesąmonė. Laikykimės iki vakaro, o paskui pasitrauksim, – kalbėjo Bronius.

Jo balsas buvo pilnas maldavimo, prašymo. Rodosi, kad jis kalbėjo širdim, ne lūpomis. Balsas virpėjo lyg pilnas ašarų, bet buvo nuoširdus ir įtikinantis.

Tuo tarpu įvairių daiktų slėpimas ir maskavimas ėjo pilnu tempu. Viską stengėmės paslėpti, kad nieko neliktų tiems plėšikams, kai jie užims stovyklą. Radiją galvojome neštis, todėl išnešėme laukan iš bunkerio. Akumuliatorius 12 ir 2 po 2 voltus užkasėme bunkerio pylime. Rašomąją mašinėlę įvyniojome į didžiulius Vlodo kailinius ir užkasėme į apkasą. Dar daug įvairių smulkių daiktų užkasėme apkasų pylime, užmaskavome eglaitėse ir t.t.

Vyrų dar ginčijosi, bet jau matėsi, kad balsų dauguma nulems klausimo išsprendimą. O dauguma kaip tik norėjo trauktis iš miško dienos metu.

– Vyrų, paskutinį sykį jus prašau – neikime dabar iš miško. Vakare aš jus išvesiu, – vis dar nenusileido Bronius.

Bet vyrai buvo nepermaldaunami. Buvo nutarta trauktis dieną. Vyko paskutiniai tvarkymosi darbai. Buvo sukrautos kuprinės, prikrauti duonmaišiai, buvo išdalinta paskutinė amunicija, slepiami tie daiktai, kurių nebepajėgėme išnešti. Viskas daroma skubotai, bet tvarkingai.

Bet apkasų vyrai neapleido. Tik dalis vyrų tarėsi, o kiti budriai žvalgėsi į priešo pusę. Buvo laukiama naujo stipraus puolimo, nes mes galvojome, kad tas puolimas bus paremtas naujų priešo jėgų. Ir tikrai. Vykdamas paskutinius paruošimo darbus, atskrido staigi žinia:

* Bronius Galvonas. – Red.

– Į apkasus!

Kelios sekundės tylaus ir bežadžio laukimo, ir vėl užvirė pragariška ugnis. Velniskai ilgom serijom kaleno priešo sunkieji kulkosvaidžiai, o mūsų šautuvai ir kulkosvaidžiai atsakė stipria ugnimi. Priešo kulkos lakstė virš stovyklos ir mažos šakelės krito kulų nuskintos žemėn. Plonai ir aštriai pliaukšėjo sprogstamosios kulkos. Tai buvo baisesnė ugnis negu iš ryto. Sunkiojo kulkosvaidžio lietus slėgė į apkasus vyrų galvas, neleidamas jų iškišti iš apkasų. Kulkos plakėsi į pylimus, žėrė žemes į apkasus ir ant drabužių. Rankos ir veidai pajuodo nuo parako dūmų. Kvepėjo paraku ir siera nuo sprogstamųjų kulų.

Tik retkarčiais viskas nutildavo, bet ta tyla buvo dar baugesnė už šaudymo ūžesį. Su nekantrumu laukei, kad prabiltų vėl uraganinė ugnis. Ta tyla tiesiog dusino savo tvankumu. Buvo šalta ir nuo to šalčio, ir kažkokio nervų įtempimo drebėjo kūnas. Ir su drebančia vaizduote girdėjai, kaip toje beviltėje tylumoje savo plačiais ir tamsiais sparnais plasnojo mirtis. Šiurpi mirtis...

Aš dažnai klausdavau Jaroslava*, kaip sekasi mums. Ir visą laiką tas pats: “Gera!” – skambėjo atsakyme.

Dievas mums padėjo. Tikėjome Dievu ir Dievas mums padėjo! Ant daugelio vyrų krūtinų kabėjo rožančiai. Kiekvienas, prieš lipdamas į apkasą, pažymėjo savo krūtinę kryžiaus ženklu ir Dievas laikė savo vaikus apglėbęs apsaugos skraiste.

O valandos slinko taip iš lėto. Ypatingai ilgos buvo tylos minutės. Vyrų su nekantrumu laukė vakaro. Susigūžę apkase, po šiurpių kulų lietumi jie prašė Dievą palaimos, o viltis buvo tokia tamsi...

Mes su Mutka sėdėjom bunkeryje. Buvo liūdna, bet baimės – anei mažyčio lašo. Vienintelis nusistatymas buvo nepasiduoti gyviems. Aš pasakiau Mutkai:

– Mums užteks vieno pistoleto, Mutka.

– Gera!

Mes kalbėjom mažai, bet mintys tos pačios.

Prisiminiau Mariją. Ji vakar atvažiavo, o gal anksčiau, bet tik vakar Mutka sužinojo, kad ji yra atvažiavusi. Daug minčių sukosi apie ją šūvių gaudesy. Liūdnos ir gaudžios jos buvo, kaip miško ošimas nutilus šūvių aidams...

* Jaroslavas Špūras. – Red.

Mūsų nuostolių pakol kas dar nėra, tačiau priešas jau turi. Jau tikrai vienas mongolas užvertė kojas. Jo šautuvą atsinešė Povilas, nes jam priklauso, kadangi jo šautuvo kulka kliuvo mongolui. Šis, nors mažytis, laimėjimas pakėlė vyrų nuotaiką.

Pamažėle, pamažėle slinko valandos ir laikas mezgė sutemas. Tylios ir pasiilgtos jos uždengė stovyklą. Vis dar girdėjosi šūviai ir matėsi šuvių ugnys. Žiauri kova nesiliovė. Ilgai ir piktai lojo kulkosvaidžiai ir kartis nuo karto sprogo granatos. Ilgi ugnies kaspilai driekėsi virš stovyklos ir mažos sprogstamųjų kulku žvaigždelės žibėjo tarp medžių šakučių. Vis daugiau ir daugiau temo...

Vadovybė susirinko į bunkerį posėdžio. Kovos triukšme buvo tariamasi, į kurią pusę trauktis. Buvo beviltiška padėtis. Turėjome trauktis link Antazavės, nes iš ten priešas beveik nepuolė, bet be prasilaužimo išėjimas buvo negalimas. Prasilaužimas reikalavo aukų. Kiekvieno sąmonėje buvo mintis pasitraukti iš stovyklos, bet kiek kainuos tas pasitraukimas – ta mintis marino visas mintis, visas šviesesnes viltis. Kas išeis iš to pragaro gyvas? Kas dar galės pamatyti šviesią dieną po šios tamsios ir šiurpios nakties? Kas galės pažvelgti į akis auksinei saulei?

“Gal aš žūsiu, – degė mintis kiekvieno sąmonėje, – gal neišeisiu daugiau ant baltų, snieguotų laukų iš šio skaroto miško. Gal nejauisiu daugiau motinos glamonėjančių rankų, negirdėsiu jos rūpestingų ir švelnių žodžių? Gal daugiau nesigėrėsiu ir nesidžiaugsiu sesutės aukso kasomis? Nematysiu daugiau mylimos akių ir nepriglausiu jos galvos prie krūtinės? Kas nušluostys žilagalvei motinai ir aksamplaukei mergelei gailias ašaras, kai aš ilsėsiuos ramus ir šaltas? Kas paguos vargdienę seselę? Niekas. Aš daugiau neišeisiu ant žalių dirvonų, neišeisiu guldyt auksinėm varpom rugių. Negirdėsiu daugiau vakarinių varpų gaudesio ir liūdnos sesučių dainos”.

Ir tos mintys, tamsios ir audringos, siautė kiekvieno galvoje. Nei mažiausios vilties kibirkštėlės nebuvo. Mintyse buvo tamsus vakaras.

Broniaus vis dar nesulaukėm ateinant iš apkasų. Staiga du smarkūs sprogimai sudrebino orą. Visų galvose dilgtelėjo mintis:

– Minosvaidis!

Visi jo labiausiai bijojom, bet sprogimas daugiau nebepasikartojė. Šiek tiek aprimome. Vyrai pradėjo nerimauti ir bartis:

– Žadėjo išvesti iš miško, o dabar neateina ir gana. Tik kalbėti moka, o dirbti ne, – plūdosi vyrai.

Aš pats nuėjau ieškoti Broniaus. Nežinojau, kuris jo apkasas, todėl ėjau pagal visus apkasus ir klausinėjau Broniaus. Visi manęs klausinėjo, ar greitai trauksimės. Užėjau ir į Leono apkasą. Jo apkasas pilnas šovinių tūtelių. Pasirodo, kad jis iššaudė apie 400 šovinių. Jis man pasakojo juokdamasis:

– Aš juos išdukenų. Girdžiu, kai pradeda krūmuose čiuzėti – tuoj ir ras, ras! O mano šautuvo balsas kaip patrankėlės. Matyt, jis labai erzina rusus, kad, žiūrėk, kaip mat ir užgagena žąsinas!

Pagaliau suradau Bronių. Man įdomu, ar nėra aukų iš mūsų pusės, todėl klausiu apie tai Bronių.

– Jonas Kairys užmuštas. Priešo kulkosvaidžiui veikiant jis norėjo pažiūrėti, ar neslenka priešas, dengiamas kulkosvaidžių ugnies, į apkasus, ir pakėlė galvą. Paklydusi kulka kliuvo į smilkinį ir jis žuvo. Savo akimis mačiau, kaip jis sukniubo apkase. Priėjau prie jo apkasas. Jis gulėjo rankas atmetęs, rankose buvo tvirtai suspaustas šautuvas. Iš galvos sunkėsi maža srovelė kraujo. Aš paėmiau iš rankų šautuvą ir pabučiavau jam kaktą...

Taip, vis dėlto viena auka iš mūsų pusės jau yra, bet kiek dar gali būti? Kas žino, gal mes visi liksim kankiniai, bet tu parodei pirmas pasiaukojimo pavyzdį. Tu nušviete mums kelią savo tauria mirtimi.

*Jums tik šaltas kapas ir palinkę kryžiai
Ir širdy lietuvių vardas karžygių,
Kad už tautos laisvę mirti pasiryžę,
Ejote kovoti į mirties laukus.*

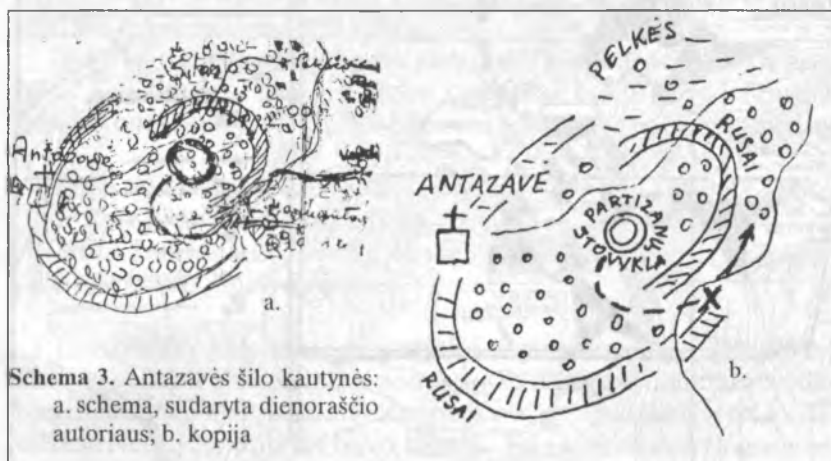
Paskutiniai įsakymai, paskutiniai paruošimo darbai ir dviejų Bronių vedami išsikėlėme iš sodybos. Paskutiniai daliniai pasilikę padengė mūsų atsitraukimą. Žingsnis po žingsnio žengė vis gilyn į mišką. Nervų įtempimas buvo didelis. Kas kiekvienas žingsnis vis tvirtiau rankose spaudė šautuvus ir rengiamės sutikti priešą. Bet buvo ramu. Tik retkarčiais iš po debesų išlindęs mėnulis apžvelgdavo mus. Ir jis, rodos, nesišypsojo kaip kitados. Buvo išbalęs.

Tylūs ir bežadžiai slinkome. Jautėme, kaip Bronius padarė vingį ir mes pakeitėme kryptį. Įtempimas pamažu atslūgo. Viltis didžiulėm pakopom lipo į širdį. Buvom dėkingi Aukščiausiam, kad jis mus išvedė laimingai iš baisaus apsupimo. Nei vienos aukos, nei vieno šūvio. Tai buvo stebuklas.

Miškas retėjo. Už skarotų ir tamsių medžių šakų baltavo platūs laukai, bet vis dar ėjome mišku. Pagaliau priėjome upę. Perbėgom per upę ir atsidūrėme laukuose. Dar laukuose, pamiškėje gali būti išslapstytos sargybos, kurios saugs išėjimus iš miško. Ir vėl pasirengimas kovai: gyvent ar mirt. Tai vienintelis dėsnius mūsų gyvenime, kuris nepripažįsta jokio pasigailėjimo, jokio pakeitimo. Tai geležinis dėsnis, kuris tegali būti tik išdaviko sulaužytas.

Tyliai ir ramiai, tik girgždant sniegui, lipome prieš kalną. Nei vieno šūvio, nei vieno spragtelėjimo. Užlipome prieš kalną ir per vejėles keliavome toliau Apvaizdos išvesti iš pragaro.

Pasirodo, kad mes buvome apsupti dviejų pasagų pavidalo žiedu. Mažesnioji pasaga supo stovyklos vakarinę dalį, o iš rytų buvo apsuptas miškas. Ir mes kažkaip stebuklingai, lyg žinant prieš išsidėstymą, išsmukome pasagų tarpu. Schematiškai mūsų išėjimą galima pavaizduoti taip:

Dabar traukėme į Salinius. Ten pas Joną (Guziką) nutarėme sustoti ir pailsėti. Per kalnus ir per ežerus linksmi žygiavome pirmyn. Tikrai linksmi. Bronius padarė tokį pasiūlymą:

– Dabar kaip tik metas, kurie nori atsiskirti nuo mūsų. Gerai apsigalvokite, kad paskui nesigailėtumėte. Mes trauksime į Šimonių girias, o kas norite galite eiti į namus.

Atsirado tokių, kurie nenorėjo kartu eiti su mumis, todėl atsakyti jiems buvo kaip tik gera proga. Daugumas iš mūsų atkrito.

Kiek pastovėję nuėjome pas Joną. Čia truputį pailsėjome ir pavakarieniavome. Tikrai malonus poilsis buvo po dienos kautynių ir šalčio. O Jono sesutės tokios drąsios. Jos visai nieko nesibijo. Prašo svečius nusirengti, žada valgyti ir prašo ilgiau pabūti. Tikrai gera ten ilgiau pabūti, kur žmonės labai drąsūs, o ten, kur dreba, tai nemalonu ir būti.

Čia apsistojus Mutka dar parašė porą laiškų, o paskui apsiengė ir – pirmyn!

Dusetiškiečiai dar Saliniuose atsiskyrė nuo mūsų kompanijos. Iš septyniasdešimt vyrų tepasiliko 50. Gal ir iš tų daug pakelyje išsibarstys.

Pilkais ir baltais laukais nuvargusiu žingsniu iš savo tėviškės išklydome į nežinomą ateitį, į nežinomas ūkanotas dienas. Kas lauks ten mūsų? Kas ten sutiks mus ir kas priglaus? Nieko nežinom. Vien tik tamsios ūkanos prieš akis. Bet viltis veda. Mes tikime, kad Dievas, kuris iki šiol mus globojo, ir toliau ves tiesiu keliu. Ir tas tikėjimas nepalaužiamas. Gal daugelis negrįš į šiuos laukus. Gal daugelio akys melsvų ežerų ir tėviškės kalvų daugiau nematys, gal nebers daugiau pilna saują į tuos gyvus dirvonus aukso grūdų, nesišvaistys po plačius pradalgius ir nedainuos daugiau pritardamas gaudžiai armonikos raudai...

Drąsūs, nepalaužiami ir linksmi žengiam į ateitį. Viltis mums šviečia.

Žygiavome nepažįstamais laukais. Aš dar niekuomet nebuvau ėjęs tais laukais. Kalnai, kalneliai, kartais apsnigtos balos ir ledų sukaustyti ežerai. Trumpas kelias, o tiek daug vaizdų. Kelias nepaprastas, todėl atrodo ilgas, kad vienas kilometras virsta trimis.

Baršėnuose vėl sustojom poilsiui. Čia dar gera dalis vyrų atsimeitė. Likome tik 32 vyrai. Ir tie vyrai greičiausia ligi pat galo bus kelionės draugai.

Ir vėl keliavome toliau. Pro Mielarius, pro Pakriaunį atkeliavome į Burmiškį. Buvo jau 12 valandų.

Ketvirtadienis, gruodžio 28 d.

Pirmasis didesnis poilsis. Truputį buvom užsnūdę, bet koks ten miegas. Padėjome galvą ant stalo ir miegojome. Aš visai neilgai miegojau, tik kol išvirė pieną. Tada atsikėliau padėti Mutkai pavalgyti. Jis vis dėlto smarkiai pavargo ir labai norėjo miego. Vos vos prižadinau valgyti. Aš dar išgėriau stiklinę virinto pieno ir išėjau pakeisti sargybos.

Lauke buvo šalta, blėso mažos žvaigždės ir mėnuo baigė savo nakties kelionę. Šaltas vėjas bėgo, laukais gindamas sniegą ir brazdinamas medžių šakomis. Tolumoje tingiai lojo šunes ir kažkur švietė žiburėliai lyg vilko akys. Jau netrukus bus rytas. Įėjęs pakėliau vyrus ir iškeliavome. Kelias po poilsio buvo jau lengvesnis.

Rytai darėsi vis šviesesni. Nakties tamsa pamažu draikėsi, lyg vėjo blaškomi voratinkliai.

Vyrai dar užėjo pas leitenantą Stasiulionį, bet netrukus išėjo nieko nepešę. Pasirodo, kad tas „partizanas“ jau sudorotas milicijos. Netrokštame, kad visi partizanai būtų ištikti tokio likimo.

Netrukus buvo laikas sustoti dienos poilsui. Dieną nepatogu keliauti, nes labai daug žmonių mato. Buvo nutarta pasiekti net Ragelių mišką. Su mažomis pertraukomis keliavome pirmyn. Į kelionės pabaigą jau buvo pakankamai šviesu. Pagaliau pasiekėme Ragelių mišką. Miške nenorėjome pasilikti ilsėtis. Per dieną ir per naktį išvargę ir sušalę, negalėjome pasilikti miške šalti vėl visą dieną, nes vakare vėl reikės keliauti toliau. Turėjome nors truputį pailsėti ir atgauti jėgas. Todėl pasiuntėme delegaciją ieškoti pastogės. Surado.

Apsistojome pas Ališauską. Pavalgę ir išsidžiovinę batus, atsigulėme pailsėti, bet miegojome neilgai – tik apie 2 valandas.

Vakare vėl išsirengėme keliauti. Iš pradžių Mutką buvome nutarę palikti pas Ališauskus, kad jis vėliau galėtų kur nors nueiti pailsėti, kol sugis. Taigi jį palikome ir išžygiavome. Nužygiavus neilgą kelio galą, Mutka pasivijo mus. Pasirodo, kad niekas jo nenori priimti. Taip turėjome vėl toliau keliauti, o jis jau pradėjo smarkiai sirgti. Buvo karščio ir dažnai apimdavo silpnumas. Net kai pavakary dariau perrišimą, jis turėjo kelis sykius ilsėtis. O dabar vėl turėjo keliauti. Aš, kaip ir vakar, paėmiau nešti kuprinę.

Vis dėlto vienodai keliauti negalėjome. Turėjome laiks nuo laiko daryti poilsį. Mutka vis daugiau pradėjo pavargti. Nors vyresnybę prikalbėjau ieškoti pastotės Mutkai pavežėti, bet ja neteko pasinau-

doti, nes sužinojome, kad netoliese nuo mūsų esamos vietos gyvena Kirlys, todėl nutarėme Mutką palikti pas Kirlius.

Šianakt dar nedidelį kelio gabalą nukeliavome, o mūsų nakties žygiai turi siekti 20-30 kilometrų. Todėl dar daug kelio, o nuovargis jau jaučiasi. Žiūrėk, atsisėdi miške po eglę pailsėti, nusvyra galva ir... persikeli miego karalystėn. Pabundi, kai reikia keliauti, krečiant drebuliams.

Po geros valandos kelionės pasiekėme Bausiškes. Mutkos kelionė čia buvo baigta. Jį čia ir palikome. Kai pagis, tada vėl jį pasiimsime. Mano kelionė toliau irgi palengvės, nes nereikės nešti kuprinės. Šiandien turėsime dar nemažai kelio padaryti, nes atkeliavome tik 7 kilometrus.

*Alles
1944 12 28 d.
Bausiškės*

□ Atstatytas bunkeris Antazavės šile. Nuotrauka Jono Ivaškevičiaus

ATSIMINIMAI, LIUDIJIMAI

BENDRASIS PASIPRIEŠINIMAS

PETRO PAULAIČIO LAIŠKAI (2)

Jonas Žičkus

DAR KARTĄ APIE PETRĄ PAULAITĮ

Jau yra paskelbta nemažai atsiminimų apie Petrą Paulaitį. Kadangi žinojau, jog Jonas Gaidauskas-Brevė buvo P.Paulaičio ryšininkas, artimai su juo bendravo, įkalbėjau jį parašyti atsiminimus. Breivės atsiminimai paskelbti LKA 13-ame tome. J.Gaidauskas savo atsiminimuose praleido vieną kitą įvykį, kuris buvo reikšmingas tam laikotarpiui. Mudu su J.Gaidausku gerai pažinojome mudviejų dėdę Juozą Žičkų ir visą jo šeimą, žinojome visas aplinkybes, kurios atvedė P.Paulaitį į Juozo Žičkaus sodybą.

P.Paulaitis ne kartą prašė J.Gaidauską surasti saugią vietą slėptuvei. J.Gaidauskas pakalbėjo su savo pusbroliu Jonu Žičkumi ir šis sutiko padėti. Žičkų sodybos kieme buvo erdvus, gerai įrengtas daržovių sandėlys ir P.Paulaitis, padedant J.Gaidauskui ir J.Žičkui, jame įsirengė slėptuvę, atsigabeno rašomąją mašinėlę, šapirografą, popieriaus. Rašė, redagavo, spausdino „Laisvės Varpą“, atsišaukimus ir kitus pagrindžio leidinius. Troboje buvo erdvi virtuvė, jos pakraštyje prie lango stovėjo lova, kurioje P.Paulaitis miegojo, o valgė kartu su visa Žičkų šeima. Kaimynas Žičkui paaiškino, kad šis varganai atrodantis žmogelis yra giminaitis, ir jį daugiau apie P.Paulaitį nesiteiravo. Kaimynai matė, kad jis su tėvu ir sūnumi pjauna malkas, šeria gyvulius, dirba kitus ūkio darbus. Pošakaimyje ir kituose apylinkės kaimuose buvo ramu – nesilankė stribai ir kiti įtartini asmenys. Motina Žičkuvienė ir dvi jauniausios dukterys, pasibaigus namuose rudens darbams, ilgam išvažiuodavo pas vyresniąsias ištekęsias dukteris, kurios su šeimomis gyveno Klaipėdos krašte, ir iki pavasario į namus grįždavo retai.

Praėjus kelioms savaitėms nuo P.Paulaičio įsikūrimo netikėtai į namus grįžo jauniausioji duktė Elena ir nustebo radusi namuose nepažįstamą žmogų. Tėvų gimines ji pažinojo, todėl jai negalima

buvo meluoti, kad P.Paulaitis giminė. Elena, kelias dienas pasisukiojusi namuose, vėl išėjo savais keliais. Grįžusi pas seseris pasakė, kad Poškakaimyje gyvena kažkoks nepažįstamas senis. Pasakojimas sudomino motiną, seseris ir svainius: per žmones ėmė teirautis, kas tas žmogus, iš kur atsirado.

Žičkai, P.Paulaitis ir J.Gaidauskas sunerimo. Žinojo, kad seserys, jų vyrai, Elena nepraneš į NKGB, bet suprato, kad kalbos gali pasiekti piktavalių ausis. Nors buvo ramu, bet vis tik nutarė, kad toliau čia slėptis nesaugu. Jonas Žičkus, Paulaičiui išėjus, slėptuvę išardys ir, kol bus surasta naujai slėptuvei vieta, paliks patikimam kaimynui saugoti spausdinimo ir dauginimo priemonės. P.Paulaitis ir J.Gaidauskas išėjo savo keliais. J.Žičkus slėptuvėje buvusias P.Paulaičio spausdinimo ir rašymo priemonės nuvežęs pas kaimyną paprašė paslėpti. Kaimynas buvo doras žmogus ir sutiko. Slėptuvė daržovių sandėlyje tuojau pat buvo išardyta.

Praėjo nedaug laiko ir Batakių miške surastas Kęstučio apygardos štabo bunkeris. Žuvo J.Kasperavičius-Visvydas ir jo padėjėjas Albinas Grybas-Džiugas. Prasidėjo kratos, areštai, žiaurūs tardymai. Štabo bunkerio vietą žinojo du ryšininkai: Jonas Gaidauskas-Breivė ir Antanas Kairys-Apuokas. Šis taip pat žinojo P.Paulaičio slėptuvę Žičkų sodyboje. Pirmiau areštavo A.Kairį, po kelių dienų – J.Gaidauską. Per pirmuosius tardymus Šubartinėje J.Gaidauskas įsitikino, kad slėptuvė Žičkų sodyboje išduota. Kagebistai reikalavo, kad jis ten nuvestų. J.Gaidauskas iš pradžių sakė nieko nežinąs apie slėptuvę, bet matydamas, kad viskas žinoma, sutiko nuvesti. Jis buvo įsitikinęs, kad Paulaičio Žičkų sodyboje nėra, spausdinimo ir rašymo priemonės išgabentos, slėptuvė išardyta.

Kęstutis Lakickas prieš keletą metų (tuo metu jis dirbo GC archyve) atsiuntė man J.Žičkaus sodyboje atliktos kratos fotografuotinį protokolą. Jame išvardinti kratoje dalyvavę Tauragės kagebistai, jų pareigos, kariniai laipsniai. Iš protokolo aišku, kad krata daržovių sandėlyje atlikta rūpestingai: surastas mažas kambarėlis, staliukas su žibaline lempa, žvakės galiukas, suoliukas ir kitos smulkmenos. Protokole nurodyti staliuko ir suolelio išmatavimai, paminėta, kad kambarėlio sienos išklijuotos laikraščiais. Tai rodo, kad Jonas Žičkus tik iš dalies įvykdė savo įsipareigojimą: spausdinimo priemonės išgabeno, bet slėptuvės taip ir neišardė.

Ši, atrodo, smulkmena buvo lemtinga P.Paulaičio gyvenime...

Petro Paulaičio laiškas Jonui Žičkui

Mielas ir brangus Jonai!

Paprastai visokie prierašai, pastabos ar papildymai prie laiško daromi jį užbaigus. Mat kai ką rašant užmirštama, praleidžiama, vėliau prisimenama, papildoma. Šį kartą reikalas verčia įrašyti pastabėlę pačioje pradžioje laiško. Dargi tai draugiškas prašymas, o ne pastabėlė. Būtent: mudviem – ir panašioms geriems pažįstamiems ir bendrą vargą vargusiems – tarpusavyje susirašant ar kalbant vartokime “Tu”, o ne “Jūs” ir net ne “Tamsta”. Tai jau per daug oficialu. Juk mes broliai, o gal ir daugiau kaip broliai.

Tavo laiškas rugpjūčio 24 d., kuris mane pasiekė rugsėjo 4 d., suteikė man dvigubą didelį džiaugsmą. Malonus, kaip ir ankstesnieji, pats laiškas, o jis dargi atgabeno man labai malonią Bičiulį, bendrą vargą vargusių Brolių ir Sesių nuotrauką. Su A. Žipre kruopščiai apžiūrėjome visus, o Tave su Kostu aptarėva ir spėliojo, kiek kuris per tą jau nemažą nesimatymo laiką pasikeitęs ir ar būtų laisvėje susitikę iš karto Judu pažinę. Pas Tave buvusių išvaizdos bruožų radova daugiau, pas Kostą – mažiau. Džiaugiuosi nuotraukoje susipažinęs su p. Regina, džiaugiuosi ir nuotraukoje – pačiame jos centre – išvydęs tą Jums ir mums, gaivinančią viltį Jūsų ir mūsų tekančią saulę – Vaižgantuką po jo pirmojo sandėrio su Dievu, kaip jau kiekvienam mūsų turės būti vienintelė Gėrybė, mūsų visų gyvenimo Prasmė ir Tikslas, nes mes Jo kūriniai, Jo darbų vykdytojai. Su labai dideliu džiaugsmu po daugelio nesimatymo metų greta Jūsų išvydau ir tą mano seną Bičiulį-Brolį Kostą, su kuriuo kadaise kartu viename “garde” vargome ir duonos kąsneliais dalinomės. Man tai buvo staigmena ir didelis džiaugsmas, kad 15.VIII pasiekė mane Jo malonus laiškas ir 4.IX per Tave Jo jau daug daug vargo ir pergyvenimų patyręs veidas. Per tą tylos-nežinios laikotarpį aš buvau bemaž įsitikinęs, kad Kostas jau tikrai bus savo šeimoje, bet pasirodė, kad... važiuojam į Madridą su saldžiausios šypsenos kaukole. Tavo šeimos nuotraukoje dar du – Ji ir Jis – veideliai. Irgi daug neteisybės ir vargo iškentę. Mes nei vienas jų vardų įspėti negalėjome, o Tu jų savo laiške nemini? Tikrai jau bus praėjęs mėnuo laiko, kaip gavau tavo tą mielą atvirutę, kurioje perduodi nuoširdžiausius Ž sveikinimus-linkėjimus. Tame pačiame voke atėjo ir Tavo išsiųstos net labai gražios atvirutės. Ačiū Tau, ačiū! Su pagarba dėkingas lenkiuosi Ž už jo nuoširdžius linkėjimus, už tai, kad Jis mus prisimena, mums

gero velija. Aš labai norėjau į Tavo tą atvirutę tuojau atsakyti, nes norėjau suspėti perduoti mano pagarbą ir meilę Mažintų Antanui, nes Tu į ten link žadėjai važiuoti, bet dėl laiškų limitu stokos mano visi geri norai neišsipildė.

Nemažai man ateinančių laiškų neatiduoda ir nepraneša dėl ko, o yra žinių, kad jie jau seniai man išsiųsti. Tik kelios savaitės atgal pranešė, kad atėjusį laišką iš Norvegijos konfiskavo. Reikalavo pasirašyti ant konfiskacijos akto, bet laiško net neparodė ir nesakė siuntėjo pavardės. O užklausus dėl ko konfiskuotas, tai tik per dantis iškošė, kad jame žinios neatitinka tikrovės. Keista ar ne? Užsienio laiskai praėjo cenzūrą (būtinai!), ji neva praleido, o žemesnės instancijos jį konfiskavo. Nijolė jau kelintą laišką rašo, o iki manęs jie nedaėina. Taip pat rašo Zarianas, Stašaitis, nes ir jų laiskai manęs nepasiekia. Spalio 30 d. bus lygiai 33 metai sunkiai išvargti raudonosios Rusijos kalėjimuose ir lageriuose vien už protestą, kad ji inkorporavo mūsų laisvą, nepriklausomą ir neutralią Tėvynę Lietuvą į savo sudėtį. Mes esame nieko nenusikaltę, o jie mums atima gyvenimą.

Kostas savo laiške klausia, kuomet ir ką galėtų man atsiųsti. Prašo, kad paraščiau. Aš jam kol kas negaliu parašyti ir padėkoti už Jo gerą širdį, už Jo visus gerus norus man padėti siuntiniais. Mūsų lagerių dabartinis režimas leidžia tik vieną 50 kg siuntinį gauti per metus ir tai tik tiems, kurie yra pusę bausmės atsėdėję. Pačiam, Jonuk, visos tos mūsų bėdos yra geriau žinomos kaip Kostui. Taigi tikiu, kad už mane Kostui viską paaiškinsi ir padėkosi už tuos jo gerus norus, o man Jis bus lygiai geras ir mielas kaip tuomet, jeigu būčiau Jo aprūpintas siuntiniais. Gal ir N. sužinos, kad jos laiškus negaunu.

Sutiktus bendrus gerus pažįstamus su didele pagarba ir meile sveikinu ir bučiuoju. Tegul nei Vincas, nei jo kaimynystėje – Gotlybiškiai (paštas), Pusdešriai (kaimas) Danutė neužsigauna, kad šį mėnesį negaliu Jiems parašyti. Visiems Jiems lenkiuosi. Prie šio priglaudžiu atvirutę su balta rožyte mano jauniausiam bičiuliukui Vaižgantukui.

Baraševo, 1980.

Su Dievu

P.Petras

Kostas – Kostas Kavoliukas; N. – Nijolė Sadūnaitė; Jis – Vladas Dami-nauskas; Ji – Genovaitė Daminauskienė; Z. – Vitas Zaikauskas; Vincas –

□ Petras Paulaitis (1904 06 29-1986 02 19) prieš pat iškeliavimą į Amžinybę. 35 metus kalėjo už meilę Dievui ir Tėvynei. Teilsisi Viešpaties džiaugsmė!

Be šių, buvo ir daugiau studentiško jaunimo. Tai – D.Bičiūnas, A.Susnys, T.Karvelis ir kt. Klestėjo tarpusavio vienybė. Jaunimas gerbė P.Paulaitį kaip patriotą, kaip savo ideologinį vadą. Ši organizacija surengdavo pasipriešinimo akcijų prieš bolševikines šventes. Aplaištydavo rašalu, apdrabstydavo purvais agitacinius stendus. Ne be jų rankos kilo gaisras mechaninėse dirbtuvėse. Buvo daugiau didesnių ar mažesnių veiksmų. Tie faktai siutino kagebistus, nes jie nesusekdavo, kas tai daro. Lietuviai buvo vieningi ir informacija nutekėdavo. Tarp Dubravlago lagerių studentai palaikė ryšį laiškais – daugumoje nelegaliais, perduodamais per vairuotojus, tiekėjus ir kt. Tada ir prižiūrėtojai suprato, kad jie yra engiami. Pabaltijiečiai kaliniai geriau atrodė už juos, jų siuntiniai kur kas turtingesni už jų parduotuves. Tiek laisvai samdomi, tiek prižiūrėtojai

Vincas Karsokas; Danutė – dukterėčia (P.Paulaičio brolio dukra); Antanas iš Mažintų – Antanas Andriulis iš Mažintų k. (Skaudvilės vls.). Po Andriulio trobos grindimis 1946-1947 m. buvo P.Paulaičio slėptuvė. Minima grupinė nuotauka daryta per Škapliernos atlaidus Birštono bažnyčios šventoriuje mano sūnaus Vaižganto pirmosios komunijos metu. – J.Ž

Petras Girdzijauskas

DAR KARTĄ APIE PETRĄ PAULAITĮ IR JO LAIŠKUS IŠ DUBRAVLAGO

Tuo metu P.Paulaitis dirbo Dubravlago 11 punkto Javase statybininkų brigados barako valytoju. Kartu su juo buvo jo bendrabyliai Lietuvos Laisvės Gynėjų Sąjungos nariai, buvę studentai: V.Margaitis, V.Zaikauskas, K.Jankauskas ir kt.

Комитет Государственной Безопасности

при Совете министров Мордовской АССР

Источник: "Бурка" Л-А № 2097
24 декабря 1959 г." " " отдел
Принял НЕСТЕРОВ через
разд. "Семенова"

Агентурное донесение

По

Несколько дней тому назад источник изговаривал с ПАУЛАЙТИСОМ Пятрасом. Он источнику рассказал, что получает все сведения из 7 деревень через своих товарищей МАРГАЙТИСА Вичунаса, СУСНИСА Альгиса, КАВЕЛИСА Тадаса и БИЧУНАСА Донатаса. Его товарищи пересылают письма в обусловленный адрес, а адресовывая конверты писем, присылает их ПАУЛАЙТИСУ. Последний нелегальным путем пересылает письма через ГИРДИЯУСКАСА Пятраса, работающего бригадиром на месте ВОЛЛАЙТИСА, который уволился.

Также ПАУЛАЙТИС источнику заявил, что его письма пропадают, когда адресуются на настоящую фамилию, а когда посылают на искаженную фамилию, то он все письма получает.

В один из вечеров источник слышал, как ГИРДИЯУСКАС Пятрас заявил другим товарищам, что те, кто хочет, чтобы письма проходили без цензуры /свободно / перв./, пускай вручат ему, он пошлет.

ПРАВКА: 1. ПАУЛАЙТИС разрабатывается по делу оперативной проверки.

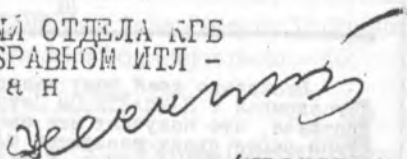
2. МАРГАЙТИС, СУСНИС, КАВЕЛИС, БИЧУНАС и ГИРДИЯУСКАС по донесениям аг. "Бурка" проходят впервые.

ЗАДАНИЕ: По возможности установить более близкие взаимоотношения с ПАУЛАЙТИСОМ и ГИРДИЯУСКАСОМ, в беседах с ними выяснить кого конкретно они используют в переписке со своими связями по нелегальным каналам, как, когда осуществляется вынос писем на волю.

ПРЕПРИЯТИЯ: 1. МАРГАЙТИСА, СУСНИСА, КАВЕЛИСА и БИЧУНАСА установить, их корреспонденции взять на

2. Через зам.командира команды лаготделений
наздору капитана Т.Кулагина организовате
ГИРДИУСКАСУ и членам его бригады ряд вна
ных обысков при их выходе за зону на раба

СТ.О/УПОЛНОМОЧЕННЫЙ ОТДЕЛА КРБ
ПРИ СМ МАССР В ДУБРАВНОМ ИТЛ -
капитан

/НЕСТЕРОВ

mėgo užsidirbti iš šalies. Lietuviai pinigų visuomet turėjo.

P.Paulaičio laiškus man buvo išsiųsti kur kas paprasčiau. Dirbau statybos vadovu ir galėjau skirstyti statybines medžiagas. Vinių, dažų ar kt. statybinių medžiagų parduotuvėse nebuvo. Už kilogramą kitą vinių ar dažų Paulaičio laišškai atsidurdavo už Dubravlago ribų, kur jų nesiekdavo operatyvininkų uoslė. Kaip rodo 1959 m. gruodžio 24 d. agentūrinis pranešimas (LYA.FK-1.A.45. B.438. L.122), čekistai “įkišo” (o gal atgaivino “miegantį”) ir į mūsų tarpą. Aš nesigarsinau tarp svetimų, kad galiu išsiųsti laiškus be cenzūros, kaip rašo agentas savo pranešimu. Tuo labiau, kad laiškus tvarkydavo Aleksas – vienas iš mūsų penkiukės. Siuntėjai manė, kad tai daro jis – senbuvis. Visa padėka ir garbė teko jam.

Laikai ne bibliniai, kad būtų galima skaičiuoti kas dvyliką Judą. Matyt, toks buvo tarp mūsų penkių. Mes – Aleksas Ivanauskas, Jonas Barčys, A.Mackevičius, Klemas Širvys ir aš – valgėme bendrai. Tarp penkiukės paslapčių nebuvo, bet ne daugiau. Kad aš persiuntinėju laiškus, kiti tikrai nežinojo. Mūsų apsauginis manevras – Alksas. Raporte “Burka” iš mūsų penkių mini tik mane vieną. Apie kitus nutyli. Tai jo apsauginis manevras. Jei pasakytų, kad laišškai perduodami per Aleksą, būtų aišku, kad sakytojas yra vienas iš penkių. Tuo metu KGB galia buvo sumenkėjusi net Dubravlago, todėl tokie raportai didesnės įtakos sekamųjų likimui nedarė. Tiek išdavikai, tiek kagebistai įrodinėjo vieni kitiems, kad dirbantys niekšingą darbą yra niekšai.

1977 10 25

(1 laiškas)

Mylima ir brangi Sesute

Jau antras Jūsų laiškutis iš naujos Jūsų gyvenvietės mane pasiekė. Nežinau ir kaip Jums už tuos taip mielus vizitus padėkoti. Ir bendrai Sadūnų šeima – tai mano varganame gyvenime išimtinė man šeima. Aš jaučiuosi apsuptas, be jokių mano nuopelnų Jums, nuoširdžios ir tyros Jūsų, net ir mažosios Marijos, to angelo, kurį Jūs ir Ji Jus taip myli, meilės. Juk Jūsų Broliukas, Jo šeima mane taip dažnai lanko, ramina, guodžia. Telaimina ir teatlygina Jiems Dievas.

Džiaugiuosi, kad Jūs, miela Sesute, mokate surasti tikrąjį šaltinį jėgų pakelti nelengvą ir kalinimo, ir tremties dalią. Testiprina jus ir toliau Visagalis.

Lapkričio 10 d. gavau telegramą L.S. (*Liudas Simutis – Red.*), jau paliekančio Angaros krantus. Puiku! Jūsų sveikinimus savo bičiuliams perdaviau, kai kuriam dar perduosiu, nes tai vienas, tai kitas, tai čia, tai kitur. Jūsų buv. bute (*lageryje – Red.*) pasikeitimų, atrodo, nėra. Vargsta ir laukia, kaip ir visi kiti, geresnių dienų – laisvės. Man š. mėn. 30 d. sucina lygiai 30 m., tik po raudonųjų “globa”. Seniai buvau rimčiau sirgęs. Bet neseniai, jau po Jūsų išvykimo į tremtį, nei iš šio, nei iš to pora savaičių rungtyniavau su 38, 2,4 ir net 7 dalimis karščio. Bet šiuo tarpu visiškai mano pergalė. Nors Vl.L. (*Vladas Lapienis – Red.*) tikrai nuo rugsėjo 9 d. mūsų kieme, bet aš kol kas, ypač sveikatoje, Jam nenusileidžiu. Toliau... kaip Dievas duos. Jūsų broliukui užsimojęs pirmoje pusėje sekančio mėn. parašyti. Į Jo [laiškus] retkarčiais atsiliepiu, bet ir tie manieji laišakai retai Jį pasiekia. Visai šeimai lenkiuosi ir dėkingas. Jus bučiuoju. Atleiskit, miela brangi Nijole, kad taip mažai ir tik atvirutėje parašiau. Gal šiuo tarpu taip geriau. Manieji bičiuliai Jus su pagarba ir tyra meile sveikina. O aš Jums dėkingas už viską: ir už atvirutę, ir už voką, kurį ir panaudoju. Jus broliškai bučiuoju ir kas dieną prisimeniu Kristuje. Jūsų P.Petras.

Veis vārģo vīrīnīme
Kūcīn nākaras brangus,
Zemei šelbie atfirkimā
Jāhūnysse dangus.

Gieda „Gloria“ aukštāi
Angeli, simti, simtai,
Bet zīmonim, tē gero nora,

(Is „Pavasaris balss“ - Maronī)

Lācis, mīle šerute, ut dānīs in mīclun Jūnū laiškucīs, ut tēp
man brangus, funkcionis garšos, gpei mīnū brangam šerote,
var deliāis - atvīrte mīn in albe mēlīs, apšīkēnysmīs. Jūnū pēkū-
tīn, iējēn, is Buzgrāss 26. Jā laiškū su 5 numeruētōmīs atvīrte mīn
gavēn gredzīs 26 d. Pīnys nēvīrīgtā in nēnumērēte, o tēp vīrīhā
nēlūnō. Mēl atvīrte pēitē pēitē mīnū kramēlīs galīs, o jī mēgtā kōvītīs
in šķēdētī smēl kramēnys. In šķēp nē vīrī mīnū, gpei is ēia vīrīgtī,
lūnīkīs pērīkītīs adresātīs. Jūnū rācīs in vīrīnīcīs spēlīs 25 d.,
bet mātōr, kad jīs Jūnū nēpērīkītīs. Brolīs J., vīrīs J. mēlīs ēia mōr vārģo
īrģī dānīs mēnē apšīkēnys. Eūn bēgālē Jūnū vīrīcīs, ut Jūnū mēn
mēlīs vīrī zīclīs dēkīngīs. Jūnū īrģī rācīs in vīrīnīcīs rēģīn
sū atģāl. frāncīnīs, kad jāvīs, līchō 19 d., kēvīrīnē frāncīnīcīs
in Jūnū, mīclē J. pēlīs, vīnys stēro gērīngīs atvīrte sū sūģlōvītīs mīs
īstīstōmīs mēlā ut tākē rānchōmīs. Bet vīrīs - kōpīs vāndēn
Jūnūhō pēkūtīs mēnē pērīkītīs lēģrīcīs 26 dīnys.

Jūdēn Kūcīn pīrāgīs - plōtēkē, kūrīs mēn gērās dēp pīrīcīs
īv vēlģys lānģtīs in dēlītīs sū gēvīs vālīs zīmonēmīs. Lānģtīs mē
kērtīs in vīrē šīrdīnīs mēlīs vīrāģālīs vīrēpātīs ut Jūnū, mēlīs mē
šerūtē, kad Jīs lānīnītīs in lūdītīs vīrīs Jūnū zīnģs nīs.
Mēlīs Dīvīs in ut Jūnūhō kēvīs J. mēlīs sēimē. Mēlīs in lānģtīs, mēlīs in
aukštā pēvīs vāģēlīs, J. pēlīs tēlīs J. vālīs, sāvō gēvīs mīs ut jāmāģē kērtē, ut īpēn gēvīs vālīs J.
Lānīnģnys Kālēdys in Nānģys mēlīs,

Sū gīlīs pēģarģē in tēģrē mēlīs lēnģnys
in vīrīs lūcīnģģīs - Pālās

16. XII. 77

VB. Pīlēdēn jūnē sū plōtēkē in vīnys, sū „Lānīnģnys Nānģys mēlīs“ atvīrte

Neša vargo užmiršimą
Kūčių vakaras brangus.
Žemės skelbia atpirkimą
Įsikūnijęs dangus.
Gieda "gloria" aukštai
Angelų šimtų šimtai.
Bet žmonėm tik gero noro!

(Iš "Pavasario balsų" Maironis)

Ačiū, miela Sesute, už dažnus ir mielus Jūsų laiškučius, už taip man brangius puikiuosius gamtos, ypač mūsų brangaus krašto, vaizdeliais-atvirutėmis ir albumėliais apsilankymus. Jūsų paskutinį, išėjusį iš Bogučiany lapkričio 26 d. laišką su 5 numeruotomis atvirutėmis, gavau gruodžio 12 d. Pirmoji neįrašyta ir nenumeruota, o 5-os visiškai nebuvo. Mat atnešė paštą pati mūsų kiemelio galva, o ji mėgsta knistis ir skendėti smulkmenose. Ir šiaip ne visi mūsų, ypač iš čia išsiųsti, laiškai pasiekia adresatus. Jums rašiau ir išsiunčiau spalio 25 d., bet matosi, kad jis (*laiškas* – *Red.*) Jus nepasiekė. Brolis J. visos Jo mielos šeimos vardu irgi dažnai mane aplanko. Esu be galo Jums visiems už Jūsų man meilę visa siela dėkingas. Jam irgi rašiau ir išsiunčiau regiu su atgal[iniu] pranešimu, kad gavo liepos 19 d., kuriame priglaudžiau ir Jums, miela Nijole, vieną stereo gražią atvirutę su suglaustomis ir ištiestomis maldai už taiką rankomis. Bet viskas – kaip į vandenį. Jonuko paskutinis [laiškas] mane pasiekė lapkričio 16 d.

Įdedu Kūčių pyrago-plotkelę, kurių man geras draugas prisiuntė, ir velijo laužyti ir dalintis su geros valios žmonėmis. Laužysime kartu ir visa širdimi melsiu Visagali Viešpatį už Jus, mylima Sesute, kad Jis laimingų ir lydėtų visus Jūsų žingsnius. Melsiu Dievą ir už Jonuką bei už Jo mylimą šeimą – Marytę ir Mariją, melsiu ir auko siu savo vargelius ir, jeigu tokia D[ievo] valia, savo gyvenimą už jaunąją kartą, už visus geros valios ž[mones].

Laimingų Kalėdų ir Naujų metų!

Su gilia pagarba ir tyra meile lenkiuosi ir visus bučiuoju – *P.Petras*.

Pridedu prie šio plotkelę ir vieną su "Laimingų Naujų Metų" atvirutę. *P.P.*

1977 12 19

(3 laiškas)

Brangioji Sesute!

Sakoma, kad nebūna blogo, jog neišeitų į gerą. Skubėjau 16 gruodžio parašyti nors keletą eilučių ir išsiųsti Jums, miela Nijole, nes buvau jau įsitikinęs, kad mano laiškas, tas vienintelis į daug Jūsų laiškų atsiliėpimas, bus žuvęs. Tad Kalėdų ir N. metų proga pasiryžau cenzorės tiesiog išmaldauti, kad išsiųstų tą mano trumputį pasveikinimą mano ištremtai giminaitei. Ir jį siunčiau-paruošiau “zakazn. s uved” (*zakaznoje s uvedomleniem – registruotas. – Red.*) Bet gruodžio 16 d. cenzorė neatėjo (dabar veik taisyklė – ji ateina tik du kartus per savaitę – pirmadienį arba antradienį ir penktadienį). O jau du penktadienius pagretom laiškus atneša kiemo galva. Gi paimti išsiuntimui nepriima. Taip ir liko tas mano 16 d. laiškutis neišsiųstas. Bet 16 d. gavau net 3 Jūsų laiškus. Džiaugsmo su kaupu, tuo labiau kad viename Jūsų datuotame 1977 11 29 pranešėte, kad (visgi aš buvau neteisus galvodamas, kad mano laiškus Jums bus dingęs) mano laišką gavote. Be minėto laiško, su puikiausiomis rožėmis, tą pačią dieną (gruodžio 16) gavau ir iš Boğučiany išėjusį gruodžio 3 d. ir gruodžio 5 d. Ačiū, ačiū mylima Sese! Šiuo tarpu mielų prie širdies bičiulių veik nėra. A.P. (*Airikian Paruiz – Red.*) pusmečiui išskirtas (*griežto režimo kameroje – Red.*), atgailauja kam po medžių – stulpus laipiojo. Vladas netoliese sveikatą pasitikrina. Ten pat ir Č.V., o iš S. mažai man, na, ir manau, visiems kitiems džiaugsmo. Bet visi su visais sugyvenam ir kaip žmonės myliu, nors ir kokiam tai nuotolyje, visus.

1978 02 14

(4 laiškas)

Mylima ir gerbiama mano Sese Nijole!

Su giliausia pagarba bučiuoju ir vieną, ir kitą Jūsų nuotraukėlę. Taip jos mane nudžiugino, kad, rodos, irkluojuos į laisvės krantą jau ne vienas ir ne vienišas. Ir ši nemaloni izoliacija, ypač nuo jaunesniosios kartos, kuriai kasdieną prašau Dievo palaimos, kad ji

eitų teisingu, Apvaizdos lemtu keliu, man jau ne tokia baisi. Ir tikrai aš kartkartėmis pajuntu ir tuo be galo džiaugiuosi, kad naujos jaunos jėgos žengia greta, šalimais tuo keliu, kuriuo ištikimiausi Tėvynės sūnūs ir dukros nuėjo ir eina. Ačiū, ačiū, brangioji Nijole, kad man parodei-padovanojai save nuotraukėlėse.

Dabar matau savo idealizuojamą moterį – lietuvaitę, mylimą ir gerbiamą Sesę bent iš arti, nes iš toli, nors ir tikrovėje – gyvą, nuo pakopos mačiau tik akimirką. Ir tai tuomet man buvo labai labai džiugu, kad mačiau tą dorą ir narsų savos tėvynės pilietį, kareivį, kankinį (moterį kalinę ir dar už ką!?, kuris savo charakterio daugybės atžvilgių teigiamais bruožais man jau buvo žinomas ir anksčiau. Nepaskaitykit, prašau, Nijole, tuos mano žodžius už kokį tai komplimentą, tuščiažodžiavimą. Niekuomet nedrįsčiau apsimetęs juokauti, ypač su jaunesniu už mane žmogumi ir dar su žmogumi moteriškos giminės; tai, ką matau, ką girdžiu ir kuo esu visiškai įsitikinęs, tą nei kartindamas, nei saldindamas ir sakau. Telaimina Dievas mūsų Tėvynę, jos sūnus ir dukras, jos jaunąją kartą ir ypač tuos, kuriems yra atimta laisvė, kurie yra atskirti nuo savo šeimų, nuo savo gimtojo krašto. Jiems meldžiu stiprybės ir ištvermės gerame kelyje. Su gilia pagarba lenkiuosi tiems dėl tiesos kenčiantiems mūsų Tėvynės vaikams.

Jūsų laiškus gaunu dažnai, už viską esu labai Jums dėkingas. Jie mane gaivina ir jų ilgiuosi, bet nepretenduoju į jų skaičių ir net šiek tiek baiminuos dėl Jūsų; mat be kitų ir aš prisidedu, atimdamas Jums daug brangaus laiko ir fizinių, ypač protinių-nervinių, jėgų. O kur dar pašto ženklai, popierius, vokai ir kartu gausios ir puikios atvirutės?

Ir dar vienas dygliukas mane skaudina: tai, kad aš negaliu Jums dažnai parašyti. Mat tas nelemtas – skurdus skurdus mūsų laiškų limitas ir dar tos nežmoniškai daromos laiškam kliūtys, kad neretai į tą pačią vietą ir tuo pačiu reikalu laišką reikia pakartoti. O tas dar labiau susiaurina laiškų limitą.

Paskutinį Jūsų laišką, rašytą sausio 27 d. septyniose atvirutėse, gavau vasario 10 d. Gėriuosi visais Jūsų laiškais ir negalėčiau pasakyti, kuris iš jų geresnis. Visi jie kupini kilnių minčių, meilės žmonėms ir gamtai, jaunatviško entuziazmo. Bet visgi vienas iš tų visų Jūsų gražių laiškų mane labiau sujaudino ir Jus dvasioje ir užmojuose priartino. Tai Jūsų rašytas laiškas pradžioje gruodžio 3 ar 9 dienos

(skaičius apsitrynęs) 5 atvirutėse. Ir ant vienos – Puntukas. Ir “Čia Anykščių grožio supama aš užaugau, baigiau vidurinę ir išėjau į gyvenimą”. Taip, Anykščių apylinkių grožis išpaudė Jums neeilinį dvasinį grožį. Man Puntukas su savo Anykščių grožiu kaip tik primena dar vieną iš arti pažintą vyriškos giminės (nuo Laičių) sielą. Ji taip pat mane žavėjo savo sielos grožiu. Dėl susiklosčiusių nelemtų painiavų mūsų ryšiai nutrūko, bet mano atmintyje ir širdyje jo paveikslas išliko pirmąsias ir visą laiką gyvas.

Pavedu jums, miela Nijole, už mane paprašyti Jūsų Broliuko J. atleidimo, kad aš Jam neparašau. Jį myliu ir gerbiu su visa Jo miela šeima, bet laiškais pasiekti Juos man gana sunkoka. Užtat savo mintyse ir maldoje, kad visi Jie sveiki ir laimingi būtų, kasdieną aš su Jais. Jonuko, Marytės ir Marijos laiškus gaunu gana dažnai. Ačiū Jiems!

Rytoj išvažiuoja Jonas Daugys, atsėdėjęs 25 m. Nudžiugino ir mane, kad atsirado pagaliau 2 dukros, žmona ir sesuo. Viena dukra jau šiandien (vasario 14 d.) turinti būti Baraševe ir laukti išeinančio tėvo. Jonas nenori net tikėti. Bet savaitė atgal Jonui parašė dukra iš Latvijos, kad atvažiuosianti. O man parašė Petronis. Taip pat, kad Jono saviškiai pasiimsią pas save. Jie manę – buvę suklaidinti, kad Jono jau seniai nėra gyvo. Tai dar labai gerai, kad Jonui taip susiklostė – yra dar kas laukia ir kur prisiglausti.

Mano tuo atžvilgiu padėtis kiek kitokia. Tai studijos, tiek nelegali-nenormali padėtis rusmečiu, vokmečiu, rusmečiu, tiek trisdešimtųjų metų kalėjimo neleido – nebuvo galima sukurti savo šeimą. Aš kasmet vis svetimesnis artimųjų, mirusiųjų giminių šeimoms. Betgi pagaliau ar ta svetimumo sąvoka turi nulemti mūsų laimę? Kaip ten bebūtų rytoj su manim, per daug aš galvos nesuku, nes tas rytojus – ne mūsų. Man svarbu, kad aš neprieštaraučiau Dievo valiai. Jo Apvaizda mus lydi. Ir “Deo gratias! Fiat voluntas Tua!” Ir tikėk, miela Sese, kad aš visą laiką jaučiuosi laimingas, kuomet jaučiu, kad dar esu kam nors naudingas, kad galiu silpnesniam už mane padėti.

Turėčiau ir norėčiau dar daug ką pasakyti, bet tas daugžodžiavimas gali laišku kelią pastoti. Tad šį kartą tiek. Sudie. Iki sekančio!

Su gilia pagarba bučiuoju – *P.Petras*.

N.B. Priglaudžiu skripkuojantį kiškutį.

Mylima ir brangi mano sesute Nijole!

Rašau ant šio “gražaus” – netiesa? meninio luobelio ne dėl to, kad būčiau pritrūkęs laiškamams popierio – sąsiuvinių mūsų krautu-vėje užtenka. O ir atviručių gerų žmonių dėka, neužginčijamai pirmoje victoje jūsų, sesute, susikaupė nemažai. Ir ne iš šykštumo ar paprasčiausio taupymo tai darau. Bet tik iš pirmos dingsties, kad taip galgi mūsų sąlygomis ir geriau.

Visų pirma nuoširdžiausias Jums ačiū už gana dažnus ir mielus Jūsų man laiškus. Tikėkit, kad tie Jūsų laiškai, persunkti nuoširdžios ir tyros meilės ir supratimo, man padeda gyventi ir verčia būti geresniu. Kiekvieną jų skaitau ir vis labiau junti savo menkystę, nesugebėjimą realiau į save žvilgtuoti. Kas aš? Kas Jis? Ir per tą, atrodytų, nemažą laiko-gyvenimo tarpą, o iš tikrųjų tik akimirką nesugebėjau, neatradau savyje jėgų realiai ir nuoširdžiai atsakyti į tuodu du klausimu: kas aš? Ir kas Jis?

Jeigu kartais ir blykstelėja ta tikrovė, tai ji tik laikina ir gana paviršutiniška. O gyvenimas – tie mūsų “darbai”, “siekliai”, “kova”, pasiseklimai, nesėklmės, na, ir pati “kančia” mus vėl išblaško, išstumia

5 laiškas rašytas ant atviruko ru-siško meno motyvais, kad leng-viau apeitų cenzūrą

* Ludmilla in Chernomor's Garden • lacquered miniature box cover by N. Suloyeva from Palekh (U.S.S.R.). Design contributed to benefit UNICEF, the United Nations Children's Fund. * Ludmilla dans le Jardin de Chernomor • couvercle de coffret miniature, laqué de N. Suloyeva, école de Palekh (URSS). Composition offerte à l'UNICEF, le Fonds des Nations Unies pour l'enfance. * Ludmilla en el Jardín de Chernomor • Miniatura de la tapa de una caja lacuada, por N. Suloyeva, Palekh (URSS). Contribución al UNICEF, el Fondo de las Naciones Unidas para la Infancia. * Людмила в саду Черномора • крышка миниатюрной лакированной шкатулки, Н. Сулоева, Палех (СССР). Рисование, представленное в дар Детскому фонду Организации Объединённых Наций (ЮНЕСКО). * 勃德米拉在花园里. 琥珀漆盒盖. 伊洛耶瓦(马林列赫)作. 国际联合国儿童基金会.

PRINTED IN SWITZERLAND

iš to susikaupimo blyksnio, ir mes vėl grįžtame prie to savo paviršutiniškumo, prie to nerealus „aš“.

Ačiū dar kartą ir daugybę kartų, miela sesute, už apsilankymus laiškais, nešinais meilės ir maldos. Bet už daug ką privalau Jums dėkoti. Be gražių atvirukų ir albumėlių, gavau jau trečią kartą Jūsų nuotrauką. Ši paskutinė – kolektyvinė. Tegu Dievas laimina Jus visus. Saulėto krašto sūnus (*Paruizas Airikian – Red.*) su manim kartu gėrėsi visu man prisiūstu trejetu, ir jaučiu, kad tas mielas bernužėlis man šventai pavydi, kad aš turiu 3 Jūsų nuotraukas, o jis nei vienos. O jis Jus taip gerbia ir vertina. Kickvieną kartą prašo perduoti Jo nuoširdžius (ir aš jo žodžiais tikiu) sveikinimus. Man lyg ir nepatogu Jūsų paveikslą jam perduoti, nes jie visi skirtingi ir man dedikuoti. Palicku šį reikaliuką Jums išspręsti. Šiuo metu jo nėra (jau visas mėnuo), bet kalbama, kad greitai grįš. A.P. – tai vienas iš labai mažai, su kuriuo galima ir verta pasikalbėti. Ačiū ir už vokus, kuriuos įdedate aplipdintais pašto ženklais atsakymams. Tik labai gaila taip retai galiu Jums parašyti. Ačiū ir už perlaidą. Tik visai nevertėjo pinigų siųsti, nes aš jų kol kas pilnai užtenku. Mat išleisti nėra kur, o apsiprekinimui užsidirbu. Mat nežiūrint amžiaus ir invalidumo, man prirašytos 6 darbo valandos. Gi tikrovėje kasdieną pradirbu daug daugiau.

Yra labai gerų žmonių, retkarčiais jie vis man primena, ar nereikia ko pasiųsti – siuntinių, banderolių, pinigų. O jie nežino, kad jokia siunta man neleidžiama, ypač produktų. Pinigų perlaidos leidžiamos, bet aš tais pinigais negaliu naudotis. O kad man padovanojot Brolių Al., tai dar karštesnis mano Jums ačiū. Sekantį mėnesį pasiryžau Jam ištartuoti bent keletą žodžių. Tik šiek tiek baiminuos dėl to, ypač jeigu kur nors Jis dirba.

Tik visai neseniai parašė, kad Baliui Gajauskui 10 ir 5 tr[emties] Tai baisu. Ir dar koks šlykštus „Tiesoje“ šmeižtas-juodinimas!?

Miela Nijole, labai norėčiau Per Jūsų mažos Marijos Tetos rankas pasiųsti tam angelėliui, mažajai Marijai Sadūnaitei, Kristaus „Velykinę paskutinę vakarienę“ sterėjo giluminėje (*nuotraukoje – Red.*). Juk ji visuomet, kuomet man rašo Tėtukas ar Mamytė, įdeda vieną ar pora savų gražių atvirukų.

Jus, brangi Sesute, Jonuką, Marytę ir mažąją Mariją su gilia pagarpa ir meile bučiuoju – P.Petras.

Miela ir brangi mano Sesute!

Apleisdami 3-5, į pašto dėžutę įmečiau Jums kelis žodžius, kad praneščiau, jog čia paliekame tuščias sienas, o vykstame į tolimą kelionę. Jau ir sausą maistą 3 dienoms gavome. Šį rašau jau už naujos vietos, iš žn 385/19-3. Kad mūsų laiškai neklaidžiotų ir nedingintų, būtų gerai, kad praneštumėte apie mano naujos vietovės antrašą Jonukui, Birutei, Vincui Korsakui (Šakių r., Lukšių paštas), prie galimybės "feldšer Petronis P.A. (Rokiškio r., Panemunis)". Tegul nerūstauja, kad tuo tarpu Jiems negaliu parašyti. Bet Juos myliu ir dėkingas Jiems lenkiuos. Mat šio mėn. paskutinį laiško limitą išnaudosiu Irinai.

Taigi rugpjūčio 4 d. iš V-tos z[onos] visus 28 perdavė Permės vadovybei ir visus, nuvedę prie kelionei paruošto vagono, sulaipino į jį ir jau buvome beišvažiuoją, bet paskutiniu momentu niekam nelauktai ir netikėtai įlipa į vagoną specialios dalies viršininkas su keliais karininkais, pašaukia iš sąrašo penkias pavardes, tarp kurių ir mano su Vladu, ir įsako su visais daiktais išlipti. Išlipus mus įveda į ligoninės kiemą, kur ir gavome nakvynę, o kiti 23 išdundėjo iš stoties. Paruizui spėjau sudie pasakyti. Sekančią dieną mus penkis atvežė į čia – iš kur dabar ir rašau. Čia radau vieną kitą iš anksčiau jau pažįstamą ir žinomą, vieną kitą naują. Žmonių – ne kamšatis, iš viso apie pusantro šimto, o liet[uvių] šešiolika. Tos visos išsikraustymo, kelionės ir įsikraustymo procedūros nemažai išvargino. Bet šiuo metu jau viskas kaip ir buvę. Tik spauda, laiškai nutrūko. Rodos, kad į kitą pasaulį būtume nusikraustę. Tiesa, nuo Javaso iki čia kelio tokio pasaulyje nerasi, dar XX amžiaus technika nepajėgi nors bent kiek išlyginti jo. Bet, laus Deo, nors ir išsivėmusius, nors ir viršugalviais nugramdytais, visgi gyvus išlaipino iš mašinos.

Sesutę, Jūsų ir Broliuko ir Jo visos Šeimos sveikinimus Petrinių proga gavau kelias dienas dar prieš išvykstant iš V-tos zonos. Visiems Jums be galo esu dėkingas. Perduokit mano nuoširdžiausius sveikinimus ir padėką Slavkai (*Viačislav Čornovic – Red.*) ir kitiems už Jų sveikinimus, prisirišimą ir meilę man. Lenkiuos ir su visa pagarba Juos bučiuoju. Gi Jums, Sesute, aš ir nežinau kaip padėkoti

už visa tai, ką dėl manęs esate padarę – Jums, brangioji Nijole, už Jūsų maldas Visagaliui už mane. Juk tikrai mes be Jo – tuščia vieta. Turiu ir vieną prašymą, o gal teisingiau patarimą Jums, jaunesnioji mano Sesute: saugokit savo sveikatą, taupykite savo jėgas. Taip, negailėkime jėgų geriems darbams, bet ir neužmirškime niekuomet, kad mes tas jėgas neprivalome pertempti. Taip, kaip ir kad privalome valgyti, bet nusižengiamo persivalgydami. Visiems suprantama, kad šiuo metu Jūsų gyvenimo sąlygos yra ypatingos ir ypatin-
gai sunkios. Kad irtis pirmyn reikalinga daug jėgos, daug energijos. Tad reikia ją kiek galime daugiau kaupti ir tausoti, teisingai ją nukreipti ir, sakyčiau, saikingai ir teisingai ją naudoti. Man rodos, kad dar daug laiko ir poilsio atima laiškų rašymas. Juk reikia tik stebėtis, tokia gausybė Jūsų parašytų-rašomų laiškų: po kelis į dieną. Kiek normalaus ir būtino poilsio jie Jums atima!? Ar tai neper-
tempimas Jūsų jėgų? Man, žinoma, kiekvienas gautas laiškas yra brangus, nežiūrint kieno ir iš kur jis būtų. Bet Jūsų laiškai – tai antras mano gyvenimas. Aš jaučiu naują gyvenimo noro srovėlę. Dirbti, kentėti savo Tėvynės labui, žmogaus gerovei, jaučiu ne tik kaip savo pareigą, bet ir kaip išgyvenamą vidinį malonumą. Jūs mane, Sese, suprantat ir nuoširdžiai atjaučiat. Jūs prašot man Dievo palaimos ir fizinių bei dvasinių jėgų stiprybės. Jūs mane guodžiat ir raminat. Ir aš visa tai jaučiu. Ir aš, rodos, be egoizmo, nedrįstu ir pusę žodžio ištarti, kad Jūs man sumažintumėt savo laiškų kiekį. Bet neišleidžiant iš akiračio galimą Jūsų energijos ir sveikatos išsekimą, visgi norisi patarti, kaip surankioti ir branginti nors ir trupinėlius tos taip reikalingos energijos ir sveikatos. Šį kartą atkreipiu Jūsų dėmesį tik į du man kritusius į akis plyščius, per kuriuos, mano manymu, visgi šis tas nubyra iš Jūsų jėgų: nebūtinai rašyti du laiškus į vieną ir tą pačią vietą žmonėms kartu gyvenantiems ir vienu oru alsuojan-
tiems – mes su V. (*Vladu Lapieniu – Red.*) pasidalinsime ir žiniomis, ir sveikinimais, o Jums viena menka valandėlė atliks poilsui. Ir į sveikatą! Ir, man rodos, tose sunkiose, jau minėtose sąlygose gyvenant ir tiekos darbo apkrautam ar verta ką rašyti pirmam pasitaikiu-
siam? Juk yra ir tokių, kurie nei kito žmogaus pastangų, nei jo gero žodžio nemoka ar nenori suprasti ir įvertinti. Gal mažai apsiriksiu priminę ir tą P.S., apie kurį kadaise manęs klausėte kas per asmenybė. Jam rūpi tik jo asmeniniai reikalai, o tie jo reikalai mums nepa-
keliui ir dažniausiai kryžiuojasi. Irgi gramas sutaupyto laiko ir, ga-

limas daiktas, sveikatos. Tą klausimą paliečiau, nes iš rimtų šaltinių girdėjau, kad Jūsų sveikata visgi dar kaip reikiant nepasitaisė. Laiškus 10 ir 20 d. gavau. Nuotrauką su Alfonsu (*Bumbuliu – buvęs tremtinys, dabar kunigas – Red.*) irgi gavau. Daug kas Jus žino ir ne iš m[ie]li] tautiečių. Jus sveikina jie, o ypač m. tautiečiai, priešakyje su Vladu (*Lapieniu – Red.*).

Tegul Dievas Jus ir kurie Jums arčiausiai širdies laimina ir globoja.

Lenkiuosi Jums ir su broliška meile ir pagarba bučiuoju – *P.Petras.*

(7 laiškas)

Mylima Sese Nijole,

Jūsų laišakai, atrodo, mane pasiekia visi. Tik jie labai lėtai-nerangiai juda – kartais ir 15-18 dienų į vieną galą neužtenka. Kad ir ši kartą aš Jums išsiunčiau reg[istruotą] laišką balandžio 9 d. "aviija" keliu. Rodos, jau seniai turėju gauti pranešimo kortelę apie jo gavimą, o dabar rašydamas ši, esu priverstas antrą kartą įrašyti Petro

Sarančiuko antrašą: "USSR, gor.Nikolaev (oblasnoj), Š.B., ul. Svo-
bodnaja".

Jaučiuosi labai Jums skolingas už atimtą Jūsų laisvalaikį. Juk Jūs ir be to tiek daug kam turite parašyti. O aš Jums vis naujo darbo, naujų rūpesčių užkraunu. Atleiskit man už tai, gal taip visą laiką nebus. Gal galėsiu kada ir aš laisvai ir daugiau rašyti. Dabar, rodos, kad negaliu ir nusiraminti nors keliais žodžiais nepadėkojęs visiems tiems geros ir jautrios širdies Broliams ir Sesėms, kurie man gero velija, kurie man rašydami savo laiškus kiekvienas savotiškai atneša mano brangios Tėvynės žemės gabalėlį. Pabučiuoju gi jų laiškus, nes jaučiu Jų visą meilę savo Tėvynei Lietuvai, dėl kurios laisvės tiek daug mūsų geriausių vaikų – mūsų Brolių ir Sesių atidavė savo gyvybę. Jiems prašau Dievo palaimos ir Jo globos, kad per juos, tuos ištikimuosius, greičiau grįžtų mūsų Tėvynės laisvė, kad augančiai ir būsimai kartai svetima būtų vergija, kad jie niekuomet nepažintų vergijos – nelaisvės karčių vaisių.

Nors aš ir perdaug išnaudoju Jūsų varge pelnytą laisvalaikį, mano tvirtu įsitikinimu, Jūs taip paaukodama jį visgi nemažai gero padarote. O kad sutaupyti daugiau to Jūsų laisvojo laiko aš Jums kada tai drįsau pasiūlyti susiaurinti tų, daug Jums atimančių laiko ir jėgų, laiškų rašymą. Man sunku, tikėkit miela, brangi sesute Nijole, Jums tai kalbėti. Bet visgi reikalas ir bendras visų mūsų Bičiulių geras – visų bendra nauda, mane verčia kai ką tuo reikalu vėl pasisakyti. Mes gyvename nepaprastus laikus, verčiamės neįprastose ir dargi nežmoniškose sąlygose. Žmonės suskaldyti ir vienas prieš kitą nuteikti. Ne visi sugeba teisingai padėtyje susiorientuoti. O išbristi iš to pragaro visi norime. Bet reikia žinoti, kad tyčiomis į mūsų gretas prikamšioja žmonių-agentų, kad jie tiesioginiai ar netiesioginiai tas mūsų pastangas į laisvę ar atsiribojimą neutralizuotų. Vieni tą juodą darbą, kuris pakerta gerų ir mums artimų žmonių geriausias pastangas, atlieka sąmoningai, kiti [...] (*antras laiško lapelis tekstas nuplėštas, dingęs – Red.*) sveikinimus nuo Vl., nuo Kap. (jis žada parašyti) ir nuo Nazar.

Su giliausia pagarba ir meile – *P.Petras*.

G.J.Kr.!

Brangi ir mylima Sesute Nijole!

Už viską, ką Jūs man jau esate davusi ir ką duodate kitiems, mano broliams ir sesėms, ypač už Jūsų maldas, už optimizmą, už meilę žmogui, kas trykšta iš kiekvieno Jūsų žodžio, aš Jums esu neapsakomai dėkingas. Prašau Jums Visagallo Dievo geros sveikatos, niekuomet gerame kelyje – už laisvą Kristaus Lietuvą – nepalūžti ir ilgo ilgo, geras darbas vaisingo gyvenimo. Man už visa tai, ką aš per tuos paskutinius kelis dešimtmečius stengiausi pasiekti, padaryti, išgelbėti-apginti, už ką man ir nemažai teko pakelti kančių, patirti įvairiausių pažeminimų, paaukoti nemažai sveikatos, tokie jaunesniosios kartos perliukai (neužsigauk sesute), kaip Jūs ir panašūs į Jus, kurie eina senajai kartai iš paskos, nešdami Tėvynės atpirkimo ir jos vaikų prisikėlimo kryžių, yra didelis užmokestis, džiaugsmas, paguoda.

Raudonuodamas, brangi Nijole, turiu prisipažinti, kad nors ir visą savo gyvenimą tikėjau į Dievą, Jo Apvaizdą, bet nebuvau savo tikėjime giliai nuoseklus. Tik kai būdavo man labai sunku, tik tuomet ieškodavau ir Jį – Dievą – rasdavau. Tuomet pajusdavau Jo amžiną Išmintį ir Teisingumą, ne tik visos mūsų Žemės raidoje ir kosmoso begalybėje, bet ir menkiausio tvarinio, kuriai kategorijai ir aš priklausau, buityje. Ir jis tokiu momentu atsako mums į kiekvieną klausimą, išblaško visas mūsų abejones. Ir aš tik tuomet sakau, kuomet man būdavo sunku, kuomet jausdavau kalėjimo kameros vienatvę, kraštutinį fizinį išsekimą, gresiantį mirties pavojų, kaip tik tuomet pajusdavau Dieviškos Apvaizdos artumą, kuris man būdavo realus, prasmingas ir išganingas **“Ego sum via, veritas et vita” (kelias, tiesa ir gyvenimas)**.

Bet tas mūsų kunkuliuojantis gyvenimas neša ir mēto ta mums skirta vingiuota ir slenksčiuota vaga. Ir labai dažnai (kalbu ypač apie save), užmirštame, kas esame ir kuo alsuojame. Taigi ir nutolstame nuo to Kelio, Tiesos ir Gyvenimo. Ačiū, Sesute, už Jūsų maldas ir už visokeriopą, ypač moralinę, paramą. Atleisk, brangioji Nijole, už tą mano nevykusį traktatą.

Šio mėnesio laiškų limitą išnaudoju Jums, geroji mano Sesute, parašyti ir mano giminaitėi (kuri per Jus gavusi mano n[aują] antrašą jau spėjo man pasiųsti telegramą ir 3 laiškus parašyti) Birutei. Esu jau visam būriui gerų žmonių įklimpęs skoloje laiškais. Kai kurie jau ne vieną ir ne du kartus yra man parašę, bet aš nickaip neištarpuoju jiems laiškučio, nors tik su ačiū. Yra ir tokių, kurie liovėsi rašę, nes nesulaukia jokios žinutės, ar gaunu aš jų laiškus. Teko ir vėl ir šioje srityje Jūsų pagalbos prašyti. Visi jie yra geri žmonės. Jaučiu jų nuoširdžią meilę, ir aš juos visus myliu ir gerbiu. Nežinau ir kaip pasiteisinti dėl savo tylos Jūsų Broliukui ir Brolienei, kurie mane neužmiršta lankę savo geru ir nuoširdžiu žodžiu. O kiek man gražių atviručių kartu su tėveliais yra prisiuntusi ta mažoji ir geroji Marija! Telaimina Juos visus Dievas! Savo laiške Jiems perduokite kuo nuoširdžiausią mano padėką ir pagarbą. Jonuko laiškas pats pirmasis nauju antrašu mane pasiekė 11.VIII.78.

Turiu vieną gerą gerą giminaitę, pusbrolio dukrą Paulaitytę-Gliosienę Danutę (Šakių r., Gotlibiškių paštas, Pusdešrių k., ind.234469). Labai man buvo geras ir brangus Jos, Danutės, Tėvelis, kuris jau 2 metai atgal pasimirė. Puiki ir Jo visa šeima. Ji man, kuomet tik suranda laisvo laiko, rašo ir kuo galėdama padeda. Mat ji dirba kolūkyje ir gyvena jo centre, kuriame buvo jų pačių išstatytas gražus, didelis ūkis. Turi jauną šeimą, Steponą (kuris jau kariuomenėje atitarnavo) ir Valeriją. Abu baigę vidurinę, atrodo, kad mokosi toliau. Juozas Gliosys puikus žmogus, su Danute gerai sugyvena. Be to, mūsų gyvenimą pažįsta, nes pats mūsų duoną yra valgęs. Labai pageidaučiau, kad su Danute susipažintumėt. Ji labai gera, darbšti ir vargstantiems labai gailėstinga jauna sodžiaus moteris, o per Danutę ir su jos jaunąja šeima. Esu tikras, kad visi jie dėka tos pažinties su Jumis bus dar geresni. Tuo pačiu Jūs ir mane pateisinsite, kad aš Jiems, Danutei taip retai parašau.

Toks pat reikalas ir su Leonu Laurinsku (Tauragė, Liepų 8, indeksas 235900). Tai labai labai geras mano bičiulis, ištikimas ir daug kentėjęs bendrakeleivis. Jis man rašo ir skundžiasi, kad aš tyliu. Siūlo visokias paslaugas. Jį myliu kaip tikrą savo brolių, bet ir su didele širdgėla turiu prisipažinti, kad vis dar neištarpuoju Jam laiško. Taip pat negaliu parašyti Alf.Bum. (*Alfonsui Bumbuliui. – Red.*), kuris man jau 3-čią kartą parašė ir 10 rub. prisiuntė (pinigus be reikalo!). Gi aš jam tik vieną. Pov. Petronis jau 4 laiškus man parašė,

o paskutiniame sako: "Kad nors žinočiau, ar mano laišakai tave pasiekia". O visgi reikėtų jam parašyti, padėkoti, kad aš Jo neužmirštu ir geru žodžiu miniu. Jis man daug arčiau prie širdies, nors ir egzaminus išdavė blogiau (dėl mažos patirties ir naivumo negu V., bet Pov. daug kur pranašesnis ir nuoširdesnis negu V., nors šis visai jį menkina).

Čia turiu labai gerą ir vienintelį iš tautiečių artimą bičiulį Česlovą Stašaitį, su kuriuo galiu nuoširdžiai, atvirai pasikalbėti ir kuris man visai stengiasi padėti. Jam, nors per mane Jūsų laišką patalpinkite atvirutę-sveikinimą. Su saulėto krašto lakūnu neišsprendžiava mįslės – dėl ko sveikinimas su Naujais metais?

Su giliausia pagarba lenkiuos – *P.Petras*.

P.S. Atleisk, sesute, kad aš jau iš karto, nors ir apytikriai gerai neparašau laiško. Išleidžiu su pataisomis, su "žydukais", suteptą, susitrynusį. O jį perrašyti – reiškia uždelsti, o nesinori. Be to, reikia ir tingumą nugalėti. Irinai iš dviejų kartų rašiau. Patį pirmąjį (VIII.7) iš čia registruotą, išsiunčiau – kvitą gavau, o atsakymo ne. *P.P.*

NB. Dėkingas su giliausia pagarba ir meile lenkiuosi ir bučiuoju Vasilį St., Č.Slavko ir K. Jos laiško negavau. Kreipimasis paprasčiausias: Petras. Sveikina Jos, Jų visų ir Jūsų, Sesute, visi bičiuliai, kurių visgi čia dar daug. *P.P.*

1978 11 27

(9 laiškas)

Visa širdimi esu Jums dėkingas už apsilankymą gana dažnais ir mieliais Jūsų laiškais. Ir visiškai tikiu Jūsų žodžiais, kad maldoje Jūs kas dieną su mumis. O man tas tai visų geriausia, nes tik su nuoširdžia malda ir tik per ją galime tikėtis priartėti prie Versmės mūsų buities – egzistencijos ir iš jos pasisemti mums būtinų malonių – fizinės ir dvasinės sveikatos – tikrosios išminties, kad būtume vertais Dievo Valios vykdytojais. Tik tokiu būdu, tik su Juo bus prasmingas mūsų gyvenimas. Jūs, geroji Sesute, nieko geresnio ir gražesnio ir negalėtumėte man padovanoti, kaip Jūsų malda, kad Amžinoji Išmintis lydetų mano žingsnius. Ačiū, ačiū Jums už tai! Stengiuosi tuo pačiu Jums atsilyginti.

Jūsų laiškuose visuomet randu bent keletą gražių atviručių, atsakymui laiškinių popieriaus su voku ir pašto ženklais ir blankelę

registruotam laišku su atgaliniu pranešimu. Ir už tai Jums didelis ačiū! Bet gal to viso kiekvieną kartą ir nereikėtų, nes Jums visgi pinigų kainuoja, o aš per mėnesį iš viso tik du laiškus tegaliu parašyti. Gi Jums asmeniškai, didelei mano gėdai, dažnai ir vieno į mėnesį laiško Jums neparašau. Tikiu Jūsų geraširdiškumu, kad už tą retą Jums parašymą man atleisite, nes ir tos mano galimybės tokios menkos, kad kitaip, rodos, ir negaliu. Jums, geroji sesute, tarpininkaujant noriu ir Jūsų broliuką Joną ir Jo visą taip mielą, taip mane užjaučiančią šeimą – p.Marytę ir mažąją Mariją atsiprašyti, kad Jiems dar mažiau kaip Jums parašau. Juk ta mažoji Marija su kiekvienu Tėvelio laišku man padovanoja puikių atviručių visos Jos šeimos vardu. Tegloboja Juos visus Dievas, o aš už Juos, nors ir retai Jiems rašydamas, dar su didesne meile ir ryžtu aukosiu savo vargo dienas, kad Jie ir visi tėvynainiai būtų sveiki, laisvi, laimingi. Apsaugok mus, Viešpatie, nuo visų sielos ir kūno nelaimių. Tai mano kiekvienos dienos menkos maldos fragmentėlis, kad Visagalis laimingų ir globotų mūsų Tėvynę ir jos vaikus.

Neslėpsiu nuo Jūsų, kad visgi jaučiu, jog kas tai Jums nutiko ir kad Jūs tai slepiate. Žinoma, nors aš viską, kas vyksta su Jumis, būčiau sužinojęs ir anksčiau, nuo to niekas nebūtų pasikeitę – nei Jums, nei man, vargiai, būtų buvę geriau. Bet vis dėlto norėjosi sužinoti apie Jūsų sveikatos stovį ir apie Jūsų būklę toje Sibiro saloje. Ir tik Jonuko lapkričio 13 laiškas, kuris mane pasiekė t.p. mėn. 24 d., mane šiek tiek nuramino: “Rugsėjo viduryje susirgo mano sesutė. Sirgo ilgai... Pradžioje mums nieko nerašė, tik vėliau sužinojome, kad sirgo.” Taigi iš J. laiško supratau, kad liga lyg ir praėjusi. Ir ačiū Dievui. Bet, miela Nijole, saugokis, Bagučanų klimatas žiaurus, pavojingas. Sibiro žiemas ir aš pažįstu.

Pas mus Mordovijoje, nors didelių šalčių dar nebuvo, bet jau tikra žiemos pradžia: žemė jau pusėtinai išalus ir jau apie 10 cm sniegu pridengta. Pradžia visuomet sunki, na, ir žiemos pradžia sunkesnė kaip pati žiema. Ir pas mus tuo laikotarpiu žiemos pradžioje vienas kitas gana ilgokai ir gana sunkiai sirgo. Su dideliu karščiu Česlovą Stašaitį prieš tris savaites išvežė į III ligoninę. Praėjusį penktadienį, 24 d., iš ten grįžė “sveikieji” tvirtino, kad Č. sveikata jau taisosi. Gi įvyko dar blogiau: lapkričio mėn. iš 5-tos į 6-tos naktį gana staiga užgeso mūsų vienas tautietis Stasys Lauraitis. Buvo nestiprios sveikatos. Paskutiniu metu labai vargino kosulys ir minėtos paros vidur-

naktyje ištiko širdies priepuolis, lydimas astmos, ir valandos bėgyje pavedė Dievui sielą. A.a. Stasys Klaipėdoje paliko dukrą Tarvydienę ir tik grįžusį iš kariuomenės anūką Gedutį, kuriuodu jau ruošėsi aplankyti Tėvą-Senelį. Tą skaudžią žinią jau pranešėme ir a.a. S. dukrai, ir vaikaičiui. Taigi buvome 14 ir jau likome 13.

Nepaisant visų smulkmenų, kurių čia veik neįmanoma išvengti, kol kas judu, dirbu, gyvenu ir tikiu geresniu, žinoma, visiems, rytojumi. O gyvenimo be jokio rūpesčio, be vargo, be susikrimtymo, noriniori, gal ir nėra. Taip, kaip ir namų be dūmų. Šį sykį skaitau, kad ir mūsų namų dūmus Jūs, sesute, ir Jūsų visi artimieji – visi rimti žmonės privalo, tai mūsų visų reikalas, žinoti. Labai keistą, mums svetimą, labai įtartina poziciją mūsų tarpe užima Dauguviečio gv.V. Ta mintis ar tik ne uodega ten ir čia mus vargina nemažai. Tose sąlygose mes meldžiame Dievo apsaugos nuo draugų, nes nuo priešų mūsų patirtis mus pusėtinai išmokė gintis. Kitaip paaiškinti mes tik galime, kad jo protas šlubuoja. Nuo Iros Kalin taip jokio laiško ir negavau. Galimas daiktas, kad nepraleido. Sveikinu Stuzą, Čionovilą ir visus bei visas gerus pažįstamus, visus geros valios Brolius ir Seses.

Sesute, nežinau ar galėsiu dar prieš Kalėdas ir N.metus Jums parašyti. Sveikinu visų vardu ir viena, ir kita proga. Laužysime plotkelę ir melsimės dvasioje kartu. Priglaudžiu 3 atvirutes Liudui, B.Alfonsui ir Leonui Laurinskui, Tauragėje, Liepų 8 (235900).

Lenkiuosi ir visus su giliausia pagarba bučiuoju – *P.Petras*.

Lesnoj, Mordovija

1979 04 06

(10 laiškas)

Mylima ir gerbiama Sese Nijole!

Kaip aš Jums esu dėkingas už taip mielus ir dažnus laiškus! Man, žinoma, malonu gauti kuo daugiau laiškų, o ypač Jūsų rašytų laiškų. Jie visi man atneša Tėvynės laukų, pievų ir miškų kvapą ir grožį ir Jos vaikų meilę. Jūsų laiškai kupini tos tyros meilės. Gavau du vienas paskui kitą Jūsų rašytus laiškus. Ir abu juodu mane verčia atiduoti pirmenybę Jums, o ne tam gerajam ir jau taip senai laukiančiam mano jau ir peržadėto laiškučio Leonui. Jis toks geras, ištiki-

Raudonės pils

Uchotė Mordovje
6 IV 79

Mylima ir Gerbiama Sese Nijole!
Kaip ir tuos sen dekingas ir taip
meilus ir dainius laiškus! Man, žinoma,
mažum gauti kuo daugiau laiškus, o ypač
tėvų, seserų laiškus: jie vis man atneša taisyklų,
laikų, pinigų ir mūsų kvapų ir grožį, o tas vaizdas
- mūsų tėvų laiškei kufini to tyros meilės.

Čia jau veikia pagreitam du tėvų jėgokštinių
sėdės laiškus. Čia abu juodu mano vertė
atiduoti pirmenybę - šį mėn. pareiškė žmonių
laikui, o ne tam mano gerajam ir jau taip
senai laukiamam, mano jau ir pareiškė
laikui, Leonui. Jis, toks geras, ištikimas ir
nuoširdus senes mano Bėdulis, man air

mas ir nuoširdus mano senas bičiulis. Man už laiško limitu panau-
dojimą ši kartą Jums ne tik kad man atleis, bet ir nudžiugs. Juk Jis
ne tik kad Jus gerbia, tremtyje užjaučia ir broliškai myli, kaip ir aš,
bet Leonas, tikiu, džiaugiasi visu tuo geru, kuriuo Jūs man tiesio-
giai ir netiesiogiai padedate. Jis labai bus dėkingas Jums, jeigu ir
mano vardu Jį pasveikinsite Šv. Velykų proga ir pasakysite, kad visgi
ketinimą Jam parašyti, nors kiek ir vėliau, ištesėsiu. Taip, kaip į Leo-
no lizdą (Tauragė, Liepų 8), mano siela kupina dėkingumo ir meilės
skrenda ir į Vinco (Šakių r., Lukšių paštas). Ten toje jaučioje tre-
jetuko šeimoje mano senas, ištikimas, gyvo tikėjimo gera ateitimi
bičiulis Korsakas V. su sau ištikima ir mylima žmona ir sūneliu Gin-
tarėliu. Galiu drąsiai pasakyti, kad Vincas man daugiau kaip brolis.
Jis ir nykiausioje mano kalinimo valandoje manęs nepamiršo,
nepabūgo, kaip daugelis buvusių mano draugų, man parašyti ir vi-
somis tuomet galimomis priemonėmis man padėti. Dieve, laimink
Jį ir Jo mielą šeimą.

Labai Jums, Sesute, būčiau dėkingas, kad per Jus pasiektų Kor-
sakų lizdą mano nuoširdžiausi sveikinimai su Velykų šventėmis. Gi
mano jaunąjį bičiulį Gintarėlį tai progai nors maždaug tinkama
atvirute. Žinoma, tuos gerus bičiulius visus ir neišskaičiuosi, o tuo
labiau visiems neparašysi, visus nepasveikinsi. Lenkiuosi ir Jonuko
šeimai, ir Alfonsui, ir Danutei, kurių laiškus neseniai gavau ir kurie
taip giliai įsirėžę mano širdyje. Myliu ir gerbiu Juos, o esu privers-
tas tylėti.

Petro Sarančiuko antr.: USSR, gor. Nikolaev-37 (oblasnoj) Š.B.,
ul. Svobodnaja 42. Koks aš neatidus, atleiskit!

Jūsų laiškus, atrodo, gaunu visus, o juose siunčiamos atvirutės
yra gaunamos nevisuomet visos. Kartais kokios trūksta. Laišką, jeigu
jis neregistruotas, atneša kiti, o progos susitikti su cenzoriumi prisi-
eina laukti keletą dienų. Be to, ne visuomet norisi su jais bartis. Iki
dabar bemaž viską gaudavau tvarkingai (paskutiniuosius du laiškus
gavau kovo 26 ir kovo 30 d.). Pirmajame buvo Šiluvos Motinėlė ir
du atvirukai. Voko nebuvo, o atiduodant antrąjį laišką buvau iššauk-
tas į cenzoriaus kambarį-kabinetą (laiškas buvo registruotas, reikė-
jo pasirašyti) ir man matant iš voko išėmė tuščiąjį voką ir jį sunaikino.
Be cenzoriaus, kambaryje dar buvo kitas pareigūnas ir cenzo-
rius, naikindamas voką, murmtelėjo: "Laiško voke vertybių negali-
ma siųsti".

Beliko Sibire svečiuotis tik 15 mėnėsių. Jeigu svečiuotumėtės Vilniuje, Architektų 27-2, tų angelų šeimoje, tai užsimerkęs pasakyčiau, kad 15 mėn. – tai visai normalu – nedaug. O Bogučianų “šulinyje”, kur tokia žiauri žiema prieš akis, tai dar “marės laiko”, ypač Jums, jau tiek laiko tame “rojuje” praleidusiai. Tik aš džiaugiuosi, kad sesutė Nijolė visuomet optimistė ir tiesiog kūdikiškai atsidavusi Dieviškai Apvaizdai. Visagaliai malonėje ir globoje mums bus nesunkios bet kokios žiemos. Žinoma, man “beliko” veik du su puse kartų daugiau tų mėnėsių čia “svečiuotis” – dar 42 mėn. ir 12 dienų. Lenkiu galvą ir kartoju: “fiat voluntas Tua”. O baigęs tuos 42, kur ir kam aš reikalingas būsiu?!

Likimas, kurį aš vadinu Apvaizdos taku, mane išugdė kareiviu. Tuo aš džiaugiuosi ir už tai Dievui esu dėkingas, o kad reikės kelyje kristi, kaip čia kartais sakoma, stačiam, tai tebūnie Dievui garbė, kad man suteikė malonę kentėti už savos Tėvynės geresnį, laisvą rytojų, už tikrą laimę Jos vaikų. Nesvarbu, kad “mūsų kovos ir kančios” vaikų bus nesuprastos, svarbu, kad tas laisvas ir laimingas rytojus išauštų greičiau. Bet ir noras, ir viltis dar kartą pamatyti savo mylimą Lietuvą, sulaukti jos laisvės, manyje gyvi. O tenai su Jumis susitikti, vienas kitą “auklėti”, praeities atsiminimais pasidalinti – tai būtų mano didžiausias džiaugsmas. Duok Dieve!

Mano nuostabai Liudas tyli. Paskutiniu metu apie Jį veik nieko nežinau. Mane kiek pritrenkė žinia apie Klaipėdos B. Sunku ir patikėti. Ji man visgi daug gero padarė. Vėl lauksiu Jūsų mielo žodžio. Su giliausia pagarba ir meile bučiuoju. *Petras*. Su Aleliuja! – Tas pats.

1979 06 17

(11 laiškas)

Esu Jums labai dėkingas už Jūsų mielus, dažnus laiškus, o ypač už Jūsų maldas. Aš tikiu ir jaučiu, kad tik Jūsų ir visų gerų žmonių dėka, kurie mane prisimena ir prašo man Dieviškosios Apvaizdos palaimos. Ji ir tik Ji laimina mano ilgus, sunkius vergijos metus, Ji lydi ir stiprina karcivio žingsnius, Ji uždega norą ir suteikia džiaugsmą žygiuoti su pasitikėjimu ir viltimi iki galo, iki užmojo tikslo, kurį ta pati Apvaizda mūsų gimtajai šaliai skyrė.

Ta tema – Apvaizdos mums nežinomi planai – būtų daugiau ką

pakalbėti, bet tik ne čia ir šiose sąlygose, ne per laiškus. Dabar galiu tik Dievui – Jo Dieviškajai Apvaizdai – per nuopelnus ir aukojimus gerų žmonių, kurių tarpe ir Jūs, brangi Nijole, galiu nors kada ne kada prisiminęs ir netobulu balsu, kaip daugybės kitų balsai-maldos, prie jų prisidėjęs kartu giedoti Visagaliui Viešpačiui: “Garbė Tau, Viešpatie, už amžinąją taką nuo žemės dulkių lig dangaus žvaigždžių... Garbė už vardą, kurį nešioju, ir už sodybas mūsų tėvų tėvų... Garbė už lopšį kūdikio nekalto, garbė už kapą laisvės milžinų. Garbė už praeitį sunkių skausmų sugeltą ir už ateitį be nuodėmių senų.” Kiek nematomų, nežinomų, mažai kam suprantamų stebuklų įvyko per tą palyginus trumpą mano kalinimo laikotarpį – per tuos 39 okupacijos metus! Esu be galo dėkingas Jums, miela Sesute, ir visiems savo geriems tautiečiams ir tautietėms, o ir ne tautiečiams bendraminčiams, kurie-kurios supranta tą šventą Tėvynės ir laisvės reikalą, tą būtinumą aukotis už jį, tą šiandien vienintelį galimą be jokių rizikų gerą ir vertingiausią darbą – maldą už savo Tėvynę, už Jos vaikus, paaukojusius savo gyvybę už Jos laisvę, už vargstančius tuo pačiu reikalu, už tarpusavio gerus santykius. Kiekvienam nuoširdžiai tikinčiam žmogui turi būti aišku tik viena, kad be Dievo palaimos, be Jo Apvaizdos, mūsų darbai būtų beverčiai, o dirbti mes privalome visi.

Nuo vieno iki kito mano Jums laiško mane aplanko ir atneša daug džiaugsmo bei paguodos Jūsų visas glėbys laiškų. Rodos, kad mane pasiekia visi Jūsų laiškai. Gavau ir V.St. atvirutę ir Jo nuoširdžius sveikinimus. Per Jus dėkoju Jam už tai ir Jį bučiuoju kartu su Zarianu P. Kelios dienos atgal gavau Jonuko ir Jo visos šeimos iš Vilniaus, Marytės ir Marijos užpildytą atvirukais laišką. Už viską, už viską Jiems esu labai dėkingas. Ir vėl teks už mane Jums, Sesute, padėkoti Broliukui Jonui už gautus laiškus ir mano vardu pasveikinti Jo vardo dienoje, tegu ir kiek pavėluotai. Bet visa širdimi ir siela linkiu Jam dar daug daug sveikam ir laimingai sulaukti Joninių. Ta proga lenkiuos ir bučiuoju Jį ir Jo šeimą už pavyzdingą gyvenimą. Yra ir kitas Jonas, su kuriuo kada tai esame vargę kartu, kuris man irgi neseniai parašė. Tai Žičkus. Su Regina augina sūnų Vaižgantą ir dirba Birštone. Ir Jam, kaip daugeliui, kol kas negaliu, nors labai noriu atskirai parašyti. O padėkoti už malonų laišką ir pasveikinti su vardo diena dar labiau noriu, nes jau neskaitant Jo gerumo man, Jis žada važiuoti paatostogauti į savo

tėviškę Norkiškę (Skaudvilę) ir jos apylinkes. Žada pabuvoti ir Mažintuos. Tai būtinai išbučiuos už mane Andriulius. Jeigu kokią laisvą dieną Jonukas su šeima panorėtų Birštone pasigėrėti apylinkėmis ir išsimaudyti Nemune, tai būtinai pakleбина Ž.Jono ir Reginos buto duris, Gagarino gatvėje 9-7. Manu, kad ypač Jonas tuo apsidžiaugtų.

Apie varduvininkus man bekalbant, mintyse iškyla dar vienas jų. Tai bičiulis ir turbūt bendras pažįstamas Povilas Petronis. Man ir Vaivadai retkarčiais parašo. Tuo mudu abudu džiaugiamos, bet parašyti-atsakyti Povilui nei vienas neįstengia. O Jį pamiršti aš negaliu. Jis man labai gerą įspūdį paliko – nuoširdus ir paslaugus žmogus. Aš jį tik geru žodžiu galiu minėti. (Tebedirba Panemunyje, Rokiškio r., felčerių).

Šį mėnesį negalėjau nei mano gerajam Vincui Kors. ir tai gerai mielai savo giminaitei Danutei nei žodelio parašyti. Teatleidžia man už tai, ir visa siela prašau Jiems Viešpaties palaimos. Vargina mįslė apie Leoną ir B. Visiškai nelaukta tyła. Vova Jūsų laiškus jau gavo. Jums parašys. Jis geras vyras. Vládą jau nufotografavo, ruošiasi į tremtį. Dvi savaites atgal turėjo su žmona pasimatymą. Kol kas esame sveiki. Iš visko atrodo, kad netrukus mus iš čia išves – ką į ten, kur pernai buvome (plečia), ką į tolimą.

Šiandien sekmadienis, visi namuose. Labai trukdomas skubėjau šį laišką parašyt. Gal kai kur ir neįskaitysit. Atleiskit!

Lenkuiosi ir su giliausia pagarba bučiuoju. *P.Petras*

1979 8 22
(12 laiškas)

Garbė Dievui ir tebūnie Jo valia!
Gerbiama ir mylima Sese Nijole!

Visų pirmiausia Jums visa širdimi dėkoju už Jūsų dažnus ir mielus laiškus, o ypač už Jūsų maldas. Juk be maldos, be gerų darbų ir aukojimosi už žmonių gerovę mums nutrūktų Dievo palaima, o be jos mes patys netrukus didžiausi skurdžiai ir raupsuoti paliegėliai. Ir veltui mes būtume gyvenę. Ačiū Jums, geroji Sesute, ir visiems kitiems geriems žmonėms už Jų meilę, užuojautą, o ypač, kaip jau sakiau, už Jūsų maldas.

Paskutinį Jūsų laišką (50), rašytą rugpjūčio 6 d., gavau rugpjūčio

18 d. Laiškus, kuriuos Jūs šiame suminėjote, gavau visus: rašytą liepos 2 d. gavau liepos 13 d., su Tėvo Karolio G. (*Garucko – Red.*) laidotuvių nuotrauka. Tą pačią dieną (liepos 13) gavau ir Irinos Korsunskaja (Vladimirovna) iš Maskvos (Oncžskaja 47-20) laišką. Nežinau, ar esate bent kiek pažįstamos, ar nors retkarčiais susirašote – laiškais pasikeičiate? Ji mano atžvilgiu labai gera. Žinau, kad Ji apsikrovus daugybe darbų, o randa dar valandėlę laiko ir man nors retkarčiais parašyti. Tik labai gaila, kad aš taip menkai ir taip retai Jai parašau. Be to, ir nežinau dėl ko susirašinėjimas tuo ruožu yra gerokai trukdomas. Šis Jos laiškas iš Maskvos išėjęs birželio 25 d. Norėčiau tik padėkoti už Jos taip man ir ne tik man vienam brangius laiškus ir visa širdimi palinkėti sveikatos ir sėkmės visuose Jos darbuose ir Jos jaunajai šeimai – Kiriušai ir Koliušai moksle.

Žinios mano, žinoma, neįdomios, nes ne tik menkos, bet ir jau seniai pasenusios. Čia jau visai nedaug belikome. Ir tas mažas likutis štai štai jau ant dienų turėsime užleisti kito kontingento vergams savo vietas. Šis mano laiškas, atrodo, bus paskutinis iš IXX-to. Iš naujos vietos stengsiuos bemat Jums pranešti savo naują antrašą.

Grįžkim prie Jūsų liepos mėn. mane pasiekusių laiškų. Jūsų rašytą laišką liepos 7 d. (44) gavau liepos 20 d., be tų dviejų minimų vokų. Matyt, cenzorės kabinete liko. Rašytą liepos 8 d. gavau liepos 20 d.; liepos 10 d. (46) – liepos 23; liepos 19 d. (47) (gavimo datos tiksliai neprisimenu, o rašytą liepos 29 d. (48) su Jūsų ir broliuko Jono nuotrauka gavau jau rugpjūčio 9 d. Ir rašytą liepos 31 (49) laišką gavau rugpjūčio 7 d. Bogučanuose rašytą Jonuko laišką ir pasirašytą Judviejų (VIII.21) aš gavau rugpjūčio] 3 dieną. Tai Jo trečias gautas liepos mėnesio laiškas. Už visą Jūsų visų Sadūnų atidumą ir meilę man (ko aš tikrai nesu vertas) aš tikriausiai nesugebėsiu niekuomet tinkamai atsidėkoti. Tik gali vienas Dievas Jums už viską, ką Jūs man ir nejučiomis teikiate, atlyginti. Bet visgi priimkite mano karščiausią ačiū, ypač šį kartą už nuotrauką. Dabar sutikęs Jus, brangioji sese, ar Jonuką dargi gatvėje, tai tikriausiai pažinčiau. Ačiū, ačiū Jums už tai!

Iš Jono Ž. gana po ilgo tarpo gavau du laiškus. Abu man labai mieli ir įdomūs. Levukas, žinoma, daugiaus už J.Ž. man yra parašęs. Ir jo laiškai nei kiek nenusileidžia Jono Ž. laiškam. Bet kažkaip Jis man daugiau rūpesčių sukelia kaip kiti (žinoma, kad to visiškai nenorėdamas), nes jo sveikata (bent jau buvo) menka. O man tai

labiausiai ir rūpi. Mano dienos šviesios ir laikas, rodos, daug greičiau bėga, kuomet aš žinau, kad mano mylimi Broliai ir Sesės yra sveiki savo Tėvynėje ir savo pastogėje. Ir tokiu atveju ne taip jau svarbu dažni Jų laiškai; juk kiekvienas, o ypač tokios kategorijos žmonės, turi **savų** rūpesčių. Bet visgi aš Jūsų ramybę trukdau. Daug darbo ir rūpesčių užkraunu Jums, miela Sese Nijole.

Seniai jau nieko negirdėjau apie Vincą Kors[aką] Jo sveikata labai šlubuoja. Didesnių švenčių proga nepamiršta neaplankęs savo šiltu sveikinančiu ir gero linkinčiu žodžiu iš Vilniaus, Nemenčinės pl. 68, p. Terleckas Antanas. P. J. Sasnauskas, Vilnius 24, Garelio 15-15, pradžioje liepos prisiuntė man elektrinę barzdos skustuvėlį "mašinėlę" "Charkiv-15 mč." Žinoma, atidavė ją daug vėliau ir paskaitė už pusmetinę man priklausomą produktų banderolę, nors tas visas skustuvėlis tesvėrė 500 gramų. Bet tai nesvarbu. Man ji buvo ir yra labai reikalinga. O apie tą reikalą, matyt, J.S. susižinojo iš ponios Lapienienės, kuri prieš tai turėjo pasimatymą su Vladu. Ir tai gerai p[oniai] už rekomendaciją, ir p. Sasnauskui už paslaugą-paramą labai, labai esu dėkingas. Leonas jau ne kartą ir vis primygtinai manęs klausia, kuomet aš galiu gauti siuntinį – būtinai atsiųsiąs. Ką gi, nors man ir labai nepatogu jį skriausti, bet... šį kartą visgi "sutinku" Jį nuskriausti. Leidimą gauti siuntiniui jau parašė ir jau galiu jį gauti, bet laukiu kuomet perveš į naują vietą. Jis galės pasiųsti siuntinį tik gavęs naujos mano vietos naują antrašą. Drįstu Jo paprašyti, kad prie siuntinio kaip nors "prikombinuotų" kokių nors uogų (džiovintų mėlynių, vynuogių...) primaišęs truputį medaus. Nors vaistams. Ačiū už viską. Atleiskit. Visiems ačiū!

Su broliška pagarba lenkiasi ir bučiuoja – *P. Petras*.

1979 12 8
(13 laiškas)

Mylima Sesute Nijole!

Jums jau rašiau, kad rugsėjo 14 d. mane išvežė į ligoninę. Iš ligoninės paskutinį laišką Jums išsiunčiau lapkričio 18 d. Tada suminėjau kokius aš jūsų laiškus paskutiniuoju metu gavau. Tikiu, kad tas mano laiškas vis tik Jus pasieks. O man atleiskite, jeigu ir šiame laike kai kas pasikartos iš ano laiško.

Ligoninėje pabuvau 2 mėn. ir 8 dienas. Per tą laiką, spalio 19 visus politkalinius iš Lesnoje 385 (19-to lagerio pervežė į buvusį prieš ne kurį laiką Jums kaimynystėje, Baraševo 385/3-5 nediduką lageriūkštį. Nors jį šiek tiek ir prailgino – jo teritorijos užtvaras nukėlė beveik iki to jauno pušaičių miškelio, kuris nuo mūsų ir Jūsų, moterų kankinių, lagerių pastatų pietvakariuose tebežaliuoja kaip liudininkas daugelio įvykių ir kaip varnoms prieglobstis ir nakvynė. Bet vis dėlto to mūsų atnaujinto lageriūkščio teritorija prie tokio žmonių skaičiaus, 4 kartus didesnio, kaip buvo jį uždarant naujam pertvarkymui 78-ais metais liepos 4 dieną, menka ir skurdi. Ją žymiai dar sumažina nuo mūsų atitverta žymi teritorijos dalis karceriui. Kas tas karceris? Cituoju dabartinės lietuvių kalbos žodyną: “Kai kuriose šalyse – patalpa nusikaltusiam asmeniui laikinai uždaryti (mokyklose, kareivinėse); kalėjimo vienutė”. Labai jau stebina, kad tokio žodyno garbingi autoriai duoda tam žodžiui neišsamų, aiškiai miglotą paaiškinimą. Juk, pirmiausia, taip nedaug yra pasaulyje tų šalių, kuriose būtų toks pastatas ir jį atitinkantis pavadinimas; buvo galima tas šalis ir išvardinti. Pagaliau, kaip visiems yra gerai žinoma, mūsų šalyje yra labai daug nuteistųjų, taigi ir lagerių. O nerasite, kad ir vieno lagerio, šalia kurio nebūtų pastatytas arba pačio lagerio pastatuose įruoštas karceris. O žodyne apie kalinių lagerių karcerius – nei žodžio. Be to, karcerio paskirtis ne vien tik “patalpa nusikaltusiam asmeniui laikinai uždaryti”, kaip teigia žodyno autoriai, bet jį pusnuogiai išrengtą dar ir badu marinti. O kalėjimų vienutės turi ir kitą paskirtį, ne tik karcerio. Bet vardan tiesos, vardan laimingesnio, žmoniškesnio rytojaus, vardan laisvės reikia pakelti ir šitą mūsų pečius slegiančią, žmogaus teises grubiai pažeidžiančią našta. Ir ačiū Dievui, kad ir aš esu tarpe tų, kurie kenčia už teisėtą reikalą.

Iš ligoninės mane išrašė ir pervedė į 3-5 zoną lapkričio 23 d. Jau 2 savaites kaip klampoju purvą toje žmonių kamšatyje ir aš. Jau čia būdamas gavau keletą laiškų, kurių tarpe du Jūsų, miela sesute. Vieną rašytą 11.12 d. (69) – atvirutę su gėlytėmis gavau to pat mėn. 30 dieną (ir man rodosi, kad 9-tas laiškas nauju adresu), o kitą, rašytą 11.19 d. (70), 10-tą nauju adresu, gavau gruodžio 3 d. Abiejuose buvo po vieną voką su pašto ženklais, o paskutiniajame dar ir atvirutė su labai puikiais žiedais ir tokia pat gražia bei kilnia dedikacijalinkėjimu: “te žydi tie žiedai visada”. Ačiū, ačiū, mylima sesute Ni-

jole, Jums už tą didelį Jūsų pasišventimą ir meilę, kad palengvintumėte mano naštą. Juk tai per daug ant Jūsų pečių, nes Jums reikia pakelti ir savąją gana sunkią naštą. Aš savo dėkingumo Jums žodžiais nesugebu išreikšti. Telaimina jus Dievas!

Sugrįžęs iš ligoninės, be Jūsų laiškų, gavau dar 4 ir iš Lietuvos: [...] * nuo Jono Ž. – Birštonas, nuo Danutės – Gotlybiškiai ir nuo jos brolio Algio Paulaičio. Parašiau ir išsiunčiau. Kaip būtų gerai [...]. Lapkričio mėn. pradžioje parašiau ir tam mano Levukui [...].

Šiuo metu žaizda jau užskriejus, bet visiškai neužgijus. J. Žičkus man, po mano išvykimo į ligoninę, IX.14 d. jau 3-čią parašo man laišką. Labai Jam esu už tai esu dėkingas. Jo laiškai yra man labai malonūs, nes Jis vaizdžiai papasakoja apie man pažįstamus žmones ir vietas. Teatleidžia, kad aš jam taip dažnai negaliu parašyti. Jau seniai buvau gavęs ir nuo mano giminaitės Danutės Paulaitytės-Gliossienės laišką. Buvau net labai dėl jos susirūpinęs. Pasirodo, kad Ji mano net 2 pagretomis laiškų negavo ir nežinojo, kad aš jau kitame kieme su kitu antrašu. Tik XII.3, per buvusį mūsų 19-tą lagerį, mane pasiekė Jos taip lauktas laiškas, rašytas lapkričio 10 d. Tą pačią dieną gavau ir Danutės telegramą, išsiųstą lapkričio 30 d. Joje sako, kad mano 1 laiškas Ją pasiekęs ir kad Ji seniai jau laukusi mano laiškų arba nors menkos žinutės per kitus. Pilnai tuo tikiu, nes Danutė labai gera, uoli ir teisinga. Mat dar kas, lyg tai ir patvirtintų: lapkričio 27 d. pas mus lankėsi svečias iš Vilniaus. Mane išsišaukė T. ir truputį lyg tai barė, lyg tai priekaištą padarė, kam aš laiškuose savo mikropasaulio negeroves perkeliąs į visos šalies negeroves. Juk dabar mūsų šalyje žmonės visi gerai gyvena. Tarp kitko pasiskundžiau, kad laiškai dingsta. Prisiminiau paskutinį pavyzdį – Danutę ir jos laiškus man. Po to ir pasirodė D. telegrama ir laiškas. Beje, D. savo telegramoje pranešė, kad išsiuntė man banderolę su šiltais baltiniais. Bet, nors jų dar negavau, o gal ir visai negausiu, jie man dabar ir nėra būtini. Gaila, kad tą reikalą anksčiau aš pats užminiau. Juk mums draudžia, ką turime su savimi ir ant savęs, daugiau kaip 50 kg laikyti. Vien tik žieminę viršutinę aprangą to leidžiamo pusę svorio atima. O jeigu pridėsi apavą, dar vieną kitą knygą, tai ir nelieka svorio apatiniams baltiniams. Ir kas blogiausia, kad nenori leisti savo pinigais išsiųsti į namus turimas savas knygas,

* Laiške užbraukyta. – Red.

savo kitus daiktus. D. nori man prisiųsti šiltą apatinę aprangą. Dėl suminėtu ir neminėtu, kuriu tiek daug, motyvu, tegu nesiunčia. Be to, aš pakankamai apsirengęs. Lapkričio 16 d. atėjusius Irinos Korsunskajos ir Leono laiškus konfiskavo. Negavau jų į savo rankas paimti. Būtų gerai, kad Jie tai žinotų. Ir vėl aš Jums, Sesute, sunkenybė: pasveikinti Šv.Kalėdų ir N.metų šventėmis Jūsų Broliuką ir Jo šeimą, Danutę, Leoną, Joną... na, ir jeigu Jums patogiu ir atsirastų galimybė – Korsunskają I. su Naujais metais. D. padėkos savo broliui Algimantui, kad man parašė. Vėliau ir aš Jam parašysiu.

Kūčių vakare, per Kalėdas ir N.metų šventes būsiu su visais Broliais ir Sesėmis, o ypač su Jumis, miela Nijole, kartu!

Su giliausia pagarba lenkiuos ir broliškai bučiuoju – *P.Petras*.

N.B. Kad jau kamšatis, tai visur kamšatis – sunku ramiai ir laišką parašyti. Gavosi net blogas juodraštis. Atleiskit, kad sutingau jį parašyti. – *P.P.*

1980 03 03
(14 laiškas)

Mylima ir brangi Sese Nijole!

Jūsų paskutinį (85) laišką gavau vasario 26 d. Šias kelias eilutes rašant turiu ant stalo kertelės pasidėjęs visus Jūsų laiškus, gautus nuo 79-to iki šio paskutinio 85-to. Visi Jūsų laišškai, šie paskutiniai ir anks-tesnieji, atnešė man daug džiaugsmo, visi jie man mieli ir brangūs. Už tai Jums visa širdimi esu dėkingas. Tegul Dievas jus laimina ir stiprina Jūsų jėgas, kad greitai greitai sveika ir laiminga grįžtumėte prie savųjų, į mūsų brangią Tėvynę Lietuvą.

Jums, miela Sesute, nuo praėjusių metų vasaros aš rašiau kiekvieną mėnesį po vieną laišką ir vis tikėjausi, kad jie visi Jus pasiekia. Bet, pasirodo, kad mums ne viskas eina taip sklandžiai, kaip mes to norėtume ir kaip mes kad tikimės. Šių metų vasario 22 d. saugumo darbuotojas man pranešė ir parodė, kad mano sausio mėn. Jums laiškas yra konfiskuotas. Reiškia, Jūs to mano laiško negavot, o aš tikrai tikėjausi, kad jis Jus pasieks ir dėl to supasavau Jums neparašęs vasario mėnesį, nes būtinai norėjosi atsakyti į kun.Alfonso ir Danutės laiškus. Tas nepasiekęs Jus mano laiškas nusinešė ir per jį siunčiamą padėką ir sveikinimus Danutei, Vincui, Leonui, Jonui Ž. ir

Alfonsui B. už jų man mielus laiškus ir linkėjimus. Tiesiog žmogus nežinau ir ką kaip rašyti. Tuščiažodžiaut? Pasakėles regzti ar stačiai užsimerkusiam meluoti, kitus ir save apgaudinėti? Mums rusai atėmė laisvę, sutrypė asmeninį gyvenimą, paslėpė nuo pasaulio akių ir ausų, gi dar baudžia, kad mes aimanuojam. Gi mes jiems ir taip jau daiktai (ir nevertingi daiktai), o ne žmonės. Mums jau mažai beliko prarasti, jie gali mums tik tą mūsų vargingą, sugyvinantą gyvenimą nutraukti. Taigi belieka jiems tą paskutinį "žmoniškumo" žingsnį žengti.

Bet Dievas su mumis. Mes, lietuviai, jų tarpe ir aš, neugdėm neapykantos žmogui, nežiūrint kokios jis tautybės ir kokių pažiūrų. Mes mylėjome ir gerbėme jį kaip savo artimą krikščioniška prasme. Bet mes negalėjome sutikti su tuo, jeigu kas iš tų žmonių neskaitė mus, ypač mūsų namuose, lygiateisiais žmonėmis ir prieš mus panaudojo ir naudoja smurtą.

Sausio pradžioje gavau ir nuo Jūsų broliuko, ir nuo Jo taip sveitingos šeimos – Marytės ir Marijos laišką. Jiems kad mane prisimena ir širdingai gero velija – lenkiuosi, sveikinu, bučiuoju. Tegul Visagalis Juos laimina ir sveikus globoja. Tegul Viešpats suteikia sveikatos ir kantrybės visiems Broliams ir Sesėms, kurie kenčia už tiesą ir laisvę.

Jau antras mėnuo, kaip Česlovas Stašaitis, atsėdėjęs 15 m., išvyko į laisvę. Bet kol kas jokios žinutės nuo jo. Iš viso daug laiškų manęs nepasiekia. O ir ne geriau su daugeliu kitų, iš mano bendravargių.

Siais metais pas mus žiema išimtinai. Sniego nedaug ir šalčiai nestiprūs. Ir vėl viena žiema – 33-ioji – praleista Rusijoje už spygliuotų vielų, visiškoje vergijoje.

Laus Deo! Mano jaunas bičiulis Z., pirm išvažiuodams į tremtį, Jus širdingai sveikina ir dėkoja už gautus laiškus. Priimkit ir mano nuoširdžią padėką už visa man gera padaryta. Galgi iki Velykų nesusėsiu Jums daugiau parašyti, taigi ta proga nuoširdžiausi mano sveikinimai bei linkėjimai Jums ir visiems Jūsų artimiesiems.

Su gilia pagarba dėkingas Jus bučiuoja *P.Petras*.

MANO JAUNYSTĖS METAI

Augau pasienio policininko ir paprastos kaimo merginos šeimoje. Tėvas, gimęs 1898 m., pas kaimo daraktorių buvo išmokęs skaityti ir rašyti lietuviškai, o daugybės lentelę rusiškai. Motina, jokių mokslų nebaigusi, mokėjo skaityti ir pasirašyti. Kas jiems įkvėpė meilę Lietuvai, man mįslė iki šiol. Tėvas stijo savanoriu į Lietuvoje besikuriančią kariuomenę, 1923 m. dalyvavo vaduojant Klaipėdą, karo frontuose buvo sužeistas į koją (koja nesilankstė per kelį), 13 metų dirbo pasienio policijoje.

Nuo mažų dienų tėvai skiepijo meilę Lietuvai, apgailestavo, kad netekome sostinės Vilniaus. Ant pliušu aptrauktos sofos gulėjo juodo šilko pagalvėlė, kurioje aukso raidėmis motina buvo išsiuvinėjusi žodžius: „Mes be Vilniaus nenurimsim“.

1944 m., praslinkus frontui, tėvą kažkas įskundė, kad buvo policininku, vokiečių metais tarnavo eiliniu valdininkėliu. Pirmieji čekistai tėvą uždarė į naujai įsteigtą areštinę Druskininkuose. Karas buvo nesibaigęs, nebuvo dar ir stribų, todėl motina per pažįstamą lenkaitę priėjo prie čekistų vyresniojo (žinoma, nuvežusi pusę bekono ir baką samagono) ir tėvą netikėtai mums visiems paleido. Po to, paskelbęs visiems kaimynams ir giminėms, kad išvyksta gyventi į savo tėviškę (Lynažerio kaimą Rudnios valsčiuje), išėjo partizanauti. Veikė Klevo slapyvarde Marcinkonių būryje, kuris tuo metu stovyklavo ir sėsliai gyveno vadinamoje Gudų šalyje (maždaug dabartinė Čepkelių raisto teritorija). Kadangi nelankstė dešinės kojos, didesniuose žygiuose nedalyvavo. Dažniausiai palaikė ryšį tarp Šilų ir Leipalingio girios partizanų. Turėjo padirbtus dokumentus svetima pavarde, apsirengęs nudriskusia sermėga, nesiskutęs, su terba ir lazda keliaudavo nuo Dubičių iki Dulgininkų kaimo (Leipalingio vls.), užsukdamas pas mamą, kuri gyveno Liškiavos vienuolyne, vadinamuose celiuose prie bažnyčios. Dažnai, konspiracijos sumetimais, vesdavosi telyčaitę, kuri lengvai įveikdavo apie 100 km atstumą. Tuo metu aš buvau vaikas ir visų vyriškų, partizaniškų

paslapčių nežinojau. Po kiek metų sužinojau, kad telyčaitėi būdavo apvyniojama koja, o tuose skuduruose ir būdavo tai, ką reikdėdavo pristatyti iš vieno partizanų dalinio į kitą. Taip mano tėvas išsislaps-tė nuo čekistų ir sribų iki 1949 m., tuo pačiu įnešdamas savo indėlį į bendrą partizaninę kovą prieš raudonąją okupantą.

1949 m. lapkričio 2 d. tėvas ėjo pas mamą pasikeisti marškinių ir pasirodyti, kad dar gyvas. Belipantį į kalną nuo Nemuno pusės vie-nuolino link jį suėmė staiga iš krūmų iššokę čekistai.

1944 m. pradėjau mokytis Druskininkų gimnazijos antroje klasėje. Gyvenau pas krikštatėvį, mamos brolių Petrą Andriulionį kitoje Ne-muno pusėje, Baltašiškės kaime. Dažnai pareidavau ir pas mamą (8 km iki Liškiavos), kuri gyveno prisiglaudusi pas savo seserį ir svainį vargonininką vienuolino kambarėlyje. Vienuolyne buvo ir kleboni-ja – visų išblaškytų ir besislapstančių nuo okupantų prieglobstis ir slėptuvė. Vienuolyne buvo įvairių užkaborių, kuriuose galėjai pa-sislėpti nuo sribų. Juose daug kartų ir daug metų gelbėjosi žmonės nuo persekiojimų ir areštų, dėl to nukentėjo abu Liškiavos kunigai: klebonas Grablikas, vikaras Kriščiūnas ir mano dėdė vargonininkas Naujokaitis. Jų dėka daugelis partizanų ir besislapstančiųjų išsigel-bėjo nuo mirties ir išvengė sribų. Abu kunigai ir mano dėdė buvo nuteisti 10 metų lagerio, iš kurio klebonui Grablikui jau nebuvo lemta sugrįžti.

Vasaromis gyvenau su mama Liškiavos vienuolyne, patarnau-davau kunigams mišiose, vežiojau kleboną Grabliką po parapijos kaimus rinkti aukas po karo nuniokotos bažnyčios atstatymui.

Į kleboniją-vienuolyną dažnai užsukdavo narsaus partizanų vado Grušausko-Siaubo vyrai. Man didžiausią įspūdį paliko jaunas parti-zanas Nemunėlis. Jis buvo taktiškas, kultūringas, kūrė eiles. Matyt, ir aš jam patikau, nes jis mane pradėjo kalbinti bendradarbiauti. Man pasakydavo stribo aktyvisto pavardę, o aš turėjau sužinoti jo adresą, pasekti kada jis išeina iš namų, kaip saugiau prieiti prie jų ir t.t. Dažnai susitikinėjant ir retkarčiais būnant vedliu į Druskininkus, gimnazijoje pasklido kalbos, kad aš jau vaikštau su partizanais. Po kiek laiko vienas mokytojas mane pasišaukęs sako: “Dink iš gimna-zijos – tavimi domisi NKVD”. Padėkojęs mokytojui, nepasiėmęs net knygų iš suolo, dingau.

Nemunėlis ir jo draugai Ryklys ir Naikintuvas mane žavėjo savo drausme, pamaldumu, todėl aš kreipiausi į juos, prašydamas priim-

ti į savo būrį. Man tada buvo 15 metų, todėl jie viską apsvarstę patarė eiti pas tėvą ir su juo spręsti tolimesnį likimą.

Taip aš 1947 m., dar nenutirpus sniegui, išėjau ieškoti tėvo į jo tėviškę Lynažerio k., Rudnios vls. Giminės pasakė, kad tėvas yra netoli, Gražuolio būryje. Po poros dienų sulaukęs partizanų su jais atėjau į stovyklą. Ji buvo labai sumaniai parinkta Čepkelių pelkėse. Lyguma apaugusi nedideliais medeliais, labai klampi, po vandeniu grįsti medžiu takai. Nepataikęs kojos ant tako kaip mat nuslysti į dumblą, todėl turi laikytis grįsto tako. Paėjus tuo varginančiu taku pasirodo miško tankmė-sala. Stovyklavietę pastebi tik priėjęs prie jos arti. Iš plonų medžių kamienų padaryti stalai ir suolai. Kelių ir keliolikos metrų atstumu viena nuo kitos pastatytos palapinės paprastos, iš medžio, dengtos samanomis, eglėšakiais. Tėvas, mane pamatęs, labai nustebo. Kai viską papasakoju, jis, pasitaręs su būrio vadu Gražuoliu, nusprendė mane pristi į būrį. Taip tapau partizanų. Tuo metu būryje buvo apie 30 vyrų, daugiausia iš Marcinkonių kaimo. Tai buvo sėslus, mažai judantis, pats neieškantis susitikimų su okupantais partizanų būrys. Į tuos miškus ir kaimus rusų kariuomenė važiuodavo tik labai dideliais būriais arba net batalionais. Kaimus administravo partizanai. Po juos vaikščiodavome ir dienomis, nes išdavikų ir skundėjų daug nebuvo.

Pasirodo, toje pelkėje buvo ir daugiau salelių. Vienoje jų gyveno partizanas Gardinas su žmona, prie jų atskiroje palapinėje – partizanas Tigras. Tai buvo studentas, nebaigęs universiteto ir pasitraukęs į mišką. Pasirodo, jam buvo neįdomu per dienas kortuoti ir klausytis įvairiausių pasakojimų būryje, todėl jis apsigyveno toje salelėje. Kartą Tigras, atėjęs į mūsų stovyklą, pakalbino mane eiti kartu su juo. Jis esąs palapinėje vienas, bus apie ką pakalbėti: jis – studentas, aš – gimnazistas. Būrio vadas Gražuolis neprieštaravo ir perėjau į Gardino grandį. Salelė buvo už 300-500 m nuo pagrindinės stovyklos. Apsigyvenęs Tigro palapinėje pasirinkau Lapo slapyvardį.

Maistu turėdavome pasirūpinti patys. Bekoną iš kaimo parsiveždavome vežimu iki vandens, o iki stovyklos reikėdavo parsinešti. Pagrindinis maistas – kruopienė su kiauliena. Įvairesnio maisto gaudavome tik išėję su reikalais į kaimą, nors šilų dzūkai patys valgydavo tai, ką gaudavo iš karvutės arba vištos. Lakstydavo kieme ir keletas paršiokų, kurie lengvai pralįsdavo pro vartų apačią. Šilų dzūkėliai rugelius, pasėtus geresnėje žemėje, nusipjaudavo pjau-

tuvais. Gal todėl šie dzūkėliai buvo ypatingi žmonės. 1947 m. mes vaikščiojome po kaimus dienos metu. Žinoma, buvo ir čia vienas kitas, norėjęs pasišildyti "Stalino saulėje", bet juos atidžiai prižiūrėjo kaimynai ir laiku išpėdavo partizanus, todėl išdavysčių dar nebuvo. Jos prasidėjo vėliau, kai į Lynažerio kaimą buvo atsiųstas mokytojauti poetas K. Kubilinskas.

Kartą į pagrindinę stovyklą atėjęs ryšininkas Gražuoliui pasakė, kad Lynažerio kaime iškepta duona ir reikia ją parsigabenti. Gražuolis šią užduotį patikėjo partizanui Dzūkui*, o kitą liepė pasikviesti iš Gardino grandies. Atlikti šią užduotį paskyrė mane. Pasiėmiau Tigro automata ir su Dzūku nuėjome į Lynažerio kaimą. Iš sutiktų žmonių sužinojė, kad kaime ramu, šviečiant saulutei atėjome pas ūkininką. Pasirodo, kad duoną kepė kelios kaimo merginos ir mūsų laukė ne vien su duona. Dzūkas čia savas ir visi jį pažįsta, kalba rišasi sklandžiai. Davė ne tik pavalgyti – dar ir namine pavaišino. Merginos žinojo, kad Dzūkas į šį reikalą nespjauna, o aš, šešiolikmetis gimnazistas, nebuvau ragavęs degtinės nei sėdėjęs prie stalo su merginomis. Jos labai nuoširdžiai vaišino Dzūką, o mane, nepažįstamą, apžiūrinėjo kaip eksponatą. Pralinksmėjo mano bendražygis, pagyvėjo merginos, pradėjo raginti ir mane. Neišdriusau prisipažinti, kad nesu ragavęs degtinės, todėl ėmiau ir pabandžiau. Dar po poros taurelių paprašiau šeimininko pakinkyti arklį. Dzūkas važiuoti nenorėjo, bet šeimininkas įkalbėjo. Sukrovė mūsų duoną į du maišus ir mes išvažiavome. Važnyčiojau aš, o Dzūkas vežime traukė dainą. Važiuojant per kaimą Dzūkas pamatė dvi merginas ir, norėdamas pasipuikuoti, ėmė šaudyti iš automato trumpomis serijomis į viršų. Aš jį raminau. Vakarop susiradome kelią ir sausuma privažiavome prie brastos per liūliuojančią pelkę. Apsukę arklį paleidome namo (taip visada darydavome, kai parsiveždavome maistą ar kitą amuniciją arčiau stovyklos).

Pradėjome žygį per pelkę, kurios takas kai kuriomis vietomis buvo grįstas rąsteliais ir paniręs po vandeniu. Murkdėmės, virtom, krito duona, bet apie vidurnaktį išlipome į salos krantą, kur iš karto pasitiko sargyba. Paėmė iš mūsų šlapius maišus su duona ir liepė eiti miegoti. Aš bandžiau ieškoti savo salelės, bet naktį taip ir neradau. Užmigau didžiosios salos pakraštyje. Nubudau saulei tekant, labai

* Dzūkas, tai ne Lioginas Baliukevičius

sušalęs, nes buvau visas peršlapęs. Draugai jau buvo sukilę, pradėjo mane klausinėti, kur mes taip ilgai buvome, nes jie jau pradėjo nerimauti. Nuoširdžiai prisipažinau, kad tai buvo mano pirmas pabandymas „įsirašyti į vyrus“. Man liepė eiti išsimiegoti. Pažadino Tigras, pasakęs, kad turiu prisistatyti būrio vadui Gražuoliui. Jam irgi viską nuoširdžiai papasakojau tik, žinoma, nieko nesakiau apie šaudymą. Po to kelias dienas mane dar auklėjo Tigras. Jis neatlyžo, kol neprisiekiau partizanaudamas daugiau negerti.

Pradžioje savaitė, gal dvi, per tą laiką visi išgirdo apie mūsų nuotykius. Po savaitės buvo sušauktas rinktinės susirinkimas. Jis vyko žiemai paruoštoje stovykloje prie Krokšlio kaimo. Prie stalo, uždengto žaliu audeklu, sėdėjo rinktinės vadas Lokys ir kitų būrių ir grandžių partizanai. Išrinktas trijų žmonių teismas visų akivaizdoje sprendė mūsų likimą. Teismui viską turėjome papasakoti iš naujo. Pasitarę jie priėmė sprendimą: mane, kaip nešaudžiusį, pirmą kartą dalyvavusį tokiaame partizano varda žeminančiame žygyje, nubaudė dvidešimt penkiomis rykštėmis. Mano bendražygis Dzūkas buvo nuteistas griežčiau – penkiasdešimčia rykščių ir mėnesį sėdėti bunkeryje, neišeinant į kaimus ir nedalyvaujant jokioje veikloje. Bausmė įvyko tuoj pat, stebint visiems partizanams. Iš bunkerio išnešė suolą, atnešė specialiai tam paruoštas žilvičio rykštes. Manęs, nusižengusio pirmą kartą ir dar nesubrendusio naujoko, mušdami gailėjosi. Turėjo eiti visi iš eilės ir kirsti po vieną kirtį. Daugumos kirčiai skriejo taip, kad rykštės galas trenkdavosi į suolo apačią ir didelio skausmo nejaučiau, bet kai kurių kirčiai buvo labai skaudūs. Mano bendražygio niekas negailėjo; o pats dvi savaites gulėjo ant pilvo. Po šitos pamokos antrąkart degtinės paragavau jau po Vorkutos „kurortų“, būdamas 25-erių.

Daugiau per devynis mėnesius, kuriuos praleidau šiame būryje, ypatingų nuotykių nenutiko, nes niekur asmeniškai nesusidūriau nei su kareiviais, nei su stribais. Jeigu okupanto valdžios atstovams reikėdavo atvažiuoti į kaimą dėl obligacijų ar rinkti duoklės, be kariuomenės niekur neidavo. Jų apsaugai vykdavo ne mažiau 50 kareivių būrys.

Pirmomis dienomis tėvas buvo patenkintas, kad aš esu šalia ir jis gali su manim dažnai bendrauti. Bet tėvas dažnai išeidavo ir dingdavo mėnesiui arba dviems. Visų aš jo kelių nežinojau, nebuvo priimta klausinėti ir pasakoti, kas ką daro. Grįžęs iš vieno tokio žygio

tėvas jau buvo pakeitęs nuomonę: motina dėl manęs eina iš proto, nepalįaujamai verkia, reikalauja, kad aš grįžčiau namo. Tėvui pasakė: "Jeigu neparvesi sūnaus, gali ir pats nepareiti".

Apie išėjimą iš miško aš net negalėjau pagalvoti – buvau labai užsidegęs partizanine kova. Prašydavausi į kiekvieną žygį, galėjau dalyvauti pavojingiausiose operacijose, matyt, dėl jauno amžiaus nejaučiau jokios baimės. Tėvas, matydamas, kad manęs neperkalbės, paprašė Lokio ar Gražuolio, kad mane pasaugotų. Aš jčiau, kad į pavojingesnius žygius manęs jau neima, palieka stovykloje. Tai mane labai žeidė. Aš visa tai papasakojau savo draugui Tigrui. Tigras man prisipažino, kad ir jam nelabai patinka šio būrio sėslumas ir ramus gyvenimas. Jis irgi buvo jaunas, apie 20 m. amžiaus, jį irgi traukė aktyvesnė veikla ir žygiai. Taip mes nutarėmė iš čia trauktis; Tigras ieškodamas aktyvesnės veiklos, o aš nuo įkyrių tėvo raginimų eiti namo. Teisingumo dėlei reikia pasakyti, kad dar vis jaučiau gėdą dėl įvykdyto teismo man ir Dzūkui.

Tigras suderino šį klausimą su mūsų skyrininku Gardinu, ir vieną ankstyvą rytą miškais, aplenkdami kaimus, patraukėmė ieškoti Merkio rinktinės štabo. Tuo metu Merkio rinktinės vyrai garsėjo kaip aktyviausi kovotojai tarp šilinių partizanų. Juk dar per pirmas nepriklausomybės kovas 1918-1922 m. perlojiškiai, pasiskelbę atskira respublika, sugebėjo apginti savo Perloją nuo lenkų okupacijos.

Man šios vietovės buvo visiškai nežinomos ir nepažįstamos – buvau gimęs ir augęs kitoje Nemuno pusėje, ties Druskininkais. Šiliniai žmonės vadindavo "iš Lietuvos", nes jie buvo 20 m. okupuoti lenkų, o kairė Nemuno pusė buvo neokupuota. Tigras čia jau buvo vaikščiojęs, bet irgi dažnai paklysdavo. Vargais negalais per vieną Tigro pažįstamą ryšininką susiradome Merkio vadovaujamą grupę, kurioje gyvenimas buvo kitoks negu tuo metu pas marcinkoniškius.

Keli kilometrai nuo Palkabalio kaimo Varėnos rajone buvo gerai įrengtas Merkio vyrų bunkeris. Tai atviro tipo žeminė su dviejų aukštų gultais, kuriuose galėjo miegoti iki 30 vyrų. Kampe stovėjo stalas, ant lentynėlės radijo aparatas, rašomoji mašinėlė ir kt. Atskira patalpėlė buvo skirta virtuvei, kurioje ant metalinės krosnelės gaminavo maistą.

Kadangi šiuos prisiminimus rašau po penkiasdešimt dvejų metų, prisiminti tiksliai datas yra sunku, todėl aprašysiu tik epizodus, įstigusius visam gyvenimui. Nei aplinkinių kaimo žmonių, nei partiza-

□ Jonas Budėnas-Klebonas, Algirdas Radzevičius-Lapas, Vincas Vaisieta-Šaulys, Julius Karpis-Vieversys, Tigras, Jonas Bičkauskas-Vilkas, Juozas Šilanskas-Šilutis, Bronius Didika-Alksnis

□ Partizanus apdovanojo Rytų Lietuvos vadas (prie stalo) A.Ramanauskas-Vanagas ir jo adjutantas L.Baliukevičius-Dzūkas

nų iki to nepažinojau, todėl aprašyti galiu tik paviršutiškai. Merkio štabe atsirado vyrų, kurie jau anksčiau pažinojo Tigrą, todėl dėl priėmimo į jų būrį jokių problemų neatsirado. Čia viskas buvo tvarkoma pagal partizanų statutą. Per kelias savaites tapome uniformuotais kariais ir nesisiskyrėmė nuo kitų. Gavome vietą ant gultų ir įsijungėme į jų gyvenimą. Eidavome kartu apsirūpinti maistu, vandenį medine statine nešėme net iš Palkabalio kaimo. Dalyvavome ir kituose žygiuose, nes Merkio vadovaujami vyrai buvo veiklūs ir drąsūs. Ypač krito į akis ir buvo pavyzdžiu kitiems Nemunas, Vievysys, Šilutis, Klebonas ir kt. Mane, kaip ir anksčiau, globojo Tigras.

Kartą auštant, grįždami iš naktinio žygio, apsistojome viename kaime pas ūkininką dienavoti. Suvirto vyrai kaip stovi ant lovų, suolų, grindų. Aš avėjau naujais auliniiais batais, kurie labai nugraužė kojas. Užlipęs ant krosnies, juos nusiaviau, ir užmigau. Ryte prieš kalnelį, ant kurio stovėjo trobesiai, sargyba pastebėjo išsidėsčiusius ir supančius sodybą rusų dalinius. Sargyba prikėlė visus miegančius, ir per lygumelę, kuri dar buvo neapsupta, partizanai ėmė trauktis. Mane prikelti pamiršo. Tik šeimininkas, tikrindamas, ar ko nepalikome, rado mane miegantį. Tada aš, pamiršęs, kad esu basas, stvėriau ginklus ir pro duris. Pabėgėjęs gal 100 m prasidėjo šaudymas. Greitai pribėgęs miškelį pavijau vyresnio amžiaus partizaną Šturmą. Kitame kaime gavau batus, o vienas žmogus nuvežė mus į vietą. Deja, ne visi žygiai baigdavosi taip laimingai.

Aš prašydavausi į visus žygius, visus išėjimus, bet ne visur mane išleisdavo, matyt, dėl amžiaus. Nepaėmė manęs ir į tą žygį, į kurį išėjo mano draugas Tigras, Alksnis ir Narcizas ir iš kurio, mano didžiam sielvartui, negrižo du – Alksnis ir Tigras. Draugo mirtį išgyvenau labai skaudžiai, nes jis buvo mano svajonių karys ir auklėtojas.

Daug bendražygių mane guodė, bet ypatingos užuojautos sulaukiau iš vieno taktiško ir narsaus skyrininko, kulkosvaidininko Klebono. Jis, matyt, pasitaręs su vadu Merkiu, mane priėmė kulkosvaidininko padėjėju. Į mano pareigas įėjo vokiško kaspininio kulkosvaidžio priežiūra. Žygio metu aš turėjau nuo kulkosvaidžio niekur nesitraukti, o kautynių metu būti šalia Klebono, padėti jam, jungti šovinių kaspinus ir kt. Tai laikiau garbe. Laikas ėjo, žaizdos gijo, laukė naujos netektys.

Ypatingas momentas mano gyvenime buvo priesaika. Tą dieną į

mūsų stovyklą atvyko Pietų Lietuvos partizanų vadas Vanagas (Adolfas Ramanauskai) su adjutantu Lionginu Baliukevičiu-Dzūku. Juos lydėjo apie 10 uniformuotų, gerai ginkluotų partizanų. Visų nuotai-ka buvo pakili. Merkio ir Nemuno buvome išmokyti rikiuotės, griežtokai išmuštruoti, nes sutikti tokią aukštą partizanų vadovybę buvo garbė. Susirinko visi Merkio rinkinei priklausę partizanai, išsirikiavome būriais. Iškilmės prasidėjo partizanų malda ir himnu. Po to visi, dar neprisiekę, tarp jų ir aš,ėjome prie stalo, bučiavome kryželį, vėliavą ir ginklą. Po priesaikos sekė apdovanojimai. Nar-sumo ir uolumo juostelėmis buvo apdovanotas ir mano porininkas Klebonas. Yra išlikę šios šventės nuotraukos. Po to su vadais fo-tografavosi ir mūsų merginos: partizanės, seselės. Vienintelė gyva likusi iš tą dieną davusių priesaiką yra mano bendražygė Antanina Lukšytė-Milda, su kuria iki šiol nuoširdžiai bendraujame. Vakare prie laužo buvo suvaidintas veikaliukas iš partizanų gyvenimo, režisuotas Merkio. Jame ir aš vaidinau "šiaudadūšį" partizaną, kuris užpultas priešo paslepia savo ginklą ir kelia rankas. Tai, žinoma, man nepatiko, bet reikėjo kažkam atlikti ir tokį vaidmenį. Po to skambėjo savos kūrybos eilėraščiai, kuriuos skaitė ir Milda.

*Atleisk, kad neverkiau suklupus,
Nevadinau Tavęs vardu,
Ir tardant priešiui, išsigyniau,
O, ne! Jo nežinau! Nepažįstu...*

*Jaučiu, greit laisvė atplasnų mums.
Užteks aukų, mirties, kovų,
Bet kur tada Tavęs ieškosim
Kai nematysim tarp savų?*

*Milda
Dzūkijos miškai 1948*

Bet visų labiausiai atmintin įstrigo dainos. Dega laužas, aplink sėdi ir stovi 50-60 vyrų, o šilais liejasi gaudžios, iš širdies plaukiančios partizanų dainos. Jos buvo didelis stimulas, ryžtas toliau kovoti su nepalyginimai stipresniu nuožmiu priešu.

Kartą prie Barčių kaimo, Varėnos r., iš pasalos buvo apšaudytos dvi mašinos, pilnos stribų ir aktyvo. Mūsų grupė išsidėstė aukš-

tumėlėje, o mašinoms važiuojant lyguma atidengėme ugnį. Buvo nukauta ne tik apsauga, bet ir keletas aktyvistų. Apie šį atvejį MGB 2N valdybos ataskaitoje (žr.kn.“Lietuvos partizanų kovos ir jų slopinimas MVD-MGB dokumentuose 1944-1953 metais”) rašoma: *“1948 m. gegužės 7 d. Varėnos vls. Barčių kaimo rj., 5 km nuo Varėnos, banditai iš pasalos apšaudė dvi automašinas, vežusias operatyvinį-karinį ir sovietinį-partinį aktyvą, nurodytame kaime platinusį valstybinę paskolą.*

Apšaudant užmušta 9 ir sužeista 10 žmonių.

Užmušti: partijos Varėnos apskrities komiteto instruktoriai Juozas Novikas ir Vincas Prokapas, komjaunimo apskrities komiteto instruktorius Jonas Gražulis, Varėnos valsčiaus vykdomojo komiteto sekretorius Juozas Pašinskas, moterų organizatorė Novikienė, valsčiaus vykdomojo komiteto instruktorė Palevičiūtė, paruošų agentas Gicevičius, MGB valsčiaus poskyrio operatyvinis įgaliotinis Astrachancevas ir milicininkas Cipliunavičius.

Sužeisti: milicininkas Palevičius, liaudies gynėjas Savickas ir 8 valsčiaus vykdomojo komiteto darbuotojai.”

Kadangi buvau kulkosvaidininko Klebono antruoju numeriu, kautynių metu būdavau šalia jo ir sujunginėčiau šovinių kaspinus, kurie per kautynes “ištirpdavo” bematant. Tokių atvejų buvo ne vienas. Žinoma, buvo ir kautynių, iš kurių tekdavo pasitraukti. Prisi-menu vieną atvejį, kai mūsų grupė, grįždama iš žygio, prieš rytą atėjo į mišką ir visi labai išvargę gavo minutę atokvėpio. Vadas Merkys pastatė sargybą, ir mes sukritome miegoti. Pašokau, kai mano kaimynas spyrė į šoną ir suriko: “Rusai!” Čiupau ginklą ir nėriau su visais į krūmus. Šaudymas jau buvo prasidėjęs, bet rusai atėję pėdsakais nespėjo mūsų apsupti, nes susišaudė su sargyba. Tą kart virsdamas per krūmus, pamečiau savo “valterio” apkabą. Liko tik vienas šovins. Atsimenu, draugai juokdavosi, kad likau su vienu šoviniu pačiam nusišauti. Tuose žodžiuose buvo tiesos, nes nei vienas partizanas niekada nėra galvojęs, kad pasiduos priešui gyvas. Ilgokai vaikščiojau su vienu šoviniu trumpajame ginkle, nes tuo metu trumpieji ginklai buvo deficitas. Mano ilgasis ginklas buvo parinktas “pagal kepurę” – rusiškos kavalerijos trumputis šautuvas. Kai eidavo į žygį ne visi, tai iš kitų draugų buvo paimami automatiniai ginklai. Aš ginklais dažnai keisdavausi su partizanu Šturmu, kuris nešiojosi rusišką, labai lengvą desantininkų automatą.

Palkabalio kaime gyveno vado giminaitis, pagrindinis mūsų ryšininkas Kirvis. Vieną rytą Kirvis pranešė, kad prasidėjo miškų "valymas": sutraukta daug kariuomenės ir greičiausiai mūsų miško teritorija yra apsupta. Visiems staiga buvo duota komanda pasiruošti atsitraukimui. Vadai nutarė trauktis per geležinkelį,ėjusį tarp Marcinkonių ir Varėnos. Prasidėjo atsitraukimas. Priekyje ėjo žvalgai. Priėję geležinkelio liniją sustojome, laukdami žinių iš sugrižtančių žvalgų. Grįžę vyrai pranešė, kad palei visą geležinkelį išrikiuoti kareiviai. Kadangi rusų kareiviai stovėjo ne ant bėgių, bet miške šalia geležinkelio, vadai pasiuntė du partizanus su automatiniais ginklais prie kareivio nusitaikyti į jį ir liepti tylėti, o mes po kelis bandy-sime pereiti geležinkelį ir išeiti iš apsupimo. Tą atvejį gerai mačiau, nes stovėjome su Klebonu arti kareivio. Per tankmę prišliaužė prie jo du mūsų vyrukai ir staigiai atsistojo, nukreipę į jį savo ginklus. Kareivėlis suakmenėjo ir tylėjo. Jo automatas liko ant peties. Labai tyliai, kad neišgirstų už šimto metrų stovėjo kitas kareivis, mūsų pirmoji grupė iš trijų žmonių perbėgo galežinkelį ir sugulė kitoje sankasos pusėje, nutaikę ginklus į kareivį. Tą jis puikiai matė, bet tylėjo. Su antrąja grupe perėjo jau šeši partizanai. Kaip buvo sutarta, mes likome saugoti kareivėlio, sugulę už sankasos, o tie pirmieji pasitraukė toliau į mišką. Taip mes visi (30 vyrų ir kelios moterys) laimingai perėjome geležinkelio sankasą, o kareivis nepajudėjo. Kada perėjo visi partizanai, tada staiga pasitraukė ir mūsų smarkuoliai, saugoję kareivį. Ilgai visi svarstėme, kodėl tas kareivis mus praleido, ir niekaip nesupratome, ar jis pabijojo mirties, ar buvo mums gailestingas.

Po to mes pasitraukėme net į Marcinkonių miškus. Kuomet praėjo siautimas, grįžome į savo senas vietas. Mūsų žeminės rusai neaptiko. Ji stovėjo kalno aukštumoje, o šalia buvo lygi, šviesi aikštelė, kurioje vyko mūsų dieninis gyvenimas – teoriniai ir praktiniai mokymai. Saulėtomis dienomis aikštelėje ilsėdavomės, šildydavomės saulutėje, žaidėmė įvairius žaidimus. Vieną tokią dieną, esant daugumai partizanų, pastebėjome mūsų link einančius penkis vokiškomis uniformomis apsivilkusius vyriškius. Visur vaikščiojome su trumpaisiais ginklais, o ilgieji ginklai stovėdavo šalia arba piramidėse. Visi čiupome ginklus, bet tie keisti žmogystos ėjo mūsų pusėn, nors jau aiškiai pamatė stovyklą bei žeminę. Mes juos apsupome ir vadai pradėjo su jais kalbėtis. Pasirodo, jie lietuviškai prastai suprato, o

kalbėjo vokiškai. Visus juos nuvedė į žeminę ir apklausė. Apklausoje dalyvavo vadai Merkys, Nemunas ir vokiškai šiek tiek kalbantis Vieversys. Jie buvo vokiečių belaisviai, atvežti į gretimą kaimą kirsti ir doroti miško. Iškilo didelė problema, ką daryti su penkiomis gyvūbėmis? Laisvu nuo darbo metu jie vaikščiodavo po kaimus ir duone liaudavo, nes rusų stovykloje prastai maitindavo. Grįždami iš kaimo į savo stovyklą, paklydo ir keliukas atvedė tiesiai pas mus. Vadai tarėsi, ką daryti su tais vokiečiais. Paleisti juos pavojinga, reikėtų keisti stovyklos vietą, o tai yra nepaprasta, reikia statyti naują žeminę ir t.t. Juos likviduoti irgi nesąžininga, nes žmonės nekalti. Juos pavalgydino ir mūsų vadai ilgai sprendė šį klausimą. Galiausiai buvo nutarta belaisvių nelikviduoti, į mūsų būrį nepriimti (nors jie labai prašėsi), užrišus akis nuvesti prie jų stovyklos. Palydėti vokiečių paskyrė ir mane. Užrištomis akimis mes juos vedėme kelis kilometrus ir tik arti jų stovyklos, prie pat kaimo atrišome akis. Į kaimą mes eiti negalėjome, nes jų stovyklą saugojo ginkluoti kareiviai. Eidami užrištomis akimis, vokiečiai buvo įsitikę, kad mes juos nuvedė toliau nuo savo stovyklos sušaudysime. Tą mums sakė Vieversys, kuris su jais kalbėjosi. Kai atrišome akis ir palcidome, jie ilgai dėkojo mums. Po to porą savačių mūsų stovykloje buvo padidinto budrumo padėtis. Sargybą iš trijų pusių ėjome ir dieną, ir naktį. Bet vokiečiai mūsų stovyklos neišdavė.

Po kokių pusės metų, man būnant Merkio rinktinės štabe, prisistatė mano tėvas. Aš labai nustebau, bet Merkys jį sutiko kaip seną pažįstamą, nes tai buvo ne pirmas jo atėjimas į šį būrį. Ilgai jie kalbėdavosi su Merkiu, bet jų pokalbio turinio nežinau. Kas du trys mėnesiai mano tėvas būtinai čia pasirodydavo, bet manęs jau neagitavo eiti namo. Papasakodavo apie mamą, gimines, pasiteiraudavo apie mane ir vėl išeidavo.

Beje, tėvas traukėsi su mūsų būriu iš apsupimo per geležinkelį. Aš jam daviau savo "parabelį", nes jis ginklo nesinešiojo. Bet kai priejome didesnę miško kelią iš kaimo į kaimą, su tėvu atsisveikino ir jis pasiliko su savo lazda ir terba. Visa tai pasakoju dėl to, kad man iki šiol neaišku, kaip aš gyvas pakliuvau į priešo rankas. Ar aš buvau Merkio ir tėvo apgaulės būdu išviliotas iš miško, ar tikrai turėjau atlikti kažkokią užduotį? Su Merkiu šito išsiaiškinti jau negalėjau, o tėvas, sutiktas Lukiškėse ir grįžęs iš lagerio, tvirtino, kad jis čia niekuo dėtas.

Labai vėlyvą 1948 metų rudenį (spalio ir lapkričio mėn.) mane pasikviečia Merkys ir duoda ypatingą užduotį. Šios paslapties niekas negali žinoti. Kadangi esu kauniškis (tėvas po nepriklausomybės kovų buvo gavęs sklypą Petrašiūnuose ir pasistatęs namą), kurią laiką gyvenau ten, pažįstu miestą, todėl ši užduotis pavedama man. Turiu nuvažiuoti į Kauną ir prisistatyti vienam žmogui, vykdyti jo nurodymus ir parvežti paketą. Aš buvau labai nepatenkintas, nes norėjau būti čia, kur vyksta tiesioginė kova su okupantu. Bet po poros dienų mane pradeda kalbinti ir Klebonas – užduotis atskinga ir aš turiu ją vykdyti. Taip įtikintas nuėjau pas Merkį. Man išdavė pasą, kitas pažymas ir buvo viską išaiškino. Aš dar paprašiau, kad prieš išvykstant leistų pasimatyti su motina. Merkys leido, tik įspėjo apie kelionę ir užduotis nieko nepasakoti.

Taip aš iš būrio į būrį, apie 100 km keliavau iki Liškiavos vienuolyno. Kelionė buvo ilga, nes Norulių būryje įstrigau kelioms savaitėms – vyko rusų siautimai, negalėjau persikelti per Nemuną. Pasibaigus siautimui, vieną naktį buvau perirtas per Nemuną ir nuo ten jau vienas parėjau pas mamą. Susitikimas su motina buvo ypač graudus, nes buvau vienturtis sūnus. Ji taip manimi džiaugėsi, nes nežinojo, kad pas ją būsiu neilgai. Persirengęs civiliais drabužiais, uniformą ir ginklą paslėpęs gerai žinomoje vienuolyno vietoje, praleidęs šv. Kalėdas su motina, kai jos nebuvo namie, pėsčias patraukiau į Alytų. Alytuje nustojau baimintis, nes visi aplinkiniai man buvo nepažįstami. Toliau pakeleivinga mašina pasiekiau Kauną ir prisistačiau nurodytu adresu. Mane sutiko vidutinio amžiaus žmogus, kuris jau viską žinojo ir manęs laukė. Apie jokias užduotis jis neužsiminė, tik liepė rytojaus dieną ateiti į Taikomosios dailės mokyklą. Paaiškino, kad aš turiu laikinai įsikurti ir laukti užduoties. Kitą dieną buvau priimtas į Taikomosios dailės mokyklą, apgyvendintas bendrabutyje, ir visas buvo atlikta greitai ir sklandžiai. Pradėjau lankyti pamokas. Per TSRS konstitucijos pamoką į klasę atėjo dėstytojas – tas pats žmogus, kuriam prisistačiau atvykęs. Mane ištikėjo šokas. Bet po pamokos jis mane nuramino, kad tai yra konspiracija, kad būčiau ramus ir niekam neišsiduočiau. Taip praėjo keli mėnesiai, o jokios užduoties negavau. Pradėjau nerimauti, o dėstytojas mane vis ramino. Vienu metu norėjau grįžti atgal, bet mane įspėjo, kad toks elgesys bus traktuojamas kaip partizaninės drausmės pažeidimas.

Kartą iš pamokos mane iškviatė pas direktorių, kur jau laukė du civiliai apsirengę vyriškiai. Pasitikslinę mano tapatybę, uždėjo antrankius ir atsidūriau Kauno saugumo rūsiuose. Pirmasis tardymas įvyko jau Varėnos KGB. Aš bandžiau viską neigti, bet kagebistai mušdami, susprogdinę kairės ausies būgnelį, sutraiškę dešinę plaštaką, numetė ant stalo partizanines nuotraukas ir privertė patikėti, kad aš partizanas ir laisvės jau nematysiu. Kada prisipažinau, pradėjo tvarkyti dokumentus: nufotografavo, paėmė pirštų antspaudus. Pirštų antspaudus ėmė viena totorė, anksčiau gyvenusi Liškiauvoje. Ji man pasirodė nuoširdi ir papasakojo, kad prieš tris dienas suėmė ir mano tėvą, o prieš keletą mėnesių, t.y. 1949 m. žiemą (sausio ar vasario mėn.), žuvo visi mano bendražygiai ir vadas Merkys.

Tardymų metu ir norėdamas negalėjau nieko išduoti, nes partizanavau svetimame krašte, nieko nepažinau ir manęs niekas nepažino. Negalėjau išvardinti net savo žuvusių bendražygių pavardžių. Varėnoje, kai aš gyniausi, kad niekur nedalyvau, tik skutau bulveles ir nešiojau vandenį, man akistaton buvo atvestas tas pats ryšininkas Kirvis, kaip paskui paaiškėjo, už auksinį laikrodį ir butą Varėnoje pardavęs savo pusbrolio Merkio būrį. Jie buvo išduoti 1949 m. žiemą, visi žuvo didvyrių mirtimi savo bunkeryje netoli Palkabalio kaimo.

Nuo didesnių kankinimų mane išgelbėjo totorė iš Liškiauvos, kuri papasakojo visus man nežinomus įvykius. Todėl manęs nereikalavo nei parodyti bunkerio, nei išduoti ryšininko, kuris jau pabėgęs į Varėną mane patį išdavė. Jo dėka turėjau prisipažinti visus įvykdytus žygius, kuriuos jis labai stropiai papasakojo per akistatą. Vilniaus saugume buvau labiausiai tardomas dėl veiklos, kurią turėjau atlikti Kaune. Gal tas konstitucijos dėstytojas, sužinojęs, kad Merkio štabas žuvęs ir norėdamas manimi atsikratyti, įdavė mane? O gal tėvas, neišlaikęs kankinimų, pasakė? To aš nežinau ir, ko gero, jau nebesužinosiu.

Po Vilniaus saugumo, po Lukiškių kalėjimo atsidūriau Vorkutos 8-oje šachtoje, vadinamoje Rudnik. Kasiau "tėvynei" anglį. Per metus galėjau parašyti tik du laiškus. Motina laiškuose vis bardavo, kad labai retai rašau. Po kiek laiko pradėjau iš mamos (garbė jai ir šlovė per amžius) gauti gerus siuntinius. Visi buvome sunumeruoti katorgininkų numeriais ir po patikri nimo nakčiai užrakinami barakuose, grotuotais langais. Iš šachtos gilumos man pasisekdavo išlįsti

darbams ant žemės už lašinius, gaunamus iš mamos. Tada jau dirbdavau aptarnavimo brigadoje, kuristatydavo naujus barakus. Tapau gerai kvalifikuotu tinkuotoju-dažytoju. Kas trys mėnesiai vykdavo kalinių sveikatos patikrinimas. Jeigu ant sėdmenų gydytojas užčiuopdavo raumenų, toks kalinys būdavo priskiriamas pirmos kategorijos darbininkams, dirbantiems šachtoje. Tuomet iškart pervesdavo į atskirą šachtininkų baraką ir jau rytojaus dieną tekdavo leisti kelis šimtus metrų po žeme. Yra nutikęs atvejis, kai mane su dviem latviais užgriuvo anglis ir draugai mus atkasė tik po kelių valandų. Bet gavęs siuntinį vėl išlįsdavau iš šachtos ir laukdavau kitos komisijos. Taip visus penkerius metus ir kovojau už lengvesnį, ne tokį pavojingą tinkuotojo-dažytojo darbą.

Šio įvykio nėra girdėję net seni kaliniai, už trockininkų veiklą kalintys jau po dvidešimt metų. Žinau, kad visos doros motinos myli savo vaikus, žinau, kad jos gali aukotis dėl savo vaikų. Bet kokios stiprybės pilna buvo motina, kuri po trejų metų viena per visą Europą vagonais atidardėjo aplankyti lageryje kalinio sūnaus. Buvo dar Stalino režimas ir pamatyti manęs ji negalėjo. Mane iškvietė prižiūrėtojai į vachtą ir atidavė jos atvežtą siuntinuką. Tik tada supratau, kad čia, kažkur už spygliuotų vielų, stovi verkdama mano motina, kuriai nelemta pamatyti savo vienturčio sūnaus. Mes su draugais užlipome ant valgyklos stogo ir ilgai stebėjome tundrą, nors prižiūrėtojai ir gąsdino karceriu. Ir tikrai pamatėme vienišą moterį, traukiančią per pusnynus į Vorkutą. Kokią širdgėlą nešėsi moteris, mano motina, nepamačiusi savo sūnaus, kokie bejausmiai buvo Stalino budeliai, neleidę susitikti motinai su sūnumi, atvažiavusiai beveik iki Uralo kalnų iš Lietuvos. Pasikartosiu: kaliniai, praleidę dvidešimt metų lageryje, tokio atvejo nebuvo girdėję. Garbė, šlovė ir padėka jai, jau užbaigusiai savo gyvenimo kelią ir vargus.

ŠEIMOS LIKIMAS

Gimiau ir augau Ukmergės aps., Taujėnų vls., Vadų k. Šeimoje buvome penki. Tėtis Petras Morkūnas, g.1899 m., mama Elena, g.1903 m., sesuo Zofija, g.1925 m., brolis Kostas, g.1930 m., ir aš, Algimantas, g.1935 m. Tėtis, kaip savanoris, gavo žemės 8 ha, ir mes persikėlėme į vienkiemį. Aš lankiau Taujėnų pradinę mokyklą, sesuo pramoko siuvėjos amato, brolis Kostas įgijo traktorininko specialybę. Tėtis buvo labai nagingas, mokėjo viską daryti: arklius kausyti, pečius mūryti ir t.t.

Nuo 1948 m. pas mus pradėjo lankytis partizanai, buvo padaryta slėptuvė, kurioje galėjo slėptis iki 5 vyrų. Lankydavosi Vyčio apygardos partizanai: Petras Sinkevičius-Ažuoliukas, Jonas Sinkevičius-Sermukšnis, Kazys Gečiauskas-Garvežiukas, Jeronimas Mulevičius-Verpetas, Adelė Juzokėnienė-Liūtienė, Vanda Adomaitytė-Krienienė, Povilas Kupčinskas-Alijošius, Pranas Dirsė-Kraštelis.

1950 m. kovo 2 d. mūsų namuose žuvo Ažuoliukas, Šermukšnis, Alijošius, Krienienė, Kraštelis pasidavė gyvas. Vyrai buvo, matyt, išduoti*, nes kareiviai žinojo, kiek pas mus buvo partizanų.

Sniego buvo labai daug, todėl ilgai negalėjo uždegti namo. Bet kai užsidegė, viskas sudegė, nedavė net knygų išnešti, o kai sesuo jas išnešė, stribas sumetė atgal į ugnį. Per susišaudymą aš buvau mokykloje. Nutaikęs progą išėjau namo (mūsų sodyba nuo mokyklos buvo už 2 km), eidamas pamačiau du vežimus, prikrautus žmonių, iš paskos varomus tėtį, seserį ir surištą partizaną.

Atėjęs į namus, jų neberadau, baigė degti paskutiniai sienojai, aplink telkšojo klanai kraujo, mėtėsi bintai, gilzės, o tvoros ir medžiai buvo sušaudyti kaip rėtis.

Visur tuščia, nė vieno žmogaus, tik tvarte gyvuliai kažkaip nuliūdę, galvas nulenkę stovėjo. Padaviau gyvuliams šieno ir nežinau, ką daryti, kur eiti – tik kuprinė ant pečių ir daugiau nieko. Žinojau,

* Žr. dokumentinį priedą. – Red.

□ Stovi: Vaclovas Pauliukonis-Girėnas, Jonas Baravykas-Vigandas, būrio vadas Jonas Mockėla-Tūzas(?), Kostas Morkūnas-Nemunas, atsiklaupę: Grigonis-Nykštukas, Vytautas Ūsonis-Aidas

□ Stovi: Romas Misionis-Gediminas. Sėdi: Lionginas Blauzdis-Dobilas, Petras Žalkauskas-Viesulas, Kostas Morkūnas-Nemunas, būrio vadas

□ Jeronimas Mulevičius-Verpetas, Petras Sinkevičius-Ažuolas, Kazys Gečiauskas-Garvežiukas

□ Petras Sinkevičius-Ažuolas žuvo 1950 03 02 Taujėnų vienkiemyje pas Petrą Morkūną

□ Čekauskas-Kirvis ir Petras Sinkevičius-Ažuolas

kad mama Ukmergėje. Galvojau, ar ji grįš, ar sribai ją sulaikys Taujėnuose.

Po šios nelaimės nebebuvo noro daugiau mokytis, bet tėtis liepė baigti 8 klases. Vargais negalais baigiau.

Mano brolis Kostas dirbo Lūkynės tarybiniame ūkyje traktorininku, čia ir susipažino su Vyčio apygardos partizanais. 1950 m., būdamas 20 metų, įstojo į Vaclovo Pauliukonio-Girėno būrį. Kosto slaptyvardis buvo Nemunas. Žuvus Girėnui, vadovavimą būriui, kuriame dar buvo likę partizanai Lionginas Blauzdys-Dobilas, Petras Žulkauskas-Viesulas ir Romas Misonis-Gediminas, perėmė brolis. 1952 m. liepos 17 d. Taujėnų miško masyve išduoti ryšininko Stasio Briaunio žuvo visi brolio būrio partizanai. Išdavikas iš Taujėnų apylinkės pabėgo į Klaipėdą.

Mūsų brolių lavonus nuvežę į Ukmergę išniekino milicijos kieme, paskui nuvežė į Pivonijos mišką ir palaidojo į dar nuo karo užsilikusius apkasus. Tuose apkasuose jau mūsų dienomis buvo iškasta apie 211 partizanų, jų palaikai perlaidoti Dukstynos kapinėse.

O mes slapstėmės nuo išvežimo: namuose nemiegojome, palikdavom mamą vieną. Mudu su tėte net žiemą patalus pasiėmę eidavome į miškelį miegoti. Vis tiek sužinojo, kur mes slepiamės, ir išvežė. Tėtį net virvę ant kaklo užrišę korė, reikalavo pasakyti, kur Kostas. Bet koks tėvas galėtų tikrą sūnų išduoti?

Po brolio žūties praėjus dviems savaitėms surengė paskutinį vežimą iš Lietuvos, nes jau nebebijojo keršto. 1952 m. paskutinėmis dienomis manęs ir sesers nebūdavo namuose, aš dirbau su vyrais statybose, o sesuo per žmones ėjo siūdama. Apie 2 val. nakties ginkluoti vyrai mane prikėlę liepė sėsti į "viliuką" ir nuvežė į Taujėnus. Ten jau radau mamą su tėčiu.

Kitą dieną pasirodė sesuo su ryšulėliu. Geri kaimynai dar sušėlė – kas lašinių, kas duonos, drabužių – nes nieko neturėjome, viskas buvo sudeginta. Be mūsų, dar atvežė iš Bobelių Žalkauskų šeimą (tėvą, motiną, dukterį ir du brolius), kurių sūnus žuvo kartu su mano broliu. Tėvelį pasikvietė į sribyną, surašė aktą, liepė pasirašyti. Anksti rytą, iš keturių pusių apsupti karcivių, atsisveikinome su mokykla, draugais, pažįstamais ir broliu, kurio net kapo vietos nežinojome. Tačiau kad jis žuvęs, žinojome, nes tėtis matė jį nušautą, kai buvo nuvedę atpažinti lavono. Tada tėtis atsiklaupęs paskutinį kartą pabučiavo šaltas sūnaus lūpas.

Į mūsų grotuotą vagoną sutilpo 33 žmonės su vaikais: mūsų šeima (4 žmonės), Žulkauskų (5 žmonės), Švežikienės šeima (6 žmonės, jauniausias buvo 1 metų), seserys Godlauskaitės, Žukauskų šeima (4 žmonės), Barsukienės šeima (4 žmonės), Elvyda Morkūnaitė su broliu Teisučiu ir keletas žmonių su vaikais iš Žemaitijos, pavarėdžių nepamenu. Pastarieji laikėsi atskirai ir vengė su mumis bendrauti.

Pajudėjo iš Lentvario ilgas 120 vagonų ešelonas, iš priekio ir galo varomas garvežių – tai buvo paskutinis trėmimas iš Lietuvos.

Kartu su mumis važiavo mokytojas iš Ukmergės, turėjęs žemėlapią, tad jis pagal miestus pranešdavo, kokia kryptimi juda mūsų ešelonas. Pravažiavome Baltarusiją, Smolenską, Riazanę, Kazanę... Žukauskas pasakė, kad važiuojame Sibiro kryptimi, tik nežinia, į kokią kraštą pateksime. O Sibiro platybės Lietuvos žmonėms jau buvo žinomos... Pravažiavome Sverdlovską, Kurganą, Omską, Novosibirską – labai dideli miestai su dideliais fabrikais ir gamyklomis. Mūsų tremtinių ešeloną per didžiuosius miestus vengė vežti dienos metu, tad prieš tai jį įvarydavo į kokį nors užkaborį, išlaikydavo iki vakaro, o tada vėl pirmyn. Kelionė labai ilga, važiavome 12 parų, ir vis nematyti galo. Pakeliui tik laukai, nuskurdusi augmenija ir moterys, stotyse pardavinėjančios paplotėlius su kopūstais ir uogiene. Mus jau pradėjo nebe taip saugoti, išleisdavo stotyse net po tris žmones, leisdavo atsinešti virinto vandens ir duonos, žuvies, nes mūsų atsargos jau baigėsi. Taip norėdavosi atsistoti ant žemės, pavaikščioti, nes vagone vietos nebuvo – jis buvo sausakimšai prigrūstas žmonių ir mažų vaikų. Vaikai pasidarė irzlūs, motinos maitindavo juos kuo turėjo, atiduodamos savo kąsnius vaikams.

Man pakilo temperatūra, nes gulėjau ant gultų prie lango, tai, matyt, galvą iškišau ir supūtė. Temperatūra pakilo iki 40 laipsnių. Paaiškėjo, kad su mumis važiuoja ir medikė. Ji man davė tablečių ir suleido vaistų. Netrukus aš jau vėl buvau sveikas.

Pravažiavome Tomską. Mokytojas nusprendė, kad mus veža į Krasnojarsko kraštą, netoli Uralo kalnų. Pravažiavome Obę, Irtyšių su labai dideliais intakais. Mūsų spėlionės pasitvirtino – atvažiavus į Krasnojarską, mus lydėjusių kareivių būrys ir viršininkai sujudė, pradėjo bėgioti po ešelonus, skaičiuoti "krovinį". Apskritai, nors ir buvo baisus tvaikas ("paraša" irgi su mumis važiavo kartu), jokių didelių ligų ir bėdų nebuvo, visi iškentėjome ir visi pasiekėme mums

skirtą vietą. Valdžia buvo patenkinta, sakė, kad iš viso mūsų ešelone mirė tik keli žmonės. Šeimos galvos jau pradėjo ruošti paskutiniam žygiui, viską sudėliojo, surišo į mazgelius patalynę, nes maisto jau niekas nebeturėjo.

Traukinys sustojo stoties pakrašty, buvo liepta visiems išlipti ir šeimomis sustoti prie traukinio. Vaizdas buvo labai nekoks. Mūsų ešeloną saugoję kareiviai kažkur dingo, liko tik mūsų angelai sargai – ešelono viršininkai su segtuvais laukti atvykstant "pirklių". O pirkliai – kolūkių pirmininkai ir gamyklų direktoriai – netrukus ir atvažio. Pirmumo teisę rinktis darbininkus turėjo direktorius, nes jam reikėjo stiprių ir jaunų žmonių. Mes patekom plytinės direktoriui Sazonovui. Žmogaus būta neblogo, gerai vadovavo mūsų pervežimui iš stoties į 3-ią plytinę, į kurią patekome mes, Žalkauskai, Bareišienė, Žukauskai, Morkūnaitė su broliu ir Sudniai. Tik Švežikienė nepasisėkė – ją "nupirko" kolūkio pirmininkas. Tėtis gerai mokėjo rusiškai, bandė moteriai pagelbėti, bet veltui – niekas nenorėjo moters su penkiais mažais vaikais, iš kurių darbinga buvo tik viena septyniolikmetė Vanda.

Mus nuvežė laikinai apgyvendino raudonajame kampelyje, kiekvienai šeimai paskyrė po kampatį. Netrukus visos šeimos gavo po mažą kambarėlį. Labai greitai išvarė į darbus, nes plytinė dirbo visu pajėgumu, o darbininkų trūko. Labai daug dirbo vokiečių belaisvių. Jie kasė iš kalno molį, o aš su arkliu pilnus molio vežimėlius bėgiais priveždavau prie trosu ir užkabindavau. Trosas tempdavo, reikėdavo labai skubėti, nes kita puse grįždavo jau tušti vežimėliai. Padirbus prikabinėtoju, pervedė pjaustyti plytų. Pjaustyti reikėjo labai greitai, nes molio masė ėjo ištisai, o aš turėjau supjauti keturias plytas ir paskirstyti kiekvienai darbininkei po lygiai. Pasitaikydavo ir broko, bet šiaip su darbu susidorodavau. 2 valandas dirbdavau, 2 ilsėdavausi – dirbdavo kitas. Man tada buvo 17 metų.

Neilgai teko dirbti Krasnojarsko plytinėje. Tėtę pasikvietęs komendantas pasakė, kad seserį siunčia į mišką sakinimo darbams. Tėtis nenorėjo vienos dukters leisti, tai nutarė, kad važiuosime visi. Taip mus, lietuvius, surinko iš visų Krasnojarsko plytų fabričių ir keleiviniu traukiniu nuvežė į Kanską. Tas buvo lapkričio mėnesį. Kanske jau laukė mašinos, kurios mus nuvežė iki Tasėjevo rajoninio miestelio. Per Tasėjevą teka Tasėjevo upė, kuri įteka į Jenisicjų. Jenisiejus – labai galinga upė, į ją įteka Angara, Tunguska ir daug

mažesnių intakų. Jenisiejus įteka į Karsko jūrą, prie Karsko jūros upės plotis siekia beveik 40 km.

Iš Tasčejevo mūsų atvažiavo pasiimti didelis traktorius su rogėmis ir apie 100 km važiuojam traktoriais. Sutemo, važiuojame per miškus, per išvartas – mūsų žmonės rogėmis pradėjo nerimauti. Pagaliau užgirdome lojant šunis, o jų ten turi beveik kiekvienas medžiotojas, turintis šautuvą. Privežė mus traktorius, sušalusius, su menka manta, moterys ėmė verkti. Pasitiko gyvenvietės ūkvedys, kuris ir parūpino pirmą prieglobstį. Mūsų manta buvo labai maža, todėl į pusę namelio tilpo 2 šeimos iš 8 žmonių. Mes apsigyvenome su Sudnių šeima. Namų apyvokos daiktų, jokių baldų nebuvo, tik medinis stalas, sukaltas iš lentų, ir iš kraštų 2 lovos. Kėdžių nebuvo, sėdėti teko ant lovų. Kitą dieną apsilankė čia jau gyvenantys lietuviai, norėdami sužinoti, iš kur mes, kas mes. Jie mums papasakojo apie gyvenvietę, darbą ir gyvenimo sąlygas. Be mūsų, Chroščiovkos gyvenvietėje gyveno Šuteikų šeima, Vaitkus ir Grigaitis su žmona, atvažiavusia pas vyrą, Užgiriai, Sudniai, Morkūnai. Daug latvių, keletas estų, kalmukų ir verbuotų rusų, kurie ilgiau neužsibūna: gautus verbavimo pinigus prageria ir važiuoja toliau. Buvo daug rusų kalinių, kuriems darbas nerūpėjo. Ukrainiečių buvo daugiausia, pasakui pagal skaičių buvome mes, lietuviai. Su ukrainiečiais palaikėme draugiškus ryšius. Po dviejų dienų, dar nespėjus apsiprasti, jau reikėjo pradėti dirbti. Atėjo meistrai rinkti darbininkų, prasidėjo paruošiamieji sezono darbai. Mudu su tėte dirbome kartu, darėme lenteles statinėms: pjovėme medžius, skaldėme 120 cm ilgio lentomis ir krovėme į krūvas. Kiti vežė į dirbtuves, ruošė sezonui statines. Atėjus pavasariui, pradėjome ruošti pušis sezonui, turėjome po 5-10 tūkstančių medžių. Darbas labai sunkus, dirbti trukdė debesys muselių, o su tinkleliu ant veido dirbti buvo labai nepatogu. Planas – 3 tonos smalos, o dar reikėjo ir viršyti planą. Planas nustatytas pagal miško storį ir pagal tai, kiek jis gali duoti smalos. Mes, jaunimas, nelabai puolėm į darbą – planą padarydavome, truputį viršydavome ir eidavome medžioti paukščių, stirnų, kitų žvėrelių. Medžioklėje labai padėdavo šunys: jie tuoj pat surasdavo medžiuosius paukščius ir aptikdavo žvėrių pėdsakus. Aš turėjau labai gerą didelį šunį Tarzaną. Miške kiekvienas buvome pasistatę tokias palapines "šalašus", prie įėjimo į kurias reikėdavo visą laiką kūrenti ugnį, kad būtų dūmų, nes kitaip net pavalgyti per uodus ir museles

□ Mamos augintinė karvutė pienu girdė visą gyvenvietę

□ 1959 m. Komija, Uchta. Antroji Morkūnų šeimos tremties vieta

□ Krasnojarsko kr., Chroščiovkos gyvenvietė

□ Morkūnų šeima, Giedraičiai ir duonos kepėjas su žmona

negalėdavai. Jų priliisdavo ir į burną, visur, kur tiktai būdavo nuogo kūno. Tėvukas su Bijūnu, arkliu iš Lietuvos, vežiojo į sandėlį smalą. Statinė svėrė apie 200 kg, smala turėjo būti švari, be spyglių. Ir taip ketverius metus padirbėjau Sibiro miškuose. Reikėdavo keltis anksti, kol saulė nekaitina, nes per karščius nebėga smala. Eidavome pramintais takeliais, nes žolė kai kur buvo virš galvos, ne kartą pagalvodami, kad tik nesusitikus meškos.

Man vienas kalinys patarė parašyti generaliniam prokurorui Rudenko, kad leistų mokytis. Jis surašė viską ir išsiuntė į Maskvą. Po kiek laiko atėjo atsakymas, kad galiu važiuoti mokytis. Taigi palikau mamą ir tėtį ir išvažiavau pas sesę į Uchtą (Komija), nes tuo metu mano sesuo ten gyveno su vyru, kuris 10 metų kalėjęs lageryje, o dabar buvo tremtyje.

Likusią savo jaunystės dalį praleidau šiaurėje. Šalčiai čia siekdavo net 60 laipsnių, trūko deguonies, todėl mums dėl šiaurės sąlygų už metus užskaitydavo dvejus. Pradėjau dirbti Uchtos mechaninės gamyklos ceche, išmokau kalvio padėjėjo darbo. Su Kuliavu dirbau prie 2 tonų kūjo, bet kai susilaužiau koją, pervedė dirbti į traktorių cechą. Ten pramokau elektriko ir suvirintojo amato. Artėjant 1960 m., gavome raštą, kad mūsų šeimą reabilituoja, ir aš susigundžiau nuvažiuoti į savo brangią tėvynę. Pravažiavus Baltarusiją, nuriėdėjo džiaugsmo ašarėlė, bet kai sugrįžau į tėviškę, iš kurios išvežė prieš 8 metus, nieko nebuvo galima pažinti – likęs tik plynas laukas ir dvi obelaitės. Praleidęs Lietuvoje atostogas, susiradau draugę su namu, nes norėjau, kad tėveliai grįžtų turėtų kur prisiglausti. Man Lietuvoje pavyko prisiregistruoti. Grįžau į Lietuvą 1960 m., po metų sugrįžo mama su tėčiu. Tik tėveliai neilgai gyveno Lietuvos žemėje. Mama mirė sulaukusi 59 metų, tėtis – 71 m.

Man būtų labai malonu, kad jaunimas perskaitytų apie mūsų vargus ir gyvenimą svetimame krašte, toli nuo tėvynės, apie Lietuvos vyrus, kurie žuvo nelygioje kovoje su ginkluota rusų kariuomene. Amžina šlovė Lietuvai ir tiems, kurie rėmė jos sūnus, valgydino, guodė ir šildė sušalusius, glausdami su baime savo namuose.

PRIEDAS

Dokumentai iš Morkūnų šeimos agentūrinio sekimo bylos

Dokumentai ar jų fragmentai liudija, kaip buvo sekama partiza-

□ Algimantas Morkūnas su tėvu
1956 m.

□ Algimantas Morkūnas medžio-
klėje taigoje. 1954 m.

□ Algimantas Morkūnas ir Juozas
Šutrikas su seserimis. Chroščiovka
1953 07 23

□ Grįžus iš tremties į Lietuvą. Mor-
kūnų sodybos vietoje likusi obelaitė

no šeima. Kai kurie dokumentai išversti į lietuvių kalbą. Terminai palikti tokie, kokie vartoti, kai kuriuos žodžius (partizanai, būrys ir kt.) verčiant pagal prasmę.

Аннотация

1950 года по этому списку 2 дня

Мн, Нап. Топушского ВО. И.И. Канижан Ратоевко,
Намандир Бзвара В/р 3202 и-т Нариков, руководящий
В/р 3202 Намандуков и боев зашитий народа Миланомонае
Коставилии кистовилии аннотация в том, что село шема
д. Топушские хутора была проведена кистовилии хутора
трации, в результате которой в 1940-х. операционно
Костовилии группа боевиков была доведена до кистовилии
Маркумаса Митрава с. Канаса, в котором воевал
аннотация бандитов и зашитий боев.

В результате зашитий боев кистовилии бандитов
та в Канасе 5 бандитов из состава банды
Костовилии была уничтожена. Из ко-
нот убито - 4 и один захвачен живым. Во время
та дом Маркумаса сгорел.

Приведенными данными указаны следующие
список:

1. Сикливице Топушские с. Канаса 1928 г. ур. д. Топушские
хутора, Канасские ур. д. из кистовилии кистовилии,
с. Канаса 1940 г. по сентябрь 1943 г. ур. д. Канасские банды
с. Канаса 1943 г. ур. д. Канасские банды "Канасские".
Бандитские кистовилии "Канасские".
2. Сикливице Канаса с. Канаса 1930 г. бандитские
кистка "Митрава" (банды "Канасские")
Участники банды "Канасские" с. Канаса 1941 года.
Оба в Канаса 1943 г. участвовали в ур. д. Канасские боев
зашитий народа Митрава.
3. Намандуков Топушские с. Канаса 1931 г. рожден.
ур. д. Канасские, ур. д. Канасские банды "Канасские"
с. Канаса 1943 г. бандитские "Канасские".
4. Канасские Канаса, ур. д. Канасские д. Канасские
Канасские банды. Канаса убитого бандитов

Крепкое, убитого в феврале 1949 года.

Захватил и забил бандит. Директор Тракта с воен.
Владаса 1927 г. ур. с. Владаса Римского
Владаса. Воевал с 1949 г. под псевдонимом
"Трихитенко"

Захватно оружие:

- а) Тапковий туркмені - 1 мий
б) Автошайт Тімі - 1 мий
в) Викийовок СНВТ - 3 мий
г) Тілейомейтов рудных шарек - 4 мий
д) Боснайфрон - 340 мий

Разная бандажная пружина и фотодатчик.
Ваш и собственный неспящий ритм.

Над Труженников В.М.

Найтхан

(Этасенко).

Коллежский Секретарь.

Лейтенант

(Кориков)

Рижской

(Кажунов)

Белу змуніты вярота

(Silkman)

Колумб Лопес: Зем. Мех. Колларского Род. 25

См. н. п. с. 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846, 847, 848, 849, 850, 851, 852, 853, 854, 855, 856, 857, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 883, 884, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 907, 908, 909, 910, 911, 912, 913, 914, 915, 916, 917, 918, 919, 920, 921, 922, 923, 924, 925, 926, 927,

Справка: Студентом Анны Николаевны в
сборнике компрамадерисов №1 при
Коваревском РОМБ

Зач. Нав. Коварского ромъ

От. и. п. *Стефан Тимонен*?

ЛИТОВСКОЙ ОБЛАСТИ.

Копия.

КОВАРСКИЙ РОМБ.

Совершенно секретно.

АГЕНТУРНОЕ ДОСЛЕДИЕ.

КО "ВАЙТАЙТИЕ"

16.1.51г.

Источники: Завьлов и Ротенко.

Сегодня 16 января 1951 г. в 15 часов к источнику явился в помещение библиотеки:

1. ПАКЕНАЙТЕ лет 18-20, жительница дер. Пакены, Давидского с/с, являющаяся сестрой ЕВАНДЖЕЛИНЫ БАРКАЙТЕ Яно, двоюродной сестрой /мать БАРКАЙТЕ и мать ПАКЕНАЙТЕ являются родными сестрами/.

2. МАРЮШАЙТЕ доял д. Питраса, 1925 г.р. жительница Тауляских хуторов.

[...]

Пакенайте обещала прибыть к источнику в пятницу 19.1.51г. 15 часов, совместно с БАРКАЙТЕ.

"ВАЙТАЙТИЕ"

18.1.51г.

НАЧАЛЬНИК КОВАРСКОГО РОМБА
ПОДПОЛКОВНИК: ЗАЗЫЛОВ/.

Копия верна! ЗАМ. НАЧ. КОВАРСКОГО РОМБА ВОЛ. ОЖ.

С.Л.-И. *Григорьев*

*Подписчик ос. дознания находителю в
родном деле олед. "Вайтайтите"*

*Зам. Нач. Ромба
С.Л.-И. Григорьев*

Morkūnų šeimą šnipinėjo agentai ir informatoriai "Vaitaitytė", "Žibutė", "Liūtys", "Ąžuolas". Agentūrinių pranešimų fragmentai

Копия

Лов. секретно

Исх. "Набавинг"
14 августа 1951 года

Гр. Тушмушке

Лх. донесение

12 августа с/р. Источник имел разговор с
депутатом Гр. Тушмушки, Коварского р-на
Туркменск, последняя рассказывает, что вече-
ром 10.8.1951г. в дн. Туркменск Рапохаса
приходила группа вооруженных бандитов,
Весьма Туркменск Ополчение только два
бандитов Маркус Космас и Мисон
Ситанас по книжке "Зависимости", каю-
дес указанная бандгруппа в Космасе
[...]

Туркменск заданье бандитов восстано-
вить, но через кого неизвестно, уда-
вить немог..

Г. Набавинг Г.

Справка: Подписан а. донесения
находящийся в рабочем деле № 3296

Исх. Врж: Сб. Туркмен. Коварского р-на
Сб. и в Туркменск
(Набавинг)

11/5-527.

АГЕНТУРНОЕ ДОНЕСЕНИЕ.

Осв. "ЛЮТКС"

13.1.52 г.

Принад: Сакулин.

По агит. делу "Смежные" К-2 на банду "Гиреняса". На одной квартире вместе с источником проживает хорошо знакомый с малых лет Козляускас Антбертас с. Стасиса, 1925 г.р. который происходит из дер. Шукштиньки, быв. Таулянской волости, Коварского р-на, где проживает его родители: отец, мать и четыре взрослых сестры. Козляускас в настоящее время работает шофером в Укмергской автогоспарткоп конторе, проживает в гор. Укмерге, по улице Гедомина, дом № 47.

11 января 1952 года при встрече с источником Козляускас рассказывает, что на праздник нового года он ходил домой к своим родственникам проживающим в дер. Шукштиньки. Находясь на родине, под новым годом он посетил своего двоюродного брата Бурбулиса Леонардаса с. Коваса, жителя дер. Ужупис, Коварского р-на, там вместе с ними Козляускас и Бурбулис и тот-же вечер посетил Кулавося Адонардаса, жителя той-же деревни.

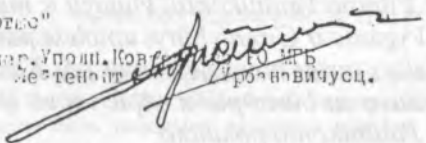
После прихода их, через несколько времени, вечером в дом Кулавося пришли три участника банды "Гиреняса" бандиты Маркунас Костас с. Пятрас, жителя дер. Водни, Коварского р-на, бандит по кличке "Добляс" и третий не известен.

[...]

Козляускас в последнее время усиленно разыскивает боеприпасы и неоднократно обращался к источнику за помощью, которую в свою очередь к этому отнесся положительно. 12 января 1952г. Козляускас рассказывает, что он на автомашине куда позвал работников милиции из Склеянского р-на, с которыми он имел разговор в отдалении боеприпасов, обласный им так, что он в праздник нового года расстрелял боеприпасы, которые ему были даны, а теперь их надо сдать.

Один из работников милиции обещал Козляускасу доставить около 10 штук патронов.

"Люткс"

Копия верна: Опер. Уполн. Коварского р-на МРБ
Местенит / Грозновичусц.

MGB informatorės "Žibutės" agentūrinis pranešimas 1952 m. balandžio 10 d.

Kopija
Visiškai slaptai

Man žinomi Girėno būrio ryšininkai:

1. Vilius Pauliukonis, Stasio, g.1927 m., gyvenantis Kavarsko raj. Možeikių k., Partizaninis slapyvardis Alksnis. Apie jo slapyvardį man pasakojo Pauliukonio sesuo 19-metė Ona Pauliukonytė. Be to, partizanai jį visada vadino slapyvardžiu ir per jį perduodavo laiškus, adresuotus Alksniui. Tai pats aktyviausias ir pagrindinis viso partizanų būrio ryšininkas, bendraujantis su jais nuo 1944 m. Anksčiau su vadu Vygantu, o dabar su Girėnu ir kitais. (Partizanas Antanas Končinskas buvo nušautas jo namuose.) Nevedęs. Motina Pauliukonienė, broliai Antanas – 16-os metų, Albinas – 9-erių ir sesuo, ištekJusi už kelio darbininko Edvardo Romaškos ir gyvenanti Kavarsko raj. Šukštiškių k. namus pavertė slėptuve. Palaikydamas ryšį su būriu, tiesiogiai bendravo ir su Vanagu, Kavarsko raj. Juodvisinės k. gyventoju, kuris šiuo metu suimtas. Anksčiau laiškus Pauliukoniui atnešdavo – tai mačiau asmeniškai – Janina Dračiūnaitė, gyvenusi Varlėnų kaime ir kaip būrio ryšininkė suimta 1949 m. (Pauliukonis taip pat palaikė ryšį su mano broliu Romu Misoniu, kuris buvo Vyganto, Girėno, Žalgirio ir kt. būrių ryšininkas, o 1951 m. išėjo į būrį, bijodamas arešto. Per Romą taip pat vyko susirašinėjimas tarp partizanų. Jis dažnai nešiodavo laiškus Pauliukoniui ir atvirkščiai.)

2. Petras Kaselis, 30 metų, Kavarsko raj., Možeikių k. gyventojas, aktyvus ryšininkas ir rėmėjas, tiekęs partizanų būriui drabužius, avalynę, dėl ko 1951 m. vasarą vyko į Rygą pirkti uniformoms tamsaus diagonalo. Apie tai aš žinau iš pačių partizanų, kai jie buvo pas mus namuose, kalbėjosi su broliu Romu ir su manimi. Būrio reikalai jį sieja su Viliumi Pauliukoniu, Vanagu ir mano broliu Romu. 1951 m. vasarą Vyganto ir Girėno būrys apiplėšė parduotuvę Troškūnų raj. Visas išplėštas turtas buvo slepiamas pas Kaselį. Dar daugiau: pats Kaselis važiavo su būriu plėšti. Apie tai aš žinau iš Žalvyrio, Dobilo ir Viliaus Pauliukonio pokalbio.

3. Vaclovas Petrikas, 50 metų, gyvena Kavarsko raj., Možeikių k. Siuvėjas. Aktyvus Vyganto ir Girėno būrių rėmėjas. Pagal partizanų užsakymą siuvęs uniforminius švarkus ir kitą aprangą. Apie tai žinau iš Viliaus Pauliukono ir Vanago pokalbių. Partizanai dažnai dienoja jo namuose. Petriko vaikai nepilnamečiai. Vyresnysis, 16-metis, mokosi Taujėnų vidurinėje mokykloje.

4. Dračiūnų šeima:

Antanas Dračiūnas, 26 metų, gyvena Kavarsko raj., Varlėnų k. Ak-

АГЕНТУРНОЕ ДОНЕСЕНИЕ.

«КОПИЯ»
Совершенно секретно.

Ист: "ЖИЗНЬ"

/По аг. делу "СМЕРЬ" № 2 на банду/.

Привлечены: Под-к Керин, к-н Гусев, к-н Гусев, к-н Гусев.

Известно мне следующее о банде "ТИФЛИС":

1. ПАУЛИКОНИС Вилос с. Стасиса, 1927 г.р. проживает в дер. Коварского района, бандитский кличка ПАУЛИКОНИСА "АЛЫН". О его кличке мне рассказывала сестра ПАУЛИКОНИСА - ПАУЛИКОНИТЕ она, лет 19, кроме этого бандиты его всегда называли по кличке, пересылали через него письма адресованных "АЛАКШУ". Это самый активный и основной связник всех бандгрупп, он связан с бандитами с 1944г. Раньше с главарем "ВИГАНАСОМ" сейчас с "ТИФЛИСОМ" и др. В его доме раньше был убит бандит КИЧЕНСКИЙ АТАНАС/он не женат. Есть мать ПАУЛИКОНИТЕ. Братья АТАНАС - 16 лет, АЛЫН - 9 лет, сестра одна /за мужем за РОМАНКО АДВАРДАС, проживает в дер. Шугитишки, Коварского р-на, работает дорожным рабочим. Вся переписка между бандитами шла и идет через ПАУЛИКОНИСА. Он снабжал банды боеприпасами и оружием, собирал различные сведения о войсках, представлял свой дом, как убежище. По связи с бандой имел непосредственные отношения с ВЛАГАСОМ жителем дер. Янис-ны, Коварского района. ВЛАГАС сейчас арестован. Письма ПАУЛИКОНИСУ приносили раньше, как я это лично видела ДАРАЧУНАИТЕ Янина, проживала в дер. Варлава/арестована в 1949 году, как связница банды/ПАУЛИКОНИС был связан также с моим братом МАКОНИСОМ РОМАСОМ, который являлся связником банды "ВИГАНАСА", "ТИФЛИСА", "МАЛЫТРИСА", а другим сейчас ушел в банду куда ушел в ноябре 1951г. боясь ареста. Через РОМАСА то-же шла переписка между бандитами, часто он носил их ПАУЛИКОНИСУ и на оборот/.

[...]

СРАВКА: б/главари "ТИФЛИС" и "МАЛЫТРИС" по данным агента "ЖИЗНЬ" 9 октября 1951 г. Коварским РО ОГБ, ликвидированы.

МЕРОПРИЯТИЯ: В целях быстрой ликвидации оставшихся уцелевших банды "ТИФЛИС" разработать мероприятия с учетом выше выявленных связников агентом "ЖИЗНЬ" в настоящее донесение.

ЗАМ. НАЧ. ОТДЕЛА 3-й УЛБ ВО
ПОДПОЛИСНИК АГЕНТ/.

Копия передана: ОНЕР. УЛБ. КОВАРСКОМУ РАЙОНУ.
ИЗДАЕТ НАЧ. РАЙОНА.

tyvus ryšininkas ir rėmėjas. Anksčiau dirbo Žaibo būriui, paskui – Vyganto, o dabar – su Girėno, Misonio-Žalvyrio ir būriu, veikiančiu Šiaulių sr. Ramygalos raj. teritorijoje. Žinojo partizanų būrių išsidėstymą, palaikė su jais pastovų ryšį, aprūpindavo produktais ir visais būtinais reikmenimis. Dračiūnas globojo ir 9.IV.52 m. Taujėnų miške rastą palapinę, kurioje buvo nušauti partizanai.

Kartu su broliu gyvenančios dvi seserys Petrė Dračiūnaitė, 28-erių metų, ir Aldona Dračiūnaitė, 20-ies – aktyvios būrio ryšininkės. Petrė – būrio vado Žalvyrio mylimoji, o Aldona – partizano Kosto Morkūno-Nemuno. Per Antaną ir jo seseris eina tiesioginis ir nenutrūkstamas ryšys su Kavarsko ir Ukmergės rajonų, Vilniaus ir Šiaulių sričių partizanais. Jie taip pat palaiko ryšį ir su labai patikimais ryšininkais, gauda ir išnešioja laiškus į partizanų stovyklas. Aš asmeniškai gerai su jais pažįstama ir jie nesivarždami man apie tai pasakojo. Aldonai pakvietus, kartu su jaėjau į partizanų stovyklą Taujėnų miške. Tai buvo 4 ar 5 balandžio, ten, t.y. palapinėje, mes susitikome su partizanu Balandžiu, Nemunu, Petru Želtausku, Žalvyriu, Strelčiūnu ir Dobiliu. Buvome ten apie 4 valandas. Partizanai mus vaišino degtine, konservais, saldainiais ir kitais parduotuvėje rekvizuotais produktais. Aldona visą tą laiką buvo šalia Nemuno, koketavo, nes tai jos mylimasis.

Girėno būriui Repšėnų kaime apiplėšus kioskelį, partizanai Dobilas, Želtauskas ir Nemunas dalį prekių atvežė į Dračiūno namus. Petrei ir jų motinai davė po paltą, paliko keletą porų batelių, odekoloną, saldainius ir kitas smulkias prekes.

5. Petras Kaziūnas, apie 60-ies metų, gyvena Kavarsko raj. Možiūkių k., dirba Taujėnų miško girininku, turi du sūnus: Paulių, 20-ies metų, Praną, 24-ių metų, ir 22-ų metų dukrą Zosę. Jie visi Girėno būrio rėmėjai. Apie tai man pasakojo patys partizanai. Po Repšėnų kioskelio apiplėšimo Kaziūnui perdavė gabalą kartūno. Apie tai man pasakojo patys partizanai.

6. Edvardas Pentukas. Tėvo vardo nežinau. Gyvena Kavarsko raj. Užupio k. Maždaug 29 metų. Aktyvus Girėno partizanų būrio ryšininkas. Praeityje – aktyvus Žaibo būrio rėmėjas. Žinojo Girėno bunkerio vietą ir ten vaikščiojo. Kovo mėn. susirgus partizanui Romui Misoniui-Žalvyriui, Pentukas vaikščiojo į bunkerį jo gydyti (statyti taurių), nes kai 1944-1946 m. tarnavo tarybinėje armijoje, buvo sanitaru. Be to, Pentukas sistemingai pranešdavo partizanams apie MGB kareivių pasirodymą Užupušiu apylinkėse.

Noriu pranešti ir tai, jog man artimai bendraujant su Girėno būriu, supratau, kad Girėnas, pavarde Pauliukonis, yra būrio, į kurio sudėtį įeina Romo Misonio-Žalvyrio grupė, vadas. Apie tai, ar Girėnas kam nors pavaldus – negirdėjau.

Be išvardintų, kitų Girėno būrio ir Žalvyrio grupės partizanų ryšininkų nežinau.

“Žibutė”

1952 m. balandžio 10

Pastaba: 1951 m. balandžio 9 d., vadovaujantis agentės “Žibutės” pranešimais, Kavarsko raj. MGB likvidavo partizanų būrių vadus Girėną ir Žalvyrį.

Priemonės: norint greičiau likviduoti Girėno būrio likučius, naudotis ag. Žibutės pranešimais apie išaiškintus ryšininkus.

NKGB 2-os valdybos virš.pav. pplk. Kerin
Kopija tikra: Kavarsko raj. MGB oper.igalioj.j.ltn.Anskis

**MGB pažyma apie Vyčio apygardos 2-os rinktinės Girėno būrį. 1952
05 01**

Visiškai slapta

Pažyma

Apie Kavarsko raj. MGB Girėno būrį pagal agentūrinės bylos
“Smežnyje” Nr.2 dublikatą
1952 m. gegužės 1-osios duomenimis

1944 m. Lietuvos SSR Ukmergės aps., į kurios sudėtį tuomet įėjo ir Kavarsko raj. teritorijoje, išvadavus nuo vokiškos-fašistinės kariuomenės, pagal vokiečių žvalgybos užduotį iš aktyviausių jų rėmėjų, lietuviškųjų nacionalistų ir dezertyrų, vengusių mobilizacijos į tarybinę armiją, buvo suformuota Vyties apygardos 2-oji partizanų rinktinė, kurios užduotimi tapo diversiniai ir teroristiniai išpuoliai puolančios tarybinės kariuomenės užnugaryje, ir tuo pačiu lietuvių gyventojų nepaklusnumo tarybų valdžios organams skatinamas.

MGB ir MVD agentūrinių-operatyvinių ir čekistinių operacijų, talpininkaujant vietiniams gyventojams, rezultate nuo 1944 iki 1951 m.

Vyties apygarda, tame tarpe ir 2-oji rinktinė, buvo likviduotos. Likę 2-osios rinktinės dalyviai susijungė į būrį, vadovaujamą Vaclovo Pauliukonio-Girėno, Antano, g.1927 m. ir gyvenusio Vareikių k., Ukmergės raj., Lietuvos SSR. Jis nuo 1948 m. gyveno nelegaliai. Iki išėjimo į partizanų būrį buvo aktyvus 2-osios partizanų rinktinės (vadas Vyngantas) ryšininkas.

Iš turimos agentūrinės bylos "Smežnyje" publikato medžiagos aišku, kad šiuo metu Girėno būryje yra 13 partizanų, veikiančių dviejose grupėse. Pirmoji:

1. Būrio vadas Vaclovas Pauliukonis-Girėnas, Antano. (Asmens duomenis žr. aukščiau).

2. Partizanas Dominas (Dominykas?) Čekauskas, Balio, g.1910 m. Šalinių k., Kavarsko raj., LSSR; partizanų grupėje nuo 1945 m. Kirvio slapyvardžiu.

3. Partizanas Juozas Ignatavičius, Karolio, g.1919 m. ir gyvenęs Sibirkos k. Ukmergės raj., LSSR; partizanų grupėje nuo 1950 m. Švyturio slapyvardžiu.

4. Partizanas Jonas Rudokas, Prano, g.1925 m. Praeityje gyvenęs Šinkūnų k., Ukmergės raj., LSSR; partizanų grupėje nuo 1949 m. Slapyvardis nenustatytas.

5. Partizanas Vytautas Usonis, Kazio, g.1931 m. [...] Ukmergės raj., LSSR; partizanų grupėje nuo 1950 m. Aido slapyvardžiu.

6. Partizanas Vytautas Gečiauskas, Stasio, g.1929 m. ir gyvenęs Kavoliukų k., Ukmergės raj., LSSR; partizanų grupėje nuo 1949 m. Spygliu slapyvardžiu.

7. Partizanas Jonas Garliauskas, Jurgio, g.1916 m. ir gyvenęs Buzų k.; partizanų grupėje nuo 1951 m. Slapyvardis nenustatytas.

8. Partizanas Vaclovas Švežikas, Jono, g.1908 m. ir gyvenęs Šaukščių k., Kavarsko raj., LSSR; partizanų grupėje nuo 1951 m. Šaulio slapyvardžiu.

9. Partizanas Mečislovas Vanagas, Juozo, g.1931 m. ir gyvenęs Juodvisinių k., Kavarsko raj., LSSR; partizanų grupėje nuo 1951 m. Slapyvardis nenustatytas.

Girėno grupė slepiasi ir veikia daugiausia Vilniaus srities Ukmergės raj., periodiškai pasirodo Kavarsko raj. Šilų, Užulėnio, Užugirio ir kt. pasienio kaimuose. Vasaros metu partizanai slapstosi Gružų ir Užulėnio miškuose. Žiemą – mažomis grupelėmis miškuose ar savo aktyvių rėmėjų sodybose kruopščiai užmaskuotuose bunkeriuose.

Совершенно секретно.

СПРАВКА.

По банде главари "Гиренас", разрабатываемой Коварским РО
УМГБ ВО по дубликату агентурного дела "СМЕЛНЫЕ" № 2.

По состоянию на 1-е мая 1952г.

После освобождения в 1944 году Литовской ССР от немецко-фашистских оккупационных территорий бывшего Укмергского уезда, в состав которого в то время входила и территория Коварского района, по указанию немецких разведорганов из активных пособников немцев, литовских националистов и дезертиров уклонившихся от призыва в Советскую армию, было создано вооруженное бандаформирование, именовавшее себя 2-й партизанской бригадой "Бандокруга "Витис", задачей которой ставилось ведение диверсионной и террористической деятельности в тылу советских вооруженных сил, создавая тем самым видимость неповиновения литовского населения органами Советской власти.

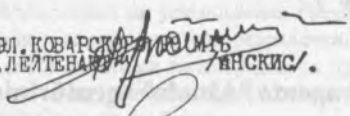
В результате проведенных агентурно-оперативных и чекистско-воинских мероприятий органами МГБ и МВД при активном содействии местного населения с 1944 по 1951 год бандокруг "Витис", в том числе и 2-я бригада вместе с их главарями были в основном ликвидированы. Оставшиеся участники 2-й бригады, обединились в одну банду которую возглавлял главарь по кличке "Гиренас" - Павлюкис Вяцловас сын Антанаса, 1927 года рождения.

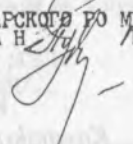
уроженец и в прошлом житель дер. Вереяны, Укмергского района, ЛССР, на нелегальном положении с 1948 года, до ухода в банду являлся активным связником с главарем "Вигентас" /руководителем 2-й бригады/.

[...]

2. МИЦЕЙКА Ромальдас с. Домаса, 1916 г.р. ревизор Коварского райпотребсоюза, в период немецкой оккупации служил полицейским в г. Каунасе, был убит в то, что он поступил на работу ревизором в Райпотребсоюз.

Запутывая террористическими действиями местное население, банды "Гиренас" производят так-же подборы продовольствия и денег с колхозников.

Справку составил: ОПЕР. УПРАВ. КОВАРСКОГО РО МГБ
МЛ. ЛЕЛЕНА АНКИС.

СОГЛАСЕН: НАЧАЛЬНИК КОВАРСКОГО РО МГБ
КАПИТАН ПУМПУТИС.

Antroji Girėno partizanų būrio grupė:

1. *Vadas – Kostas Morkūnas, Petro, g.1930 m. ir gyvenęs Badų k., Kavarsko raj., LSSR; partizanų grupėje nuo 1951 m. Nemuno slapyvardžiu.*

2. *Partizanas Antanas Blauzdys, Antano, g.1931 m. ir gyvenęs Traupio k., Ramygalos raj., LSSR; partizanų grupėje nuo 1950 m. Dobilo slapyvardžiu.*

3. *Partizanas Romas Misonis, Stasio, g.1931 m. ir gyvenęs Užupušio k., Kavarsko raj., LSSR; partizanų grupėje nuo 1951 m. Gedimino slapyvardžiu.*

4. *Partizanas Petras Želkauskas, Juozo, g.1931 m. ir gyvenęs Poežerių k., Kavarsko raj., LSSR; partizanų grupėje nuo 1951 m. Slapyvardis nenustatytas.*

Šios grupės partizanai – dezertyrai, išvenę šaukimo į tarybinę armiją. Grupė veikia ir slepiasi Balelių ir Taujėnų miškuose ir šalia esančiuose Lėno, Balelių, Saukštiškių, Užupušio ir kt. arti esančiuose Vilniaus sr., Kavarsko raj., Šiaulių sr. Ramygalos raj. Šilų, Traupio kaimuose. Nemuno partizanų grupė vasaros laiku periodiškai susijungia su Girėno grupe bendriems veiksams.

Ukmergės, Kavarsko ir Ramygalos rajonų sankirtoje, Užulėnio, (Lėno), Taujėnų ir Balelių kaimus supančiuose miškuose Girėno ir į jos sudėtį įeinančios Nemuno grupės naudojami plačiu partizanų ryšininkų ir rėmėjų tinklu, kurį sudaro vietiniai gyventojai, partizanų giminės ir kiti įbauginti gyventojai.

[...]

*Pažymą paruošė: Kavarsko MGB operįgaliotinis milic.ltn.Anskis
(parašas)*

Sutinku: Kavarsko MGB raj.sk.virš.kpt.Pumputis (parašas)
1952 V 12

MGB agento "Ažuolo" agentūrinis pranešimas. 1952 05 07

*Kopija
Visiškai slapta*

*Vilniaus sritis
Kavarsko rajono MGB skyrius*

К о п и я.

Совершенно секретно.

ИЛЬИНСКОЙ ОБЛАСТИ.
КОВАРСКИЙ РАЙОН.

АГЕНТУРИОЗ ПОДЕЛИЕ.

Агент "АНОЛАС"

7.V.1952 г.

Прислал: Зам. Нач. Коварского РО МГБ
Ст. д-нт. Цилизин.

В дер. Ужупулис, проживает брат бандита Мисонис Питрас, которого бандиты посещают систематически и приходит в любой день кроме воскресения. Ибо в воскресенье много ходят дилей и бандиты охотятся. В числе бандитов, которые ходят к Мисонис Питрас, это бандит Маркунас Костас, бандит по кличке "Добилас"/так себя называет/и другие бандиты. Чаще всего бандиты ходят вечером или рано утром.

Перед тем, как идти в хутор бандиты смотрят обусловленную сигнализацию, которую выставляют кто то из членов семьи хутора.

Прошлый год источнику лично было известно сигнализацию Мисониса Питраса для бандитов это детская ветрячка мельница на палке, которая то втыкаясь в дрова источника, находившийся в то время у хутора Мисониса, это палка с ветрячкой то ставилась то просто лежала на нем при каком положении этого условного знака бандитам было ясно и безопасно источнику не известно.

Условноности Мисонис имеет с бандитами и в настоящее время но в каком виде источник не знает. Если посидеть в секрете около хутора Мисониса Питраса в течении 5 дней, бандитов можно ликвидировать. Когда бандитам известно, что солдат нет они идут свободно по просеки или тропы и держат себя свободно.

Иногда Мисонис Питрас сам носит бандитам продукты, папиросы и т.д. то он всегда идет от своего хутора прямо через лесной квартал по направлению железной дороги.

Для закладки засады источник предлагает втягиваться в лес по дороге которая расположена ^{в лесу} близ Р. Таулиам на 120 метров, и около ее крикивал доска и маленький столбик.

СИРАПА: Агент "АНОЛАС" направлен на установление тесной связи с Мисонисом и активизации его разработки.

МЕРОПРИЯТИЯ: Факт посещения бандитами подтверждается другой агентурой, а по этому провести службу секрета у дома Мисониса сроком на 5 суток.

Зам. Начальника Коварского РО МГБ
Ст. д-нт. Цилизин.

Agentūrinis pranešimas

Ag. "Ažuolas"

1952 05 07

Priėmė: Kavarsko raj. MGB skyr. virš.pav.Pijanšin

Petras Misonis, partizano brolis, kurį jie sistemingai lanko ir ateina bet kurią dieną išskyrus, sekmadienius, gyvena Užupušio kaime. (Sekmadieniais vaikšto daug žmonių ir partizanai vaikščioti vengia.) Kostas Morkūnas, slapyvardžiu Dobilas, yra vienas iš partizanų, vaikstančių pas Petrą Misonį. Dažniausiai jie ateina vėlai vakare arba anksti rytą.

Partizanai prieš ateidami stebi sutartinį signalą, kurį iškelia kas nors iš vienkiemio gyventojų.

Pereitais metais šaltinis išsiaiškino Petro Misonio signalą partizanams: vaikiškas vėjinis malūnėlis ant lazdos, įbėstos į malkas prie Misonio vienkiemio. Lazda buvo tai statoma, tai guldoma, bet kuris ženklas reiškė pavojų – šaltiniui nežinoma.

Misoniui ir šiuo metu žinomas susitarimas, kurio šaltinis nežino. Partizanus būtų galima likviduoti pasėdėjus pasaloje prie Petro Misonio sodybos 5 dienas. Kai partizanams aišku, jog kareivių nėra – jie drąsiai eina proskina, takeliu ir laisvai elgiasi.

Petras Misonis kartais pats neša partizanams maisto produktus, papirosus ir kt. Tada jis eina nuo savo sodybos tiesiai per miško kvartalą geležinkelio kryptimi.

Šaltinis siūlo pasalą suruošti pagal geležinkelį einančiu miško keliuku, esančiu 120 metrų arčiau Taujėnų, o prie jo – kreiva lenta ir mažas stulpelis.

Pastaba: agentas "Ažuolas" nukreiptas glaudaus ryšio su Misoniu užmezgimui ir jo išaiškinimui.

Priemonės: partizanų lankymo faktas patvirtintas kitos agentūros ir dėl to prie Misonio namų suruošti 5 parų pasalą.

Kavarsko raj. MGB sk. vi rš.pav. vyren.ltn.Pijanšin (parašas)

204 „УТВЕРЖДАЮ“
Министр Государственной
Литовской ССР
ГЕНЕРАЛ-МАЙОР
(ПОДПИСАНО)
21 1952 г.

„САНКЦИОНИРУЮ“
Прокурор Литовской ССР
Госсоветник 2-го класса:
(ПОДПИСАНО)

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

20 мая 1952 г.

я, ст.следователь следотдела Управления МГБ Вильнюсской области
(полнота, наименование органа МГБ, звание и фамилия сотрудника)
капитан ФИЛИПОВ

Рассмотрен дело о высылении семьи действующего бандита МАРКУНАСА Костаса
(указать такую высланной семьи или
сына Пятраса, 1930 года рождения, уроженца дер.Ваду,Коварского р-на
часть семьи, за которую высылается семья, его установление данных,
Вильнюсской области,
(установление, если осу-жен, — кем, когда, на сколько)

Н А Ш Е Л:

что МАРКУНАС Костас с.Пятраса в 1951 году вступил в действующую
вооруженную националистическую банду главаря "Гиренаса", где дей-
ствует по настоящее время под кличкой "Немунас".
(указать такую высланной семьи или
сына Пятраса, 1930 года рождения, уроженца дер.Ваду,Коварского р-на
часть семьи, за которую высылается семья, его установление данных,
Вильнюсской области,
(установление, если осу-жен, — кем, когда, на сколько)

В банде "Гиренасы" МАРКУНАС К.П. возглавляет бандгруппу в соста-
ве 4-х бандитов, принимает участие в совершении террористических
актов над партийно-советским активом.

В марте 1950 г. в хозяйстве его отца МАРКУНАСА Пятраса с.Ионаса,
оперативно-войсковой группой было убито четыре участника националистической банды и один бандит захвачен живьем.

Вышеизложенное подтверждается показаниями свидетелей: Швеикас Э.И., Унгурсис Л.П., Валейка Б.И., агентурными материалами источников "Наталия", "Лютас", "Жибуте", "Ажолас", "Вайтайтите" факты ликвида-
ции бандитов в хозяйстве МАРКУНАСА П.И. и справкой Коварского РОМГБ.

В семье МАРКУНАСА К.П. участников Отечественной войны, служивших в Советской Армии и награжденных орденами и медалями Советского Союза за пот.

П О Л А Г А Л Б Ы:

Семью действующего бандита МАРКУНАСА Костаса сына Петраса.
(указывается — фамилия главы выславшей семьи или главы семьи, на которого выславается семья)
 проживающую в Тауинских хуторах, Коварского района, Вильнюсской области
(указать точный адрес, по которому проживает семья)

В составе:

1. Глава семьи МАРКУНАСА Пятраса сына Ионаса, 1899 года рождения
2. матери — МАРКУНЕНЕ Алены дочери Пранаса, 1906 г.рожд.
(указывается) состоят ли вместе с главой семьи,
3. сестры — МАРКУНАЙТЕ-ИШКОКОНЕНЕ Зофия дочери Пятраса, 1925 г.рожд.
4. брата — МАРКУНАСА Альгимантаса сына Пятраса, 1935 года рожд.

Другие члены семьи выславшего

*Входит по решению
 Особого Совещания
 при МГБ СССР
 П.О.М. Орловым
 и И.И.И. (допускает)
 согласен
 27.11.52
 14/11-52*

выслать из Литовской ССР и отдаленные места Советского Союза
(исключая, если, иначе)
 на спецпоселение, имущество конфисковать.
(указать конфисковать ли имущество)

Учетное дело направить на рассмотрение Особого Совещания при МГБ СССР.

Ст.следователь следотдела УМГБ
Вильнюсской области — капитан: —

согласен Начальник Вильнюсского Управления МГБ
Литовской ССР — подполковник: —

(Филиппов)
(подпись)

(М.Яковлев)
(подпись)

ОПРОСНЫЙ ЛИСТ

1. Фамилия Паркунас
2. Имя и отчество Яйтрас а. Моноса
3. Год и место рождения 1899
4. Место жительства и с какого времени проживает д. Ютор Жауцки с 1941 4 июля месяце
5. Место работы, должность или род занятий крестьянин, земледелие
6. Национальность, гражданство литовец, у-н сср
7. Если ранее состоял в другом гражданстве, указать в каком и когда принял Советское гражданство не состоял
8. Соц. происхождение из к-н середних
9. Партийность б/в
10. Отношение к военной службе (категория военного учета) не военнообязанный
11. Имеет ли кто-либо в семье награды (ордена, медали, грамоты) нет
12. Не является ли кто-либо из членов семьи в данное время лицом выборным (депутатом краевого, областного, городского, районного советов) нет
13. Кто из членов семьи служил в период Отечественной войны в Советской Армии или в партизанских отрядах, кто служит в Советской Армии в настоящее время нет
14. Кто из членов семьи репрессирован (когда, кем, за что был судим и мера наказания) мать дочки Селюкис Вацловас Моноса осужден в 1945 г. на 10 лет
15. Кто из членов семьи служил у немцев, в какой должности и где сейчас находится не служил

№ п/п	Степень родства	Фамилия, имя и отчество (полностью)	Год рождения	Место рождения	Место работы и должности	Надлежаемость	Притязание	Данные выданы ли семье
1	дочь	Мария Ивановна	1905	г. Баран	в семье	свободна	да	Мария
2	сестра	Мария Ивановна	1915	г. Баран	в семье	свободна	да	Мария
3	дочь	Мария Ивановна	1925	г. Баран	в семье	свободна	да	Мария
4								
5								
6								
7								

17. Прочие сведения, сообщаемые о себе или семье

Определенный... *Мария*
 Описи... *Мария*
 Описи... *Мария*

Г.О. Наб.-у Коварского Р-на
от. Л-бу

тов. Тилидицу

с. Коварас

Рапорт.

Согласно Вашему указанию мною
5 августа 1952 года была проведена
бандитская семья, для выяснения из ку-
ров Литовского сср в отдаленный район
Советского союза.

Эта семья: Маркунас Титрас
с. Ионаса, 1909 года рождения.

ушел: Маркунас Енина с Титраса,
1905 года рождения.

Сын: Маркунас Англимонтас с.
Титраса, 1905 года рождения.

Дочь: Маркунайтис-Анюкене
Зорис д. Титраса, 1925 года рождения.

Во-вторых, выяснил со стороны
семьи Маркунаса эшелон и каки-
и было.

При оформлении документов
по выяснению выяснено следующее
расхождение в установленных данных

1. В отделе, утвержденных
советом министров Литовского сср
ушел эта семья Маркунас, поиме-
но зная тез Алена в отдаленный-

-2-

матери ее и мать надела сги татвз Е. П. П. П.
 Другие родственники в
 составе семьи и готовящихся
 родственников не имеются.

Однр. члн. Коваренко Римма
 члн. П. П. Сидорова
Александр

Выписка из протокола № 46 2 ИЮЛЯ 1952

Особого Совещания при Министре Государственной Безопасности Союза ССР

Вс-4

от 21

июня

1952

СЛУШАЛИ

ПОСТАНОВИЛИ

69. Учетное дело № 0244 МГБ
 Литовской ССР -

МАРКУНАС Пятрас сын Ионаса,
 1899г.р., ур. Вильнюсской обл.,
 Литовской ССР, литовец, гр-н
 СССР, беспартийный.

Совместно с ним проживают:
 жена МАРКУНЕ Алена дочь
 Пранаса, 1906г.р., дочь МАРКУ-
 НАЙТЕ-ЕСОЖОНЕ Зофия дочь Пя-
 траса, 1925г.р., сын МАРКУНАС
 Альгимантас сын Пятраса, 1935г.

МАРКУНАС Пятраса сына Ионаса,
 МАРКУНЕ Алену дочь Пранаса,
 МАРКУНАЙТЕ-ЕСОЖОНЕ Зофия дочь
 Пятраса, МАРКУНАС Альгимантаса
 сына Пятраса, как членов се-
 мьи участника националистичес-
 кой банды выслать на спецпосе-
 ление под надзор органов МГБ.
 Имущество КОНФИСКОВАТЬ.

ЛРХ № П 393714

Нач. Секретариата Совещания Сидорова

6006

1 спец
6/3-14631
28 ноября 56

НАЧАЛЬНИКУ КОВАРСКОГО РОМ МВД ЛССР
МАЙОРУ МИЛИЦИИ

тов. РОЩЕНКОВУ.
г.п.Коварского.

Направляю архивно-учетное дело № 33322/5 на
МАРКУНАС П.И. для проверки обоснованности выселения

Вам необходимо передпросить проходящих по делу
свидетелей УИГУРИС и ВИСЕЯНА /п.д.15-17/ и других 8-4
чел.местных жителей-о бандитской деятельности МАРКУНАСА
Костаса с.Пятраса и его местонахождением в настоящее время

Заполучите справку уполномоченного КТБ района о
бандитской деятельности МАРКУНАС К.П.и его месте нахо-
ждения в настоящее время.

Истребуйте из райисполкома справку о социально-иму-
щественном положении МАРКУНАС.

При допросе свидетелей уточните-проживал ли МАРКУНАС
К.П. до ухода в банду в составе семьи отца и был ли он
от них в материальной зависимости.

По исполнении дело с материалами проверки возвратите
нам.Срок исполнения 15 дней.

Приложение: архивно-учетное дело № 33322/5 на
"68" листах.

ЗАМ.НАЧАЛЬНИКА I СПЕЦОТДЕЛА МВД ЛССР
ПОДПОЛКОВНИК:-

эск. № 1 адрес
эск. № 2 село
исп.Гушин
шб № 3047
23.К1.53Р.

/ НОСОВ /

Верно: *Гуш*

Уполномоченный
КОМИТЕТА
госбезопасности
при Совете Министров
Латвийской ССР
по Коварскому
району

65
СОВ.СЕКРЕТНО
ЗАМ.НАЧАЛЬНИКА КОВАРСКОГО РОМ МВД КАПИТАНУ
тов.ГУДНАС

На № 15-19 от 19 декабря 1956 года

Сообщая, что Маркунас Костас с.Питро действительно в 1951
г.участвовал как участник вооруженной националистической банды
главаря "Гиренас"

ПРИЛОЖЕНИЕ: Ваш запрос.

1956 г.
Вн. № 1241

УПОЛНОМОЧЕННЫМ КТБ ПРИ СМ ЛССР ПО КОВАРСКОМУ РОМ
СТ.ЛЕНТАНТА *Гуш* /ЧИНОВНИК/

Б.М.

44/III-57/1. Викава С. К Р Е Т Н О

В А К Л Ю Ч Е Н И Е

/По архивно-учетному делу № 38322/5 /

" 21 " марта 1957 года.

Г. Вильнюс

Я, ст. оперуполномоченный I-го Спецотдела МВД Литовской ССР подполковник КИЧИГИН рассмотрев материалы архивно-учетного дела № 38322/5,-

Н А Ш Е Л:

В 1952 году по постановлению Особого Совещания МГБ СССР от 21 июня 1952 года /протокол № 46/, из дер. Гауяны, Коварского района, Литовской ССР в Красноярский край, как члены семьи участника националистической банды были выселены,-

МАРКУНАС Пятрас с. Ионаса, 1899 г.р.
жена - МАРКУНЕНЕ Алена д. Пранаса, 1906 г.р.
дочь - МАРКУНАЙТЕ-ЯСЮКОНЕНЕ д. Пятраса, 1925 г.р.
сын - МАРКУНАС Альгимантас с. Пятраса, 1935 г.р.

По социоложению крестьяне-середняки.

Выселены за то, что сын МАРКУНАСА П.И. - МАРКУНАС Костас с Пятраса, 1930 г.р., являлся участником националистической банды, возглавлял бандгруппу, которой в 1951 году совершено ряд грабежей, разбоев и терактов над партийно-советским активом в Коварском районе Литовской ССР. В 1951 году при ликвидации банды был убит, как бандит /л.д. 4,5,16,17,18,21,50,59,63/.

Сам МАРКУНАС П.И. и другие члены его семьи являлись банд-пособниками, укрывали бандитов в своем доме и снабжали их продуктами питания. В марте 1950 года в его доме была вскрыта и ликвидирована банда из 5 человек /л.д.30,31/.

На основании вышеизложенного,-

П О Л А Г А Л Б Ы:

МАРКУНАСА П.И. и других членов его семьи на спецпоселении оставить.

СТ. ОПЕРУПОЛНОМОЧЕННЫЙ I-го СПЕЦОТДЕЛА
МВД ЛИТОВСКОЙ ССР /ПОДПОЛКОВНИК -

Кичигин /КИЧИГИН/

Секретно

эф

Экз № _____

1 спец.
сентября 8
6/3/8- 33322/5

НАЧАЛЬНИКУ ОТДЕЛА МИЛИЦИИ
УХТИНСКОГО ГОРИСПОЛКОМА КОМИ АССР
МАЙОРУ тов. КУЗЬБЕЖЕВУ

гор. Ухта

На Ваш № 0907 от 23/У-58 года сообщено, что из родственников, судимого в 1945 году по ст. 58-1^а УК на 10 лет ИТЛ, находящегося теперь на спецпоселения - ЯСЮКОНИС Вацловаса, с. Матюкса, 1917 г.р., была выслана в Красноярский край его жена - ЯСЮКОНЕНЕ Зофия, д. Пятраса, 1925 г.р., которой решением Комиссии Президиума Верховного Совета Литовской ССР от 22 марта 1957 года в освобождении со спецпоселения было отказано.

ЗАМ. НАЧАЛЬНИКА 1 СПЕЦОТДЕЛА МВД
ЛИТОВСКОЙ ССР КАПИТАН МИЛИЦИИ

тпечат. 2 экз.

1 в адрес
2 в дело № 33322/5
исп. Кичигин

/ШВАРЦАС /

Верно: [подпись]

Секретно

УТВЕРЖДЕНО
ПОСТАНОВЛЕНИЕМ СОВЕТА МИНИСТРОВ
ЛИТОВСКОЙ ССР

27 сентября 1962 года Б6136

ПРОТОКОЛ № 82-6

заседания Комиссии по рассмотрению заявления
с разрешением проживания в Литовской ССР граждан,
ранее высланных за пределы республики.

28 августа 1962 года

гор. Вильнюс

II. Разрешить проживать в Литовской ССР следующим
гражданам, ранее высланным за ее пределы, без
возврата конфискованного при высылке имущества:

67. ЧАРКУНАС Пятрасу, с. Ионаса,	1899 г.р.,
ЧАРКУНЕЙС Елено, д. Пятраса,	1908 г.р.,
ЧАРКУНАС Альгимантасу, с. Пятраса,	1935 г.р.,

проживающим в Ионавском районе.

33322/5

Председатель комиссии:

Члены комиссии:

Bonifacas Ulevičius

VILTIS ŽŪSTA... PASKUTINIS

SERGIJUS STANIŠKIS-PELĖ, ANTANAITIS, LITAS, VILTIS. PARTIZANŲ IR GYVENTOJŲ MALONYBINIAI VADINAMAS TĖVUKU IR UOŠVIU

□ Sergijus Staniškis (1899-1953) – husarų kapitonas

mokyklos šeštąją karininkų laidą Kaune, kurią baigus 1923 m. spalio 26 d. jam buvo suteiktas leitenanto laipsnis¹. 1923 m. dalyvavo Klaipėdos išvadavime ir buvo apdovanotas Klaipėdos išvadavimo medaliu. Gimnaziją baigė jau būdamas karininku.

Baigęs Karo mokyklą, tarnavo DLK Birutės 2 ulonų LDK Birutės pulke Vilkaviškyje, o nuo 1926 m. – Alytuje. Dalyvavo gruodžio 17 d. perversme: su eskadronu gelbėjo tėvynę nuo bolševikų sąmokslu ir vėliau perkeltas į Kaune dislokuotą I husarų Didžiojo Lietuvos etmono kunigaikščio Jonušo Radvilos pulką – vadovavo eskadronui. 1931 m. vedė būsimą mokytoją Salomėją Bastytę. Jiems gimė dvi dukros: Danutė ir Jūratė. 1935 m. buvo pakeltas į kapitonus, o 1938 m. paskirtas eskadrono vadu ir Pirmojo Lietuvos Prezidento Karo mokyklos kavalerijos lektoriumi majoro teisėmis. 1940 m. pakeltas

□ Mažosios Lietuvos savanoriai, išvadavę Klaipėdą 1923 01 15. Pirmas dešinėje kariūnas Sergijus Staniškis

□ Sergijus Staniškis Lietuvos kariuomenės karininkas. Nuotraukoje apačioje Sergijus Staniškis pirmas iš dešinės

į majorus, tačiau laipsnio suteikimo dokumentus apiforminti nesusėta.

Sovietinė karinė vadovybė S.Staniškį iš tarnybos kariuomenėje atleido². Atleistas jis ūkininkavo įsigytame 38 ha ūkyje Šatijų k., Lapėse prie Kauno.

1944 m., artėjant frontui, buvo nutaręs pasitraukti į Vakarus, bet žmonai nesutikus pasiliko. Iki Naujųjų metų slapstėsi kaime ir Kaune. 1945 m. pradžioje iš Kauno apylinkių pasitraukė ir apsigyveno prie Žaliosios miško, netoli Žuvinto ežero Bevardiškių kaime pas brolių Kazimierą ūkyje.

Čia susitiko su miške nuo tarnybos sovietinėje kariuomenėje besislapstančiais vyrais, sutelkė juos į partizanų būrį ir, pasivadinęs Pele, jam vadovavo³. Vasarą partizanai buvo kariuomenės užpulti ir išblaškyti. Pats S.Staniškis vos išsigelbėjo, iki kaklo paniręs į vandenį ežero švendryne. Iki 1946 m. pavasario slapstėsi, bendravo su partizanais, jiems patarinėjo, mokė, bet nevadovavo. 1946 m. balandžio mėn., atsitiktinai susitikęs su Tauro apygardos vadu Zigmundu Drunga-Mykolu-Jonu, su kuriuo buvo gerai pažįstamas nuo tarnybos Lietuvos kariuomenėje laikų, nuvyko su juo į Dzūkiją pas A apygardos vadą Juozą Vitkų-Kazimieraitį tartis dėl bendros kovos⁴. Pasitarimas baigėsi Tauro ir A apygardų sujungimu į Pietų Lietuvos Partizanų sritį. S.Staniškis buvo paskirtas jos štabo viršininku. Slapyvardį Pelė pakeitė į Antanaitį⁵. 1946 m. liepos 12 d. žuvus PL srities vadui Kazimieraičiui, šalia tiesioginių pareigų vadovavo apygardai ir laikinai ėjo PLP vado pareigas. Lapkričio 1 d. PLP vado pareigas perėmė Dainavos apygardos vadas, kpt.Dominykas Jėčys-Ažuolis⁶.

1947 m. rugsėjo mėn. S.Staniškis buvo paskirtas Dainavos apygardos štabo viršininku⁷, o metų pabaigoje – Dzūkų rinktinės vadu⁸. Slapyvardį pakeitė į Litą. Redagavo partizanų leidžiamą laikraštį „Už tėvų žemę“⁹. Lapkričio viduryje, Dainavos apygardos vadui A.Ramanauskui-Vanagai išvykstant į Žemaitiją dalyvauti Lietuvos partizanų vadų suvažiavime, S.Staniškis šalia tiesioginių pareigų buvo paskirtas laikinai citi Dainavos apygardos vado pavaduotojo pareigas¹⁰.

1949 m. gegužės 5 d. LLKS aktu Nr.4 S.Staniškiui buvo suteiktas Laisvės kovotojo partizanų kapitono laipsnis¹¹.

Į LLKS sudaromos Vyriausios partizanų vadovybės sudėtį kiek-

viena sritis privalėjo atsiųsti savo atstovą. Nemuno srities (PLP sritis Nemuno vardu pavadinta 1949 m. vasario mėn. vykusiame Lietuvos partizanų vadų suvažiavime) tarybos gegužės 25 d. nutarimu S.Staniškis buvo įgaliotas LLKS Prezidiume atstovauti Nemuno sritį¹². Dėl to iš Dzūkų rinktinės vado pareigų buvo atleistas¹³ ir birželio 6 d. išvyko į Žemaitiją¹⁴. Nuvykus į paskirties vietą gal dėl informacijos iš Nemuno srities vadovybės stokos, o gal dėl to, kad LLKS Prezidiumo pirmininkas Jonas Žemaitis-Vytautas tikėjosi iš Nemuno srities sulaukti A.Ramanausko-Vanago, Žemaitis S.Staniškio nepriėmė.

Susitikęs su LLKS Vakarų (Jūros) srities vadovybe, S.Staniškis ją informavo apie padėtį Lietuvoje, ryšius su užsieniu, užsienio lietuvių veiklą ir ten leidžiamą spaudą, kartu išgavildeno, jų manymu,

□ Poilsis kelionėje į Žemaitiją. Iš kairės: Vasario 16-osios tėvūnijos vadas Pranas Naubaraitis-Tarzanas, Žalgirio rn.vadas Viktoras Vitkauskas-Saidokas, Vasario 16-osios tėvūnijos štabo viršininkas Juozas Totoraitis-Čigonas, Žalgirio rn.viršininkas Urbantas Dailidė-Tauras, LLKS Prezidiumo Nemuno srities atstovas Sergijus Staniškis-Viltis

☐ Sergijus Staniškis-Litas ir Aleksandras Milaševičius-Ronis. 1949 08 24, Žemaitijoje

☐ Pietų Lietuvos srities štabo posėdis. 4-as Sergijus Staniškis-Litas

□ Pietų srities vadovybė svarsto operatyvinius planus: 1-as Sergijus Staniškis-Litas

□ Klūpi: 3-as Kostas Baliukevičius-Tylius, stovi: 2-as Žalgirio rn. vadas Viktoras Vitkauskas-Saidokas, 3-as Pietų Lietuvos srities vadas Sergijus Staniškis-Litas

□ Pietų Lietuvos srities apygardų vadų ir štabų posėdis (LAV ir LAŠ pareigūnų ir vadų jungtinis posėdis 1950 09 05-06 d.): I eilėje Žalgirio rinktinės vadas Feliksas Žindžius-Tigras, Dzūkų rinktinės vadas Vincas Ambrazevičius-Balandis. II eilėje Vytauto rinktinės vadas Antanas Grinietis-Slapukas, Vidmantas, LAŠT ūkio sk.viršininkas Urbantas Dailidė-Tauras, Tauro apygardos štabo VDV Juozas Jankauskas-Demonas, 4-as nežinomas LAVdv atstovas apyg. vado teisėmis. Stovi: Geležinio Vilko rinktinės vadas Antanas Pužas-Gintaras, Tauro apygardos vadas Viktoras Vitkauskas-Saidokas, Karijotas, Pietų Lietuvos srities vadas Sergijus Staniškis-Litas, Viltis, LLKS VGP vadas Adolfas Ramanauskas-Vanagas, PLsr. VDV Kostas Baliukevičius-Rainys

esamus LLKS veikloje trūkumus ir numatė būdus jiems pašalinti. Visa tai patvirtino 1949 m. rugpjūčio mėn. 24 d. protokole (3 egz.), kurį pasirašė Jūros srities vadas Aleksandras Milaševičius-Vairas, Pietų Lietuvos srities vadas Sergijus Staniškis-Litas ir Jūros srities štabo nariai: Vaclovas Ivanauskas-Gintautas ir Antanas Liesys-Tvanas¹⁵. S.Staniškis su J.Žemaičiu-Vytautu net nesusitikęs, spalio 20 d. grįžo į Dzūkiją¹⁶. Slapyvardį Litas pakeitė į Viltis. Nežiūrint to, kad tikslas nebuvo pasiektas, ši kelionė turėjo ir teigiamų pusių:

Jūros srities vadovybė, o per ją ir LLKS Prezidiumas gavo išsamią informaciją apie padėtį PL srityje, buvo aptarti ir suderinti svarbūs abiem sritims klausimai, pasirašytas svarbus protokolas. Kelionė per Tauro apygardą, susitikimai su apygardos ir rinktinių vadovybėmis ir partizanais, pokalbiai su jais, nurodymai, kaip spręsti vienus ar kitus klausimus, suteikimas informacijos, padrąšinimas, žadino viltį ir ryžtą tolimesnei kovai¹⁷.

1949 m. gruodžio 24 d. S.Staniškis buvo apdovanotas II laipsnio Laisvės kovos kryžiumi¹⁸.

1950 m. sausio 25 d. perėmė Pietų Lietuvos srities vado pareigas¹⁹. Rugpjūčio 20 d. buvo paskirtas LLKS GP vado pirmuoju pavaduotoju²⁰.

1950 m. birželio 25 d. prasidėjus karui Korėjoje, S.Staniškis parašė PLSr. partizanų vadams nurodymus veiksmams pasaulinio karo atveju²¹.

Spalio mėn., gavęs iš Tauro apygardos vadovybės žinią apie Juozo Lukšos sugrįžimą iš Vakarų į Lietuvą ir sužinojęs jo pageidavimą susitikti, per Dzūkų rinktinės vadą Vincą Ambrazevičių-Balandį išsikvietė VGP vadą A.Ramanauską-Vanagą ir abu, nuvykę į Kazlų Rūdos mišką, lapkričio 14 d. susitiko su J.Lukša ir su juo atvykusiais iš Vakarų radistais Klemensu Širviu-Sakalu, Benediktu Trumpiu-Ryčiu bei Tauro apygardos vadovybe²².

1951 m. vasario 16 d. LLKS Prezidiumo nutarimu S.Staniškiui buvo suteiktas laisvės kovotojo partizanų majoro laipsnis²³.

1951 m. gegužės mėn. J.Lukša, praleidęs žiemą Dzūkijoje, VGP vado A.Ramanausko-Vanago būstinėje, susidarius jo darbui nepalankiai situacijai, atvyko į Nemuno srities štabą pas srities vadą S.Staniškį, tikėdamasis jo paramos steigiant žvalgybos centrą. S.Staniškis, suprasdamas šio uždavinio ir ryšio su užsieniu atstatymo svarbą, visokeriopai J.Lukšą rėmė ir jam padėjo. Metų pabaigoje nutrūkus ryšiams su VGP vadu A.Ramanausku-Vanagu²⁴, S.Staniškis Nemuno srities partizanų veiklai ėmėsi vadovauti savarankiškai. Rūpinosi, kad nutrūktų partizaninės spaudos leidimas, kuriam jis teikė ypač didelę reikšmę. Jo pastangomis 1951-1952 m. buvo leidžiamas Politinių žinių biuletenis, Užsienio žinių biuletenis, o Nemuno srities štabo organas "Partizanas" buvo leidžiamas iki pat jo žuvimo. Sumažėjus srityje intelektualinėms pajėgoms, pats daug rašė į pagrindinę srities spaudą. Gerai mokėdams rusų kalbą, daug

□ Vincas Daunoras-Kelmas, Sergijus Staniškis-Litas, (?), Juozas Lukša-Skirmantas

□ Sergijus Staniškis-Litas, Juozas Lukša-Skirmantas, (?), Vincas Daunoras-Ungurys

☐ Radistas Benjaminas Trumpys-Rytis, LLKS įgaliotinis užsieniui Juozas Lukša-Skrajūnas, Pietų Lietuvos srities vadas Sergijus Staniškis-Litas, Viltis

☐ Pietų Lietuvos srities vadas Sergijus Staniškis-Litas, Viltis

prisidėjo prie rusų kalba leidžiamo laikraščio "Svobodnoje slovo" redagavimo²⁵. Parengė LLKS Baudžiamojo statuto projektą²⁶.

Sunkiai susirgęs LLKS Prezidiumo pirmininkas J.Žemaitis-Vytautas 1952 m. sausio 29 d. aktu S.Staniškį paskyrė antruoju savo pavaduotoju²⁷. S.Staniškis energingai pasireiškė diskusijose dėl naujo LLKS Prezidiumo pirmininko paskyrimo²⁸, kas rodo, kad jis buvo pasiryžęs tęsti kovą iki vienokios ar kitokios pabaigos. 1953 m. pradžioje kiek pasveikęs J.Žemaitis-Vytautas S.Staniškį-Viltį, greta pirmojo LLKS Prezidiumo pirmininko pavaduotojo pareigų, buvo numatęs skirti ir Karinės veiklos ir Pietų Lietuvos sekcijos vadovu²⁹.

Kadangi su A.Ramanausku-Vanagu ryšiai buvo nutrūkę, reikia manyti, kad J.Žemaitis-Vytautas, negaudamas žinių nei iš jo, nei apie jį, laikė jį žuvusiu³⁰.

S.Staniškis, kaip išlikęs aktyvus partizanų srities vadas, čekistams kėlė daug rūpesčių. Jiems niekaip nepavyko prie jo prieiti, jį suimti ar likviduoti. Jį, be galo atsargų, saugojo ne tik partizanai, bet ir žmonės. Jį medžiojo raudona saugumo agentų, jo suėmimui buvo kuriami planai.

1951 m. rudenį į Dainavos apygardos Dzūkų rinktinės Kęstučio tėvūnijos partizanų gretas saugumas infiltravo aktyvų komjaunuolį, vėliau tapusį saugumo darbuotoju, Joną Dabulevičių. Gavęs šaukimą stoti į karinę tarnybą, jis "pradėjo slapstytis", susijė su partizanais ir buvo priimtas į jų gretas, slapyvardžiu Miškas. Saugumo sąrašuose jis figūravo kaip agentas "Aras". Rugsėjo 17 d. į saugumo rankas gyvas pateko Kęstučio tėvūnijos štabo viršininkas Albinas Nedzinskas-Jovaras. Spalio mėn. jis, užverbuotas saugumo agentu, slapyvardžiu "Svajūnas", grįžo į partizanų gretas ir "susidraugavo" su Jonu Dabulevičiumi – agentu Aru. Per jį saugumas sužinojo, kad S.Staniškis slapstosi Prienų miškuose, kad jo apsauga ir buitimi rūpinasi Kęstučio tėvūnijos kovotojai broliai Vytautas Stanaitis-Aidas ir Jurgis Stanaitis-Trimitas.

1952 m. spalio 16 d., skirstantis po Kęstučio tėvūnijos susitikimo, partizanas Stasys Babarskas-Garsas, pasilikęs su partizanais-agentais J.Dabulevičiumi-Mišku ir A.Nedzinsku-Jovaru, buvo jų nuginkluotas ir perduotas netoliese pasislėpusiems saugumiečiams. Saugumui S.Babarską pavyko užverbuoti agentu "Drąsuolis" ir jis buvo gražintas į partizanų gretas. Tam, kad sužinotų S.Staniškio slėpimosi vietą, reikėjo į pasalą įvilioti ir paimti gyvą jo adjutantą,

S.Babarsko-Garso vadą V.Stanaitį-Aidą. Šį uždavinį atlikti saugumas pavedė J.Dabulevičiui-Miškui (agentui Arui) ir S.Babarskui-Garsui (agentui Drąsuoliui). Po gero mėnesio, susisiekus su V.Stanaičiu-Aidu, buvo susitarta 1952 m. gruodžio 12 d. susitikti Miknionių kaime pas Petrutę Stadalienę. Kad ir kaip kruopščiai saugumiečiai ruošėsi šiai operacijai, paimiti gyvą V.Stanaitį-Aidą jiems nepavyko. Susitikimo metu, Aidui įtarus išdavystę, įvykus susišaudymui, jis ir trys jį atlydėjęs partizanai žuvo. Kelias į S.Staniškio būstinę saugumui liko uždarytas.

Žuvus Aidui, S.Staniškio adjutantu ir besirūpinančiu jo buitimi ir saugumu tapo nuo 1951 m. gegužės mėn. partizanaujantis, neseniai pervestas į Pietų Lietuvos srities štabą Aido brolis Albinas Stanaitis-Briedis. Jurgis Stanaitis-Trimitas buvo prieš porą mėnesių žuvęs, tad į S.Staniškio būstinę čekistus nuvesti galėjo tik Briedis. Tam reikėjo jį paėmus gyvą užverbuoti. Priėjimui prie Briedžio saugumiečiai panaudojo jo brolių Klemensą. Gimęs 1926 m., 1944 m. užėjus

□ Jonas Šalčius-Šermukšnis (MGB agentas Tikutis), Sergijus Staniškis-Litas, Viltis, Klemensas Stačiokas-Klemensas (Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinė), Albinas Stanaitis-Dramblis, Briedis (MGB agentas Teisutis), Dainavos apygardos vadas Vincas Daunoras-Kelmas, Ungurys, Stasys Babarskas-Garsas (MGB agentas Drąsuolis)

□ Paskutiniai Tauro ir Dainavos apygardų partizanai agentų apsuptyje Jonas Šalčius-Šermukšnis (MGB agentas Tikutis), Albinas Stanaitis-Briedis (MGB agentas Teisutis), Klemensas Stačiokas-Klemensas (Tauro ap.), Sergijus Staniškis-Litas, Viltis, Stasys Babarskas-Garsas (MGB agentas Drąsuolis), Vincas Daunoras-Kelmas, Ungurys (Dzūkų rn.vadas)

rusams, Klemensas taip pat buvo stojęs į partizanų gretas, bet 1945 m. legalizavosi. Atsilygindamas saugumui už tai, kad liko nesusimtas, atlikinėjo smulkias, nereikšmingas jų užduotis. 1950 m. saugumas užverbavo jį informatoriumi, slapyvardžiu "Bailys". Dabar Klemensas tapo saugumiečių rankose pagrindiniu koziriu priėjimui prie S.Staniškio. Atitinkamai apdorojus saugumas jį užverbavo slapyvardžiu "Panaktinis" ir davė užduotį "išgelbėti" nuo žūties brolių Albiną-Briedį, įduodant jį į rankas čekistams. Vykdydamas šią užduotį, Klemensas perdavė Briedžiui žinią apie savo norą tapti partizanu. Susitikti susitarė 1953 m. vasario 2 d. Būdininkų k., Gudelių vls., savo tėviškės klojime. Į susitikimą Briedis atėjo su bendražygiu Jonu Šalčiumi-Šermukšniu. Abu jie buvo pasaloje laukusių čekistų staiga užpulti, nuginkluoti ir suimti. Po trijų va-

landų tardymo Kauno saugumo rūmuose A.Stanaitis-Briedis palūžo ir prisipažino, kad rugpjūtyje pervestas į PLSv. štabą vykdė S.Staniškio užduotis, kartu su juo gyveno, pasakė, kur yra bunkeriai, kuriame iš jų jo laukia S.Staniškis, kaip į jį patekti ir t.t., ir sutiko bunkerį parodyti. A.Stanaitis-Briedis buvo užverbuotas agentu, slapyvardžiu "Teisutis", o J.Šalčius-Šermukšnis – "Tikutis"³¹.

1953 m. vasario 3 d. A.Stanaitis-Briedis (ag. "Teisutis") ir J.Šalčius (ag. "Tikutis") atvedė čekistus prie Prienų šile, šalia Naravų kaimo, esančio Pietų Lietuvos (Nemuno) srities vado S.Staniškio štabo bunkerio. Paimti S.Staniškį gyvą, kad ir kaip to norėjo čekistai, jiems nepavyko. Kažkaip supratęs, kad yra išduotas, jo būstinė išaiškinta ir kareivių apsupta, Briedžiui sutartinai pabeldus į bunkerio angos dangtį, neatsiliepė ir jo neatidarė. Sunaikinę spausdinimo priemones ir kitus vertingus daiktus, S.Staniškis nusišovė.³² *

Be aukščiau išvardintų apdovanojimų, 1927 m. dar buvo apdovanotas Vyčio kryžiumi, 1928 m. – Lietuvos Nepriklausomybės medaliu³³. Jam žuvus, PL Srities partizanų ryšys su LLKS Prezidiumu galutinai nutrūko ir sritis nustojo egzistavusi. Likę pavieniai partizanai ir jų vadai agentų ir išdavikų išduoti ir žuvo arba suimti ir nuteisti.

S.Staniškis buvo draugiškas, linksmas, dainininkas. Jo stiprus, sodrus, gražus baritonas išsiskirdavo iš kitų balsų. Aktyviai sportavo, mėgo medžioklę, taikliai šaudė ir puikiai jojo, ne kartą tapo jojimo konkursų nugalėtoju. Yra laimėjęs aukščiausią – Respublikos prezidento – prizą. Dalyvavo tarptautinėse jojimo varžybose Rytprūsioje ir laimėjo trečiąją prizą. Mėgo išmesti vieną kitą (o kartais ir daugiau) taurelę gero gėrimo, prisėsti prie kortų stalo išbandyti laimės, kuri gana dažnai jam nusišypsodavo. Žodžiu, buvo šaunus kavaleristas ir visi jį mėgo. "Jam cinant ne tik pentinai skambėjo, bet ir žemė drebėjo", – prisimena jį pažinojusieji. Buvo patriotas: prieš Antrąjį pasaulinį karą prisidėjo prie iškovojoimo, kad Lapių bažnyčioje, parapijoje, kurioje buvo jo ūkis, pamaldos būtų laikomos lietuviškai. Mylėjo gyvulius, ypač arklius, laikė jų bent šešetą ir visi jie blizgėte blizgėjo. Domėjosi agronomija ir sodininkyste, savo ūkyje laikė bites, pats jas kopinėjo. Domėjosi technikos naujovėmis, taikė jas savo sodyboje, pirkto įvairias žemės ūkio mašinas, mėgo tvarką ir drausmę, pasižymėjo valingumu ir atkaklumu, buvo ryžtingas ir principingas³³.

□ Pietų Lietuvos srities vado
Sergijaus Staniškio-Lito, Vilties
palaikai ir jo žudikai. 1953 02 03

Partizanaudamas nevengė užėti pas žmones ir pakalbėti su jais apie jų bėdas ir vargus. Ryški kariška laikysena, griežta veido išraiška darė ryžtingo žmogaus išpūdį ir kėlė pagarbą, tačiau bendraudamas su paprastais žmonėmis ir pats tapdavo paprastu, mėgo pajuokauti, papasakoti kokią juokingą istoriją ar anekdotą, kurių gana daug žinojo, žodžiu, buvo malonus pašnekovas. Buvo stiprus ir sveikas – iki žuvimo nesiskundė jokia negalia. Maistui nebuvo išrankus – noriai valgė viską, kas buvo paduodama. Ypač mėgo sriubas, balandėlius ir švilpikus su riebiu padažu. Apsistojęs pas ką nors ilgesniam laikui, "išdrįsdavo" šeimininkės paprašyti švilpikais ar balandėliais jį "pavaišinti". Švilpikai gimtajame jo krašte buvo mėgstamas valgis³⁴.

A. Ramanauskas-Vanagas savo prisiminimuose³⁵ dažnai mini S. Staniškio nesugyvenamą charakterį. Taip S. Staniškį jis charakterizavo ir 1949 m. vasario mėn. Lietuvos partizanų vadų suvažiavime Žemaitijoje³⁶. S. Staniškio bendražygiai, buvę jam pavaldūs partizanai ir jų vadai priešingai – prisimena jį kaip jautrų, draugišką, tėvišką, jais besirūpinantį, tačiau griežtą ir reiklų vadą. Net ryšininkais jis rūpinosi, kad turėtų tinkamus drabužius, apavą. Reikalui esant, duodavo pinigų įsigijimui, nors savo reikmėm ne visada turėdavo. 1951-1952 m. žiemą S. Staniškis slėpėsi bunkeryje prie Skriaudžių, Šmuru k., pas Ruseckus. Ruseckai, matydami, koks prastas jo apavas, pasiūdino Kaune jam naujus chrominius aulinius batus. Juos gavęs "tėvukas" labai apsidžiaugė – apsiavė, patrepšėjo... "Dabar galėsiu į gegužines eiti", – pasakė ir linksmai nusijuokė, bet... pinigų užmokėti neturėjo ir liepė savo ryšininkei Antaninai Kurtinytei-Liepai išrašyti penkių šimtų rublių kvitą – užmokės, kai turės³⁷. Rusams suradus jo bunkerį, prieš nusišaudamas batus supjaustė...

Žuvus PLP srities vadui J. Vitkui-Kazimieračiui, jo pavaduotojui Tauro apygardos vadui Z. Drungai-Mykolui, Jonui ir Dainavos apygardos vadui D. Jėčiui-Ažuoliui, tarp srities vadų vyriausiu amžiumi ir kariniu laipsniu, taip pat turintis didžiausią karinį išsilavinimą ir karinę patirtį pasiliko S. Staniškis. Nieko nuostabaus, jei jis iš pavaldinių ir bendražygių tikėjosi ir laukė atitinkamo dėmesio, pagarbos ir įvertinimo, ko, deja, ne visada sulaukdavo. Partizanai ir jų vadai, palyginus su S. Staniškiu, buvo jauni ir jų pažiūros į daugybę dalykų tikriausiai nesutapo. Skyrėsi jie ir gyvenimo patirtimi bei išsilavinimu. Dėl tokių priežasčių ir galėjo atsirasti trintis tarp

S.Staniškio ir jaunos, aukštesnės partizanų vadovybės. Vienas S.Staniškio privalumas neginčytinas: tai ryškus pareigos ir atsakomybės jausmas prieš pavaldinius, prieš tautą, prieš Tėvynę. Tai galima spręsti ir iš įsakymo, kurį jis išleido sutinkant 1952 m.:

"Skelbiu Pietų Lietuvos sričiai įsakymo Nr.1-1 iš 52.01.01. Laisvės Kovos broliai partizanai, talkininkai ir bičiuliai. Senieji metai mūsų tautai ir Sąjūdžiui buvo vieni iš žiauriausių okupacinės priespaudos metų. Kruvinasis okupantas buvo sukaupęs visas pastangas suduoti galutinį smūgį krašto žemės ūkiui – suvaryti ūkininkus į kolchozus ir sutriuškinti Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdį, didvyriškai kovojantį dėl tautos laisvės. Šiems tikslams pasiekti raudonasis žmogėdra visokiais būdais ir priemonėmis buvo prisiverbavęs tautos išgamų ir iš Rusijos į kraštą pritraukęs milžinišką skaičių raudonosios kariuomenės.

Žiaurusis okupantas pirmąjį tikslą kaip ir pasiekė, tačiau dėl antrojo tikslo – sunaikinti Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdį – prieš pastangas nuėjo niekais. Sąjūdžio neįveikė nei masiniai siautimai, šimtatūkstantinės MVD-istų gaujos, vadovaujamos raudonųjų generolų, nei jų neišpasakytai gausus tinklas šnipų. Nors Sąjūdis ir patyrė labai skaudžių nuostolių nuo priešų provokacijų bei klastos, tačiau jo organizuotumas ir dvasia liko nepajudinami.

Laisvės Kovos Broliai partizanai, talkininkai ir bičiuliai, žengdami į 1952 m. ir pasimokę iš praeities klaidų atidžiau suspauskime Laisvės Kovos gretas, dar daugiau pasitikėjimo ir ištvermės. Mūsų vedamoji kova dėl tautos laisvės yra šventa, garbinga ir teisinga. Mes kovą laimėsime.

Jėga ne skaičiuje, bet dvasioje.

Šiandien nuo šlykštaus okupanto snukio kaukė jau nuplėšta. Visas kultūringas pasaulis įsitikino Kremliaus budelio veidmainiškumu ir atidengė jojo kruvinuosius darbus bei kėslus. Tik pamišėlis gali netekti vilties į laisvę. Šiandien Vakaruose ginklai kalami dieną ir naktį, o jie, tikėkime, vieną kartą prabils. Ilgai laukti nereikės. Ir vėl mūsų Tėvynė Lietuva bus laisva.

Pirmyn į Laisvės Kovą, valio!..

Visiems Laisvės Kovos Broliams partizanams, talkininkams ir bičiu-liams bei jų šeimoms nuoširdžiai linkiu sulaukti tos džiaugsmo valandos – Laisvės".

(pas) Viltis (be parašo)
Srities vadas³⁸

1952 m., kai srityje buvo telikę vos kelios dešimtys partizanų, S.Staniškis jiems sakydavo, kad nežinaš, kaip bus jam žuvus, bet kol jis gyvas, tegul niekas negalvoja laužyti drausmės, slėptis, dezertyruoti, nusišalinti nuo veiklos ir pan. Nors žinoma, kad visi žus, kad niekas nesiruošia jų išvaduoti ar padėti, bet priesaika duota ir jos laužyti nevalia. “Kol aš gyvas – kovosime,” – sakydavo jis. Kalbėjo, kad nors partizanai ryšio su užsieniu neturi, bet žinios į ten vis tiek koku nors būdu prasiskverbia ir apie partizaninę veiklą Lietuvoje ten žinoma ir ja domimasi. Lietuvos ateities labui reikia daryti viską, kad ši kova tęstųsi kuo ilgiau, kad demokratinis pasaulis žinotų, jog Lietuva nesusitaikė su okupacija ir siekia išsivadavimo. Tai bus koziris Lietuvos rankose ateityje, atgaunant nepriklausomybę³⁹. Šie jo žodžiai buvo pranašiški...

Pokalbiuose bunkeryje pas Ruseckus yra prasitaręs, kad jei taip įvyktų, kad visi partizanai srityje būtų žuvę, o jis išlikęs gyvas – bandytų pereiti į Lenkiją, bet kol yra gyvų partizanų, jis privalo būti su jais⁴⁰.

S.Staniškis buvo suvalkietišškai gudrus, atsargus, viską apskai-

☐ Pulkininko S.Staniškio-Lito gimtinėje šventinama paminklinė lenta 2002 09 15

čiuojantis ir įvertinantis. Šios savybės padėjo jam net septynerius su viršum metų išsilaikyti vadovaujančiuose PLP postuose ir išlikti saugumo nesusektam ir neužpultam. Per visus partizanavimo metus jis atsargumo dėlei nebuvo užsivilkęs karinės uniformos: žiemą vasarą dėvėjo paprastus sodietiškus drabužius, kurie jam tarnavo kaip maskuotė⁴¹.

Lietuvai atgavus nepriklausomybę, 1998 m. gegužės 19 d. Lietuvos Respublikos prezidento dekretu Nr.69 jam buvo suteiktas pulkininko laipsnis⁴², o dekretu Nr.71 S.Staniškis buvo apdovanotas Vyčio Kryžiaus III laipsnio ordinu⁴³.

¹ Lietuvos kariuomenės karininkai 1918-1953 m. T.I. V. 2001. P.157.

² Ten pat. P.249.

³ LYA. FK-1. A3. Ag.B.6/12. P.195.

⁴ Ten pat. A.B.b. B.44618/3. T.I. P.94.

⁵ Ramanauskas A.(Vanagas). Daugel krito sūnų... V.1991. P.189.

⁶ LYA. FK-1. A.B.b. B.44618/3. T.9. L.213: PLPV įsakymas Nr.16-1.

⁷ Ramanauskas A.(Vanagas). Daugel krito sūnų... P.376, 381, 382.

⁸ LYA. FK-1. A.B.b. B.44618/3. T.9. L.127.

⁹ LKA. Nr.12. L.91. Kaunas, 1994.

¹⁰ LYA. FK-1. A.B.b. B.44618/3. T.19. L.247-250.

¹¹ Ten pat. T.9. L.102: PLSr. įsakymas Nr.3-5. 1949 05 05.

¹² Ten pat. T.20. L.338: N Tarybos 1949 05 25 nutarimas.

¹³ Ten pat. T.9. L.114: PLSr. įsakymas Nr.4-2. 1949 05 19.

¹⁴ Ten pat. L.127: PLSr. įsakymas Nr.11-2. 1949 12 24.

¹⁵ Laisvės kovos 1944-1953 m. P.389-391.

¹⁶ LYA. FK-1. A.B.b. B.44618/3. T.9. L.127: PLSr. įsakymas Nr.11-2. 1949 12 24

¹⁷ Laisvės kovos 1944-1953 m. P.397-398.

¹⁸ LYA. FK-1. A.B.b. B.44618/3. T.9. L.127: PLSr. įsakymas Nr.11-2. 1949 12 24.

¹⁹ Ten pat. L.132: PLSr. įsakymas Nr.12-1. 1950 01 19.

²⁰ Ten pat. L.135: LLKSGP įsakymas Nr.3-1. 1950 08 20.

²¹ Laisvės kovos 1944-1953 m. K.1996. P.450-451.

²² LYA. FK-1. A.B.b. B.44618/3. T.16. L.166: LLKS vadų pasitarimo protokolas T.1. L.269: A.Ramanausko tardymo, 1957 04 04 apklausos protokolas.

²³ Ten pat. T.16. L.2-13: LLKS Prezidiumo "X" sekcijos 1951 m. vasario 16

d. nutarimas Nr.7.-1.

²⁴ Ten pat. T.17. L.129.

²⁵ LKA. Nr.12. P.89, 90.

²⁶ Gaškaitė-Žemaitienė N. Žuvusiųjų Prezidentas. V.1998. P.343.

²⁷ LVOA. F.3377. A.55. B.218. L.151. aktas LLKS Tarybos Prezidiumo pirmininko 1952 01 29.

²⁸ Gaškaitė-Žemaitienė N. Žuvusiųjų prezidentas. P.278.

²⁹ LYA. F. K.-1. A.B.b. B.33960/3. T.10. L.35.

³⁰ Gaškaitė-Žemaitienė N. Žuvusiųjų Prezidentas. P.433.

³¹ Pečiokaitė-Adomėnienė B. Paskutinieji. K.2000.

³² LYA. F.3. B.51/26: 1953 m. vasario 3 d. MGB suvestinė.

³³ S.Staniškio brolio Antano paliudijimas.

³⁴ Talkininkės ir rėmėjos, pas kurias pusę metų bunkeryje S.Staniškis gyveno, Anelės Ruseckienės, gyv. Šmurų k., Skriaudžių apyl., Prienų aps., ir buvusio Nemuno srities štabo žvalgybos skyriaus viršininko ir Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės vado A.Šermukšnio-Žilvino paliudijimai.

³⁵ Ramanauskas A.(Vanagas). Daugel krito sūnų...

³⁶ Gaškaitė-Žemaitienė N. Žuvusiųjų prezidentas. L.194.

³⁷ A.Kurtinytės-Liepos, buvusios Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės talkininkės, ryšininkės, Dešinio tėvūnijos vado paliudijimas.

³⁸ LVOA. F.3377. A.55. B.226. L.251.

³⁹ A.Kurtinytės-Liepos ir A.Šermukšnio-Žilvino paliudijimai.

⁴⁰ A.Ruseckienės paliudijimas.

⁴¹ A.Šermukšnio-Žilvino paliudijimas.

⁴² Lietuvos kariuomenės karininkai 1918-1953 m. T.1. V.2001. P.331.

⁴³ S.Staniškio dukters J.Gelžinienės paliudijimas.

☐ Alfonsas Saugūnas Lietuvos kariuomenėje apie 1937 m.

ALFONSAS SAUGŪNAS-ŽAIBAS

Alfonsas Saugūnas gimė 1915 m. vasario 13 d. Ukmergės aps., Balninkų vls., Paberžės k. Antano Saugūno ir iš Garšvėnų k. kilusios Apalonijos Vainalavičiūtės-Saugūnienės šeimoje. Krikštytas 1915 m. vasario 15 d. Balninkų bažnyčioje¹. Paberžės kaimas yra apie 7 km nuo Balninkų, 1 km nuo Makių ežero.

Šeimoje augo 4 vaikai: Vincas, Alfonsas, Antanina ir Stasė. Vyriausia duktė Antanina, g. 1908 m., paskui eina Vincas, Stasė ir Alfonsas. Paaugę vaikai lankė Geliogalių pradinę mokyklą. Dar prieš sovietų okupaciją mirė Alfonso tėvas ir motina. Likę keturi vaikai vertėsi savarankiškai. Saugūnų šeima buvo didelė, o žemės turėjo vos per 10 ha, todėl Vincui jaunystėje teko bernauti, o Alfonsas buvo labiau linkęs mokslui.

Alfonsas, tarnaudamas Lietuvos armijoje, dirbo Radviliškyje vairuotojų instruktoriumi. Apie 1937-1938 m. baigus karinę tarnybą jam buvo suteiktas puskarininkio karinis laipsnis². Baigęs karinę tarnybą Alfonsas dirbo savo ūkyje, buvo aktyvus Ukmergės šaulių rinktinės Balninkų šaulių kuopos narys. Užaugusi Antanina ištėkėjo už Karolio Pragaravičiaus, o likę ūkyje trys vaikai pasidalino lygiomis vidutiniškai po 3,5 ha tėvo paliktą beveik 11 ha žemę. Statėsi savo sodybas ir kūrė šeimas. Ligota sesuo Stasė liko gyventi su Alfonso, todėl jam teko vienkinkiu arkliuku apdirbti apie 7 ha žemės ūkį. Alfonso sodyba buvo graži, o jo gyvenamasis namas, kaip gero pasiturinčio ūkininko: dviejų galų gryčia su priemene, kamara, svetaine bei aštuoniais baltai dažytais varstomais langais. 1940-41

m. sovietų ir 1941 m. vokiečių okupaciją Alfonsas sutiko nepalankiai. Jo požiūrį į okupacijas atspindi tuo metu sukurta Saugūno mėgstama daina:

Dvi švilpynės – vienas tonas:

Čia Berlynas, ten Maskva. –

Kas negroja kaip jo ponas,

Tam nusirita galva.

Koks čia draugas, toks ten ponas –

Toks ir būdas kaip spalva. –

Viens raudonas kaip šėtonas,

Kitas rudas kaip šuva.

Nuo šunies tai buvo lazdos –

Nuo šėtono nėra rodos.

Taip ir naikina mūs kraštą –

Žudo brolius Lietuvos.

1944 m. vasario 12 d. Balninkų kunigas J.Kuzmickas Alfonsą Saugūną sutuokė su Uršule Statauskaite, Stasio, gimusia 1922 m. Geliogalių k.³. Jos brolis Kazys Statauskas vėliau buvo A.Saugūno-Žaibo vadovaujamo Vėtros būrio partizanas. Geliogalių kaimas yra 5,5 km nuo Balninkų, Gėlio ežero pietrytiniame krante.

1944 m. liepos mėn., antrą kartą sovietams okupavus Balninkus, A.Saugūnas buvo pirmose apylinkės partizanų gretose, netrukus sudarė savo būrį ir jam vadovavo. A. Saugūno-Žaibo būrio partizano Kazio Rimo-Dragūno, Igno, g.1923 m., dabar gyvenančio savo gimtajame Karališkių k. Kurklių seniūnijoje Anykščių rajone, teigimu, 1944 m. pabaigoje Ažumakio miško kautynėse Žaibas dalyvavo su savo vadovaujamu būriu, o jo būrys buvo sudarytas pradėjus imti vyrus į frontą.

1944 m. rudenį (rugsėjo-spalio mėnesiais) sujungus Ukmergės aps. antrojo (Balninkų, Kavarsko, Kurklių vls.) ir trečiojo, Pabaisko, Šešuolių, Želvos ir Žemaitkiemio vls.) rajonų partizaninį judėjimą buvo sudaryta J.Šibailos-Dieduko vadovaujama balninkiečių rinktinė⁴, kuriai priklausė ir psk.Alfonsas Saugūnas-Žaibas. 1944 m. rugsėjo 4 ir 9 d. Žaibas kartu su Balninkiečių rinktinės

N.Liškausko-Beržo bei Rugio būriais puolė Balninkų karinę įgulą, kalėjimą bei Vykdomąjį komitetą. Užėmė Balninkus (išskyrus karinės įgulos mūrinį pastatą) ir norėjo išlaisvinti suimtą studentą Bronių Rimą, iš Karališkių k., bet jo išlaisvinti nepavyko, nes iš antro aukšto išmesta priešo granata užmušė kalėjimo grotas laužiantį Petrą Pilecką, Karolio, g.1921 m. Kibildžių k. 1945 m. balandžio mėn. naktį Balninkiečių rinktinė, kurioje dalyvavo ir Saugūno-Žaibo būrys, vėl užėmė Balninkus, rekvizavo parduotuvės prekes ir puolimo metu nušovė stribą Karablikovą.

1945 m. A.Saugūno-Žaibo partizanai sudarė Balninkiečių rinktinės Vėtros dalinį, kuriame 1945 m. pradžioje buvo iki 120 vyrų⁵.

1945 m. sausio 1 d. Alfonsas Saugūnas-Žaibas su Uršule Saugūniene susilaukė vienintelio sūnaus Algirdo, kurį Alfonsas prieš žūtį dar spėjo pamatyti.

Alfonsas Saugūnas veikė greta Ažumakio bei Adomavos miškų esančiuose kaimuose: Ukmergės r. Želvos apyl. Daubariškių, Juodakelių, Žvynėnų k.; Molėtų r. Videniškių apyl. Pikčiūnų, Petrauskų k.; Utenos r., Užpalių apyl. Kuršiškių; Anykščių r. Šeimyniškių apyl. Dabužių k. ir kitose vietovėse⁶.

A. Saugūno-Žaibo būryje, kaip ir kituose būriuose, partizanai susirinkę iš įvairių vietovių, bet pagrindą sudarė jo žmonos gimtojo Geliogalių kaimo vyrai. Iš Geliogalių k. A.Saugūno-Žaibo vadovaujamame Vėtros būryje buvo net 14 partizanų:

1. Alkūnas Bronius-Dobilas. Žuvo 1949 02 16.
 2. Alkūnas Jonas. Dingo be žinios.
 3. Ašaka Pranas. Suimtas 1945 m. rugsėjo mėn.
 4. Čereška Feliksas. Suimtas.
 5. Čereška Jonas.Vališkės k. nušautas S.Miškinio.
 6. Miškinis Stasys. Legalizavosi ir tapo išdaviku.
 7. Petniūnas Kazys. Susirgo ir mirė partizanaudamas.
 8. Petniūnas Rapolas, g.1926 m. Legalizavosi 1945 m.
 9. Stalnionis Bronius. Legalizavosi.
 10. Stalnionis Feliksas-Kalnavertis. Žuvo 1945 04 22.
 11. Stalnionis Pranas. Žuvo 1945 04 22.
 12. Stalnionis Stasys-Ugnis. Legalizavosi.
 13. Statauskas Kazys-Uosis. Legalizavosi. Mirė 1977 m.
 14. Statauskas Stasys. Legalizavosi.
- Iš Paberžės k. Žaibo būryje buvo šeši partizanai:

□ Alfonso Saugūno žmona Uršulė Saugūnienė ir sūnus Algirdas

□ Alfonso Saugūno gyvenamasis namas Paberžės k.

1. Kiaušinis Albinas-Pabaisa. Legalizavosi.
2. Kiaušinis Bronius-Driežas. Legalizavosi.
3. Kiaušinis Juozas. Suimtas.
4. Saugūnas Alfonsas-Žaibas. Žuvo 1945 04 22.
5. Šmigelskas Juozas-Smidras (Lazukas). Žuvo 1949 02 16.
6. Šmigelskas Kazys-Diemedis (Lazukas). Žuvo 1944 12 29 Dviriniškių k.

Be minėtų Geliogalių ir Paberžės k. partizanų, Žaibo būriui priklausė:

1. Liškauskas Alfonsas-Rugys iš Šmotiškių k.
2. Liškauskas Stasys-Darius iš Šmotiškių k. (Alfonso brolis).
3. "Lazdynas". Legalizavosi.
4. Barčys iš Alantos vls. Pavirinčių ar Šilinkos k. Kulkosvaidininkas.
5. Bimbiris Kazys iš Molėtų vls. Bimbirių k. Legalizavosi.
6. Šerys. Žuvo 1945 04 22.
7. Rimas Kazys-Dragūnas, Igno, g.1923 m. Karališkių k. Balninkų vls. ir kt.

Šis Žaibo būrio partizanų sąrašas yra sudarytas remiantis Jono Šmigelsko, Kazio Stalnionio, A.Liškausko-Rugio, A.Čereškos-Ažuolaičio ir J.Grigo-Ungurio pasakojimais.

Be to, 1945 09 21 Dapkūniškių k. Balninkų vls. žuvusiems partizanams žuvimo vietoje pastatytame paminkle rašoma, kad Augusto Tamulio ir Alfonso Gylio sodybose žuvo Žaibo būrio partizanai:

1. Antanas Stimburys.
2. Adomas Navikas, g.1920 m. Luciūnų k. Kurklių vls.
3. Alfonsas Tamulis, g.1923 m. Dapkūniškių k. Balninkų vls.
4. Alfonsas Tamulis, g.1920 m. Dapkūniškių k. Balninkų vls.
5. Jonas Karalius, g.1905 m. Pabaldonio k. Balninkų vls.
6. Alfonsas Gylis, g.1919 m. Dapkūniškių k. Balninkų vls.

Jie sudegino nedidelę Dapkūniškių pieninę ir rekvizavo pieno gaminius, vežamus per Lobelių mišką. Tačiau už šią akciją partizanai sumokėjo gyvybę.

1945 m. kovo mėnesį į Žemaitkiemio vls. Berzgainių k. atvyko A.Saugūno-Žaibo ir J.Zurzos-Karpio vadovaujami partizanų būriai, kuriuose buvo 50 vyrų. Prie jų prisijungė Marijonas Bučianskas-Šernas, g. 1924 m. Berzgainių k., bei psk.Vytas Steponavičius-Žaltys ir abu davė vadams priesaiką. Partizanai apsistodavo kaimuo-

se arti miškų. Atėjusius svetimus žmones iš sodybos, kurioje būdavo apsistoję partizanai, neišleisdavo ir išlaikydavo iki vakaro. Vakare atsiprašydavo ir paleisdavo namo. Po paros partizanai persikeldavo į kitą stovyklavietę, net už 10 km. Iki šiol dar nerasti A.Saugūno-Žaibo žuvimo dokumentai, todėl pateikiami trijų partizanų prisiminimai apie jo žūtį.

M.Bučianskas-Šernas pasakoja, kad pirmosios jo kautynės įvyko 1945 m. balandžio mėnesio pabaigoje Molėtų apylinkėje Vilijočių k. Anksti rytą į Vilijočius atvažiavo rusų karių pastotė, kurios nepastebėjo net partizanų žvalgyba. Įvykus kautynėms, kovos lauke žuvo partizanas Zavadskas iš Pavirinčių k. (taip rašo A.Šiuksčius knygoje „Už mylimą tėvynę“), nukauti trys rusų kareiviai ir arklys, o likę gyvi rusai, kadangi jų buvo nedaug, pabėgo į Molėtus. Žaibo ir Karpio būriai pasiėmė nukautųjų ginklus ir, pasiekę į Vilijočių mišką, nutarė pailsėti. Tuo metu Molėtuose stovėjęs didelis NKVD dalinys skubiai atvyko į Vilijočius. Nežinia, ar šnipų padedami, ar partizanų paliktais šviežiais pėdsakais atsekė iki stovyklavietės. Netrukus partizanų žvalgai pranešė, kad rusai jau slankioja pamiškėje, ir tą pačią dieną įvyko antros kautynės. Jose žuvo dalinio ir būrio vadas psk.A.Saugūnas-Žaibas, iš Garšvėnų k. kilęs Kazys Rakauskas-Drugelis ir dar keli partizanai. Žuvus Žaibui, savo ir Žaibo būrio partizanus iš kautynių lauko per Ažumakio mišką išvedė būrio vadas J.Zurza-Karpis. Partizanai apsistojo Žemaitkiemio vls. Juodžiūnų ir Skačiūnų kaimuose⁷. Apie kitus buvusius Vilijočių k. partizanų būrius M.Bučianskas-Šernas nemini. Pasakotojo, dalyvavusio abiejose kautynėse, žinios yra vertinga medžiaga, nes pirmųjų kautynių įvykiai ilgiau atsimenami.

Buvęs partizanas Kazys Stalnionis, g.1927 m. Geliogalių k.,dabar gyvenantis Balninkuose, kurio du broliai kartu su Žaibu dalyvavo abiejose kautynėse, apie Vilijočių k. stovyklavusių partizanų būrių kiekį ir abejas kautynes pasakojo taip. 1945 m. balandžio 22 d. J.Šibaila-Diedukas, A.Saugūnas-Žaibas, J.Zurza-Karpis, S.Grigas-Švyturys ir J.Jūras-Žilvinys su savo būriais buvo apsistoję Molėtų apyl. Vilijočių k. Netikėtai pasirodžius rusų kareiviams įvyko kautynės. Kovos lauke žuvo S.Liškauskas-Darius, o A.Liškauską-Rugį sužeidė. Sužeistą A.Liškauską išvežė Vilijočių k. gyvenusi Marytė vežimu į Molėtų vls. esantį Ulžių mišką gydytis. Po Vilijočių kautynių J.Šibailos rinktinės dalis išsiskirstė atskirais būriais. A.Saugūno-

Žaibo būrys pasitraukė į netoli esantį Molėtų vls. Žardinės mišką. Čia partizanai apsistojo, išstatė sargybą ir sumigo. Partizanams miegant, Molėtų ir Alantos karinių įgulių bei strībų jungtinės pajėgos prislinko visai arti prie miegančių Žaibo partizanų ir atidengė ugnį. Keli partizanai žuvo iš karto arba buvo sužeisti, kiti negalėjo pasiimti sustatytų ginklų. Kovai užsiliepsnojus, Žaibas, davęs įsakymą kovoti, pakilo ir tuoj pat buvo nušautas. Stovėjęs sargyboje S.Miškinis (su Žaibo duotu laikrodžiu) bėgdamas bandė pasiimti žuvusio Žaibo ginklą, bet buvo sužeistas į koją. Išbėgęs į pamiškę, pasiėmė ūkininko arklių ir raitas pabėgo. Kiti likę partizanai atsišaudydami pasitraukė. Tos pačios dienos antrajame mūšyje žuvo 7 partizanai: iš Paberžės k. būrio vadas A.Saugūnas-Žaibas, iš Geliogalių k. Feliksas Stalnionis-Kalnavertis, Pranas Stalnionis, o jų kūnai buvo išniekinti Molėtuose. Žuvus Žaibui, vieni jo partizanai slapstėsi pavieniui, kiti prisijungė prie kitų būrių, o dalis legalizavosi. 1945 m. rudenį S.Miškinis grąžino U.Saugūnienei Žaibo duotą sargybą laikrodį.

1945 m. birželio 18 d. tardomas suimtas nuo fronto likęs S.Griniaus-Vanago būrio partizanas vokiečių Hansas Germanas paklaustas, ką žino apie Žaibo būrį, pasakojo, kad 1945 m. kovo mėn. Žaibas Sauginių k. kovėsi su rusų armija. Būrys buvo sutriuškintas. Žuvo vadas Žaibas ir jo pavaduotojas⁸.

Literatūroje aptinkamos kelios A.Saugūno-Žaibo žuvimo datos: 1945 m. kovo mėnesį, 1945 04 22 ir 1946 m. pavasarį. 1998 06 26 Algirdui Saugūnui užklausus LYA apie tėvo žūties aplinkybes, archyvas 1978 08 07 raštu Nr.1803-S atsakė, kad saugomuose dokumentuose duomenų apie tėvo žūties aplinkybes 1945 m. nerasta. Molėtų r. apylinkės teismas, dviejų liudininkų Albino Petniūno ir Šmigelsko parodymu, 1992 06 03 teismo sprendimu (LR civ. bylos Nr.2¹-365/ 1992 pripažino, kad Ukmergės aps., Balninkų vls., Paberžės k. gyvenęs Alfonsas Saugūnas, Antano, g.1915 m., žuvo kovos lauke 1945 04 22 Ulžių miške. Po mirties A.Saugūnui suteiktas kario savanorio statusas.

Žuvus A.Saugūnui-Žaibui, jo žmona dar ilgai buvo persekiojama. Balninkų VK nacionalizuoja jų sodybą, o stribai ir enkavedistai persekioja Uršulę. Ji su mažu vaiku ant rankų slapstosi pas gimines, pažįstamus, retkarčiais sugrįžta namo, suimama, tardoma, paleidžiama ir 1945 m. įtraukiama į išvežamųjų sąrašą⁹. Gerų žmonių perspėta, kada namie nenakvoti, ji su sūnumi lieka neišstremta. Po

1956 m. Stalino kulto "pasmerkimo" U.Saugūnienei gražinta sodyba, kur ji ir gyvena. Žaibo sūnus Algirdas Saugūnas baigė Balninkų pagrindinę mokyklą, gyvena ir dirba Molėtuose.

¹ Lietuvos valstybės istorijos archyvas. F.660. A.19. B.187. L.52/20.

² Laisvės kovų archyvas. T.27. K. 2000. P.221.

³ Išrašas iš 1944 m. Balninkų parapijos jungtinių metrikų knygos Nr.4.Balninkai. 1992 02 07.

⁴ Kasparas.K. Lietuvos karas. K. 1999. P.203.

⁵ LYA. FK-1. A.18. B.99. L.31.

⁶ Ten pat. A.15. B.3220. L.100.

⁷ Aukštaitijos partizanų prisiminimai. D.3. V. 2001. P.919-922.

⁸ LYA. FK-1. A.18. B.99. L.105.

⁹ Vidaus reikalų ministerijos 1991 11 11 Nr.6/6 S-3900 archyvinė pažyma.

VLADAS KUROČKA-DŪDELĖ

Vladas Kuročka gimė 1923 m. Kaune. Jo tėvas Stasys Kuročka, baltgudis, nepriklausomybės pirmaisiais metais buvusio baltgudžių dalinio karininkas. Nuo 1924 m. žinių apie jį nėra. Vladas su mama kurį laiką gyveno Kaune. Vlado tėvui dingus, mama, neturėdama gyvenamojo būsto, pradėjo dirbti tar-naite, todėl Vladą atvežė į Grinkiškį pas seserį Oną Ančerevičienę. Čia jis augo kaip sūnus, baigė pradinę mokyklą.

□ Vladas Kuročka, apie 1943 m.

Grinkiškyje Vladas lankė mokyklą, tapo skautu, ir čia, dalyvaudamas skautiškuose žaidimuose, įgijo pirmuosius žvalgo įgūdžius. Skautų stovykla buvo įrengta šalia Grinkiškio miestelio, Spirgiškių miške. Skautų būrio vadas buvo aktorius Vaclovas Blėdis. Patriotizmo dvasia išauklėjo šeima ir mokyklos direktorius Jonas Poderys.

Baigęs mokyklą, Vladas pateko į amatų mokyklą Vilijampolėje, kur greta šaltkalvio-mechaniko specialybės įgijo platų bendrą išsilavinimą, tapo religingesniu. 1940 m. rusams traukiantis iš Kauno buvo užminuoti tiltai. Kad tiltų nesusprogdintų, Vladas su mokyklos draugu išminavo Vilijampolės ir Aleksoto tiltus. Išminavus tiltą juos pastebėjo kariškiai ir plaukiančius apšaudė, o draugą sužeidė, bet abu sėkmingai išplaukė ir pasislėpė.

Baigęs amatų mokyklą, gavo darbą Ginklų dirbtuvėse. 1941-1942 m. dirbo meistru Zivo tabako fabrike Kaune. Kai mieste pragyventi tapo sunku, įsidarbino Grinkiškio valsčiaus įstaigoje, o nuo 1943 m. pradžios Vladas, kaip didelis Lietuvos patriotas, buvo paskirtas Eišiškių valsčiaus sekretoriumi. Nuo 1944 m. pradžios vėl dirbo Grinkiškyje. 1943 m. pabaigoje ar 1944 m. pradžioje su studentu Vytautu Poderiu į Grinkiškį atvyko Kazys Veverskis ir įkūrė Lietuvos Laisvės Armijos (LLA) grupę, kurioje susibūrė apie 30 žmonių. Trau-

□ Vladas Kuročka (dešinėje) su pusbroliu Jonu Ančerevičiumi

□ Vlado tėvas Stasys Kuročka

□ Vladas su Ančerevičių šeima: Bronius Ančerevičius, Jonas Ančerevičius, Vladas Kuročka, Ona Ančerevičienė ir kaimynė

□ Vladas Kuročka skautų stovykloje

□ Vladas Kuročka (kairėje) su draugais ginklų dirbtuvėje

□ Vladas (kairėje) Eišiškių valsčiuje

□ Vladas (antras iš dešinės) su Eišiškių valsčiaus darbuotojais

❑ Grinkiškio miestelis iki 1944 m. vasaros. Praėjus frontui viskas buvo sudeginta ir išliko tik valsčius, daboklė, karčiama ir dvaras

kiantis vokiečiams, šis apsiginklavęs būrys organizuotai patraukė Žemaitijos link, bet už Dubysos persikėlė tik pusė žmonių – kita dalis, tarp jų ir V.Kuročka, liko priešintis sovietų okupuotoje teritorijoje ir laikėsi miškuose. Juozas Paliūnas-Rytas savo prisiminimuose rašė: *Per tą laiką Kėdainių a. susidarė daug atskirai besislapstančių partizanų grandžių. Aš susirišau su Geručių partizanų grandies vadu, o 44 08 01 su Meiliškių apylinkės vadu – Kuročka*.*

1944 m. spalio mėnesyje atėjo pas mane partizanas Kuročka, kuris kaip senas LLA organizatorius, duoda man nurodymų. Bekalbant už pusės kilometro pamatom gaujas istrebitelių ir rusų. Kadangi dar tik pirma trobesių ablava, nežinom, kaip labai bus ieškoma. Mūsų slėptuvė gerai įrengta, bet nutariame trauktis. Tuokart buvom keturiose. Visi skubiai apsirengėme, ir paėmę ginklus, triobesių priedanga atitraukėme į Spirgiškės miškelį. Ten dar padidiname grandį iki 6 vyrų ir vieškelyje Vaitiekūnai-Vosykliškis pravažiuojantiems istribiteliams surengiame pasalas. Numatyti istribiteliai nukrypsta kita kryptimi. Sulaukę sutemos sugrįžome į slėptuves.

Apie lapkričio mėn., norėdamas ką nors žymesnio atlikti, vienas su visu apsiginklavimu nuvykstu į Meiliškius pas Kuričką. Slėptuvėje su juo randu dar du partizanas. Pas juos pamatau daug ko įdomaus: jie dirba su rašomąja mašinėle, turi visus Grinkiškio vl. antspaudus. Tuo laiku išdavinėja gyventojams gimimo pažymėjimus bei perdirbinėja pasus (tuo laiku dar galiojo vokiški ir lietuviški pasai).

Tarp kitko nutarėme vienas kitą vadinti slaptavardžiais. Aš pasirinkau turėtą slaptavardį – vairą, Kuročka – dūdelę ir t.t. Dūdelė man nurodo, kad numatė į mišką keltis gyventi. Ten geresnės sąlygos judėti, daugiau partizanų yra... [...] Bebūdamas slėptuvėje ir girdėdamas apie Rapolo žiaurų elgesį, šaudymą nekaltų žmonių ir deginimą trobesių, kilo mintis daryti žygių jo sunaikinti. Apgalvojęs, kad mano žinioje esančios jėgos per mažos, nutariau vykti į mišką pas Dūdelę prašyti talkos.

Lapkričio mėn. naktį nuvykstu į man duotą RP, RPV "Olė" sujungė su Lenčių partizanų būriu, vadovaujamu "Tėvo", kurie gyvena miške bunkeryje, apie 18-20 vyrų. Su jais bekalbant sulaukiau aušros. Man pageidaujant išvyksta iš Lenčių miško į Paliepių mišką (Pušynė) pas Dūdelę, kuris randasi centriniuose bunkeriuose.

* Originale – Kūrička. – Red.

Vladas Kuročka-Dūdelė miške buvo įsirengęs bunkerį, kuriame turėjo rašomąją mašinėlę, visus Grinkiškio valsčiaus antspaudus. Tuo laiku išdavinėjo gyventojams gimimo pažymėjimus, perdirbinėjo pasus (tada dar galiojo vokiški-lietuviški pasai) ir kitus dokumentus, nes turėjo pasiėmęs valsčiaus firminius blankus.

V.Kuročka, gyvendamas nelegaliai, pasirodydavo Kaune, vilkėdamas klieriko sutaną. Kaune apsigyveno pas pusbrolių Joną Ančerevičių, slapyvardžiu Ūsas, kur susisiekdavo su kunigų seminarijos ryšininku. V.Kuročka per Leoną Tvarijonavičių palaikė ryšius su Kauno pagrindžiu (LIT), gaudavo informaciją, spaudą, medikamentus ir kitą paramą, reikalingą miške.

1944 m. lapkričio mėn. Pašušvyje sribai gaudė vaikus į tarybinę armiją. Dūdelės būrys susiorganizavo išvaduoti jaunuolius. Susirėmimo metu Dūdelė pirmą kartą buvo lengvai sužeistas į koją.

V.Kuročka pasižymėjo ne tik narsa, bet ir sumanumu bei vado sugebėjimais. 1945 m. vasario 15 d., žuvus karininkui Vladui Pabarčiui, jo vietoje LLA Kėdainių apylinkei vadovauti imasi V.Kuročka, kurį partizanai ypač gerbė, kai jis sužeistas liko vadovauti Pušynės miške. Jam padėjo V.Gudaitis ir A.Dalbokas.

V.Kuročkai vadovaujant, buvo laikomasi žmonės tausojančios taktikos. Partizanai buvo išskirstyti nedidelėmis grupėmis ir tik stambesniems žygiams sutelkdavo didesnes pajėgas, kurias, atlikus užduotį, vėl išsklaidydavo. Tokiai tausojančiai taktikai nepritarė A.Dalbokas, kuris siūlė demonstruoti partizanų jėgą. Atsirado trintis – V.Kuročka neturėjo Lietuvos kariuomenės karininko laipsnio, o tuo metu laipsnių teikimas partizanams dar nebuvo praktikuojamas. Norėdamas trintį pašalinti, Rukų mokytojo Donato Kvedaro patartas, pasiūlė junginiui vadovauti Gražiškių mokyklos vedėjui karininkui J.Jasinevičiui. Šis sutiko su sąlyga, kad liks dirbti Gražiškių mokykloje, bet tarsis opesniais klausimais. Taip nuo 1945 m. gegužės mėnesio formaliai vadovavo J.Jasinevičius-Margis, o faktiškai vadovavo jo pirmuoju pavaduotoju paskirtas V.Kuročka-Dūdelė. Antruoju pavaduotoju tapo V.Gudaitis-Rasas, su kuriuo V.Kuročka labai sutarė, A.Dalbokas-Imperatorius (*Krakių gimnazijos abiturientas A.Dalbokas 1946 m. tapo NKVD-NKGB agentu, o dar vėliau – KGB karininku – J.A.*) paskirtas štabo propagandos ir informacijos skyriaus vadovu.

Apie šiuos įvykius prisimena J.Paliūnas-Rytas: *Šiaip taip susi-*

randu Dūdele, Rasą ir kt. Tarpe kitų pasitarimų į kadrinius pasiūliau į ltn. Švilpą. Dūdelė ir kiti mano pasiūlymą mielai priima. Dūdelė, Dūlius ir kt. vykstame į Skėmių mišką susitikimui su Švilpa. Nuvykstame sutartu laiku į sutartą vietą, bet partizano Švilpos nerandame ir nesulaukiame. Kadangi man buvo žinomi miškai ir turėjau pažinčių, nuvykstame pas pirmą ryšininką į palaukį. Sužinome liūdną naujieną, kad tik mums išėjus naujai išrinktas vadas panorėjo savo pirmas dienas atžymėti. Išvykę su visu daliniu atlikti operaciją, prie kurių prisijungė dar penkiolika partizanų. Po operacijos apsistojo mažame miške, kur šnipo išdavimu žuvo 17 partizanų. Staiga pagalvoju, kad Dievas sudarė tas sąlygas mano išvykimui pas Dūdele...

Birželio mėn. pabaigoj apsigyvenau aš ir nuo pirmų dienų mano vadovaujama mano grandis, Povilo Lukšio Rn, vadovaujamo RnV pavaduotojo ir TvV Dūdelės dalinio sudėtyje.

Stovykla Valatkaičių pelkėje. Anksti rytą paržygiuoja partizanas Dūdelė su Imperatoriaus (Dalboko) vadovaujamu daliniu. Jie parnešė džiugią naujieną: sudaužė Ilgizių istribitelių būstinę ir jų vadą Kasijaną (sužvėrėjęs žmogus). Imperatorius ir Dūdelė sveikina mane ir reikalauja alaus už kaimyno sunaikinimą.

Už keletos dienų, vadui Dūdelei pirmininkaujant, dalinių ir skyrių vadai darome posėdį. Planas: Šaukoto miestelio 6 ginkluotų aktyvistų sunaikinimas...

1945 m. vasaros pabaigoje Kėdainių apskrities partizanų veiklai numalšinti buvo pasiūsta NKVD kariuomenė. Partizanai išsklido mažais būreliais. V.Kuročka paskutiniu laiku daugiausia laikėsi netoli Vosyliškio. Jis ten atsidūrė ir kariuomenės paieškų metu.

1945 m. rugpjūčio 12 d. 12 val. dienos V.Kuročka buvo suimtas. Vykstant didelėms gaudynėms, jie dviese pasislėpė Vosyliškio klebono daržinėje, esančioje atokiau nuo bažnytkaimio. Į tą daržinę užgriuvo keletas vežimų su NKVD kariškiais, kurie ten porą naktų nakvojo niekur nejudėdami, o paskui ryte kažkur išvažiavo.

V.Kuročka su draugu vargais negalais iškentė po šiaudais toje daržinėje ir, kai kariškiai išvažiavo, tuojau pat išlindo atsikvėpti. Gal tai buvo planuota operacija – paimti V.Kuročką gyvą, gal tiesiog atsitiktinumas, bet netrukus į daržinę grįžo keli kariškiai, kurie jį ten užtiko ir suėmė. Prisimena J.Paliūnas-Rytas: Partizanų žuvimas ir žmonių į Sibirą vežimas ne tik mane moraliai pritrenkė, bet ir visus gyventojus, todėl apie geresnes sąlygas gydymui nebuvo kada ir pagal-

voti. Gaunu pranešimą po pranešimo, kad kai mane sužeidė, žuvo Izidorius, Perkūnas, Švilpikas ir Naujokas. Be manęs ir Gavėno, dar 3 sunkiai sužeisti. Iš kautynių ištrūkę draugai ant rytojaus dar turėjo gimamas kautyne, kuriose žuvo mano pirmų dienų bendražygis – Žąsinas ir Pempė. Dėl susidariusių aplinkybių, Dūdelė paimtas gyvas, kartu su juo Bielskis, Krivis, Tėvas, Tarzanas, Dūlius ir kiti stojo (legalizavosi). O Dieve... Skaičiuoju, kad esame atlikę?

V.Kuročka pateko į Kėdainių NKVD, kur jį tardė majoras Todešas, žinoma, jų naudojamais metodais. V.Kuročką teisė karinis tribunolas parodomuoju teismu Kėdainiuose. Jį kaltino ginkluotu pasipriešinimu prieš sovietų valdžią, siekiant atkurti nepriklausomą Lietuvos valstybę.

Kuročkos byla, lyginant su kitomis bylomis, greitai buvo atiduota teismui. Kodėl? Gal kad nepasidavė verbavimui, gal kad neišdavė savo kovos draugų, bunkerių, ginklų, slėptuvių, ryšininkų. Jis byloje buvo vienas...

1945 m. spalio 22 d. Kėdainiuose įvyko viešas Karinio tribunolo posėdis-teismas, kuris Vladą Kuročką nuteisė aukščiausia – mirties – bausme. Dar yra gyvų žmonių, buvusių gimnazistų, kuriuos atvedė į teismo salę. Vienam tiesėjui retoriškai paklausus: "Ar yra nors vienas žmogus, kuris jo nekaltintų?", jauna gimnazistė garsiai sušuko: "Jis didvyris! Jis kovojo už Lietuvos laisvę!" Mergaitę išvedė iš salės.

Teisiamasis Vladas Kuročka, gavęs paskutinį žodį, pradėjo deklamuoti Bernardo Brazdžionio eilėraštį "Paskutinis pasmerktojo myriop žodis".

PASKUTINIS PASMERKTOJO MYRIOP ŽODIS

*Aukščiausio Tribunolo ponas pirmininke, ponai
Aukštieji pareigūnai ir laisvi piliečiai ir kalėjimo sargai,
Tautos įstatymų pavestas jūsų galiai ir malonei,
Brangiai apmokamo posėdžio jums neužtėsiu per ilgai.*

*Man duotas žodis. Laisvas. Paskutinis.
Ir savo kalnę, dar kaip žaizdą užmirštą, nuplėšt galiu.
Akte kaltinamajam pasakyta: nemylėjau aš tėvynės...
Ne! Mylėjau, bet idealų neišniekinau šventų!*

*Mačiau jos veidą, skausmo ir kančios perversą,
Mačiau vergijoj jos laukus ir miestus jos gražius,
Verkiau kaip kūdikis iš gailėsčio ne kartą,
Ir sąžinės nenunešiau parduoti už grašius...*

*Verkiau kaip kūdikis, bet nešaukiau prieš vėją,
Ėjau tik nešinas skausmu po krūtine,
Mačiau, kaip brolis broliui laisvę vagia, bet tylėjau,
Kaip be burnos... Aš kaltas. Bauskite mane!*

*Po teisės pamatais piktų puvesių grybas kilo
Ir edė kūną einančios gyvent tautos.
Širdy prakeikiau šimtą kartų, bet lūpos neprabilo
Ir atvirai nepasmerkė tiesios vyliūgų ir tarnų klastos.*

*Mačiau, kaip auga marmuro kolonos,
Mačiau, kaip skęsta lūšnos sielavartų tvane,
Mačiau, kaip vedat jūs bedugnėn milijonus,
Ir nešaukiau: "Gana! Aš kaltas! Taip. Sušaudykit mane..."*

1939 04 30

Teisėjai iš karto nesuprato, kad tai eilėraštis, bet susigriebę nutraukė, neleidę baigti ... Kvotos byloje kaip priedas liko mylimos ir mylinčios merginos nuotrauka, žodžiai ir laimės viltys dėl Nepriklausomos Lietuvos.

V.Kuročką išvedant iš salės, prie jo priėjo jo motinos sesuo Ona Ančerevičienė. Atsisveikinant Vladas jai pasakė, kad dar pasimatysime. Turbūt svajojo ir turėjo planą pabėgti. Liudas Dambrauskas, kuris taip pat buvo nuteistas mirties bausme, prisimena, kad juos drauge su Vladu Kuročka vežė iš Kauno kalėjimo į Vilnių. Kuročka ruošė drąsų pabėgimo planą, kuris lemtingo atsitiktinumo dėka nepavyko. Vladas Kuročka-Dūdelė buvo sušaudytas Vilniuje 1946 m. sausio 26 d.

Š.: LYA. B.39199/3: Vlado Kuročkos baudžiamoji byla.
Ten pat. A.3. B.1206. L.147, 150-151, 153-155, 162, 166.
Partizano Ryto prisiminimai.
Bloznelis M. Vladas Kuročka//Tautos atmintis.

TOLIMOJI INTA

2000 m. lankiausi Rusijoje, Permės gubernijoje ir dalyvavau „Memorialo“ muziejininkų konferencijoje. Tarp jų buvo Intos „Memorialo“ muziejaus vedėjos pavaduotoja Valentina Adujeva. Konferencijoje ji pasakojo apie buvusius lagerius, politinius kalinius, Intos praeitį ir jos dabartį. Intoje kalėjo daug lietuvių, todėl jos pasakojimas mane sudomino. Norėjau gauti žinių bei dokumentų apie lietuvius kalinius. Gaila, tokiam mano prašymui ji nebuvo pasiruošusi, tačiau vieną nuotrauką turėjo su lietuviška pavarde, o kituose raštuose minimi lietuviai. Vienas dokumentas labai įdomus. Tai Intos politinių kalinių sąrašas pagal tautybes bei jų skaičius. Perskaitęs jį, tuoj prisiminiau šūkį: „Carinė Rusija – tautų kalėjimas“, kurį bolševikiniai propagandistai mėgo dažnai kartoti. Čia, tokiaime mažame žemės lopinėlyje, Intoje, tiek tautybių žmonių kalėjo! Kas tą sąrašą sudarė? Spėju, kad tokią informaciją galėjo surinkti lagerio darbuotojai savo reikalams („tarnybiniam naudojimui“), o jų kontoroje dirbęs kalinsys slapta nurašė.

Neseniai Inta šventė miesto teisų suteikimo jubiliejų. Ta proga miesto vadovybė išleido gražiai iliustruotą albumą ir atviručių. Adujeva pasakojo, kad gražiausias statinys mieste yra politinių kalinių pastatytas vandentiekio bokštas. Jį baigė statyti 1954 metais. Ant stogo iškėlė rutulį, į kurį slapta sudėjo dokumentų, vietinių laikraščių komplektą ir nuotraukų. Po keliasdešimt metų valdžia nusprendė nuimti rutulį ir užkelti žvaigždę. Rutulį perdavė muziejui. Po kurio laiko muziejaus darbuotojai aptiko rutulio viduje radinį.

Dabar muziejus (direktorė O.Molienė) ruošiasi miesto vandentiekio bokšte, istoriniame miesto paminkle, atidaryti politinių represijų ekspoziciją.

O ką rašė apie Intą „Lietuviškoji tarybinė enciklopedija“?

„Inta, miestas RTFSR, Komijos ATSR rytuose. D.Intos kair. krante. 52000 gyv.(1977). Medžio apdirbimo kombinatas, mechaninė remonto įmonė, betono g-la, plytinė, paukštynas. Prie Intos

kasamos akmens anglys. Miesto tipo gyvenvietės teises gavo 1940, miesto – 1954 m.”

Nė žodžio apie tikruosius miesto įkūrėjus ir statytojus. Nė žodžio apie aukas. Ir kaip neprisiminsi Intos pradžios. Ant tuščio plyno lauko buvo “zekas”... paskui – kapai, kapai, spygliuotų vielų tvoros, sargybinių bokšteliai... Taip prasidėjo Inta.

1.Intos vandentiekio bokšto statytojų sąrašas. 1954 m. Išversta iš rusų k.

Raštas būsimiems intiečiams nuo “architekto” kalinio A.Tamvelio kartu su fotografijomis ir dokumentais buvo sudėti ir paslėpti kap-sulėje.

Vandentiekio bokšto statybininkai

Visi kaliniai, kurie teisti nuo 10 iki 25 metų priverstinio darbo. 60-70 proc. kalinių kaliniai be teismo, prieš karą, karo metu ir pokariniai įvairių tautybių ir įvairių šalių.

□ Ekspонатas iš Intos "Memorialo muziejaus". Užrašas rusų k. ant medinio rasto: "Šį namą statė 1954 metais. Ant šio kampo dirbo Jonas Matiu-kas ir Frank Karp, teisti po 25 metus".

Vyr. darbų vykdytojas: *Beriukov (rusas)*
 Architektas: *Tamvelins (švedas)*
 Vyr.inžinierius: *Mustafan (totorius)*
 Dešimtininkas: *Gerbest Šmit (vokietis)*
 " II *Vološin (lenkas)*

Santechnika

montažas: *Efman (žydas)*
 mūrininkai: *lietuviai*
 cemento gaminiai: *estai*
 armatūra: *baltarusiai*
 vandentiekis: *vokiečiai*
 apšildymas: *vengrai*
 šviesa: *lietuviai*

Plytos – iš plytinės, kurioje daugiausia dirba ukrainiečiai.

Betonas – iš betono gamyklos – lietuviai.

*Stalių dirbtuvės iš medžio apdailos kombinato
 "dok" estai*

Visos šachtos, centrinė gyvenvietė, vakarinė, pietinė, rytinė, žemės ūkis, el. stotis ir kitkas pastatyta kalinių nuo 1941 m. pradžios iki šios dienos.

1954 metų spalio 1 d. Intos gyvenvietė, Komi ASSR.

Lagerio viršininkas pulkininkas Kozlov, 1948-1954. Visi dokumentai surinkti be leidimo, atminčiai, tolimai ateičiai. ATLEISKITE MUMS!

2.Intos lagerio kalinių tautinė sudėtis 1954 12 30. Išversta iš rusų k.

Eil.Nr.	Tautybė	Kiekis	Procentai
1.	abazinai	1	
2.	abchazai	1	
3.	avarai	8	

4.	adžarai	1	
5.	adygėjai	2	
6.	austrai	1	
7.	armėnai	52	0,5
8.	azerbaidžaniečiai	20	0,2
9.	balgarai	3	
10.	baškirai	1	
11.	baltarusiai	503	4,4
12.	bolgarai	5	
13.	buriatai	1	
14.	čigonai	2	
15.	čekai	1	
16.	čečėnai	8	
17.	čiuvašai	6	
18.	čerkesai	1	
19.	dagestaniečiai	1	
20.	darginai	8	
21.	danai	1	
22.	estai	538	4,7
23.	graikai	6	
24.	gruzinai	41	
25.	ingermanlandai*	2	
26.	ingušai	1	
27.	kabardinai	13	
28.	kalmukai	4	
29.	kazachai	18	
30.	karakalpakai	3	
31.	karačajai	1	
32.	karelai	16	
33.	kinai	8	
34.	komiai	5	
35.	korėjiečiai	8	
36.	kirgizai	1	
37.	kroatai	2	
38.	kuriukai	2	
39.	kurdai	1	

* Turima galvoje vodai ar kita fino-ugrų tautelė. – Red.

40.	lakai	4	
41.	latviai	484	4,2
42.	lenkai	230	
43.	lezginai	5	
44.	lietuviai	1280	11,1
45.	madjarai*	36	0,3
46.	mariai	1	
47.	moldavai	135	1,2
48.	mulatai**	1	
49.	mordviai	1	
50.	nanajai	63	0,6
51.	nogajai	1	
52.	osetiniai	94	0,8
53.	rumunai	12	
54.	rusai	1432	12,5
55.	slovakai	1	
56.	suomiai	14	
57.	švedai	2	
58.	tadžikai	5	
59.	totoriai	50	0,4
60.	tuviai	3	
61.	turkai	4	
62.	turkmėnai	2	
63.	udmurtai	6	
64.	uigurai	1	
65.	ukrainiečiai	3282	28,5
66.	uzbekai	15	
67.	vengrai	4	
68.	vokiečiai	335	2,9
69.	žydai	79	0,9

Iš viso: 11506

* Vengrai. – Red.

** Neaišku, kas turėta galvoje. Mulatas – rasinio tipo pavadinimas. – Red.

MARTYNAS KARKAUSKAS- DIEVAITIS. POLĖ KARKAUS- KIENĖ-DIEVAITĖ

Martynas Karkauskas, Juozo, gimė 1912 m. lapkričio 11 d. Alytaus aps., Butrimonių vls., Kružiūnų k., vidutinio ūkininko šeimoje. Turėjo 15 ha žemės. Buvo gausi šeima: keturi broliai ir trys seserys. Martyną leido į mokslus.

1930 m. aukso medaliu baigė Alytaus gimnaziją, įstojo į Kauno karininkų mokyklą ir 1933 m. ją baigė, gavo diplomą ir aukso medalį, taip pat leitenanto laipsnį. Išėjo į atsargą. Kariuomenėje nepaliko, nes vedė Polę Jusaitę iš Punios miestelio, kuri buvo baigusi tik 4 pradinės mokyklos skyrius.

1933 m. rudenį Martynas

□ Girininkas Martynas Karkauskas su žmona Pole, sūneliu Algučiu ir dukryte Aldute. 1943 m. Punia

Karkauskas įstojo į miškininkų mokyklą, kurią 1935 m. baigė irgi vien penketais. 1935-1936 m. Rokiškio, 1936-1937 m. Trakų urėdijų, 1937-1938 m. Telšių Alsedžių urėdijos, 1938-1940 m. Dzūkų urėdijos Jiezno, 1940-1943 m. Seinų urėdijos Kapčiamiesčio girininkas. 1943-1946 m. Alytaus miškų ūkio Punios girininkas.

M.Karkauskas labai mylėjo savo darbą. Jam miškas buvo antrieji namai. Jis žinojo kiekvieną Punios šilo kampelį. M.Karkauskas buvo paprastas, nuoširdus žmogus, sutarė su visais kraštiečiais.

Vokiečių okupacijos metais palaikė draugiškus santykius su Alytaus apskrities viršininku

D.Jėčiu, išduodavo pažymą jaunuoliams, kad dirba miško darbus, kad nepakliūtų į Vermachtą.

1944 m. rusams okupavus Lietuvą, M.Karkauskas ir jo žmona Polė Karkauskienė tapo partizanų ryšininkais, slapyvardžiais Dievaitis ir Dievaitė.

Pas juos lankydavosi partizanai D.Jėčys-Ažuolis, J.Vitkus-Kazimieraitis, A.Ramanauskas-Vanagas, M.Bandonis-Tauras, Paulauskas-Šarūnas ir kiti. Pats M.Karkauskas, kaip atsargos karininkas, daug prisidėjo prie pasipriešinimo okupacijai planų, kartu su Dainavos apygardos vadais parengė Punios šile štabo vadovietės bunkerio planą. M.Karkauskas gerai žinojo visų miško

□ 2-as iš dešinės girininkas Martynas Karkauskas su šeimos nariais. Aukštadvaris, 1971 m.

vietovių išsidėstymą, rėmė kovo-tojus maistu, apranga, ginklais.

1946 m. rudenį Alytaus NK-VD suėmė M.Karkauską ir P.Karkauskienę. Girininkijoje vieni liko trys mažamečiai vaikai, kuriuos vėliau paėmė giminės, kaimynai. P.Karkauskienė (nėš-čia 6 mėnesius) buvo žiauriai tar-doma Alytaus čekistų, kankina-ma.

1947 m. birželio mėn. Vilniu-je, tiesiog saugume, karo tribu-nolas M.Karkauską ir P.Karkaus-kienę nuteisė 7-criems metams speclagerio bei 5-eriems be tei-sių.

M.Karkauskas išvežtas į To-limuosius Rytus, Kolymą, Butug-čiago konclagerio stovyklą "Ber-lagą", dirbo urano kasterito šach-tose. Darbo sąlygos sunkios, kenksmingos. Nebuvo vandens, tir-pindavo sniegą maistui ir visoms reikmėms.

1954 m. girininkas M.Kar-kauskas, atlikęs bausmę Kolymo-je, buvo ištremtas į Vorkutą pas žmoną.

1955 m. Polė Karkauskienė gavusi leidimą grįžo į Lietuvą. Pasiėmusi iš giminių ir kaimynų vaikus Algimantą, Aldutę ir Sta-siuką, grįžo atgal į tremtį, į Vor-kutos miestą. Vaikai ten baigė mokslus ir sukūrė šeimas.

1968 m. buvo leista iš Vorku-tos išvykti ir 1969 m. Karkauskai

grįžo į Lietuvą. Alytuje ir kituo-se didžiuosiuose miestuose ne-buvo leidžiama registruotis. Tuo-met, nusipirkę namelį Aukštad-varyje ant ežero kranto, apsigy-veno Trakų r. Neilgai teko džiaugtis tėviškės padange, nes M.Karkauskas grįžo į Lietuvą pa-laužtas sunkios ligos. Plaučiuo-se susikaupę metalo dulkės, at-sivėrė kavernos. 1974 m. mirė, palaidotas Aukštadvario kapinė-se.

Anelė Karkauskaitė

PRANAS PAVILONIS

Pranas (Pranciškus) Pavilonis gimė 1924 m. gruodžio 25 d. Mit-lanų kaime (26 km nuo Biržų), Papilio vls., Biržų aps., ūkininkų šeimoje. Tėvas Jonas Pavilonis, g.1889 m. Mitlanų k. Motina Va-lerija Bičiūnaitė-Pavilonienė, g.1903 m. taip pat Mitlanų kai-me. Šeimoje buvo penki vaikai: vyriausias Pranas, Birutė, g.1926 m., Danutė, g.1929 m., mirusi 1944 m., Vytautas, g.1932 m., ir Antanas, g.1938 m.

Buvo vienkiaminis ūkis. Tėvai turėjo 26 ha žemės, kuliąmąją mašiną, ūkis buvo geresnis už kitų, nes visi šeimos nariai daug dirbo.

Pranas 1933 m. pradėjo lanky-

□ Pranas Pavilonis, Biržų gimnazistas

ti Kvetkų pradžios mokyklą, o 1937 m. birželio 14 d. baigė visą ketverių metų pradžios mokyklos kursą. Toliau mokėsi 5 ir 6 skyriuose toje pat mokykloje. Jus baigęs 1939 m. įstojo į Biržų gimnaziją ir mokėsi iki 1943 m. Dėl karo teko nutraukti mokslą.

Su broliu Pranu mokėmės kartu pradžios mokykloje ir Biržų gimnazijoje, nors jis buvo vyresnis už mane 1 metais ir 4 mėnesiais. Į Biržus tėvelis nuveždavo su arkliais. Išvažiuodavom labai anksti rytą, patamsyje. Pranas mokėsi neblogai, kaip ir daugelis. Buvo energingas ir guvus, savimi pasitikintis.

Vasaros metu padėdavom dirbti ūkyje, karves ganydavom pasikeisdami, kas antrą dieną.

Tėvai turėjo apie 1 ha miškelio, apie kurį brolis sumanė iškirsti krūmokšnius. Į tą darbą įtraukė ir mane, ir tuos darbus dirbome apie savaitę. Kurį laiką Pranas sekmadicniais eidavo į bažnyčią patarnauti kunigui per šv. Mišias.

Kartą prieš Sekmines brolis Pranas iš Biržų sugalvojo eiti pėsčiomis namo – labai norėjosi pabūti namuose. Parėję radom ką tik išplautą trobą ir kampe pamerкта jaunų berželių, nuo kurių sklido pavasario kvapas.

Pranas buvo savarankiškas ir nusprendė netarnauti okupacinei valdžiai. 1944 m. rudenį nuo mobilizacijos slapstėsi pas dėdę Povilą Bičiūną. 1944 m. įstojo į Marcuko vadovaujamą partizanų būrį, kuriame buvo ir artimiausias kaimynas Pranas Švedas.

1945 m. vasarą partizanų būrys ėjo į Latviją, brido per Nemunėlį ir partizanai sušlapo rūbus. Užsikūrė laužą ir norėjo išsidžiovinti, bet buvo okupantų NKVD apsupti. Birželio 12-13 d. paryčiais, besiverždami iš apsupimo, žuvo Pranas Pavilonis ir Ajutis. Kitiems pavyko prasiiveržti, tarp jų ir kaimynui Pranui Švedui.

Nakties metu dėdė išvažiavo parvežti brolio kūno. Man buvo pranešta, kad su drauge eičiau į kapines ir stebėčiau, ar nieko

aplinkui įtartino nėra. Nuėję į kapines ilgokai užtrukom, nes nesulaukėm atvežant lavono. Buvo gana nejauku ir baisu, aplink tamsa, medžiai... Nesulaukę parėjom namo ir mums pranešė, kad partizanai pabijojo vežti kūną į kapines ir palaidojo miške.

Miške brolis išgulėjo apie 14 metų. Tėvams sugrįžus iš tremties buvo slapta perlaidotas Kvetkų kapinėse. Nakties metu atvežė karstą su palaikais ir palaidojo kapavietėje, kurioje anksčiau buvo palaidota mūsų

sesutė.

1945 m. rugpjūčio mėn. Pranas Švedas savo namuose išsikasė bunkerį, kuriame slaptėsi jo brolis Juozas ir svainis. Sodyba buvo išduota. Mūšio metu enkavedistai nušovė Praną Švedą, jo tėvą ir svainį. Juozui Švedui peršovė skruostą, bet jam pavyko pabėgti. Mūsų tėvelis, kaip artimiausias kaimynas, NKVD priverstas, vežė nušautus vyrus į Papilį.

1948 m. gegužės 22 d. žuvusio partizano Prano Pavilionio tėvai kaip "buožės" ir dėl sūnaus veik-

□ Atidengiant paminklinę lentą Pranui Pavilioniui Kvetkų kapinėse 2002 m. birželio 2 d. Iš dešinės sesuo Birutė Baronienė, V.Linkevičius, brolis Vytautas Pavilionis ir kt. dalyviai

Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro pasipriešinimo dalyvių (rezistentų) teisių komisijos nutarimu 1999 06 30 d. protokolo Nr.42 eilinis Pranciškus Pavilonis po mirties buvo pripažintas kariu savanoriu. Pažymėjimo įteikimo ceremonijoje Vilniuje dalyvavau su broliu Vytautu. 2002 m. birželio 2 d. Kvetkuose įvyko minėjimas ir paminklinės lentos atidengimas. Paminklo atidengimo iškilmėse

dalyvavo Lietuvos laisvės kovų dalyviai biržiečiai, Savanoriškos krašto apsaugos tarnybos Biržų rajono teritorinio gynybos štabo vadas Vytautas Linkevičius, Biržų tremtinių choras (vadovė Laima Aukštuolienė), kunigas V.Liuma ir kvetkiečiai. Minėjimą vedė Kvetkų pagrindinės mokyklos direktorė Danutė Martinkėnienė, eiles skaitė šios mokyklos moksleiviai.

Birutė Baronienė

208

SKAUDI NETEKTIS

Besibaigiančiais 2002-aisiais metais negailestinga mirtis pasiglemžė iš mūsų tarpo ištikimą Tautos dukrą, kovotoją už Lietuvos laisvę partizanų gretose Antaniną Dručkutę, g.1919 m. balandžio mėn. Vaičėnų k., Obelių vls., Rokiškio aps. neturtingų, bet dorų žmonių Konstancijos ir Juozo Dručkų šeimoje. Tai buvo tauri istorinio mažo Vaičėnų kaimelio asmenybė. Šiame kaime lyje, kiek žinau, materialiai žmonės niekada nebuvo turtingi, tačiau dvasiškai tvirti, mylėjo Dievą, Tėvynę ir artimą. Antaninos ir mano proseneliai dalyvavo 1863 m. sukilime. Caro laikais tėvai kovojo dėl žemės, prieš tikėjimo ir lietuviškos spaudos draudimą.

Antanina augo dorų tėvų šeimoje tarp dorų kaimynų, kurie stengėsi viens kitam padėti bėdoje, ligoje, visur, kur tik galėjo. Kuomet atžlegėjo į Lietuvą rusų komunistų tankai, mūsų brangūs vyrai, tėvai, broliai, sūnūs būrėsi į partizaninę kovą. Vaičėnų kaimo gyventojai neliko nuošalyje ir 1944 m. rudenį organizavo partizanų būrį.

Dručkų šeima pirmoji įsijungė į tą veiklą: Balys, paauglys Andrius, sesė Antanina ir tėvai. Balys – pirmoji šeimos ir mūsų kaimo auka. Ši žiauri tragedija nesužlugdė Antaninos pasiryžimo būti kovotoja, bet dar labiau uždegė. Areštuota, kankinta, bet nepalaužta. Su dideliu pasiaukojimu rūpinosi partizanais, sužeistaisiais, vaistais ir maistu, mezgė kojines, pirštines, skalbė drabužius. Antanina buvo 3-osios Vytauto apygardos 5-osios Lokio rinktinės Vyties kuopos partizanų vyriausioji ryšininkė.

Apdovanota garbės ženklu „Už nuopelnus Lietuvai“, turėjo partizanų padėką, jai pripažintas laisvės kovotojos statusas. Tai buvo

kilnios dvasios asmenybė, meilės ir pasiaukojimo šaltinis vargšams, ligoniams ir benamiams.

1950 m. liepos 1 d. įvyko partizanų kautynės su sribais ir sovietiniais kareiviais. Veržiantis iš apsupimo vienas partizanas žuvo, kitas – Albinas Dručkus – sužeistas prasiveržė. Antanina, jį pamačiusi, atsitempė į savo namus, apiplovė žaizdas, aprišo ir vos pradėjusi maitinti, pamatė mašiną su kareiviais, įsukančią į sodybos keliuką. Nepaisant pavojaus, negalvojo apie save, šeimą, bet padėjo partizanui prišliaužti iki miškelio. Naktį su tėvu Juozu Dručkumi, padedant 9 metų sūneliui Petriukui, Albiną nuvežė arkliu pas kitus partizanus maždaug už 7 kilometrų.

Antanina buvo išduota, suimta su tėvu ir sūneliu, kankinta. Sulaužymai atsiliepė iki mirties. Tėvui buvo suskaldytas žandikaulis, išmušti 4 dantys, sulaužytas petikaulis. Sūnus Petriukas nuo sumušimų liko invalidas. Tačiau nė vienas nepalūžo ir neišdavė.

Netoli jų sodybos buvo įrengtas partizanų bunkeris, kurį Juozo Dručkaus šeima globojo. 1954 m. kažkas įskundė ir apie 300 kareivių iš Vilniaus ieškojo slėptuvės 3 paras. Visi šeimos nariai buvo suimti ir tardomi Rokiškyje. Bunkerio nerado ir niekas iš suimtųjų neišdavė. 1956 m. partizanai legalizavosi, tačiau po kurio laiko buvo suimti ir nuteisti. Likusi iš jų tik Teklė Andriuškevičiūtė. Po 1956 m. baigėsi kratos, tardymai, suiminėjimai.

Antanina pasitraukė iš gyvenimo 2002 m. spalio 25 d. Ji neturėjo aukštųjų mokslų diplomo, bet turėjo pilną kilnios meilės širdį ir pasiaukojimą. Persekiojama, skriaudžiama viena užaugino sūnų Petrą, kuriam vaikystėje teko patirti okupantų egzekucijas.

Šiandienos žmonėms sunku suprasti, kaip ir kas auklėjo kaimo žmones. Tuomet nebuvo tiek daug mokytų žmonių, bet buvo žmonės, tikintys į Dievą ir meilę Tėvynei. Visur ėjo su Dievu ir Tėvynės meile. Akyse stovi ta brangi praeitis, kai visuose kaimeliuose būdavo rengiami gegužės mėnesio altorėliai ir visi kaimo žmonės su malonumu vakarais rinkdavosi bendrai maldai, o pasimeldę kiemuose dainuodavo gražias patriotines dainas.

Brangioji sesė Antanina augo tokiose sąlygose, kaip ir mes visi to laikotarpio žmonės. Tegul Antaninos paliktas ženklas šviečia Jos artimiesiems ir Ją pažinojusiems. Tesiils Jos kūnas parapijos kapinėse, Lietuvos, kurią taip mylėjo, žemėje.

Partizanų Vaičėnų sesuo Emilija Vaičėnaitė

JUOZAS GRUŠYS-ŽILVINIS (1915-2002)

2002 m. sausio 29 d. mirė Lietuvos laisvės kovotojų sąjungos (toliau LLKS) Garbės narys, karys savanoris, rašytojas, poetas Juozas Grušys-Žilvinis.

Juozas Grušys gimė 1915 m. kovo 20 d. Kretingos apskrityje, Kulių miestelyje. Čia baigė 6 skyrių mokyklą. 1935 m. baigė Naradavo žemės ūkio mokyklą.

1936-1937 m. tarnavo Lietuvos kariuomenėje Tauragės 3-iajame dragūnų Geležinio Vilko pulke. Tarnybą kariuomenėje

baigė j. puskarininkio laipsniu..

1938 m. dirbo Kauno vandens kelių ruože. Nuo 1939 m. sausio mėn. – Valstybės saugumo departamente sekliu. Lietuvai atgavus sostinę Vilnių, buvo pasiūstas į Vilnių organizuoti VSD sekimo dalį. Vėliau slapstėsi nuo sovietų valdžios. Kurį laiką dirbo Neries jėgainės (elektrinės) statyboje buhalteriu ir studijavo Vilniaus universiteto vakariniame skyriuje gamtos fakultete.

1941 m. grįžo į Kauną. Dalyvavo 1941 m. birželio 22-28 d. sukilime (liudijimai: Mykolo Naujokaičio, Felikso Dzegoraičio, R. Eigelio ir kt.). Laikinajai Vyriausybei paraginus, grįžo dirbti į Valstybės saugumo departamentą.

Vokiečių okupacijos pradžioje įsijungė į Lietuvos Laisvės Kovotojų Sąjungos rezistencinę veiklą. Platino pagrindinę spaudą. Su Broniumi Budginu veždavo ją Žemaitijos regiono platintojams. Pogrindininkams parengė brošiūrą-instrukciją "Agentūrinis ir išorinis sekimas", instruktudavo juos konspiraciniais klausimais. Dalyvavo pagrobiant iš Šiaulių gatvėje buvusio sandėlio vokiečių valdžiai priklausiusią spausdinimo mašiną. Rinko LLK Sąjungai aukas ir ginklus, juos slėpė savo bute.

Grįžus sovietams, 1944 m. lapkričio mėn. Juozas Grušys buvo

НА ОСНОВАНИИ ИЗЛОЖЕННОГО ОЗВУЧАЕТСЯ:

ГРУШИЦ Юзасо, сын Юзас, 1915 г. рождения, уроженец
м.ст. Ауло, Кегейинского уезда, Лит. ССР, проживает
из семьи торговца, по наличности в Литовской,
гр-н СССР, в/партийный, с незаконченными средним
образованием, не судим, женат, жена ГРУШЕНЕ ар-
тована органами НКВД и проходит по настоящему де-
лу, имеет на изживения 2-х детей, до ареста ра-
ботал бухгалтером на лесопильном заводе в м.ст.
Дри, Мариямпольского уезда, проживал в дер. Субачи
ко, Соосновце влосты, Мариямпольского уезда. Род-
ственников в Красной Армии не имеет.

В ТОМ, ЧТО:

В период капитализма в Литве с 1939 г. по июль 1940 г. работал в политическом полиции "Свугумо" в отделе наружного наблюдения разведчиком, а затем секретарем.

С августа м-ца 1941 г. по май 1944 г. состоял у оккупационных властей в должности начальника отдела наружного наблюдения "Свугумо", при этом вел службу за коммунистами и принимал участие в их аресте, а также руководил аппаратами разведки их. Во время немецкой оккупации получал и распространял антисоветские нацистские листовки г-зеты "Лай-овасо ковтинос".

В ноябре 1944 года, получив от МАКУТЕНАСА антисоветские газеты "Тейвине", частично подождал их сжечь секретарику по курсам УГБНА-СУ, а другие сохранил в своей квартире.

Т.е. в преступлении предусмотрено ст.ст. 58-1 "а", 58-10 ч.2 в 58-11 УК РСФСР.

areštuotas, tardant žiauriai kankintas. Apkaltintas partizanine, antitarybine veikla vokiečių okupacijos metais, pagrindinio laikraščio "Tėvynė" platinimu, ankstesne tarnyba Valstybės Saugumo Departamente.

1945 birželio 8 d. karinis tribunolas Juozą Grušį nuteisė 20 metų katorgos darbams su trėmimu ir turto konfiskavimu.

1945 m. J.Grušys buvo išvežtas į Vorkutos anglies kasyklas.

Po tardymų, kankinimų buvo visiškai išsekęs, pažcistomis kraujagyslėmis, kasyklos darbams netiko. Nuo mirties išgelbėjo gydytojas Stasys Žvirblis, kuris, dirbdamas sanitarinėje lagerio dalyje, J.Grušį rekomendavo įdarbinti felčeriui.

Vorkutoje prasidėjus angliakasių streikams, J.Grušys buvo įtariamamas neramumų ir streikų organizavimu, atsisaukimų, parašytų ant paklodžių, platinimu. Buvo vėl tardytas, baustas. Neišgavus įkalčių

ГРУШЕНЕ Маргариона д. Антано, 1911 г. рождения
уроженка и жительница дер. Сузачатки, Обоно-
вско волости, Чарячиндского уезда, по про-
исхождению из рабочих, литовка, гр-ка СССР,
беспартийная, грамотная, замужняя, муж ГРУ-
ШИС арестован органами НКВД. Близких род-
ственников в Красной Армии не имеет.

В ТОМ, ЧТО:

Проживая на временно оккупированной немцами территории ДООР
занималась распространением антисоветской пропагандистической литерату-
ры.

2 декабря 1944 года в целях сокрытия преступной антисоветской
деятельности своего мужа ГРУШИС Б., являлся у него национ. ист. ическ
газеты "Телавне" передала для уничтожения соседке по дому ГИЛЕНЕ, в
момент прихода в квартиру неизвестного человека.

Т.е. в преступлении предусмотренном ст.ст. 58-10 ч.2 и 58-11
УК РСФСР.

Признав следствие законченным, в добытые данные достаточными
для предания суду, на основании ст. 208 УК РСФСР, настояще следствие
дело № 234, направлять через Военного Прокурора по подсудности.

ЗАМ. НАЧ. СЛЕДОСТ. ДЕЛЕНИЯ КАУНАССКОГО ОТДЕЛА НКВД
СТ. ЛЕЙТЕНАНТ ГОСБЕЗОПАСНОСТИ

БОЧАРОВ

СОГЛАС. Н: НАЧ. СЛЕДОСТ. ДЕЛЕНИЯ КАУНАССКОГО ОТДЕЛА НКВД
КАПИТАН ГОСБЕЗОПАСНОСТИ

ДИСЕДЕВ/

СОСТАВЛЕНО

"16" апреля 1945 г.

г. Каунас.

naujai baudžiamajai bylai, izoliuotas nuo politinių kalinių – išvežtas į kriminalinių lagerį.

Po Stalino mirties ir daugkartinių prašymų 1955 m. grįžo į Lietuvą kaip invalidas – vyresniosios dukters globon. Įsidarbino Kauno žvejų aprūpinimo kooperatyve revizoriumi. Vėliau dirbo Kauno šilko-pliušo kombinate, Kauno Ryšių mazge vyresnioju inžinieriumi.

Tėvynėje persekiojimai nesiliovė. Pastoviai buvo sekamas sovietų saugumiečių, kontroliuojama jo korespondencija ir telefoniniai pokalbiai. Bute ir kolektyviniame sode atliktos 5 kratos.

1973 m. po Romo Kalantos mirties metinių buvo suimtas ir tardomas dėl atsisaukimų prieš sovietinę okupaciją platinimo.

ПРИГОВОРИЛ:

ГРИМИС Ионас с.Иона по совокупности преступлений на основании ст.50-1а УК с санкции ст.2 Указа от 13 апреля 1943 года подвергнуть ссылке на каторжные работы сроком на двадцать лет /20/

✓ЖИЛИНСКАС Пятрас с.Бронюса

✓ШЛЕЖЕВИЧУС Пранас с.Владо

✓ШЛЕЖЕВИЧУС Александрас с.Владо и

НОРБУТАС Ионас с.Иона всех четверых по совокупности преступлений на основании ст.50-1а УК РСФСР лишить свободы с отбытием в ИТЛ сроком на десять /10/ лет каждого.

МАКУТЕНАС Новилас с.Иона

БИЕЛИУНАС Еугенас с.Игна

СКЕБЕРА Казис с.Феликса всех троих по ст.50-10 ч II УК РСФСР с санкции ст.50-2 УК лишить свободы с отбытием в ИТЛ сроком на восемь /8/ лет каждого.

МАЦЯВИЧУС Антанас с.Иона по ст.17-50-1а УК с применением ст.51 УК РСФСР лишить свободы с отбытием в ИТЛ сроком на шесть /6/ лет.

ГРУШЕНЕ Магдалени д.Антасю по ст.50-10 ч II УК с санкциями ст.50-2 УК РСФСР лишить свободы с отбытием ИТЛ сроком на шесть /6/ лет.

Всех десятирех осужденных с последующим поражением в правах по ст.31 УК за исключением п."л" сроком на пять /5/ лет каждого из конфискации всего лично принадлежащего им имущества срок наказания исчислят ГРУПИС ШЛЕЖЕВИЧУС Пранас Бяни с 2 декабря 1944 г., ШЛЕЖЕВИЧУС Александрас с 4 декабря 1944 г., ЖИЛИНСКАС, МАЦЯВИЧУС и СКЕБЕРА всем троим с 7 декабря 1944 года, МАКУТЕНАС с 5 декабря 1944 г., БИЕЛИУНАС с 16 декабря 1944 г., ГРУШЕНЕ с 7 февраля 1945 г. Приговор окончательный и обжалованию не подлежит.

ПРЕДСЕДАТЕЛЬСТВУЮЩИЙ КАПИТАН ЮСТИЦИИ

/ЛЕБЕДЕВ/

ЧЛЕНЫ:

/КОЗАРЕВИЧ/

/ДУДА/

Верно: Зам Нач Отдела "А" УгЧ Вольгодской волости
КАНОР-

/НИКОЛАЕВ/

Po Atgimimo J.Grušys aktyviai dalyvavo patriotinių visuomeninių organizacijų veikloje. Ilgus metus vadovavo Kauno knygnešių ainiams, buvo Kraštotyros draugijos garbės nariu, Nepriklausomų rašytojų sąjungos garbės nariu. Dalyvavo politinių kalinių sąjungos, Lietuvos kariuomenės savanorių kūrėjų sąjungos, Invalidų draugijos, Žemaičių kultūros draugijos ir kitų organizacijų veikloje. Ak-

tyviai bendravo su Kauno Vytauto Didžiojo, IX forto, Kauno Maironio literatūros, Etnografijos muziejais.

J. Grušio pastangomis ir rūpesčiu įamžintas Žemaičių sukilėlių vado Antano Vaišvilos, Kulių knygnešių atminimas (Plungės r.), pastatytas paminklas Petruui Ruseckui Petrašiūnų kapinėse. Jis parašė daug straipsnių ir eilėraščių publikacijų Lietuvos ir užsienio spaudoje patriotine ir kraštotyros tematika. Parengė nemažai lankstinukų.

Yra parašęs, sudaręs ir išleidęs keliolika knygų.

Juozo Grušio bibliografija

1. *Agentūrinis ir išorinis (pėdinis) sekimas. Pogrindinis, autoriaus mašinraščiu padaugintas leidinys-brošiūra, 1943.*

2. *Kraujo pėdsakai tundroje. Eilėraščių rinkinys. Katorgos bičiulio Petro Lapinsko iš rankraščio padaugintas leidinys, 1943.*

3. *Poema apie Staliną ir kitos mažosios poemos, baladės, pasakėčios. Pogrindinis, autoriaus mašinraščiu padaugintas leidinys, 1976. Antroji papildyta laida, "Kardas", 1994.*

4. *Liepsnų šešėliai I (Jonvabalių kraujas). Eilėraščiai iš ciklo "Mirtis eina". Pogrindinis, autoriaus padaugintas leidinys, 1976 m. Antroji laida, "Vasaris", 1993.*

5. *Liepsnų šešėliai II (Šiaurės pašvaistės). Eilėraščiai iš ciklo "Pavasariai per tundrą ėjo". Pogrindinis, autoriaus mašinraščiu padaugintas leidinys, 1979 m. Antroji laida Šiaurės pašvaistės, "Gabijs", 1994.*

6. *Liepsnų šešėliai III (Žaltvykslės). Eilėraščiai iš ciklo "Prabėgo vasarėlė". Pogrindinis, autoriaus padaugintas mašinraščiu leidinys, 1982.*

7. *Liepsnų šešėliai I, II, III. Poezijos rinktinė. Pogrindinis, autoriaus mašinraščiu padaugintas leidinys (280 psl.), 1985.*

8. *Eilėraščiai politinių, tremtinių poezijos antologijoje "Tremtinio Lietuva", Vaga, 1990.*

9. *"Sukilimas". Atsiminimai (kartu su kitais autoriais). Kardas, 1994.*

10. *"Panas ir mergytė". Poema-pjesė, Gabija, 1995. Antroji laida "Legenda", Naujas laikas - 1998.*

11. *Paminklas monstrui. Poemos, baladės, pasakėčios, eilėraščiai. Gabija, 1996.*

JUOZAS
GRUŠYS

Žilvinas

MARIJONA IR JUOZAS GRUŠIAI
VOROSLOJE 1949 M.

SUDUŽUSI MALDA

*Nelaisvės pančiais net
Aplaukoma daveis.
Kas tik lydet mano
Kaltųjų kelius*

*Ne, niekur TAU lygtis
Pasaulį neradai.
Todel firdies dainos
Gamas skini šias TAU.*

12. *Po ugnies ženklų. Atsiminimai apie Romą Kalantą, Morkūnas ir Ko, 1996. Antroji laida – 1999.*

13. *Židinio žarijos neužges. Atsiminimai ir A.Ambraziejūtės-Steponaitienės kūryba. Kauno medicinos universiteto leidykla, 1998. Antroji laida – 1999.*

14. *Laukti nebuvo kada. Istorinė apybraiža-Lietuvos Laisvės Kovotojų sąjungos veikla. Ramona, 2000.*

15. *Lietuvos Laisvės kovotojų sąjunga 1940-2000. Judex, 2002.*

16. *Sudužusi malda. Eilėraščiai, atsiminimai, laiškai iš Sibiro. Judex, 2002.*

1992-1993 m. redaktorė Vanda Poderytė sukūrė 4 dalių dokumentinį televizijos filmą "Laukti nebuvo kada" apie Birželio 22-28 d. sukilimą prieš bolševikinius okupantus, jų vykdytas masines žudynes Lietuvoje, Birželio 23-ios Lietuvos Nepriklausomybės paskelbimą per Kauno radiofoną ir Lietuvos Laisvės Kovotojų są-

jungos (LLKS) rezistencinę veiklą vokiečių okupacijos laikotarpyje Lietuvoje. Pretekstas filmo siužetui buvo Juozo Grušio spaudai ruošiamos knygos prisimi-nimų fragmentai. Personażais tapo ir keli išlikę jo bendražygiai.

1994 m. Kauno televizijos redaktorius Vytautas Andriejaitis ir operatorius Stasys Dargis iš kelionės su J.Grušiu po Žemaitiją filmuotos juostos ir kelių anksčiau filmuotų reportažų sudarė video-filmą "Prie gimtinės slenksčio".

Šie filmai buvo rodomi per LTR ir TV-3 kanalus.

Juozas Grušys apdovanotas: Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu už nuopelnus kuriant ir stiprinant Lietuvos Respublikos krašto apsaugą (LR Prezidento dekretas Nr.1324 2001 05 15); Tautos fondo, Kauno miesto savivaldybės ir kitų visuomeninių organizacijų padėkos raštais už visuomeninę veiklą ir atliktus darbus. Už žydų gelbėjimą vokiečių okupacijos metu Institute For Righ-teous Gentiles pareikšta padėka.

J.Grušio žmona Magdalena talkininkavo vyrui rezistencinėje veik-loje. Ji taip pat buvo politinė kalinė (6 m. Vorkutos lageriuose, vėliau tremtyje Krasnojarsko krašte). Jai pripažintas Laisvės kovų dalyvio statusas. Mirė 1999 02 22 .

Stanislovas Kęstutis Žemaitis

2002 m.

Birželio 1 d. Seimo rūmuose įvyko Taišeto lagerių – Oziorlago, Taišetlago, Angarlago – buvusių politinių kalinių VII suvažiavimas.

Birželio 2d. 12 val. Biržų r., Kvetkų kapinėse, atidengta paminklinė lenta partizanui Pranui Paviloniui, žuvusiam 1945 m. Jis kovojo būryje, kuriam vadovavo Jonas Marcukas.

Birželio 2 d. 14 val. Klaipėdos aukštesnioje mokykloje (Bijūnų g.10) įvyko knygos „Antikomunistinis kongresas ir Tribunolo procesas“ pristatymas. Dalyvavo Kongreso dalyviai.

Birželio 7-8 d. Utenoje įvyko Tremtinių dainų ir poezijos šventė „Leiskit į Tėvynę“.

Birželio 9 d. Merkinėje, Varėnos r., įvyko buvusių Irkutsko sr. Čeremchovo r., Grišovo gyvenvietės tremtinių ir politinių kalinių susitikimas.

Birželio 14-15 d. Gedulo ir Vilties dienos minėjimo renginiai vyko Vilniuje, Kaune, Šiauliuose ir kt. miestuose.

Birželio 15 d. Lietuvos liaudies buities muziejuje Rumšiškėse, prie tremtinių jurtos-žeminės įvyko tremties iš Altaus krašto į Jakutiją 60-ųjų me-

tinių minėjimas, taip pat tradicinis Magadano ir visos Kolymos politinių kalinių susitikimas.

Birželio 15 d. netoli Ežerėlio pašventintas atstatytas Tauro apyg. partizanų bunkeris ir paminklas.

Birželio 22 d. Kavarske pašventinti kryžiai, pastatyti partizanų būrio vadui Antanui Juzukėnui-Liūtui bei jo bendražygiams.

Birželio 22 d. Utenos r., Suginčių sen., Kuktiškių parapijoje, tarp Vidžiūnų ir Pelanių kaimų, pašventintas paminklas Vytauto apygardos partizanams atminti.

Birželio 23 d. Skaudvilėje paminėtas kankinių kapinaičių įkūrimo dešimtmetis.

Birželio 30 d. įvyko Dainavos apygardos žuvusiųjų už Lietuvos laisvę pagerbimas. Renginiai vyko Lazdijuose.

Liepos 3 d. 17 val. Marijampolėje, P. Kriaučiūno bibliotekos salėje, pristatyta knyga „Antikomunistinis kongresas ir Tribunolo procesas“. Dalyvavo kongreso rengėjai.

Liepos 5 d. Merkinėje perlaidoti prie buvusios KGB būstinės iškasti partizanų palaidai.

Liepos 6 d. buvę Irkutsko sr.

Tuluno r. (1949 03 25) tremtiniai buvo pakviesti į kasmetinį suvažiavimą, kuris įvyko Daug gyvenės kultūros istorijos muziejuje-draustinyje (Kleboniškiai).

Liepos 13 d. Į susitikimą Šiauliuose susirinko Alzamajaus r. vargę ir tremties naštą nešę likimo broliai ir sesės.

Liepos 13 d. Veiviržėnų bažnyčioje, Klaipėdos r., aukotos šv. Mišios už žuvusius partizanus ir vyko minėjimas Kerynės (Skomantų) miške, prie paminklo.

Liepos 21 d. 10 val. Prienų bažnyčioje aukotos šv. Mišios už 1955 07 21 žuvusius paskutinius

Tauro apyg. Geležinio Vilko rinkt. partizanus: Bronių Petkevičių-Pipirą ir Klemensą Ulecką-Vakarą. Minėjimas vyko prie paminklo partizanų žūties vietoje, Prienlaukio k.

Liepos 27 d. suorganizuota išvyka Algimanto apyg. Žaliosios rinktinės partizanų kovų keliais.

Rugpjūčio 10 d. Biržuose surengtas Irkutsko sr. Golumetės r. Novostroikos gyv. tremtinių susitikimas.

Rugpjūčio 11 d. Sudalaukio k., Saldutiškio sen., pašventintas paminklas žuvusiam Vytauto apyg. partizanų vadui Broniui Zinkevičiui-Kalviui, Artoju.

□ Rugpjūčio 11 d. prie Ratnyčios pašventintas paminklas partizanui Juozui Karnauskui-Nemunėliui

Saldutiškio bažnyčioje aukotos Mišios.

Rugpjūčio 11 d. Druskininkų bažnyčioje aukotos šv. Mišios už partizaną Juožą Karnauską-Nemunėlį ir prie Ratnyčios žiočių, Nemunėlio žūties vietoje, atidengtas ir pašventintas paminklas.

Rugpjūčio 15 d. Troškūnų sen., Rakutėnų k., pašventintas paminklas partizanui Vincui Peslikui-Griausmui.

Rugpjūčio 17 d. Kaune, Panemunės bažnyčioje aukotos šv. Mišios už buvusį partizanų ryšininką, politinį kalinį kunigą Pranciškų Šliumpą.

Rugpjūčio 24 d. Kaune įvyko Vorkutos lagerių kankinių susitikimas. 10 val. šv. Mišios Įgulos bažnyčioje.

Rugpjūčio 24 d. Jiezne aukotos šv. Mišios už žuvusius partizanus, vėliau pašventinta kapavietė ir žuvusiųjų garbei pasodinti ąžuoliukai.

Rugpjūčio 25 d. Palangoje pašventinta paminklinė lenta Kardo rinkt. Narimanto kuopos partizanams, žuvusiems 1945-1953 m.

Rugsėjo 1 d. Biržų r., Geidžiūnų kapinėse, atidengtas paminklas Lietuvos laisvės kovų dalyviams, buvusiems politi-

□ Rugpjūčio 25 d. Palangoje pašventinta paminklinė lenta Kardo rinkt. Narimanto kuopos partizanams, žuvusiems 1945-1953 m. *Irenos Stonkienės nuotrauka*

□ Rugsėjo 1 d. Biržų r., Geidžiūnų kapinėse atidengtas paminklas Lietuvos laisvės kovų dalyviams, buvusiems politiniams kaliniams, tremtiniais ir nukentėjusiems atminti

niams kaliniams, tremtiniais ir kitiems nukentėjusiems atminti.

Rugsėjo 15 d. Marijampolės r. pagerbtas Pietų srities partizanų vadas plk.S. Staniškis-Litas ir kovotojai, žuvę už Lietuvos laisvę. Po šv. Mišių Daukšių bažnyčioje pašventintas paminklas kovotojams Gudupių kaime ir atidengta memorialinė lenta plk. S. Staniškiui-Litui jo gimtinėje – Geležinių kaime.

Rugsėjo 21 d. Tauragės r., Pajūrėlio kapinėse, praėjus 54 metams po žūties perlaidotas Kęstučio apy. Lelijos būrio vado

pavadootojas puskarininkis Vincas Jakutis-Skaistgiris. Jis žuvo 1948 12 25, buvo užkastas Kusijų miške, Tauragės r.

Rugsėjo 22 d. Raguvoje, Panevėžio r., paminėta partizano Broniaus Krivicko-Vilniaus žūties diena. Po šv. Mišių Raguvos bažnyčioje, Putiliškių kapinėse, prie paminklo įvyko minėjimas.

Rugsėjo 28 d. 11 val. įvyko buvusių Tomsko bendrujų, profesinių, vidurinių, aukštųjų ir kitokių mokyklų moksleivių, dėstytojų, aspirantų ir kt, siekusių

☐ Rugsėjo 21 d. Tauragės r., Pajūrėlio kapinėse, praėjus 54 metams po žūties, perlaidotas Kęstučio apyg. Lelijos būrio vado pavaduotojas puskarininkis Vincas Jakutis-Skaistgiris. Prie kapo stovi: mons.A.Svarinskas, L.Laurinskas, Tauragės klebonas V.Gauranskis ir kt.

□ Vytaiškių k., Krosnos sen., Lazdijų r., pašventintas paminklas Tauro apyg. Geležinio Vilko rinkt. Juozo Karašausko-Liepos būrio partizanams J.Navickui-Liūtui, J.Svinkūnui-Šamui, Oskarui Ilingui-Oskarui, žuvusiems 1947 m. gruodžio 23 d. Paminklas pastatytas ryšininkės A.Vilutienės iniciatyva. Paminklą pašventino kunigas V.Gražulevičius

mokslo Sibire, trečiasis Tomsko lietuvių studentijos susitikimas. Jis įvyko Šiaulių universiteto centriniuose rūmuose.

Spalio 5 d. Anykščių r., netoli Romuldavos miško, buvo pašventintas kryžius 1945-1946 m. žuvusiems Dragūno būrio partizanams.

Spalio 5 d. 11 val. Lazdijų r., Būdviečio bažnyčioje aukotos šv. Mišios už partizaną Kostą Jankauską-Vikerį, žuvusį 1952 04 19,

ir pašventintas paminklas.

Spalio 12 d. Vytaiškių k., Lazdijų r., pašventintas paminklas Tauro apyg. Geležinio Vilko rinkt. Juozo Karašausko-Liepos būrio partizanams žuvusiems prieš 55 metus.

Spalio 19 d. Prienų r., Jiezno bažnyčioje aukotos šv. Mišios už Gojaus šilę mūšyje žuvusius 9 partizanus ir jų atminimui pašventintas paminklinis kryžius.

Spalio 20 d. Kėdainių r. Dot-

□ Spalio 5 d. Anykščių r., netoli Romuldavos miško, mons.A.Svarinskas pašventino kryžių 1945-1946 m. žuvusiems Dragūno būrio partizanams

☐ Spalio 20 d. Kėdainių r. Dotnuvos bažnyčioje aukotos šv. Mišios už Prisikėlimo apyg. vadą Juozą Paliūną-Rytą, žuvusį prieš 50 metų, ir kitus šio krašto partizanus

nuvos bažnyčioje aukotos šv. Mišios už Prisikėlimo apyg. vadą Juozą Paliūną-Rytą, žuvusį prieš 50 metų, ir kitus šio krašto partizanus. Po to susirinkusieji aplankė ir pasimeldė prie partizanų kapo Dotnuvos kapinėse, vyko prie paminklo, į J. Paliūno mimo vietą.

Lapkričio 8 d. Kaune LPKTS būstinės salėje įvyko 1956 m. ir 1957 m. lapkričio pradžios įvykių (politinės manifestacijos) dalyvių susitikimas.

Lapkričio 30 d. Jonavos šv. Jokūbo bažnyčioje aukotos šv. Mišios už Žilvičio būrio par-

tizaną Julijų Vasiliauską-Balandį, žuvusį 1948 m. lapkričio mėn., ir jo bendražygius, žuvusius už Lietuvos laisvę. Po šv. Mišių pašventintas koplytstulpis partizano žūties vietoje. Partizanų atminimui Jonavos kraštotyros muziejuje atidaryta paroda „Jų atminimo būkim verti“.

Gruodžio 1 d. Kazlų Rūdoje, Lietuvos partizanų ir Vytauto gatvių sankryžoje, prie miško, kur buvo užkasami išniekinti partizanų kūnai, atidengtas memorialas Tauro apyg. Žalgirio rinkt. partizanamams. Iškilmės prasidėjo Kristaus Karaliaus bažnyčioje šv.

□ Gruodžio 1 d. Kazlų Rūdoje, Lietuvos partizanų ir Vytauto gatvių sankryžoje, prie miško, kur buvo užkasami išniekinti partizanų kūnai, atidengtas memorialas Tauro apyg. Žalgirio rinkt. partizanams

Mišiomis, kurias aukoją mons. A. Svarinskas. Jis ir pašventino memorialą.

2003 m.

Sausio 11 d. LPKTS salėje, Kaune, pristatytas Roberto Keturakio romaną apie rezistencinę kovą „Kulka Dievo širdy“.

Sausio 26 d. Panevėžyje, Švč. Trejybės bažnyčioje aukotos šv. Mišios, skirtos Broniui Karbočiui-Bitei, paskutiniajam Vyčio apygardos partizanų vadui. Muzikiniame teatre įvyko iškilmingas minėjimas, koncertavo Panevėžio politinių kalinių ir tremtinių choras.

Vasario 2 d. Vilkaviškio r., Pilviškių seniūnijoje įvyko Pietų Lietuvos vado pirmojo pavaduotojo, Vyriausiojo ginkluotųjų pajėgų štabo viršininko, Tauro apygardos vado plk. Antano Baltūsio-Žvejo ir jo bendražygių žūties 55-ųjų metinių paminėjimas. Iškilmės prasidėjo Pilviškių parapijos bažnyčioje šv. Mišiomis, kurias aukoją kun. garbės kanau-ninkas Antanas Žukauskas. Po pamaldų visi nuvyko į Gulbiniškių k., kur trijų partizanų žūties vietoje pastatytas lauko akmenų paminklas.

Parengė Dalia Maciukevičienė

ASMENVARDŽIŲ RODYKLĖ

Adomaitytė-Krienienė Vanda 126
Adujeva Valentina 198
Aidas, žr. Stanaitis Vytautas
Airikian Paruiz 86, 90
Ajutis 206
Alijošius, žr. Kupčinskas Povilas
Ališauskas 74
Alytė, žr. Radauskas Alesius 29-31, 59
Alksnis 118
Alkūnas Bronius, sl. Dobilas 182
Alkūnas Jonas 182
Ambrazevičius Vincas., sl. Balandis 61, 166-167
Ambraziejūtė-Steponaitienė A. 216
Andriejaitis Vytautas 217
Andriulionis Petras 112
Andriuškevičiūtė Teklė 210
Ančerevičius Bronius 189
Ančerevičienė Ona 188-189, 197
Ančerevičius Jonas, sl. Ūsas 188-189, 194
Andriulis Antanas 80, 104
Anskis 145, 148
Antanaitis, žr. Staniškis Sergijus
Antonijus 47, 54, 58
Apuokas, žr. Kairys Antanas
Aras (ag. sl.), žr. Dabulevičius Jonas
Astrachancevas 120
Ašaka Pranas 182
Augaitis Petras, sl. Tauras 52
Aukštuolienė Laima 208
Ažuolas (ag. sl.) 139, 148, 150
Ažuoliukas, žr. Sinkevičius Petras 126

Babarskas Stasys, sl. Garsas (ag. sl. Drąsuolis) 170-172
Balandis, žr. Ambrazevičius V.
Baliukevičius Kostas, sl. Tylius, Rainys 165-166
Baliukevičius Lionginas, sl. Dzūkas 114, 117, 119
Baltūsis Antanas, sl. Žvejas 225-226
Bandonis M., sl. Tauras 204
Baravykas Jonas, sl. Vigandas 127
Barčys Jonas 82
Barešienė 131
Barčys 184
Baronas 30-31
Baronienė Birutė 207-208
Barsukienė 130
Barzda, žr. Degutis Kazimieras
Bastytė Salomėja 160
Beriukov 200
Beržas 29-30
Bevardis, žr. Vasiliauskas Bronius
Bičiūnaitė-Pavilonienė Valerija 205
Bičiūnas D. 80
Bičiūnas Povilas 206
Bičkauskas Jonas, sl. ilkas 117
Bielskis 196
Bijūnas, žr. Vyšniauskas Juozas (Motiejus) 37-38
Bimbiris Kazys 184
Blauzdys Lionginas, sl. Dobilas 127, 129, 148
Blėdis Vaclovas 188
Bloznelis Mindaugas 197
Božė 29-31
Brazdžionis Bernardas 196
Breivė, žr. Gaidauskas Jonas
Briaunys Stasys 129
Briedis, žr. Stanaitis Albinas

- Brusokas Jurgis 34
 Brusokas Leonas, sl.Kėkštas 59
 Brusokas Stasys, sl.Putinas 60
 Budėnas Jonas, sl.Klebonas 117
 Budginas Bronius 211
 Bučianskas Marijonas, sl.Šernas 184-185
 Bujanauskas Kostas, sl.Kalavijas 59
 Bumbulis Alfonsas 96, 99

 Cipliunavičius 120

 Čekauskas Dominas (Dominykas), sl. Kirvis 128, 146
 Čereška A., sl.Ažuolaitis 184
 Čereška Feliksas 182
 Čereška Jonas 182
 Čornovic Viačislav 91, 99

 Dabulevičius Jonas, sl.Miškas (ag.Aras) 170-171
 Dailidė Urbantas, sl.Tauras 163, 166
 Dagilis 29-31
 Dagys 33
 Dalbokas A., sl. Imperatorius 194
 Dalgelė 7
 Dambrauskas Liudas 197
 Daminauskas Vladas 79
 Daminauskienė Genovaitė 79
 Danilevičius 60
 Dargis Stasys 217
 Daugirdas, žr.Runas Pranas
 Daugys Jonas 88
 Dauguvietis 99
 Daunoras Vincas, sl. Kelmas, Unguryš 168, 171-172
 Degutis Kazimieras, sl.Raginis, Liekana, Barzda 58, 60
 Didika Bronius, sl.Alksnis 117
 Dievaitė, žr.Karkauskienė Polė
 Dievaitis, žr.Karkauskas Martynas
 Dirsė Pranas, sl.Kraštelis 126
 Diškevičius Juozas 49
 Dobilas, žr.Blauzdys Antanas
 Dračiūnai 142
 Dračiūnas Antanas 142-143
 Dračiūnaitė Aldona 143
 Dračiūnaitė Janina 142
 Dračiūnaitė Petrė 143
 Dragūnas 223
 Dramblys, žr.Zenkevičius Petras 30, 35
 Dranginis Vincas, sl.Karalius 59
 Druškai 209
 Dručkus A. 63
 Dručkus Albinas 210
 Dručkutė Antanina 209
 Dručkus Juozas 210
 Drunga Zigmas, sl.Mykolas-Jonas 162, 175
 Dūdelė, žr.Kuročka Vladas
 Dūlius 196
 Dzegoraitis Feliksas 211
 Dzūkas 114-115
 Džiugas, žr.Grybas Albinas

 Efman 200
 Eigelis R. 211

 Gaidauskas Jonas, sl.Breivė 76-77
 Gajauskas Balyš 90, 198
 Galvonas Bronius 67
 Gardinas 113-114, 116
 Garliauskas Jonas 146
 Garmutė A. 61
 Garuckas Karolis 105

- Gaškaitė-Žemaitienė N. 179
 Gauranskis V. 222
 Gavėnas 196
 Gečiauskas Kazys, sl.Garvežiukas 126, 128
 Gelžinienė J. 179
 Gečiauskas Vytautas, sl.Spyglys 146
 Genys, žr.Petras Kazlauskas 29, 32
 Germanas Hansas 186
 Gervė, žr.Kielius Stasys 29-33, 44
 Gicevičius 120
 Giedraičiai 134
 Gilutis 31
 Girdzijauskas Petras 80
 Girėnas, žr.Pauliukonis Vaclovas
 Gylys Alfonsas 184
 Gliosys Juozas 96
 Godlauskaitės 130
 Golbergė 45, 47
 Grablikas 112
 Gražulevičius V. 223
 Gražulis Jonas 120
 Gražuolis 113-116
 Grigaitis 132
 Grigas J., sl.Ungurys 184
 Grigas S., sl. Švyturys 185
 Grigonis Vincas, sl.Leopardas 59
 Grigonis, sl. Nykštukas 127
 Grinietis Antanas, sl.Slapukas, Vidmantas 166
 Grinius S., sl.Vanagas 186
 Grybas Albinas, sl.Džiugas 77
 Grušauskas, sl.Siaubas 112
 Grušys Juozas, sl. Žilvinis 211-212, 214-215, 217
 Gudaitis V., sl.Rasas 194
 Guzikas Jonas 72
 Ignatavičius Juozas, sl.Švyturys 146
 Ilingas Oskaras, sl.Oskaras 223
 Imperatorius, žr.Dalbokas A.
 Ivanauskas Aleksas 82
 Ivanauskas Vaclovas, sl. Gintautas 166
 Ivaškevičius Jonas 75
 Izidorius 196
 Hove Henrikas 65
 Jakutis Vincas, sl.Skaistgiris 221-222
 Jankauskas Juozas, sl.Demonas 166
 Jankauskas V.80
 Jankauskas Kostas, sl.Vikeris 223
 Jaunutis 31
 Jėčys Dominykas, sl.Ažuolis 162, 175, 204
 Juodžiukynas 44
 Jurgis 46, 49-50, 52-54, 56 -58
 Jasinevičius J., sl.Margis 194
 Jusaitė Polė, žr.Karkauskienė Polė 203
 Juzokėnienė Adelė, sl.Liūtienė 126
 Juzukėnas Antanas, sl.Liūtas 218
 Jūras J., sl.Žilvinys 185
 Kairys Antanas, sl.Apuokas 77
 Kalanta Romas 213, 216
 Kalin Ira 99
 Kapočius, Kelmelis, žr.Simonaitis Juozas 33
 Karablikovas 182
 Karalius Jonas 184
 Karalius, žr.Dranginis Vincas
 Karaliūtė Marytė 7
 Karašauskas Juozas, sl.Liepa 223
 Karbočius Bronius, sl.Bitė 225

Kardukas, Kardas, žr.Laukaitis
 Antanas 38
 Karkauskai 205
 Karkauskaitė Anelė 205
 Karkauskas Martynas, sl.Dievaitis
 203-205
 Karkauskienė Polė, sl.Dievaitė 203-
 205
 Karnauskas Juozas, sl.Nemunėlis
 219-220
 Karp Frank 199
 Karpis, žr. Zurza J.
 Karpis Julius, sl.Vieversys, Tigras
 117
 Karsokas Vincas 80, 91, 101, 106
 Karvelis T. 80
 Kaselis Petras 142
 Kasijanas 195
 Kasparas Kęstutis 63-64, 187
 Kasperavičius Juozas, sl.Visvydas 77
 Katinukas, Katinas, žr.Petraška
 Pranas 40-41
 Kavoliukas Kostas 79
 Kazakevičius 34-35
 Kazanas Afanasijus 65
 Kazanas Mykolas, sl.Mutka 65
 Kazimieraitis, žr.Vitkus Juozas
 Kaziukas 53-54
 Kaziūnas Petras 144
 Kazlauskas Jurgis, sl.Voverė 62
 Kazlauskas Petras, sl.Genys 58
 Kerin 145
 Kėkštas, žr.Brusokas Leonas 30
 Kiaušinis Albinas, sl.Pabaisa 184
 Kiaušinis Bronius, sl.Driežas 184
 Kiaušinis Juozas 184
 Kielius Stasys, sl.Gervė 59
 Kilbas, žr.Mitrulevičius Petras 29,
 31, 33-35
 Kirlys 74
 Kirvis 120
 Klebonas, žr.Budėnas Jonas
 Klemas 30
 Klevas 111
 Kliučinskas Kostas, sl.Kovas 59
 Kraštelis, žr.Dirsė Pranas
 Krienienė, žr.Adomaitytė Vanda
 Krikščiūnas Jurgis, sl.Rimvydas 61
 Kriščiūnas 112
 Krivickas Bronius, sl.Vilnius 221
 Krivis 196
 Končinskas Antanas 142
 Korsunskaja Vladimirovna Irina
 105, 109
 Kostas, Kalavijas, žr.Bujanauskas
 Kostas 40
 Kovas, žr.Kliučinskas Kostas 44
 Kozlov 200
 Kriaučiūnas P. 218
 Kruglovas 64
 Krūmas 30-31
 Kubilinskas Kostas 114
 Kučinskas Jonas, sl.Spyruoklis,
 Tautmylis 61
 Kudirka Vincas 7
 Kupčinskas Povilas, sl. Alijošius 126
 Kuročka Stasys 188-189
 Kuročka Vladas, sl. Dūdelė 188-197
 Kurtinytė Antanina, sl.Liepa 175,
 179
 Kuzma Vladas 64
 Kuzmickas 32
 Kuzmickas J. 181
 Kvedaras Donatas 194
 Lakickas Kęstutis, 77

- Lakūnas, žr.Neifaltas Jonas
 Lapas, žr.Radzevičius Algirdas
 Lapienis Vladas 83, 92-93
 Lapinskas 51
 Lapinskas Petras 215
 Laukaitis Antanas, sl.Kardukas,
 Kardas 59
 Lauraitis Stasys 98
 Laurinskas Leonas 96, 99, 222
 Lazdynas 184
 Leninas 29-30
 Leopardas, žr.Grigonis Vincas 40-41
 Liekana, žr.Degutis Kazimieras
 Liesys Antanas, sl.Tvanas 166
 Linkevičius Vytautas 207-208
 Liškauskas Alfonsas, sl.Rugys 184-185
 Liškauskas N., sl.Beržas 182
 Liškauskas Stasys, sl.Darius 184-185
 Litas, žr.Staniškis Sergijus
 Liūtas 30
 Liūtys (ag. sl.) 139
 Lokys 30
 Lokys 115-116
 Lukoševičius 32
 Lukša Juozas, sl.Skirmantas, Skrajūnas 61, 167-169
 Lukšys Povilas 195
 Lukšytė Antanina, sl.Milda 119
 Maciukevičienė Dalia 225
 Mackevičius A. 82
 Macko 34
 Maironis 85
 Maldauskas Ildelfonsas 63
 Marcinkevičius 36
 Marcukas Jonas 206, 218
 Margaitis V. 80
 Martinkėnienė Danutė 208
 Matiukas Jonas 199
 Matulevičius Vincas, sl.Stipinas 62
 Matulionis Jonas 59
 Matulis Juozas 34
 Mažintas Antanas 79
 Merkys 116, 118-120, 122-124
 Meškinas 37
 Milaševičius Aleksandras, sl.Ronis,
 Vairas 164, 166
 Milda, žr.Lukšytė Antanina
 Misonis Petras 150
 Misonis Romas, sl.Gediminas,
 Žalvyris 127, 142-144, 148
 Miškinis Stasys 182, 186
 Mitrikevičius Juozas 3
 Mitrulevičius Petras, sl. Kilbas 59
 Mockėla Jonas, sl.Tūzas 127
 Molienė O. 198
 Morkūnai 132-139
 Morkūnaitė Elvyda 130-131
 Morkūnas Algimantas 126, 136
 Morkūnas Kostas, sl.Nemunas,
 Dobilas 127, 129, 143, 148, 150
 Morkūnas Petras 126, 128, 138
 Mulevičius Jeronimas, sl.Verpetas
 126, 128
 Mustafan 200
 Mutka, žr.Kazanas Mykolas
 Muzikantas 33
 Naikintuvas 112
 Narcizas 118
 Narimantas 220
 Naubaraitis Pranas, sl. Tarzanas 163
 Naudžiūnas 59
 Naujokaitis 112

- Naujokaitis Mykolas 211
 Naujokas 196
 Navickas J., sl.Liūtas 223
 Navikas Adomas 184
 Nedzinskas Albinas, sl.Jovaras 62, 170
 Neifaltas Jonas, sl.Lakūnas 55
 Nemunas 118-119, 122
 Nemunas, žr.Morkūnas Kostas
 Nemunėlis 112
 Novikas Juozas 120
 Novikienė 120

 Olė 193
 Ožys 30

 Pabarčius Vladas 194
 Palevičius 120
 Palevičiūtė 120
 Palionis 58, 62
 Paliūnas Juozas, sl. Rytas 193-195, 224
 Papartis 31
 Pašinskas Juozas 120
 Patrimpas 32-34, 45, 47, 52-54, 56
 Paukštis, žr.Paulauskas Juozas 41-42, 44
 Paulaitis Algis 108
 Paulaitis Petras 76-78, 80, 82-83
 Paulaitytė-Gliosienė Danutė, 108 96
 Paulauskas Juozas, sl.Paukštis, Paukštė, Paukštelis 60
 Paulauskas, sl.Šarūnas 204
 Pauliukonienė 142
 Pauliukonis Vaclovas, sl.Girėnas 127, 129, 145-146
 Pauliukonis Vilius, sl. Alksnis 142
 Pauliukonytė Ona 142

 Pavilonis Jonas 205
 Pavilonis Pranas (Pranciškus) 205-208, 218
 Pavilonis Vytautas 207
 Pečiokaitė-Adomėnienė B. 179
 Pelė, žr.Staniškis Sergijus
 Pempė 196
 Pentukas Edvardas 144
 Pentukė, žr.Teidasas Stasys
 Petkevičius Bronius, sl.Pipiras 219
 Perkūnas 29-30, 37
 Perkūnas 196
 Peslikas Vincas, sl.Griausmas 220
 Petniūnas Albinas 186
 Petniūnas Kazys 182
 Petniūnas Rapolas 182
 Petraška Juozas, sl.Patrimpas, Lapaitis 58, 60-62
 Petraška Pranas, sl.Katinukas, Katinas 59
 Petreškienė 35
 Petreškis 35
 Petrikas Vaclovas 142
 Petronis Povilas 88, 91, 96, 104
 Pijanšin 150
 Pileckas Petras 182
 Poderys Jonas 188
 Poderys Vytautas 188
 Poderytė Vanda 216
 Policajus 35
 Pragaravičius Karolis 180
 Prokapai 34
 Prokapas Vincas 120
 Puidokienė, žr.Karaliūtė Marytė
 Pumputis 148
 Puntukas 47
 Pupeikis Balys 65
 Puslius Juozas 63

- Pušėlė 55
 Putinas, žr. Brusokas Stasys 47, 54
 Pužas Antanas, sl. Gintaras 166
 Radauskas Alesius, sl. Alytė 58
 Radauskas Alfonsas, sl. Šturmas 62
 Radvila Jonušas 160
 Radzevičius Algirdas, sl. Lapas 111, 117
 Raginis, žr. Degutis Kazimieras 29-30, 32, 34-35, 59
 Rakauskas Juozas, sl. Vėtra 62
 Rakauskas Kazys, sl. Drugelis 185
 Ramanauskas Adolfas., sl. Vanagas 117, 119, 162-163, 166-167, 170, 175, 178-179, 204
 Rasas, žr. Gudaitis V.
 Reimsas 32
 Remenčius Juozas 33
 Rimas Bronius 182
 Rimas Kazys, sl. Dragūnas 181, 184
 Rimkus Henrikas 62
 Rimvydas, žr. Krikščiūnas Jurgis 38, 47
 Ryklis 112
 Rytas, žr. Paliūnas Juozas
 Romaška Edvardas 142
 Rozda 31
 Rudokas Jonas 146
 Rugys 182
 Runaitė-Šidlauskienė Birutė 7
 Runas Pranas, sl. Daugirdas 7, 16
 Ruseckai 175, 177
 Ruseckas Petras 215
 Ruseckienė Anelė 179
 Rutkauskas Algimantas, sl. Miškinis 3
 Sadūnai 83, 105
 Sadūnaitė Marija 90
 Sadūnaitė Nijolė 79
 Saksinskas 33
 Sarančiukas Petras 94, 101
 Sasnauskas P.J. 106
 Saugūnai 180
 Saugūnas Alfonsas, sl. Žaibas 180-186
 Saugūnas Algirdas 186-187
 Saugūnas Antanas 180
 Saugūnienė Uršulė 183, 186-187
 Savickas 120
 Sazonovas 131
 Seilius 58
 Simonaitis Juozas, sl. Kelmelis, Kapočius 59
 Simutis Liudas 83
 Sinkevičius Jonas, sl. Šermukšnis 126
 Sinkevičius Petras, sl. Ažuoliukas 126, 128
 Skirmantas, žr. Lukša Juozas
 Slavko Č. 97
 Smolskienė 35
 Smolskis 35
 Spyruoklis, žr. Kučinskas Jonas 45
 Stačiokas Klemensas, sl. Klemensas 171-172
 Stadalinienė Petrutė 171
 Stalinas 55, 114, 125, 187, 213, 215
 Stalnionis Bronius 182
 Stalnionis Feliksas, sl. Kalnavertis 182, 186
 Stalnionis Kazys 184-185
 Stalnionis Pranas 182, 186
 Stalnionis Stasys, sl. Ugnis 182
 Stanaitis Albinas, sl. Briedis, Dramblys (ag. sl. Teisutis) 171-173

- Stanaitis Jurgis, sl. Trimitas 170-171
 Stanaitis Klemensas (ag. sl. Bailys, Panaktinis) 171-172
 Stanaitis Vytautas, sl. Aidas 170-171
 Staniškis Sergijus, sl. Pelė, Antanaitis, Litas, Viltis 160-179, 221
 Stasiulionis 74
 Stašaitis Česlovas 97-98, 110
 Statauskaitė Uršulė 181
 Statauskas Kazys, sl. Uosis 181-182
 Statauskas Stasys 182
 Steponavičius Vytautas, sl. Žaltys 184
 Stimburys Antanas 184
 Stipinas, žr. Matulevičius Vincas 33
 Strazdas Kazys 180
 Streikus Antanas 65
 Strelčiūnas 144
 Stromskis 30-31, 33
 Stonkienė Irena 220
 Stuzas 99
 Sudniai 131-132
 Susnys A. 80
 Svajūnas (ag. sl.), žr. Nedzinskas Albinas
 Svarinskas A. 222-223, 225
 Svinkūnas J., sl. Šamas 223
 Šalčius Jonas, sl. Šermukšnis (ag. sl. Tikutis) 171-173
 Šerys 184
 Šermukšnis A., sl. Žilvinas 179
 Šermukšnis, žr. Sinkevičius Jonas
 Šibaila J., sl. Diedukas 181, 185
 Šilanskas Juozas, sl. Šilutis 117
 Šilutis, žr. Šilanskas Juozas
 Širvys Klemensas, sl. Sakalas 82, 167
 Šiukščius A. 185
 Šliumpa Pranciškus 220
 Šmėkla, žr. Valiukevičius Gediminas 29-30, 33-34
 Šmigelskas Jonas 184, 186
 Šmigelskas (Lazukas) Juozas, sl. Smidras, 184
 Šmigelskas Kazys (Lazukas), sl. Diemedis 184
 Šmigelskas Linas 180
 Šmit Gerbest 200
 Šnekutis 30-31
 Špykis 33
 Špokas 30
 Špūras Jaroslavas 68
 Šturmas, žr. Radauskas Alfonsas 40, 42
 Šturmas 118, 120
 Šuteikai 132
 Šutrikas Juozas 136
 Švedas Juozas 207
 Švedas Pranas 206-207
 Švežikas Vaclovas, sl. Šaulys 146
 Švežikienė 130-131
 Švilpa 195
 Švilpikas 196
 Tamulis Alfonsas 184
 Tamulis Augustas 184
 Tamvelins A. 199-200
 Tankas 47, 53-54, 62
 Tarvydienė 98
 Tarzanas 196
 Tauras, žr. Augaitis Petras 32, 52
 Tautmylis, žr. Kučinskas Jonas
 Teidas Stasys, sl. Vijūnas, Pentukė 60
 Terleckas Antanas 106
 Tėvas 193, 196
 Tigras 30

- Tigras 113-116, 118
 Totoraitis Juozas, sl. Čigonas 163
 Trumpys Benediktas, sl. Rytis 167, 169
 Tvarijonavičius Leonas 194

 Uleckas Klemensas, sl. Vakaras 219
 Ulevičius Bonifacas 3-4, 37, 58, 62, 160
 Unta 64
 Užgiriai 132

 Ūsonis Vytautas, sl. Aidas 127, 146

 Vaidila 44
 Vaičėnai 210
 Vaičėnaitė Emilija 210
 Vainalavičiūtė-Saugūnienė
 Apalonija 180
 Vaisieta Vincas, sl. Šaulys 117
 Vaišvila Antanas 215
 Vaitaitytė (ag. sl.) 139
 Vaitkus 132
 Vaivada 104
 Valiukevičius Gediminas, sl. Šmėkla 62
 Vanagas 31
 Vanagas Mečislovas 146
 Vasiliauskas Bronius, sl. Bevardis 37, 58
 Vasiliauskas Julius, sl. Balandis 224
 Vasilis St. 97
 Vaičėnas Balys 65
 Valenta Adolfas, sl. Ožys 3
 Veverskis Kazys 188
 Vėtra, žr. Rakauskas Juozas 32-34, 43
 Vėžys 31

 Videžis 35
 Viltis, žr. Staniškis Sergijus
 Vienuolių Vienuolis 42
 Vievėrys, žr. Karpis Julius
 Vijūnas, žr. Teidas Stasys 40, 44, 52-54
 Vilkas 30-31
 Vilutienė A. 223
 Visvydas, žr. Kasperavičius Juozas
 Vitkauskas Viktoras, sl. Saidokas, Karijotas 163, 165-166
 Vitkus Juozas, sl. Kazimieraitis 162, 175, 204
 Vygantas 142
 Vyšniauskas Motiejus (Juozas), sl. Bijūnas 58
 Vološin 200
 Voverė, žr. Kazlauskas Jurgis 38-39, 41-46

 Zaikauskas Vitas 79-80
 Zarianas P. 103
 Zavadskas 185
 Zenkevičius Petras, sl. Dramblys 58
 Zinkevičius Bronius, sl. Kalvis, Artojas 219
 Zurza J., sl. Karpis 184-185

 Žaibas 30
 Žaibas, žr. Saugūnas Alfonsas
 Žalkauskai 129-131
 Žalkauskas Petras, sl. Viesulas 127, 129, 143, 148
 Žalvyris, žr. Misonis Romas
 Žąsinas 196
 Žemaitis Jonas, sl. Vytautas 163, 166, 170
 Žemaitis Kęstutis 217

Žibutė (ag. sl.) 139, 141, 145
Žičkai 77
Žičkus Jonas 76-78, 103, 108
Žičkus Juozas 76
Žičkuvienė 76
Žilvitis 224
Žindžius Feliksas, sl. Tigras 166
Žiprė A. 78
Žukauskai 131
Žukauskas 130
Žukauskas Antanas 225
Žvejas 61
Žvirblis Stasys 212

VIETOVARDŽIŲ RODYKLĖ

Adomavos miškas 182
Alanta 184, 186
Alytus 29, 32, 50, 54, 59, 61-62, 123,
160, 203-205
Alsėdžiai 204
Altajus 218
Alzamajus 219
Angara 83, 131
Angarlagas 218
Anykščiai 88, 181, 182, 223
Antazavė 63-64, 69,
Antazavės šilas 71, 75
Aukštadvaris 205
Aukštasis Balbieriškis 37, 40, 46, 52,
56
Ažumakio miškas 181-182, 185

Ažuolai 52
Badai 148
Balbieriškis 29, 32-36, 39-40, 42-43,
45, 47, 50, 54, 58-62
Balbieriškio miškas 60, 62
Baleliai 148
Balninkai 180-182, 184-187
Baltarusija 130, 135
Baltašiškė 112
Baraševo 79, 88, 107
Barčiai 119-120
Barkūniškio (Sabališkių) miškas 62
Bausiškės 75
Batakių miškas 77
Berlynas 181
Berzgainiai 184

- Bevardiškiei 162
 Bimbiriai 184
 Birštonas 38-39, 58, 62, 80, 103-104, 108
 Biržai 205-206, 208, 218-220
 Bogučiany 85-86, 102, 105
 Budnikai 44, 58
 Bundzai 7
 Bukta 29, 40, 54, 58
 Burmiškis 73
 Buktos miškas 62
 Butrimonys 203
 Butugčiagas 205
 Buzai 146
 Būda 40, 44, 61
 Būdininkai 172
 Būdos miškas 36
 Būdviečio miškas 223

 Chroščiovka 134, 136
 Čepkelių raistas 111, 113
 Čeremchovas 218

 Dabužiai 182
 Dainava 37, 59
 Daubariškiai 182
 Daugyvenė 219
 Daujotiškės 54
 Daugirdai 36
 Daugirdiškiai 34
 Daukšiai 33
 Dapkūniškiai 184

 Deksnės miškas 42
 Deksnės upelis 43
 Didžiosios Zoriškės 60
 Dotnuva 223-224
 Druskininkai 111-112, 116, 220
 Dubičiai 111
 Dubysa 193
 Dubravlagas 80, 82
 Dulgininkai 111
 Dusetos 64
 Dukstyna 129
 Dzūkija 162, 167

 Eišiškės 188, 191-192
 Ežerėlis 218

 Garšvėnai 180, 185
 Geidžiūnai 220
 Gelčiai 33, 36
 Geležiniai 160, 221
 Geliogaliai 180, 182, 184-186
 Geruliai 58
 Gintautai 3
 Gojaus šilas 223
 Golumetė 219
 Gorkis 61
 Gotlibiškis 96, 108
 Gražiškiai 194
 Grinkiškis 188, 193-194
 Grišovas 218
 Gružai 146
 Gudupiai 221

 Gudų šalis 111
 Gudeliai 30-31, 33, 36, 38, 58-61, 172
 Gulbiniškiai 225

 Igliauka 33
 Ilgižiai 195
 Inta 60, 198-200
 Irkutskas 208, 218-219
 Irtyšius 130

 Jakutija 218
 Jaskoniškių vnk. 64
 Javasas 80
 Jėnisiejus 131-132
 Jieznas 61, 204, 220, 223
 Jonava 224
 Juodakeliai 182
 Juodaraistis 47
 Juodvisinės 142, 146
 Juodžiūnai 185

 Kalesnykai 62
 Kalniškė 55
 Kalvarija 3, 36
 Karališkiai 181-182
 Kanaukaraistis 43-44
 Kanskas 131
 Kapčiamiestis 204
 Karališkiai 54, 184
 Karsko jūra 132
 Kaunas 3, 56-57, 59, 63, 123-124, 160, 162, 173, 175, 178, 188, 194,

- 197, 203, 211, 213-218, 220, 224
 Kavarskas 142, 144-146, 148-149, 181, 218
 Kavoliukai 146
 Kazanė 130
 Kazlų Rūda 167, 224-225
 Kerynė 219
 Kėdainiai 193, 195-196, 223
 Kibildžiai 182
 Klaipėda 76, 99, 129, 160, 218, 219
 Kleboniškiai 219
 Kolyma 205, 218
 Komija 60, 133, 135, 198, 200
 Korėja 167
 Krakės 194
 Krasnojarskas 130-131
 Kretinga 211
 Krokialaukis 33
 Krokšlis 115
 Krosna 223
 Kružiūnai 203
 Kuktiškės 218
 Kuliai 215
 Kurganas
 Kurkliai 181, 184
 Kuršiškiai 182
 Kusiai 221
 Kunigiškiai 43
 Kvetkai 206-208, 218
 Lapės 162, 173
 Latvija 63, 88, 206
 Launica 29
 Lazdijai 218, 223
 Leipalingio giria 111
 Lenčių miškas 193
 Lenkija 61
 Lesnoj 99
 Lenkija 177
 Lentvaris 130
 Lėnas 148
 Lietuva 7, 8, 37, 55, 60, 62, 79, 82, 94-95, 108-109, 111, 120, 125, 129-130, 135, 145, 160-167, 169-170, 173-177, 179-180-181, 187-188, 194, 196-197, 205, 209, 211, 213, 215-218, 221, 225
 Liudvinavas 29, 160
 Liškiava 112, 124
 Lynežeris 111, 113-114
 Lobelių miškas 184
 Luciūnai 184
 Lukiškės 122
 Lukšiai 91, 101
 Lūkynė 129
 Mackiai 36, 47, 53
 Madridas 78
 Magadanas 218
 Marijampolė 29, 37, 49, 51, 58-60, 62, 65, 160, 218, 221
 Makiai 180
 Makrickai 30, 60
 Marcinkonys 111, 113, 121
 Mardosai 59-60
 Maskva 105, 135, 181
 Maržiškiai 32
 Mažintai 104
 Medenai 45, 59
 Medvišiai 59
 Meiliškės 193
 Merkinė 218
 Meškeliai 7
 Mielariai 73
 Mikasos upelis 54
 Miknionys 171
 Mitlanai 205
 Molėtai 184-187
 Mordovija 98-99
 Možeikiai (Možuičiai?) 142, 144
 Naradavas 211
 Naravai 173
 Naujiena 31
 Nemenčinė
 Nemunas 39, 50-51, 54, 56, 104, 112, 116, 123, 163, 179
 Nikolajev 94, 101
 Norkiškė (Skaudvilė) 104
 Norkūnai 62
 Norvegija 78
 Novosibirskas 130
 Novostroika 219

- Obeliai 209
 Obė 130
 Omskas 130
 Oziorlagas 218
 Ožupis 39, 55
 Pabaiskas 181
 Pabaldonis 184
 Paberžė 180, 182-184, 186
 Padovenis (Gudeliai) 160
 Paežerėliai 7
 Pajūrėlis 221-222
 Panemunė 220
 Panemunys 91, 104
 Panevėžys 225
 Pakalniai 35
 Pakriaimis 73
 Palanga 220
 Paliepių miškas (Pušynė) 193
 Palkabalis 116, 118, 124
 Papilys 205, 207
 Paprūdis 58
 Pašušvys 194
 Pavirinčiai 184-185
 Pelaniai 218
 Perloja 116
 Permė 91, 198
 Peršekės upė 40
 Petrašiūnai 123, 215
 Petrauskai 182
 Pikčiūnai 182
 Piliotiškiai 60
 Pietų Lietuva 119
 Pilviškiai 225-226
 Pivonijos miškas 129
 Plokščiai 7
 Plungė 215
 Poežeris 148
 Poškakaimis 76-77
 Pramezio miškelis 40
 Prienai 32, 42, 48, 49, 58-59, 179, 219
 Prienų miškas 170, 173
 Punia 60, 203-204
 Punios šilas 204
 Punkskas 61
 Pusdešriai 79, 96
 Putrišės 40, 42, 53, 60
 Radviliškis 180
 Ragelių miškas 74
 Raguva 211
 Ramygala 144, 148
 Ratnyčia 220
 Repšėnai 144
 Riazanė 130
 Ringėnai 44
 Ryga 142
 Rokiškis 63-64, 91, 104, 204, 209-210
 Romuldavos miškas 223
 Rudėnai 58-59
 Rukai 194
 Rumšiškės 218
 Rusija 8, 37, 49, 57, 62, 79, 110, 176, 198
 Rudnia 111, 113
 Rutkos dvaras 52
 Rūdės upelis 36, 39
 Salakas 64
 Saldutiškis 219
 Saliniai 64, 72-73
 Sasnava 60
 Seda 65
 Seinai 61, 204
 Sibiras 58, 98, 101, 130, 135, 195, 223
 Sibirka 146
 Simnas 62
 Skačiūnai 185
 Skaudvilė 218
 Skriaudžiai 175, 179
 Skomantų miškas 219
 Smolenskas 130
 Spirgiškių miškas 188, 193
 Struogiškės 55
 Sudalaukis 219
 Suginėčiai 218
 Suvalkija 3
 Sūkuriai 44-45, 52, 56, 62
 Sverdlovskas 130
 Svobodnaja 94
 Šakiai 91, 96, 101
 Šalnai 146
 Šatijai 162
 Šaukotas 195

- Šaukštiškiai 146, 148
 Šeimyniškiai 182
 Šiauliai 144, 211, 218, 223
 Šilai 111, 148
 Šilavotas 61
 Šilinka 184
 Šilutė 65
 Šiluva 101
 Šimonių giria 64, 72
 Šinkūnai 146
 Škėvonys 61
 Šlynakiemis 61
 Šmurai 175, 179
 Šmošiškiai 184
 Šukštiškiai 142
 Taišetas 218
 Tasėjevas 131-132
 Taujėnai 126, 128-129, 144, 148, 150
 Tauragė 77, 96, 99, 101, 211, 221-222
 Telšiai 204
 Tulunas 219
 Tunguska 131
 Tomsas 130, 223
 Trakai 204, 205
 Traupis 148
 Troškūnai 142, 220
 Uchta 133, 135
 Ukmergė 126, 129-130, 144-146, 180, 182, 186
 Uralas 125, 130
 Utena 182, 218
 Užlių miškas 185-186
 Užpaliai 182
 Užugiris 146
 Užulėnis 146, 148
 Užupušis 144, 148, 150
 Ūdrija 33, 35
 Vadai 126
 Vaičėnai 209
 Vaidotėnai 58
 Vaitiekūnai 193
 Vališkė 182
 Vareikiai 146
 Varėna 116, 119, 120-121, 124, 218
 Varlėnai 142
 Vaziškiškiai 31
 Veiviržėnai 219
 Videniškės 182
 Vidžiūnai 218
 Vilijampolė 188
 Vilijočiai 185
 Vilijočių miškas 185
 Vilkaviškis 160, 225-226
 Vilnius 3, 102-103, 106, 108, 111, 124, 144, 148, 197, 210-211
 Vytautiškiai 223
 Vorkuta 115, 125, 205, 212, 220
 Vosyliškis 193, 195
 Zarasai 65
 Žaliosios miškas 162
 Žardinės miškas 186
 Žemaitija 130, 162-163, 175, 193, 211, 217
 Žemaitkiemis 181, 184-185
 Žemasis Balbieriškis 58
 Želva 181-182
 Žiūronys 58
 Žydaviškis 54
 Žuvinto ež. 162
 Žvynėnai 182
 Žvyrynai 38